

KRATKI UVOD U PROBLEM POLITIČKE VOLJE: STUDIJA SLUČAJA BOSNE I HERCEGOVINE

Uredili:
Dino Abazović
Asim Mujkić

Dino Abazović i Asim Mujkić (ur.)

KRATKI UVOD U PROBLEM POLITIČKE VOLJE:
STUDIJA SLUČAJA BOSNE I HERCEGOVINE

Sarajevo, 2015.

Naslov: Kratki uvod u problem političke volje:
studija slučaja Bosne i Hercegovine

Uredili: Dino Abazović
Asim Mujkić

Izdavač: Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)
Kupreška 20
71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
Tel.: +387 (0)33 722 010
E-mail: fes@fes.ba
www.fes.ba

Za izdavača: Judith Illerhues

Lektura: Zinaida Lakić

DTP: Filip Andronik

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

321.01(082)

KRATKI uvod u problem političke volje: studija
slučaja Bosne i Hercegovine / [Dino Abazović, Asim
Mujkić, ur.]. - Sarajevo :
Friedrich-Ebert-Stiftung, 2015. - 269 str. : graf.
prikazi ; 21 cm

Bibliografija i bilješke uz tekst.

ISBN 978-9958-884-40-5

COBISS.BH-ID 22259974

Stavovi, mišljenja i zaključci u ovoj publikaciji ne moraju nužno odražavati stavove Friedrich-Ebert-Stiftunga. Friedrich-Ebert-Stiftung ne garantuje za tačnost podataka koji su izneseni u publikaciji. Sva prava zadržana od Friedrich-Ebert-Stiftunga.

**KRATKI UVOD U
PROBLEM POLITIČKE VOLJE:
STUDIJA SLUČAJA
BOSNE I HERCEGOVINE**

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Sarajevo, 2015.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	7
Asim Mujkić UVOD U PROBLEM POLITIČKE VOLJE	11
Jelena Brkić Šmigoc POLITIČKA VOLJA ZA POLITIČKIM PONAŠANJEM	31
Dino Abazović SOCIOLOŠKA ČUDOVIŠNOST POLITIČKE VOLJE U BiH	58
Miroslav Živanović POLITIČKA VOLJA: ILI KONCEPT JAVNE POLITIKE KAO ANALITIČKI ALAT ZA ISTRAŽIVANJE POLITIČKE VOLJE.....	72
Saša Madacki i Nina Karać POLITIČKA VOLJA: PREDMETNA, REGISTRACIONO-INDIKATIVNA, SELEKTIVNA BIBLIOGRAFIJA I DOKUMENTACIJSKI PREGLED	119

PREDGOVOR

Na pragu je 20. godišnjica potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, a Bosna i Hercegovina se i dalje suočava sa trajnom drštvenom, političkom i ustavnim krizom. Dugotrajan politički zastoj naročito je obilježio proteklu deceniju, uz nedovoljan reformski napredak.

Uzroci složenosti političke stvarnosti u državi bili su predmet brojnih istraživanja i analiza provedenih proteklih godina. Domaći i međunarodni stručnjaci, novinari i znanstvenici složni su u ocjeni da je prisutan zajednički sadržalac, prepoznat kao jedan od glavnih uzroka zastoja, a radi se o nedostataku političke volje.

Uprkos širokoj i čestoj upotrebi pojma “politička volja”, sam koncept ostaje nejasan, a jedna značajna korelacija i dalje nedovoljno istražena.

Politička volja se obično pominje kada se govori o centrima moći, kao i o donositeljima političkih odluka kao ključnim akterima dobrog upravljanja (*good governance*). No, sistem predstavničke demokratije, u svom idealnom obliku, zasniva se na premisi i očekivanju da će ti akteri, odnosno političke elite, zastupati interese glasača i provoditi njihovu kolektivnu volju.

Zašto se u bosanskohercegovačkom slučaju taj ideal čini toliko dalekim? Zbog čega je odnos odgovornosti između donositelja odluka i

građana nedovoljno jak, te zbog čega politička volja nije u službi društvenog dobra i interesa građana?

Ideja za ovu publikaciju rodila se s namjerom da se razumije na šta to mislimo kada govorimo o političkoj volji, kako općenito tako i konkretno u kontekstu Bosne i Hercegovine.

Friedric-Ebert-Stiftung (FES), kao politička fondacija, *think thank* i platforma za vođenje političkog dijaloga, podržava politička istraživanja koja se bave analizom društveno-političkih izazova. U svrhu izrade ove publikacije, FES je podržao tim stručnjaka, na čelu sa Dinom Abazovićem i Asimom Mujkićem, profesorima na Univerzitetu u Sarajevu, s ciljem detaljne analize koncepta političke volje i implikacija koje ga prate.

Nekoliko je pitanja koja su predmet razmatranja u ovoj publikaciji. Šta je suština koncepta politička volja? Šta znači odsustvo političke volje i šta nam to govori o političkoj strukturi, poretku i procesu? Na koji način upotrebljavati taj koncept kako bi se bolje opisala politička stvarnost u državi i kako bi se pomoglo da dođe do promjene ishoda političkog djelovanja?

Rezultat je ova studija, u kojoj svaki autor razmatra temu iz perspektive svoje discipline. Zbir njihovih uvida u fenomen političke volje čini jezgro ove knjige.

U prvom poglavlju, "Uvod u problem političke volje", Asim Mujkić nudi analizu postojećih definicija ovog koncepta iz perspektive političke filozofije. On ovom pojmu i paradoksima koji ga prate pristupa baveći se pojedinačnim komponentama političke volje. Kako je politička volja fenomen o kojem se obično govori u kontekstu njenog odsustva ili negacije, možda baš to odsustvo predstavlja još jedan oblik političke volje? Okosnicu ovog poglavlja čini Mujkićevo uvođenje jasne distinkcije

između “političke volje” i “Političke volje”; pri čemu je prva individualna, frakcionaška, postojeća ili nepostojeća, dok je druga “nevidljiva”, “hegemon” i “bez alternative”.

U drugom poglavlju, Jelena Brkić Šmigoc pojam političke volje razmatra iz ugla psihologije. Ona uvodi niz koncepata kako bi predstavila ključne varijable koje oblikuju političko ponašanje pojedinca u kontekstu kompleksne društvene strukture. Koji faktori određuju političko učešće građana i elita? Koje su značajke političkog učešća u tranzicijskim društvima kakvo je društvo u Bosni i Hercegovini? Šta je uzrok tako niskog nivoa uključenosti u politiku i odakle uporno prisustvo kognitivne sheme odsustva vjere u mogućnost promjene?

U trećem poglavlju, Dino Abazović analizira prisustvo ili – preciznije rečeno – odsustvo političke volje u slučaju Bosne i Hercegovine. Obzirom na paradoks koji prati koncept političke volje, odnosno činjenicu da se na političku volju ukazuje uglavnom onda kada je odsutna, on govori o konceptima značajnim u bosanskohercegovačkom slučaju, kao što su ideologija, etnicitet i društveni kapital. Abazović posebnu pažnju posvećuje društvenom kapitalu, objašnjavajući izuzetno nizak nivo društvenog povjerenja i društvene uključenosti u državi, kao ključnih faktora koji ometaju i kočuju političko učešće građana. Abazović navodi “ekstenzivne mreže (...) su nezaobilazan element u kreiranju društvenog miljea koji zahtjeva i podrazumijeva odgovornost - a samim time i klimu djelatne i rezultatne “političke volje”.

Miroslav Živanović se bavi bliskom povezanošću političke volje i uspješnosti javnih politika. Da li je politička volja uslov *sine qua non* uspješnosti javnih politika? Živanović ovom pitanju pristupa pažljivom analizom faktora koji utiču na političku volju, kao što su ponašanje, uloga i relevantnost pojedinačnih aktera, te opšte karakteristike samog društva. Živanović zaključuje da u bosanskohercegovačkom slučaju

“agregatna politička volja predstavlja ukupnost volje aktivnih i zainteresiranih društveno-političkih aktera (...) s jedne strane, i političkog instinkta pasiviziranih, rezigniranih i isključenih društvenih skupina i građana i građanki, s druge strane”.

Detaljan pregled i analiza dokumenata u formi bibliografije čine posljednje poglavlje ove publikacije, doprinos Saše Madackog i Nine Karač.

FES izražava iskrenu zahvalnost svim autorima za njihove izuzetno vrijedne doprinose. Nadamo se da će njihova promišljanja, ideje i uvidi čitateljima ponuditi bolje razumijevanje sastavnih elemenata političke volje, kao i uzroka njenog postojanja ili odsustva. Njihov zajednički poduhvat pokazuje koliko je važno ne dozvoliti da pažnju odvuče sama složenost bosanskohercegovačkog slučaja, već da se pogled usmjeri na konkretna dešavanja u državi.

Judith Illerhues
Country Director
Friedrich-Ebert-Stiftung
Bosnia and Herzegovina

ASIM MUJKIĆ

UVOD U PROBLEM POLITIČKE VOLJE

LOGIČKE ZAVRZLAME

Politička volja je jedno od najintragantnijih pitanja u savremenoj političkoj teoriji. Vrlo je malo ozbiljnih radova koji tretiraju problem političke volje. To po sebi ne bi predstavljalo problem da nije riječ o jednom sveprisutnom fenomenu i vrlo često referentnoj tački našeg svakodnevnog diskursa o problemima političke zajednice. Gotovo svaki politički konflikt ili zastoj biva okarakteriziran 'nedostatkom političke volje'. Sjetimo se samo, kada govorimo o Bosni i Hercegovini, ključnih političkih pitanja: 'reforma policije', 'reforma ustava (2006)', provođenje odluke 'Sejdić – Finci', provođenje 'mape puta'. Sve ove rasprave koje su se duboko zasijecale u tkivo bosanskohercegovačke političke zajednice pratila je slika 'nedostatka političke volje' ove ili one političke stranke ili grupacije. Ono što u svemu tome fascinira je, s jedne strane, površnost ovih karakterizacija, naime kao da je dovoljno konstatirati da za rješavanje ovog ili onog političkog problema ne postoji dovoljno političke volje, čime se, rekao bih, suptilno taj politički akter razrješuje odgovornosti jer se njegova konkretna odgovornost rasplinjuje uglavnom na sve učesnike razgovora ili pregovora, pa se 'nedostatak političke volje' prikazuje kao da je riječ o kakvoj prirodnoj nepogodi ili bolesti koja je naglo zahvatila sve aktere političkog života. S druge strane, kao da nije dovoljno nejasnoća već u olakom prihvaćanju i upotrebi te sintagme – 'politička

volja' – u svakodnevnom medijsko-političkom diskursu, problem se uslo-
žnjava time što se ona obično upotrebljava uz dodatak 'nepostojanje'
ili 'odsustvo'. Dakle, ne samo da naturalizirani kontekst primjene te
frazе otežava svaku smislenu koncepciju tog termina nego se dodatno
'definira' nedostatkom, odnosno odsustvom, čime je, po mom sudu,
mistifikacija zagarantirana: politička volja kao naturalizirana politička
koncepcija koja se 'shvaća' tek u svom odsustvu dopijeva tako u rang
'božijeg davanja'. Kako možemo govoriti o odsustvu nečega o čijem
prisustvu znamo toliko malo, ili pak nimalo, a istovremeno to nešto
predstavlja jednu od najznačajnijih koncepcija kojom opisujemo (i time
valjda pokušavamo razumjeti) našu političku stvarnost? Ta koncepcija
vrebа da se upotrijebi za svako 'neprovođenje' neke političke mjere, za
svako 'nedjelovanje' u nekom političkom polju i slično. Tako, u logičkom
smislu, na djelu imamo 'razumijevanje' političke volje na način njene
negacije: o političkoj volji govorimo tek onda kada nje nema; znači, 'na
djelu' imamo nešto što smatramo 'nedostatkom', odnosno 'postoji'
neko 'nepostojanje' koje opet sa svoje strane na suštinski način *oblikuje*
našu političku zajednicu. Upravo na ovom apsurdnom mjestu probija
se, možda neočekivano, 'prvi tračak' smisla ove cijele koncepcije. On se
krije u glagolu 'oblikovati', čime se odaje *djelatan princip*, premda 'ne-
dostatak' ili 'nepostojanje' implicira upravo suprotno – 'nedjelovanje',
'odsustvo' djelovanja. Čini se da neki novi kvalitet društvenih i političkih
odnosa na temelju toga 'nepostojanja' nastaje, biva proizveden; time
što 'nema dogovora' ili 'sporazuma' oko neke političke mjere među
političkim akterima nastaje neko novo stanje u političkoj zajednici, novi
tip interakcija i interpretacija, novi horizont razumijevanja, novi (dis)
balans političke moći koji u značajnoj mjeri može utjecati na proces
političkog odlučivanja, nova proceduralna praksa. Ovo razumijevanje
vodi ka zaključku da ne postoji takvo nešto kao 'nedostatak političke
volje', odnosno da je 'situacija' u političkom životu koju smo skloni po-
vršno ocijeniti kao 'nepostojanje političke volje' ustvari samo još jedna
manifestacija političke volje same. Dolazimo time do nove, naizgled

logički apsurdne situacije: budući da uglavnom govorimo o političkoj volji onda kada je 'nema', odnosno kada je 'odsutna', kad 'ne postoji', time impliciramo da je ona, kada nema tih konfliktnih situacija kada opažamo njezino odsustvo, stalno tu, prisutna, mada o njoj u tom smislu gotovo nikada ne govorimo (tu i tamo, osobito uz političke izbore referiramo na 'volju birača', 'volju naroda' – izraze koji su, za početak ih tako shvatimo, tek dimenzije 'političke volje'). Politička volja, o kojoj inače ne govorimo, doima se nečim poput zraka koji dišemo (evo ga, opet naturalizirajući diskurs), kojeg postajemo svjesni tek onda kada se počnemo gušiti, odnosno kada konstatiramo da ga 'nema'. Time se potvrđuje Hammergrenov stav (u: Post et al., 2010: 654), koji kaže kako je politička volja „*sine qua non* uspjeha političke mjere koja nikada nije definirana osim njezinim odsustvom“. Izgleda da je u savremenoj političkoj zajednici politička volja uglavnom nevidljiva. Možda u tome i leži razlog zašto o njoj nema puno istraživanja niti radova. Naravno, reći, poput Hammergrena, da je nešto definirano svojim odsustvom prazna je konstatacija jer je zadatak definicije upravo eksplicite objasniti ono što je u pojmu implicitno. Šta je implicitno u pojmu 'politička volja'?

DEFINIRANJE POLITIČKE VOLJE

Lori Ann Post, Amber Raile i Eric Raile u svom tekstu „Defining Political Will“ odbacuju individualistički voljni pristup, preferirajući koncepciju volje kao proces političkog djelovanja koji podrazumijeva kompleksno agregirane preferencije velikog broja političkih aktera koje u izuzetno visokoj mjeri ovise o kontekstu. Budući da je nemoguće, osim u iznimnim slučajevima, očekivati nametanje individualne volje političkoj zajednici, autori se opredjeljuju za 'agregativni pristup', određujući političku volju kao 'kolektivni napor' jer je sama politička zajednica jedan poseban kolektiv. Tako shvaćena politička volja bi se (provizorno) mogla definirati, kako sugeriraju autori, kao „omjer povjerene podrške

ključnih donositelja odluka partikularnom rješenju iz domena političkih mjera (*policy*)partikularnog problema“ (Post et al., 2010: 659). Unutar tog konteksta spomenuti autori utvrđuju elemente – potkonceptualna područja – moguće definicije političke volje: „1. Dovoljan skup donositelja odluka; 2. Zajedničko razumijevanje partikularnog problema koji je predmet razmatranja; 3. Predanost podršci; 4. Zajednički percipirana, potencijalno učinkovita politička mjera koja bi mogla riješiti problem“ (Ibid., 659). Dakle, prisustvo političke volje detektiramo ako su na djelu ova četiri područja, naime ako postoji dovoljno onih koji donose političke odluke, ako postoji zajedničko razumijevanje problematike, ako je predanost da se problem riješi potpuna, te ako postoji saglasnost oko učinkovite političke mjere; odnosno konstatiramo odsustvo ako neko od ovih područja ili nijedno nije prisutno.

Važan je pokušaj, koji su poduzeli ovi autori, definiranja političke volje, ali iz njega proistječe nekoliko važnih pitanja. Prvo, iz definicije i njezinih subkomponenti proizlazi da je ‘prisustvo’ političke volje gotovo irelevantan politički fenomen jer ono implicira regularno odvijanje političke djelatnosti u okvirima savremene predstavničke demokratije u uslovima razložne i otvorene javne rasprave unutar koje se očekuje da će sudionici, suočeni sa snagom racionalne argumentacije, doći do slaganja oko problema, njegovog rješenja, te da će ta proizvedena racionalnost naprosto osigurati predanost postupanju u skladu s ponuđenim političkim rješenjem. U ovom slobodno možemo reći ‘prosvjetiteljski’ linearno postavljenom agregativnom pristupu političkoj volji gotovo da i nema mjesta za ‘volju’, a politika postaje ‘nauka’, racionalno vođeni proces društvenog djelovanja koji podvrgava individualne volje, koje bi ‘tu-i-tamo’ svašta htjele, najracionalnijem zaključku. Tako smo, naprimjer, kada je riječ o Bosni i Hercegovini, često mogli čuti ‘naivno-naučne’ postavke koje iz činjenice da je neka odredba Dejtonskog ustava BiH upitne racionalnosti zaključuju da je ona nužnim načinom neodrživa i da stoga treba biti uklonjena. Njih u životu očito drži nešto, a ne puki test racionalnosti.

S tim u vezi možemo zaključiti da ova definicija političke volje podrazumijeva njezino dokidanje jer dostignuti „omjer povjerene podrške ključnih donositelja odluka partikularnom rješenju iz domena političkih mjera (*policy*)partikularnog problema“ na način racionalnog slaganja podsjeća na situaciju slaganja komunikativne zajednice istraživača oko metoda ili neke dokazane naučne istine gdje nema mjesta volji. Drugo, ko su uopće donositelji odluka? Politički akteri? Ali tek tu počinjemo da se gubimo. Ko su politički akteri? Izabrani politički dužnosnici? Stranačke vrhuške? Utjecajni pojedinci i organizacije iz civilnog društva? Lobističke grupe? Tajkuni i oligarsi? Autori se, ne umanjujući značaj i drugih aktera, kao što su pripadnici civilnog društva, opredjeljuju za one koji mogu odobriti i implementirati neku političku mjeru – dakle za izabrane ili imenovane političke zvaničnike, ali je li to baš slučaj? Nisu li često stvarni donositelji političkih odluka uski krugovi političkih, ekonomskih i kulturnih (vjerskih) elita, pri čemu su izabrani ili imenovani dužnosnici samo provoditelji već donesenih odluka? Dakle, proces donošenja odluka, čak i da će sve četiri subkomponente biti zadovoljene, teško da je tako izravan i linearan, naprosto zbog toga što subjekt političke volje, kako vidimo, nije tako izravan, već je raspršen i difuzan. Treće, kako se već da naslutiti, ‘agregativni pristup’ je odveć prosvjetiteljski, kantovski, odnosno ta harmonizacija preferencija na osnovi zajedničkog razumijevanja partikularnog problema koji je formalno na dnevnom redu odveć je idealno-racionalistički pristup koji počiva na podvrgavanju partikularne volje zajedničkoj – racionalnoj – interpretaciji kroz otvorenu i argumentiranu raspravu. U tome možda i počiva ključna aporija u razmatranju problema političke volje. Dakle, možda je problem s političkom voljom upravo u njenom stalnom rekontekstualiziranju unutar racionalističkog obrasca koji političku volju zamišlja kao proces agregiranja individualnih i grupnih preferencija oko ove ili one političke mjere ne upuštajući se u razumijevanje horizonta iz koga se uopće može nešto preferirati i htjeti. Misliti na taj način, znači napustiti razinu kontingencije političkih mjera (*policy*) oko kojih se grupiraju ili odjeljuju razni politički akteri te uputiti se na razinu političkog (*politics*)

koja je, po mom sudu, mnogo pouzdaniji vodič u razumijevanju i detekciji fenomena političke volje. Iz te perspektive moglo bi postati mnogo jasnije zašto politička volja u savremenoj političkoj zajednici ima tendenciju da se 'skriva', odnosno da na sebe skreće pažnju tek svojim 'odsustvom'. Iz te perspektive ne postoji nešto kao 'odsustvo' političke volje; naprotiv, ono što smo skloni opisati u svakodnevnom diskursu kao 'nepostojanje političke volje' samo je još jedna manifestacija, objektivacija te iste volje. S tim u vezi, ključni prigovor spomenutoj definiciji političke volje jest njezino izbjegavanje definiranja 'političkog' i 'volje', što u nastavku teksta namjeravam ponuditi.

Volja, u psihološkom smislu, obuhvaća „psihičke procese neposrednije vezane uz smišljenu (namjernu, svjesnu) aktivnost“ (Filipović, 1984: 352). Unatoč kompleksnosti tog fenomena, ipak je moguće „razlikovati dvije osnovne faze: *motivacija* (javljanje, osvještavanje i vrednovanje idejnih sadržaja i afektivnih pobuda koje su usmjerene prema izboru i oblikovanju sheme buduće aktivnosti te se doživljavaju kao pokretači – 'motivi' njene realizacije) i *odluka* (bitno 'voljni' čin kojim se aktivni subjekt identificira s nadmoćno motiviranom shemom aktivnosti i angažira svoje psihofizičke energije za njeno ostvarenje)“ (Ibid., podvukao A. M.). Iz priloženog razumijevanja, s jedne strane, vidljiva je nerazlučiva protkanost 'osvještavajuće-idejnog' i 'psihofizičko-djelatnog', koja ostavlja malo mjesta za jasnu distinkciju, a pogotovo za hijerarhijsku strukturiranost koja podrazumijeva odnos podređenosti i nadređenosti kakav se da iščitati iz racionalističkih interpretacija. Ponajmanje, ovakvo razumijevanje ostavlja mjesta za tradicionalni metafizički dualizam između subjekta i objekta. Upotreba racionalnih moći, rasuđivanje, ne može biti shvaćena kao proces unutar kojega bismo bili „puki promatrači nekog prizora u kojemu se ... suprotstavljene želje međusobno bore da bi kao nagradu dobile vlast“ (Strawson, 1999: 122). Drugim riječima, „trebali bismo uzeti u obzir to da naše želje i sklonosti, općenito govoreći, nisu nešto što u sebi jednostavno primjećujemo kao neke strane pojave. U velikoj mjeri one *jesu* mi“ (Ibid.).

Međutim, taj 'samoosjećaj' koji se u kompleksnom procesu volje javlja u dva aspekta – motivacija i odlučivanje – ne implicira nekog samoodjelitog, zaokruženog nositelja, upravo subjekta kako ga poima klasična racionalistička predodžba. Naprotiv, 'donositelj odluke s motivom' je i sam uronjen u stalni fluks iskustva koji kroz stalne 'voljne akte' postaje sebi odjelit, prepoznatljiv, stječe identitet sopstva, postaje prijemčiv za vlastitu objektivirajuću predodžbu. Kako bi to rekao William James (1988: 237), „sopstvo je sistem percepcata (osjećaja i osjeta) i pojmova (sjećanja, ideali i tako dalje)“. U tom samoobjektiviranju, koje se postiže voljnim aktima, na djelu je dakle svojevrsno samoproizvođenje, kreiranje, što nam daje za pravo da se zapitamo o izvoru tog stvaralaštva, proizvodnog procesa koji nadilazi konkretne voljne postupke koji proistječu iz dijalektike motiva i odlučivanja, na što se uglavnom predložena psihološka definicija volje ograničava. Potrebno je stupiti na teren filozofije.

Posljedica volje je – o tome nas je učio Arthur Schopenhauer – njezina objektivacija, neko proizvedeno stanje stvarnosti koje prati 'samoosjećaj' odnosno samoobjektivacija na način samo-prepoznavanja, odnosno sebe-ugrađivanja u to proizvedeno stanje. Moja volja na taj način osigurava svojevrsnu 'vidljivost' – kako za mene samog tako i za druge ljude – u društvenoj mreži kao određena moć (čemu nas uči Friedrich Nietzsche). Nasuprot dominantno kantovskoj racionalističkoj interpretaciji unutar koje se od volje očekuje njezino 'pokoravanje' nalozima uma, ovdje je na djelu drugačiji proces. Racionalnost i volja su protkani, pa se čak, kao tek jedan od elemenata džejmsovskog iskustvenog fluksa, može govoriti da se racionalnost javlja kao sredstvo za objektivaciju volje¹. No ovo

---

1 Tome u prilog Arthur Schopenhauer tvrdi: „Kod svih životinjskih bića volja je ono primarno i suštastveno, dok je intelekt, nasuprot tome, sekundaran, pridošao, samo tek oruđe u službi volje, više ili manje savršen ili komplikovan, već prema zahtevima te službe. Isto kao što neka životinjska vrsta poseduje, shodno ciljevima svoje volje, kopito, kandže, ruku, krila, rogove ili zube, ona poseduje i više ili manje razvijen mozak, čija je funkcija inteligencija potrebna za njen opstanak“ (Schopenhauer II, 1986: 180).

razumijevanje ne bi trebalo da nas – koji dijelimo sentimente prema racionalnosti – previše razočara, pa da zaključimo ishitreno i redukcionistički svodeći sve što se 'objektivira' na puku iracionalnost, voluntarizam. U volji i njenim procesima (ako nije riječ o volji malog djeteta ili sociopata) nema ničeg ekskluzivno voluntarističkog. Naprotiv. Polje njene objektivacije, što je od presudnog značaja, nije priroda, nego polis. Dakle, mogućnosti njezine objektivacije u okvirima društveno-političke zajednice bitno su ograničene i na suštinski način suodređene 'suparničkim' voljnim objektivacijama, što je situacija koju teoretičari društvenog ugovora nazivaju 'prirodnim stanjem', stanjem neobuzdane samoobjektivirajuće voljne ekspanzije. To upravo znači da su mogućnosti njezine objektivacije suodređene upotrebom racionalnog elementa, da one manje-više moraju slijediti obrasce širokoprihvate, valjane argumentacije, čime se i sama modificira, prihvaća određene granice; čime joj se otvaraju novi prostori djelovanja, kojima valja dati smisao kroz samoobjektivaciju uz pomoć nove argumentacije. Zato je, općenito kazano, ništa više do metafizički dualizam držati volju i racionalnost odvojenim. Ljudska volja bez racionaliteta čista je patologija (prirodno stanje), kao što je racionalnost bez volje puka utvara, apstrakcija koja nije u stanju pokrenuti bilo šta ('teoretsko stanje'). Ali, šta bi onda bila politička volja? U prilog odgovoru na to pitanje potrebno je definirati 'političko'.

Političko je u najširem smislu 'gravitaciono polje' političke zajednice. Bit političkog djelovanja svodi se na djelovanje u 'općem', 'zajedničkom' (*common*) interesu, koji je krajnji horizont i motivacija i odluka političke volje. U duhu Schmittovog učenja,

političko označava 'polje povezivanja i razdvajanja. Polje ili element u kojem se uspostavlja poredak na osnovu kojeg ljudi žive u zajednici, i po kojem se razlikuju od drugih. U isto vrijeme to je i polje u kojem se donose odluke o poretku i, kao o drugim pitanjima zajedničkog

interesa, polje u kojem postoji borba za položaje na kojima se donosi ta odluka (Meier, 2010: 16).

Horizont političke zajednice čine pitanja od 'općeg' i 'zajedničkog' interesa, koja se objektiviraju u aktima volje koja je, ako se tiče odluke o poretku i drugim pitanjima zajedničkog interesa, ako se odvija kao borba za položaje na kojima se takve odluke donose, *politička*. Pa ipak, potrebno bi bilo podrobnije osvijetliti tu dimenziju 'zajedničkog' koja određuje 'šta se može uopće htjeti', šta uopće može biti motivacija i predmet odlučivanja volje. Ishodišni horizont koji određuje sferu zajedničkog omeđen je, prema Johnu Keaneu (2010), najstarijim pitanjima zajedničkog življenja uopće, koja, čini se, koincidiraju s pojavom viška vrijednosti, a glase: 'ko treba šta da dobije, kada i kako'? Unutar tog horizonta, a na temelju odgovora na ova pitanja, otvaralo se, a i dandanas se otvara polje povezivanja i razdvajanja, odnosno konstruirala se političko. Drugim riječima, to staro pitanje, staro koliko i sama civilizacija, stalno je otvoreno, ono je pitanje na koje je svaka epoha u razvoju ljudskog društva davala svoje odgovore na taj način iscrtavajući konture polja političkog kroz povezivanja i razdvajanja, uključivanja i isključivanja ljudi i grupa unutar jedne zajednice. Da političko nije tek jedna od sfera čovjekovog bivanja, nego nešto što suštinski određuje njegovo bivanje u svijetu, otkriva nam se i u čuvenom Aristotelovom određenju čovjeka kao 'zoon politikona'. Kao što je slučaj i s voljom, čovjek je nezamisliv bez političkog, pri čemu je političko *differentia specifica* ljudskoga u smislu po kojem je, navješćuje nam Aristotel, bez političkog (za razliku od volje) čovjek tek *zoon*, jedno među drugim bićima što nastanjuju prirodu slijedeći njezine neumitne zakone. Ono *politikon* označava uronjenost u zajedničko, zajednicu, državu, i predstavlja ontološki horizont koji tek omogućuje njegovo samoodređenje kako u vidu stvaranja vlastitih zakona tako i pogledu stvaranja vlastite individualnosti. Za jasnije shvaćanje 'političkog' potrebno je na trenutak

pozabaviti se koncepcijom 'zajedničkog' (*common*)² upravo kao tog horizonta vlastitog razumijevanja i artikuliranja prvih principa razdvajanja i povezivanja koji počivaju u samoj srži političkog. Mi svi, ističu Michael Hardt i Antonio Negri (2009: vii), participiramo u zajedničkom:

Pod 'zajedničkim' najprije mislimo na zajedničko bogatstvo materijalnog svijeta – zrak, vodu, plodove zemlje i sve prirodno izobilje – za koje se u klasičnoj evropskoj političkoj literaturi često tvrdi da predstavlja nasljeđe čovječanstva kao cjeline koja je svojina svih nas. Pod zajedničkim, što je još značajnije, mi smatramo i rezultate društvene proizvodnje, koji su nužni za društvenu interakciju i dalju proizvodnju, kao što su znanja, jezici, šifre, informacije, afekti, i tako dalje. Ovaj pojam zajedničkog ne pozicionira čovječanstvo odvojeno od prirode u smislu da se ono javlja ili kao njezin eksploator ili čuvar, već se fokusira na prakse interakcije, brige i kohabitacije u zajedničkom svijetu koji promovira korisne i ograničava štetne forme zajedničkog.

Budući da je horizont interakcije, zajedničko je primarno otvoreno, dakle i za aroprijaciju – prisvajanje. Način aropriiranja – pravična raspodjela na opću korist, ili nasilna, nepravična raspodjela – predstavlja odgovor jedne historijske epohe na pitanje kome šta pripada, kako i gdje. Način aropriiranja koji se konstituira u interakciji predstavlja ujedno i 'impersonalni' model dominacije ili moći koji strukturira, odnosno proizvodi neku političku zajednicu prema svom liku. Nasilno posezanje

---

2 Grci nisu poznavali razliku između 'zajedničkog' i 'političkog'. Meier (2010: 27) kaže: „Reč političko Grci su koristili da označe ono što pripada polis. Za Grke... suprotnost 'političkom' bilo je 'privatno', 'lično', 'sebično'. 'Političko' znači isto što i 'zajedničko' (koynos, xynos).“ Zanimljivo je kako je u daljnjem političkom razvoju ova dimenzija 'zajedničkog' nestala iz vidokruga preživjevši gotovo isključivo u derogativnom smislu, kao nešto niže vrijedno, pučko, vulgarno. Unutar horizonta modernog kapitalizma možemo reći da se desila skoro inverzija značenja političkog spram antičkog grčkog poimanja, pa je za savremenike 'političko' upravo ono 'privatno' (vlasništvo), dok je zajedničko (kao 'ni-od-koga-posebno-posjedovano', aropriirano) postalo suprotnost političkom, neki suvišak.

u zajedničko proizvodi nasilničku političku zajednicu čiji je politički poredak obično, manje ili više, obuhvatna procedura legitimacije konstelacije specifičnog modela dominacije ili moći. Dominacija privatnog aropriiranja zajedničkog (robovlasništvo, feudalizam, kapitalizam) u svrhu svoje samolegitimacije razvija ne samo specifične procedure vladanja (despotija, monarhija, parlamentarna demokratija) nego i naracije 'prirodnosti' (ideologije) kojima se nasilno uspostavljeni poredak aroprijacije zajedničkog želi prikazati kao prirodan, jedini mogući, time zamagljujući sjećanje na zajedničko i izvorno političko. To 'sjećanje', istina, s vremena na vrijeme – osobito u vrijeme prevrata, buna i revolucija – biva revitalizirano i iskorišteno za podrivanje silom uspostavljenih oblika aroprijacije zajedničkog. Smisao tog sjećanja na zajedničko, prema Keaneu (2010: xi), krije se u mikenskoj riječ za narod – *damos*, kao „grupa ljudi bez moći koji su nekoć zajednički posjedovali zemlju“. U tom uglavnom 'revolucionarnom' aktu sjećanja na zajedničko, koji ima formu egalitarnog zahtjeva, otkriva se 'politička volja' u svojoj suštini. U kriznoj situaciji prekida 'starog režima', ona istupa kao aktivna moć koja iznova daje smisla političkom kao zajedničkom. U aktu te volje građanstvo se objektivira i sebi postaje prepoznatljivo, odredivo; ono se prepoznaje kao djelovanje samo, pa stoga možemo zaključiti s Pierreom Rosanvallonom (2008: 308) da je „politička volja ... djelatna samosvijest“. U ovom smislu, politička volja se javlja kao „operativna svijest historijske nužnosti, kao protagonist stvarne i učinkovite historijske drame“ (Negri, 319).

POLITIČKA VOLJA IZMEĐU 'POLITIČKOG' I 'POLITIKE'

'Sjećanje na političko' kao motiv, te naročito, uglavnom revolucionarno, zazivanje političkog kao odluka političke volje koja se objektivizira u „davanju smisla i forme svijetu u kojem su se individue teško mogle orijentirati“ (Rosanvallon, 2008: 308) tokom historije čovječanstva je rijetko, pa *političko*, kako ga shvaća Sheldon Wollin (1996: 31), kao „izraz ideje da slobodno društvo koje se sastoji od različitosti može, uprkos tome, dijeliti trenutke zajedničkosti kroz javna promišljanja, gdje se kolektivna moć koristi da promovira ili štiti dobrobit kolektiva“, obično 'ustupa mjesto' *politici*. Politika je, sa svoje strane, „legitimno i javno sporenje koje uglavnom vode organizirani i nejednaki društveni akteri moći oko pristupa raspoloživim resursima koji su pod javnim ovlastima kolektiviteta“ (ibid.). Dakle, vidimo kako se s fragmentacijom političkog na 'organizirane i nejednake društvene aktere moći', što nastaju oko sporenja vezanog za aproprijaciju 'zajedničkog', fragmentira i sama politička volja. Njezini unutrašnji sukobi kao sukobi između pojedinih političkih mjera oblikuju i tvore političku zajednicu. Pojedina politička mjera kao svojevrsni kandidat za objektivaciju volje pojedinog političkog aktera izraz je njegove odlučnosti da proizvede željeni učinak. Rasutost i unutrašnja suprotstavljenost političke volje, odnosno, bolje je reći, njezinih raznoraznih frakcija, zahtijeva sada njezino 'agregiranje'. Tek sada se možemo vratiti na početnu definiciju 'političke volje' kakvu nude Post i ostali (2010: 659), naime kao „omjer povjerene podrške ključnih donositelja odluka partikularnom rješenju iz domena političkih mjera (*policy*)partikularnog problema“. Podrška se pokušava osigurati kroz, kako ističu autori, 'zajedničko razumijevanje partikularnog problema koji je predmet razmatranja', pri čemu ono zajedničko priziva mobilizirajuću snagu onog prvobitnog 'zajedničkog' koje se izmaklo. Često u svakodnevnom razgovoru tu 'izgubljenu' dimenziju prizivamo kada već poslovično kritiziramo političare da u donošenju svojih odluka

ili tokom svoga postupanja nemaju u vidu 'opći interes'. I zaista, u većini slučajeva, njega zapravo u savremenoj politici kao isfragmentiranom 'političkom' i nema osim kao puke retoričke figure. Uglavnom, referiranja partikularnog političkog aktera u svrhu 'zajedničkog razumijevanja' za partikularnu političku mjeru svodi se samo na *oponašanje političkog*, jer je ono, u krajnjem, objektivacija volje tog partikularnog političkog aktera i na taj način ozbiljuje se kao *uzurpacija političkog*. Ovaj proces uzurpiranja zajedničkog možemo pratiti na udžbeničkom primjeru transformacije Rousseauove koncepcije 'opće volje'. Naime, „narodu, koji je u svojoj većini nesposoban da spozna svoju istinsku volju, potrebni su *guides, chefs*. Vođa ne vlada snagom vlastite odluke, nego zato što ima bolji uvid u hipostaziranu opštu volju nego zbir individua. Zadatak vođe je da stvori fiktivni identitet morala i politike“ (Kozelek, u: Molnar, 2002: 20). Dakle, zadatak uzurpatora, vođe, odnosno 'demokratski izabranog' organiziranog aktera političke moći, jest da oponašanjem *političkog* artikuliranog u svojoj partikularnoj interpretaciji općeg interesa, zajedničkog, opće volje, proizvede fiktivni identitet morala i politike, neki supstancijalitet, odnosno političko sâmo kao odraz ili, još bolje, sinonim za 'istinsku volju' naroda. Paradoksalan rezultat tog posezanja za zajedničkim, političkim, jest opća depolitizacija. Dok politizacija označava formu političke subjektivacije koju prati samosvijest u objektiviranoj volji, depolitizacija predstavlja njenu negaciju u smislu koji ponajbolje opisuje Benjamin Constant (u: Rosanvallon, 2008: 310) kad kaže: „Izgubljen u mnoštvu, individuum gotovo nikad ne opaža utjecaj koji ostvaruje. Njegova volja nikada ne ostavlja svoj trag na cjelini.“ Depolitizacija demobilizira kao „proces uz pomoć kojeg se ljudi koji su prethodno bili politički mobilizirani, ili su bili u procesu mobiliziranja, ušutkaju, marginaliziraju i isključuju iz političke sfere“ s ciljem „name-tanja političke homogenosti u heterogenim društvenim prostorima“ (Gagnon, 2006: xviii, 7). Autor opisuje proces demobilizacije kao proces, s jedne strane proces proizvodnje hegemone političke volje 'uzurpatorske' elite i s druge strane ušutkivanja, odnosno marginaliziranja, a

potom isključivanja političke volje ostalih, kako kompetitivnih elita tako i građana. Taj simultani proces odvija se putem društvenih i državnih institucija i cijelog niza ideoloških aparata koji odašilju hegemoni poredak političke volje. Ta volja koja oblikuje političku zajednicu prema svom liku je temeljni horizont iz kojega se izdižu svi pojedinačni sukobi partikularnih političkih volja oko nekih konkretnih političkih mjera. Ti frakcijski sukobi političkih elita, kako sam već rekao, samo oponašaju političko, u biti pretačući političku volju koju elita čvrsto drži u svojim rukama iz jedne u drugu frakciju pred demobiliziranim, isfragmentiranim gledalištem – širokim građanstvom. Onda problem neće biti u tome kako je naznačeno na početku teksta zašto ima ili nema političke volje za ovu ili onu političku odluku, već u njenoj monopolizaciji koja funkcionira na način demobilizacije ogromnog dijela političke zajednice. Tako će i najveći pobornici parlamentarne demokratije konstatirati kako je ona u krizi, kako gubi legitimitet, na kraju kako je impotentna. Rosanvallon (2008: 258) konstatira:

Impotencija je ovdje sistemična i nije posljedica nedostatka političke volje ili lošeg rukovodstva. U novom dobu – dobu problematične demokratije, građani više i ne razmišljaju o zauzimanju moći kako bi je prakticirali. Njihov implicitni cilj je prije zauzdavanje i ograničavanje moći... Aproprijacija moći više nije ideal; ono o čemu ljudi sada razmišljaju je kako da moć učine dovoljno transparentnom da bi se izbjegla mogućnost totalne kontrole. Transparentnost sada zamjenjuje odgovornost kao cilj politike. (...) Malo-pomalo, prava ideologija transparentnosti pojavila se kao novi demokratski ideal, namjesto starog koji je nastojao oko stvaranja kroz politiku društva u kojem bi ljudi mogli živjeti zajedno u svijetu koji dijele. Transparencija, a ne istina ili opći interes, postala je vrhovnom vrlinom u nesigurnom svijetu.

Zahtjev za transparentnošću, a ne odgovornošću političke elite, predstavlja trijumf njezine političke volje koju prihvaća demobilizirano

građanstvo, ali ne samo to. Ako demobilizacija počiva na fragmentaciji i kompleksnim institucionalnim i proceduralnim mehanizmima koji dovede do paralize političke volje građanstva, ako se ta volja kontrolirano dopušta samo u vrijeme periodičnih izbora, onda je konačna objektivacija hegemone političke volje otuđenje. Na tragu Constantove tvrdnje ali i Marxovih uvida, Terry Eagleton (2014) kaže kako društvenu stvarnost „treba shvatiti kao rezultat našeg vlastitog djelovanja. Ako je kao takvu ne vidimo, dakle ako je smatramo nečim prirodnim ili neizbježnim, neovisnim o našoj djelatnosti – onda je na djelu ono što Marx naziva otuđenjem“. Zahtjev za transparentnošću govori da stvarnost koju kreira hegemon politička volja prihvaćamo kao nešto prirodno, neizbježno, o našim postupcima neovisno, kao nešto što ‘nema alternativu’, a da su sukobi unutar političke elite oko pojedinih političkih mjera za koje ima ili ‘nema’ političke volje sve što je od politike preostalo, i to samo ako je cijeli proces pregovora i konflikta vođen prema pravilima transparentnosti. Otuda fokus na postojanje ili nepostojanje političke volje u konkretnim slučajevima političkih mjera koje treba donijeti koji puni dnevnu štampu postoji: a) da bi se izbjegla svaka suštinska politička promjena, i b) da bi se prikrla jedina volja koja je važna – *volja vladajuće klase*, koja je jedina – zato što je aproprirala mehanizme za objektivaciju volje, aproprirala ono zajedničko – ima subjektivitet, koherentnu samosvijest o sebi. Taj cijeli proces u savremenom demokratskom sistemu ne podrazumijeva grubu silu, metode policijske države (mada ni takve nisu isključene), već ‘prešutni pristanak’ (Locke) izražen u prepuštanju volje „nekome ko re-prezentira narod i odlučuje umjesto njega“ (Žižek, 2010: 190). Slavoj Žižek (Ibid., 189) navodi kako je Walter Lipmann

skovao pojam ‘proizvođenja pristanka’ (*manufacturing consent*). (...) misterij je u tome što, znajući to, igramo igru. Djelujemo *kao da* smo slobodni i odlučujemo slobodno ne samo prihvaćajući to u tišini nego čak i *zahtijevajući* da nam nevidljivi nalog (upisan u samu formu naše privrženosti ‘slobodnom govoru’) govori šta da radimo i mislimo. (...)

Trocki je stoga bio u pravu u svom osnovnom prigovoru parlamentarnoj demokratiji, koji se nije odnosio na to da ona daje odveć moći neobrazovanim masama, već, paradoksalno, *da ona čini mase pasivnima, prepuštajući inicijativu aparatu državne moći.*

Savremena predstavnička demokratija kao 'transparentni' sistem vladavine koji karakterizira naizgled nepomirljivo mnoštvo frakcija unutar političke elite koje se svađaju oko partikularnih političkih mjera i odluka služi kao fasada za, kako tvrdi Chantal Mouffe (2005: 93), „opstanak nevidljive moći i oligarhija“ takva demokratija demobilizira jer diskreditira građanina kao „protagonista političkog života, ona obnavlja žar partikularističkih interesa, ograničava prostor za demokratsku participaciju“.

ZAKLJUČAK: S ONU STRANU POLITIČKE VOLJE I NEVOLJE

Da bih mogao ponuditi neki plauzibilan zaključak ove kratke uvodne rasprave o problemu političke volje, potrebno je da ovdje uvedem distinkciju između 'političke volje' i 'Političke Volje'. Naravno, ova distinkcija bi se mnogo lakše istakla u, naprimjer, engleskom jeziku upotrebom (ne)određenog člana. Dakle, uvodim distinkciju između ove vidljive, svakodnevne, 'postojeće-nepostojeće', kontradiktorne, frakcionaške političke volje (*a political will*), volje koja ovisi o kontekstu i kontingentnom sklopu okolnosti i tiče se partikularnih političkih mjera (*policy*) za partikularne probleme, i Političke Volje (*the political will*). Ova druga je nevidljiva, hegemonna, 'prirodna', 'bez alternative', ona koja uopće određuje kontekst (*politics/political*) unutar koje se može pojaviti ona prva čije postojanje odnosno nepostojanje konstatiramo u svakodnevnom govoru. Ova druga je sukus političkog i predstavlja oblik aproprijacije zajedničkog i raspolaganja njegovim resursima; ona

se objektivira u praksama i institucijama političke zajednice istovremeno 'skrivajući se' kao subjekt političke volje koji je u posjedu resursa društva, onog zajedničkog, shodno tome i političkog samog kao generatora vlastite moći. U tom svjetlu, prvoponuđena definicija političke volje dala bi se rekonstruirati na sljedeći način: „politička volja je omjer povjerene podrške ključnih donositelja odluka partikularnom rješenju iz domena političkih mjera partikularnog problema“ (Post et al., 2010: 659) u okvirima onoga što se uopće može pojaviti kao predmet sporenja, što, sa svoje strane, propisuje hegemonu Politička Volja, to jest odnosi između njezinih ključnih aktera, pripadnika vladajuće klase određene političke zajednice. Politička volja na razini političkih mjera prebiva u javnoj, vidljivoj sferi, kroz igru postojanja-nepostojanja, da bi Politička Volja ostala skrivena³, kao volja stvarnih centara moći u vrhu vladajuće klase koja se objektivira proizvodeći zajednicu prema svom liku. Politička volja je stoga vrlo rijetko proučavana. Njeno proučavanje u sferi kontingentnih manifestacija kroz usvajanje ili neusvajanje partikularnih političkih mjera nije osobito produktivno, nepregledno je, upravo je onakvo kakvo bi Hegel nazvao 'lošom beskonačnošću'. Proučavanje Političke Volje, pak, zahtijevalo bi povratak izučavanju klasnog pitanja, ali, avaj, to pitanje je nakon 'pada komunizma' transformirano u 'kulturno pitanje', što znači u novu formu loše beskonačnosti koja počiva na esencijaliziranim i katkad orijentalističkim razumijevanjima kulturnih identiteta.

---

3 Ovo skrivanje ne treba shvaćati nekim 'zločinom s predumišljajem' skupine 'loših momaka', premda su njegove posljedice blagodatne za vladajuću klasu, to jest za neproblematičnost ili 'prirodnost' njezine vladavine. Roland Barthes upozorava kako je vladajuća, dakle buržajska klasa, samim ustrojem moderne političke zajednice usmjerena da provodi 'eksnominacijsku operaciju', operaciju odstranjivanja svoga imenovanja. Barthes skreće pažnju na to da je važno da ovu klasu shvaćamo kao društvenu klasu koja ne želi biti imenovana. Njezin svjetonazor i vrijednosti nisu njezine, već su zapravo univerzalne, civilizacijske, humanističke vrijednosti i svjetonazor. Naime, „odsustvo riječi 'buržuj' nije neki iluzorni, slučajni, sekundarni, prirodni ili beznačajni fenomen: to upravo sama buržajska ideologija, kao proces kroz koji buržoazija transformira stvarnost svijeta u sliku svijeta, historiju u prirodu“ (Barthes, 1991: 140).

Kada autori političku volju definiraju kao 'omjer povjerene podrške ključnih donositelja odluka', oni ocrtavaju razdjelnicu koja dijeli Političku Volju od političke volje. Naime, u toj definiciji implicite se sfera političke volje isporučuje isključivo u ruke političke elite. Priznaje se da su jedini relevantni, stvarni donositelji političkih odluka uski krugovi političkih, ekonomskih, vjerskih i kulturnih elita. Ono što je, sljedstveno tome, implicitno jest da taj mehanizam Političke Volje počiva na sistematskom demobiliziranju, depolitiziranju i ako se hoće obezmoćenju ili 'obezvoljenju' demosa, 'političkog naroda', koji je politički još samo u počasnom smislu.⁴ Zašto? Jer građanin ili građanka više nije u stanju 'sebe prepoznati' u proizvedenom društveno-političkom stanju. To stanje se njemu ili njoj javlja kao otuđena konstelacija, strana i prijeteća. On ili ona ne vide nikakav smislen način vlastite participacije u tome, izuzev na dan izbora kada ideološki navođen i kvazipatriotski, nacionalistički omamljen iznova odlučuje da svoju volju delegira odnosno povjeri Levijatenu Političke Volje. Imamo li tu posla sa stanjem čiji je duh Kant odlično uhvatio u svojoj čuvenoj opasci o 'samoskrivljenoj nezrelosti', jer građanin kao da ne zna šta bi s tom svojom voljom (radije bi možda da je nema, da je što prije odgurne od sebe), ili je posrijedi nešto drugo, odgovor će dati, možda, neka sljedeća revolucija.

---

4 Ne predstavljaju li se inače izbori, odnosno trenuci kada se, u demokratskim društvima, politička volja uistinu vraća narodu, u 'svečarskom ruhu'. Ima nečeg duboko licemjernog u tom okićenom, kvazipatriotskom praznovanju. Žižek primjećuje kako toga dana elita doživljava izvjesnu tjeskobu koja je rezultat uvida da je „tron (istinski) prazan, da je odluka stvarno njihova (u rukama građana – A. M.). To je razlog zašto u 'slobodnim izborima' uvijek postoji minimalni aspekt ljubaznosti: oni na vlasti ljubazno hine da ne drže vlast, pa od nas traže da slobodno odlučimo ako im želimo dati vlast" (Žižek, 2010: 190).

LITERATURA:

- Barthes, 1991: Roland Barthes, *Mythologies* (New York: The Noonday Press).
- Eagleton, 2014: Terry Eagleton, „Zašto je Marx bio u pravu?“; www.e-novine.com.
- Filipović, 1984: *Filozofijski rječnik*, Vladimir Filipović, red. (Zagreb: NZ MH).
- Gagnon, 2006: V. P. Gagnon Jr., *The Myth of Ethnic War* (Ithaca and London: Cornell University Press).
- Hardt, Negri, 2009: Michael Hardt and Antonio Negri, *Commonwealth* (Harvard University Press).
- James, 1988: William James: „Philosophical Problems of Psychology“, iz: *Manuscript Lectures / The Works of William James*, Frederick Burkhardt (opći ur.), Fredson Bowers (tekst. ur.) (Cambridge Massachusetts and London, England, 1988).
- Keane, 2010: John Keane, *The Life and Death of Democracy* (Sydney: Simon and Schuster).
- Meier, 2010: Christian Meier, *Nastanak političkog kod Grka* (Beograd: Albatros plus).
- Molnar, 2002: Aleksandar Molnar, *Rasprava o demokratskoj ustavnoj državi III – Moderne revolucije: Francuska – Rusija – Nemačka* (Beograd: Samizdat B92).
- Mouffe, 2005: Chantal Mouffe, *The Return of Political* (Verso).
- Negri, 1999: Antonio Negri, *Insurgencies. Constituent Power and the Modern State. Theory Out of Bounds* Volume 15, (Minneapolis, London: Minnesota University Press).
- Post et al., 2010: Lori Ann Post, Amber N. W. Raile, Eric D. Raile: „Defining Political Will“, *Politics & Policy*, Volume 38, No. 4: 653-676; Wiley Periodicals, Inc.

- Rosanvallon, 2008: Pierre Rosanvallon, *Counter-Democracy* (Cambridge University Press).
- Schopenhauer II, 1986: Arthur Schopenhauer, *Svet kao volja i predstava*, II tom (Novi Sad: Matica srpska).
- Strawson, 1999: Peter Strawson, *Analiza i metafizika* (Zagreb: Kruzak).
- Wollin, 1996: Sheldon Wollin: „Fugitive Democracy“, *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political*, Seyla Benhabib ur., (Princeton University Press), 31-45.
- Žižek, 2010: Slavoj Žižek, *Druga smrt neoliberalizma* (Zagreb: Fraktura).

JELENA BRKIĆ ŠMIGOC

POLITIČKA VOLJA ZA POLITIČKIM PONAŠANJEM

Politička volja u većini današnjih publikacija razmatra se putem prikaza funkcioniranja političkih sistema i javnih politika, kao i analize institucionalnih mehanizama i personalnih kapaciteta unutar njih za implementacijom političke volje. No, o političkoj volji je moguće govoriti i iz drugog kuta. „Govoriti o politici, a ne obazirati se na ljudska bića“ još je dvadesetih godina prošloga stoljeća Lippman (1922: xiv) naglasio kako je to „najveća pogreška u političkom mišljenju“. Ukazujući na stanje političke misli i pravac putem kojega su brojni politički analitičari toga doba pokušali razjasniti što je politika, političko mišljenje, i kako funkcioniraju politički procesi, Lippman je podcrtao koliko su u prikazu tih procesa zanemarene karakteristike ključnog nositelja svih tih političkih procesa. Kroz ličnost pojedinca, središnji pojam u psihologijskoj znanosti, već stoljećima se pokušava odgovoriti koji psihologijski procesi i osobine pokreću, usmjeravaju i vode njegova/njezina⁵ ponašanja. Osobine ličnosti, kao i sve druge personalne kvalitete pojedinca, razvijaju se i izražavaju kroz dinamičku interakciju ljudi i njihovoga sociokulturnog okruženja. Shvaćeni kao stabilni složeni sustavi sastavljeni od brojnih hijerarhijski organiziranih osobina i mehanizama, imamo proaktivnu ulogu u biranju

---

5 Iako je imenica pojedinac u muškom rodu, u daljnjem tekstu će se podrazumijevati da se odnosi na oba roda.

i mijenjanju situacija s kojima se susrećemo (Larsen, Buss, 2007). U procesu interakcije i adaptacije na okolinu u stalnom smo raskoraku između situacijskih zahtjeva i naših nastojanja za održavanjem psihološki ugodnih i skladnih (kongruentnih) stanja naše ličnosti, kao što su stanje homostatičnosti, psihološki hedonizam, stanja kongruentnosti i kognitivne konzistentnosti.⁶ Ljudi se prilagođavaju kako na unutarnju okolinu (intrapsihičku, npr. osjećaj zadovoljstva vlastitim učinkom) tako i na izvanjsku, koja se ogleda ili u zahtjevima fizičke okoline (npr. određeni deprivacijski uvjeti) ili u zahtjevima socijalne okoline (npr. pripadanje, konformizam, poslušnost). S jedne strane, kroz ovakvo poimanje, naglašena je značajna konzistentnost i stabilnost ličnosti pojedinca, a s druge strane istaknuta je njena „plastičnost“ i izvanredna prilagodljivost različitim uvjetima opstanka. Taj raskorak između konzistentnosti i potencijala prilagodljivosti nadilazimo kroz motivacijske procese. Motivacijom pokušavamo pojasniti zašto se neko ponašanje javlja ili se ne javlja, kao i zašto se javlja varijabilnost, nestalnost, nesustavnost i nepredvidljivost u ponašanju. Kao intervenirajući, dinamički proces pomaže nam prilagoditi se zahtjevima okoline, približiti se cilju, djelujući tako da nastojimo smanjiti vjerojatnost pojavljivanja neugodnih/negativnih ishoda, a povećamo vjerojatnost pojavka pozitivnih ishoda koji jamče našu dobrobit (Beck, 2003; Reeve, 2010). Motivacija je proces koji pomaže u razrješavanju „stanja nesklada“, u kojem se, rekla bih, stalno nalazimo.

---

6 Psihološki hedonizam je temeljna motivacijska premisa Beckovog (2003) poimanja motivacije prema kojemu organizmi poduzimaju određene aktivnosti za koje očekuju da imaju poželjne ishode ili izbjegavaju aktivnosti za koje očekuju da imaju neugodne ili negativne ishode. S druge, pak, strane, ljudi osjećaju nelagodu i nesklad kada god se suoče sa spoznajom da je neki aspekt njihovoga ponašanja neusklađen s pojmom o sebi. U tom smislu ljudi su motivirani uslijed težnje za kognitivnom konzistentnošću (kognitivnom dosljednosti, op. a.) smanjiti ovaj nesklad “mijenjanjem svoga ponašanja ili opravdavanjem već učinjenih postupaka, usklađujući ih s pozitivnom slikom koju imaju o sebi” (Aronson i sur., 2005: 212).

Volja, pojam koji stoji u nazivu ove knjige i ovoga teksta, nije istovjetan pojmu motivacije. No budući da voljno ponašanje ima svoje motivacijske korijene (jer se tretira kao ponašanje koje je *potaknuto* nekim *motivom ili potrebom*; Petz, 1992), kao i kognicijske (definirajući je kao *opredijeljenost* aktera za postizanje određenih ciljeva, *svjesno angažiranje* psihofizičke energije za ostvarenje cilja; Filipović, 1984, prema Mujkić, tekst na strani 11 ove publikacije), za potrebe ovoga rada u kojemu će politička volja biti sagledana kroz potrebe koje pojedinca pokreću na političku aktivnost, ali i kroz kognitivno strukturiranje i shvaćanje uloge pojedinca u političkom prostoru (jer se aktivni pojedinac kroz 'voljni' čin identificira s nadmoćno motiviranom shemom aktivnosti i angažira svoje potencijale kako bi je ostvario; Filipović, 1984, prema Mujkić, tekst na strani 11 ove publikacije), u potpunosti se opravdanim čini koristiti ih i podrazumijevati vrlo blisko, skoro pa sinonimično⁷.

U cilju razumijevanja što i kako neke ljude politički pokreće, a neke ne, te što sve stoji u pozadini tog „adaptiranog“ ponašanja jednih ili drugih, ovim radom pokušat ću pružiti psihološku perspektivu ovoga problema. Prikazat ću ulogu i značaj političke volje/motivacije u interakciji s drugim važnim karakteristikama ličnosti (poput osobina ličnosti pojedinca, njegovoga sustava vrijednosti, kao i svih psihičkih mehanizama i procesa) za razumijevanje političkog ponašanja pojedinca. No, istovremeno, ukazat ću na važnost i značaj međudjelovanja svih pobrajanih elemenata za pojavak političke volje/motivacije pojedinca.

---

7 Iako neki autori pokušavaju jasno razlučiti pojam volje od drugih njemu srodnih, poput motivacije i kognitivne kontrole (Heckhausen, 2007; prema Brass et al. 2013), volja i motivacija, kao i kognitivna kontrola u smislu objašnjenja djelovanja self-regulacijskog sustava uvelike se koriste kao srodni pojmovi budući da su po svojoj prirodi djelovanja vrlo bliski. Određene teorije motivacije (Reeve, 2010) kao temeljne ljudske potrebe navode uz egzistencijalne potrebe i emocije i kognicije kao pokretače ljudskog ponašanja, pa stoga kognicijska i motivacijska svojstva što ih volja ima uvelike se poklapaju s tumačenjima motivacije. Detaljnije o psihologijskom poimanju motivacije i volje, kao i o njihovim sličnostima i razlikama, može se čitati u Reeve (2010).

O VOLJI NA PSIHOLOGIJSKI NAČIN

Volja je koncept koji su psiholozi „posudili“ iz filozofske znanosti u kojoj se već stoljećima vode rasprave o prirodi volje i njenom djelovanju. U psihodinamskoj teoriji smatrana je za jednu od ključnih odrednica formiranja i razvoja ličnosti pojedinca. Kao pokretač psihe, manifestira se kreativno ili destruktivno, u zavisnosti od odnosa pojedinca prema sebi i životu (Rank, 1941, prema Müller). Kreativno znači da volja pokreće, daje usmjerenje i svrhovitost određenoj aktivnosti koja upućuje na psihološki rast čovjeka. Kao sposobnost putem koje reguliramo svoja ponašanja najviše je vidljiva u onim zadacima našega *Ja* koji se odnose na samokontrolu ponašanja, na proces donošenja odluka, rješavanje kompleksnih problema i rješavanje konflikata (Rigoni, Sammicheli, Brass, 2011). Korijeni „treniranja“ volje vezuju se za drugu i treću godinu života, kada dolazi do intenzivnijeg učenja samokontrole. Kako se tada javlja svijest o sebi, doživljaj vlastitoga *Ja* kao svjesnost o vlastitoj odvojenosti od svega što nas okružuje, stvaraju se pretpostavke za učenje samokontrole, ponašanje u kojem je najranije vidljivo voljno ponašanje pojedinca. U tom razdoblju značajne druge osobe iz djetetovog okruženja – roditelji/staratelji – imaju ključnu ulogu u djetetovom razvoju. Treniranje higijenskih navika i uspostavljanje kontrole impulzivnog ponašanja ključni su zahtjevi socijalne sredine u tom razdoblju. Tada se razrješava konflikt koji Erik Erikson u svojoj teoriji psihosocijalnog razvoja naziva nezavisnost nasuprot sramu i sumnji, a koji je temelj za kasnije nezavisno i samostalno ponašanje pojedinca. Naime, on je smatrao da će se dijete pozitivno razvijati ako postoji ravnoteža između roditeljskog usmjeravanja i discipliniranja djeteta i njihovog omogućavanja samostalnog djetetovog djelovanja i izbora ponašanja. Korijen voljnog investiranja i vjerovanje u vlastitu mogućnost djelovanja, ali i uspješnog adaptiranja pojedinca, leži u ovom balansirajućem odnosu roditeljskih zahtjeva i omogućavanju djetetu da čini samostalne izbore. „Ako u prvih nekoliko godina života djeca ne stvore dovoljno povjerenja u svoje skrbnike i ne izgrade zdrav osjećaj nezavisnosti i individualnosti,

posađeno je sjeme problema prilagodbe!“ (Berk, 2008: 175). Djetetov osjećaj prisile i sumnja u vlastitu sposobnost kontroliranja impulsa te nedostatak kompetentnog ponašanja negativan su ishod ove faze razvoja i sjeme problema prilagodbe i prihvaćanja samoga sebe. Kako Erikson naglašava, način nošenja pojedinca sa socijalnim iskustvima utječe na razvoj njegove ličnosti te u tom razvojnem razdoblju kao glavna razvojna pozitivna snaga našeg ega jest izgrađena *volja*, razvijen osjećaj autonomnosti i samopouzdanja. Zdrava ličnost, koja ima izgrađenu kreativnu, stvaralačku volju, dijete je koje je iz ove krize moralo izići s pouzdanjem da njegova vjera u samoga sebe, kao i u roditelje, neće biti ugrožena njegovom spremnosti da nezavisno i samostalno bira, zahtijeva i istražuje. Zapravo, da činjenje vlastitih, samostalnih izbora, činjenje onoga što *Ja* želim, neće „ugroziti“ stanje odnosa s ključnim drugima. Vjerovanje u sebe i mogućnost vlastitoga djelovanja ponašanje je koje ukazuje na kvalitetu interakcije pojedinca s okolinom uslijed koje govorimo o društveno prilagođenom, ali istovremeno i samozadovoljnom pojedincu. No, iako su nekada, a i danas, psihodinamske teorije naglašavale važnost ranoga iskustva odgoja volje pojedinca kao preduvjeta njegovog kreativnog, zrelog, rastućeg razvoja ličnosti, pojavom biheviorističke paradigme ovaj koncept, utemeljen na subjektivnom iskustvu, uvelike biva zanemaren. Novija istraživanja u području neuropsihologije, socijalne psihologije i kognitivne psihologije vraćaju koncept volje u fokus psihologijskih istraživanja kroz isticanje kognitivističkih karakteristika ovoga fenomena. Ne osvrćući se na metafizička i egzistencijalistička pitanja volje, nego na pitanje kako se pojedinac „nosi“ sa svojim voljnim procesima, veliki broj studija ukazao je na to da percepcija koju imamo o našoj volji, to jest uvjerenje u moć/snagu/slobodu ili determinizam volje, djeluje na ljudsko ponašanje u socijalnom kontekstu. Značajan broj istraživanja urađenih u posljednja dva desetljeća potvrdio je da izloženost determinističkim⁸

---

8 Pri tome se misli na vjerovanje da su naše misli i djelovanje određeni ili nekim unutarnjim ili nekim vanjskim čimbenicima, kao što su: genetski čimbenici, okruženje u kojem živimo, obiteljsko ili kulturološko naslijeđe, ili pak sreća (Rigoni i sur., 2011).

vjerovanjima povećava vjerojatnost da će se ljudi ponašati nemoralno i antisocijalno (Rigoni i sur., 2011). Osobe koje vjeruju u slobodu vlastite volje spremnije su prosocijalno se ponašati u odnosu na osobe koje vjeruju u determiniranost svojih ponašanja (Baumeister, Masicampom, DeWall, 2009). Pojašnjavajući razloge takvoga djelovanja percepcije volje na naše ponašanje, Baumeister iznosi da deterministička vjerovanja u sebi impliciraju stav da osoba „nema izbora“ ponašati se drugačije nego „baš tako“, što je zapravo samo jedan od načina samoopravdanja. Budući da se samoopravdanje koristi kao jedna od kognitivnih shema putem kojih održavamo relativno povoljan doživljaj sebe, pogotovu kada se suočimo s dokazima koji su u suprotnosti s ružičastom slikom koju imamo o sebi (Aronson i sur., 2005), kao takva dobra je podloga za smještanje i opravdavanje osobnih neuspjeha u djelovanju. Korak dalje otišli su Rigoni, Kuehn, Satori i Brass (2011), koji su došli do spoznaje da ta misaona aktivnost, vjerovanje u slobodu vlastite volje, aktivira dijelove mozga koji odgovaraju namjeri da se poduzme neka akcija. To znači da samo vjerovanje u mogućnost djelovanja inervira i provocira dijelove mozga koji su odgovorni za namjeru da počnemo djelovati. Ovo istraživanje, kao i veliki broj drugih, ukazuje na to da su neuralni i kognitivni procesi u podlozi voljnih ponašanja, te da je sposobnost samokontrole pojedinca, ali i drugih *self*-regulirajućih procesa (op. a), uvelike uvjetovana percepcijom koju pojedinac ima o prirodi svoje volje (Vohs i Schooler, 2008; Baumeister i sur., 2009; Rigoni i sur., 2011; Rigoni i sur, 2012; prema Brass i sur., 2013).

No znači li to kako je onda opravdano pretpostaviti da bez uvjerenja da možemo kontrolirati, mijenjati i poboljšati naše ponašanje, da bismo imali niske ili skoro pa nikakve pobude učiniti i najmanji napor da se suočimo sa izazovima koje nam društvena okolina nameće? Kako se ponašamo kada nemamo vjeru u mogućnost voljnog kontroliranja i usmjerenja svojih akcija? Je li smanjenje osjećaja osobne odgovornosti, to jest nevjerovanje u snagu djelovanja volje, pogodno tlo za doživljaj osjećaja bespomoćnosti, razvoj neželjenih ponašanja, anomalije, izolacije

i samootuđenja? Povećanje osjećaja vlastite odgovornosti za preferirane izbore ponašanja kod ljudi doprinosi da onda i njihova ponašanja budu usmjerena ka željenim, konstruktivnim, „rastućim“ ponašanjima (Harmon, Jones i Mills, 1999; Mueller i Dweck, 1998; prema Rigoni i sur., 2011). Osjećaj odgovornosti i vjerovanje u sposobnost vlastitoga djelovanja može usmjeravati ljude da se ponašaju na socijalno poželjan, konstruktivan način. U tom smislu znanje i učenje o volji može biti vrlo praktično, vrijedno truda i dobro investirano vrijeme, jer kada poznajemo što pokreće, usmjerava i vodi naše akcije onda puno lakše možemo predvidjeti ishode ponašanja koji su nam polazna osnova za kvalitetnu promjenu, bilo na osobnoj ili socijalnoj razini. U stalnoj potrazi za odgovorima na pitanje zašto su neki pojedinci aktivni u političkim procesima, a drugi ne, te što je u „srži“ njihovih političkih preferencija i opredjeljenja, veliki broj autora je pokušao dati detaljniji uvid u ključne odrednice ovoga vrlo kompleksnog obrasca ponašanja. Iako je „snaga vjerovanja u prirodu volje“ u mnogim eksperimentalnim situacijama dokazana u našem svakodnevnom životu, mi biramo ponašanja (donosimo odluke, aktivno ili neaktivno djelujemo, razrješavamo konflikte...) koja, pored uvjerenja o prirodi naše volje, imaju za nas neku specifičnu vrijednost i koja vode ka nekim vrlo jasnim posljedicama za učinjeni izbor (Rigoni i sur., 2011). U tom smislu, razmatranje volje, pogotovu političke, koja je po svojoj prirodi već smještena u poseban kontekst, zahtijeva jedan širi pogled i osvrt na mnoštvo drugih činitelja koji svojim složenim međudjelovanjem objašnjavaju ponašanje pojedinca.

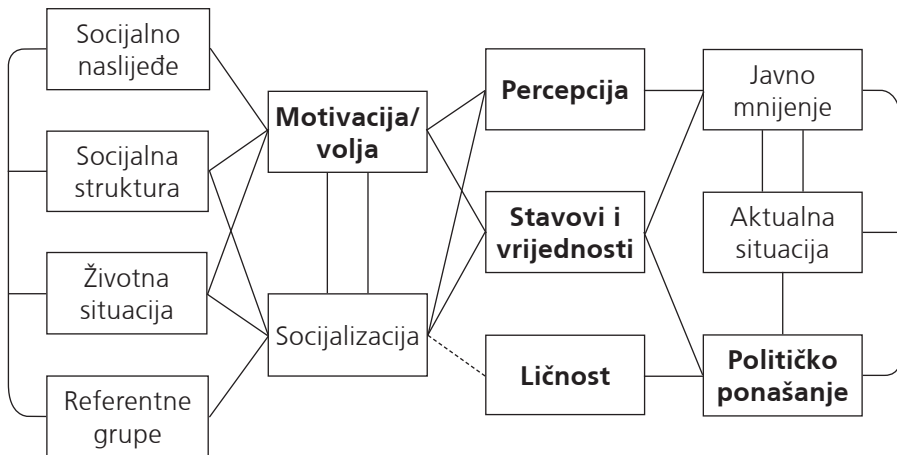
POLITIČKO PONAŠANJE I POLITIČKA VOLJA

Politička psihologija, kao jedna od mlađih psihologijskih disciplina, već posljednjih šest desetljeća pokušava otkriti što pokreće, usmjerava, usporava te određuje ulogu i položaj *pojedince* u strukturi odnosa i procesa relevantnih za njegovo političko ponašanje. Pojedinaac kao dio šire

i kompleksne socijalne strukture i odnosa koji vladaju u njoj, za psihologijsko shvaćanje političkih procesa, ključni je nositelj političke akcije i njegove percepcije, vjerovanja, mišljenja, vrijednosti i interesi (uz sve ostale „vanjske“ činitelje) u osnovi su političkoga ponašanja i djelovanja. Zapravo, politička psihologija s pozicije pojedinca zainteresirana je za pojedinačevu *percepciju* politički relevantne okoline, njegove zadovoljene i nezadovoljene *potrebe, stavove* koje formira o politički relevantnoj okolini, kao i za *ponašanje* koje iz svega navedenog proizlazi (Šiber, 1998). Istraživanja političkoga ponašanja u kojima se nastojala rasvijeliti priroda odnosa između politike i ličnosti pojedinca intenzivirana su posljednjih nekoliko desetljeća u psihologijskoj znanosti kroz nekoliko znanstvenih područja (socijalna psihologija, psihologija ličnosti, politička psihologija), no nagli razvoj istraživanja političkoga ponašanja nije urodio jednoznačnim određenjem toga pojma, te još uvijek ne postoji konzistentnost u operacionalizaciji političkoga ponašanja. Šiber (1998: 28) polazi od određenja političkoga ponašanja kao *svakog onog ponašanja koje je usmjereno ka zadržavanju ili mijenjanju postojeće strukture i moći*, ostavljajući ogroman prostor interpretaciji koja konkretna ponašanja, aktivnosti, čine političko ponašanje. U operacionalizaciji ovoga pojma Milas (2007) pod političkim ponašanjem podrazumijeva stavove i djelovanje pokrenuto s ciljem ostvarivanja određenih načela i vrijednosti, i time donekle konkretnije određuje ključne varijable koje čine ovaj pojam. Iako zapravo i dalje nemamo jasno određenje ovoga pojma, bar u domeni političke psihologije, političko ponašanje na manifestnoj i mjerljivoj razini u većini aktualnih teorijskih rasprava sagledava se putem dvaju temeljnih oblika političkoga uključenja: političku aktivnost, to jest *količinu i kvalitetu* političkoga aktiviteta, i političku orijentaciju, to jest ideologijsko-vrijednosnu orijentaciju pojedinca koja se ogleda kroz *pravac i stupanj* ideologijske zasićenosti nekog političkog ponašanja (Šiber, 1998). Situacionističke i kulturološke karakteristike pojedinca, poput socioekonomskog statusa, religijskog opredjeljenja i mjesta stanovanja, isprva su dominirale u objašnjenju preferencije i participacije

pojedinaца u političkim aktivnostima (npr. Lazarsfeld, Berelson, prema Houghton, 2009), no kasniji radovi više se oslanjaju na pojašnjenje uloge dispozicijskih varijabli ličnosti u političkoj aktivnosti pojedinca. Među prvim istraživačima koji su shematski pokušali prikazati odnos psiholoških varijabli i političkoga ponašanja te postaviti „model“, „mapu“ političkoga ponašanja, spominje se rad Smitha (1968). Njegov je rad inspirirao mnoge autore da u analizi političkoga ponašanje pojedinca vrlo jasno operacionaliziraju i konkretiziraju ulogu psihičkih osobina i procesa. Oslanjajući se na Smithov rad, kao i na Lewinovo poimanje da „ponašanje ili bilo koja mentalna aktivnost... ovisi kako o stanju osobe tako i o okruženju“ (Lewin, 1936; 11-12; prema Greenstein, 1992: 109), na našim područjima je Šiber (1998) pokušao prikazati kompleksnost međudnosa varijabli važnih za razumijevanje političkoga ponašanja (Slika 1). Iako i sam Šiber navodi kako bi se ovoj kompleksnoj skici moglo nadodati još mnoštvo varijabli i odnosa, iz njezinog prikaza vrlo je očito da je političko ponašanje interakcijski proizvod ličnosti pojedinca i okoline, te politički odabir i djelovanje, jasno je, nisu slučajni. Crte ličnosti, potrebe i motivi, vrijednosti, društveni stavovi i procjene vlastite učinkovitosti relevantni su elementi hipotetičke arhitekture političke ličnosti pojedinca koja djeluje na različitim razinama i čiji elementi djeluju u različitom obimu kako bi ga pokrenuli u političkoj domeni (Caprara, Vecchione, 2013).

Slika 1. Shematski prikaz položaja pojedinca u društvu, psiholoških procesa i sadržaja i političkoga ponašanja (Šiber, 1998)

Crte kao bazične dispozicije i manje promjenljivi dio ličnosti pojedinca disponiraju ga da na konzistentan način misli, osjeća i djeluje, te su se uslijed te značajke značajnim pokazale za razumijevanje političke orijentacije pojedinca kroz *pravac i stupanj* ideolojske zasićenosti njegovoga političkog ponašanja.⁹ No po svome temeljnom određenju crte ličnosti nužno ne pokreću političko djelovanje pojedinca. One uključuju

9 Dosadašnja istraživanja osobina ličnosti birača preko trenutno najzastupljenijeg teorijskog modela ličnosti, petofaktorskog modela, ukazuju na to da su faktori ličnosti otvorenost, savjesnost, ugodnosti i ekstraverzija vrlo važni u pojašnjenju tog aspekta političkoga ponašanja. Otvorenost ka iskustvu kao crta koja se ogleda kroz intelektualni i umjetnički interes koji pojedinac ima, njegova potreba za raznolikošću, neovisnosti prosudbe itd., te ekstraverzija koja je vidljiva u interpersonalnim karakteristikama, povišenom aktivitetu, traženju uzbuđenja itd. crte su ličnosti koje su se pokazale krucijalnim za razumijevanje odnosa u političkoj areni. Politikari (političke elite) ostvaruju značajno više rezultate od građana na skali ekstraverzije (Best, 2011, prema Caprara, Vecchione, 2013), dok je otvorenost visoko pozitivno povezana s liberalnim preferencijama u američkom političkom kontekstu (Jost, Kruglanski i Sulloway, 2003; McCrae, 1996, prema Caprara i sur., 2008). Savjesnost je pozitivno povezana s konzervativizmom (Gosling, Rentfrow i Swann, 2003).

konzistentnost djelovanja kroz situacije, a motivi na implicitnoj, pa čak i na nesvjesnoj razini, jesu kao pokretači političkoga ponašanja (Winter, 2013). Motivacija je po svojoj prirodi djelovanja latentna, intervenirajuća varijabla, koju pojašnjavamo kroz sadržajne i procesne teorije motivacije. Za pojašnjenje političkoga ponašanja to znači da mu možemo pristupiti kroz nastojanje da dokučimo koje vrlo *specifične potrebe* pokreću političko ponašanje (sadržajne teorije) ili pak da razmotrimo pod kojim *pretpostavkama* određena potreba dovodi do aktivnosti gdje su očekivanja, percepcije i vrijednosti (dakle, kognicije) ključne pretpostavke i glavni pokretači djelovanja pojedinca (procesne teorije). Murrey, McClelland i Winter, uz mnoštvo drugih autora i teorijskih pristupa u sklopu sadržajnog modela, naglašavaju značaj triju potreba za objašnjenjem razlika u političkom ponašanju kako političkih elita tako i građana. To su: potreba za druženjem (pripadanje, afilijacija), potreba za postignućem i potreba za moći. Veliki broj istraživanja potvrdio je da su vođe koji imaju izraženu potrebu za moći spremniji na jake i snažne političke poteze, što za posljedicu ima da su od svojih simpatizera percipirani kao karizmatični (House i sur., 1991, prema Winter, 2013), a za neistomišljenike kao agresivni i ratoborni (Winter, 1980; 1987; 2000; prema Winter, 2013). Vođe koji su afilijacijski motivirani, mirotvorni su i kooperativni sve dok su okruženi istomišljenicima i dok se ne osjećaju ugroženima, dok se motiv za postignućem nije pokazao značajnim za politički uspjeh, pogotovu ako je kod osobe motiv za moći izraženiji (Winter, 2010b, prema Winter, 2013). Može se pretpostaviti da motiv za pripadanjem uvelike determinira političku aktivnost građana. Okolina, pri tome mislim na bitne druge i grupe kojima pripadamo, snažan je izvor našeg samovrednovanja, te je pretpostavka da su pojedinci iz okruženja, kao i pripadnost grupi, snažan socijalni pritisak u glasačevom okruženju. Grupa ima svoje mehanizme putem kojih se socijalno ponašanje održava na očekivanoj (refereničnoj) razini. Budući da smo skloni konformirati se s bilo kojim standardima koje postavi naša referentna grupa jer se konformnost od te iste grupe nagrađuje, a nekonformnost kažnjava

(Aronson i sur., 2005), potreba za pripadanjem može biti jedan od važnijih motiva za razumijevanje političkoga ponašanja pojedinca. No o vrlo konkretnim motivima koji pokreću kako građane tako i političke elite prilično je nezahvalno govoriti jer o njima zaključujemo neposredno, kroz analize sekundarnih izvora (vanjsko ponašanje pojedinca, pisani govori itd). Pogodnijim modelom za pojašnjenje političkoga ponašanja pojedinca nameću se procesne teorije motivacije.

Temeljna znanja, do kojih su došli Kelley, Murrey, Festinger, Tolman, Vroom, Bandura i mnogi drugi, o ulozi kognicija u objašnjenju ponašanja pojedinca potvrđuju da spoznajnim zahvaćanjem i strukturiranjem realnosti pojedinca, to jest pomoću sposobnosti postavljanja ciljeva, razvijanja strategija, razmišljanja o sebi, te procjene našega ponašanja i uspješnosti, ljudi su u stanju regulirati i upravljati svojim ponašanjima (Caprara i Cervone, 2003). Ranije spomenuta istraživanja o volji ukazala su na tu značajnost. Mi sliku o okolini u kojoj egzistiramo kao i o nama samima (samopoimanje) smještamo u kognitivne sheme,¹⁰ te putem

---

10 Poput znanstvenika, svakodnevno stvaramo hipoteze, očekivanja, točnije (kognitivne) sheme koje su nam podloga za uočavanje informacija, ali koje nam služe za prijem i obradu informacija iz vanjskoga svijeta. Te sheme su satkane od naših pretpostavki i znanja, kao i dojmova koje stvaramo. Kultura je značajan socijalizacijski faktor za usvajanje spoznajne sheme. Razlike su nađene kod pripadnika koji dolaze iz individualističkih kultura, kao i onih koji baštine kolektivističku kulturu. Također, već je uvelike poznato da se ne „unosimo“ pretjerano u obradu svih informacija i da ulažemo minimalan napor u njihovo „smještanje“ u već strukturirane sheme. Uglavnom koristimo tzv. automatske misli uz ulaganja minimalnog napora pri obradi informacija bez posebno iskazane volje, svjesnog pristupa i namjere u primanju i obradi informacija. Prilikom pripisivanja uzroka nekog ponašanja uglavnom se koristimo atribucijama. Veliki broj istraživanja potvrdio je postojanje razlika u atribucijama kod pripadnika različitih kultura s obzirom na to dolaze li iz individualističke ili kolektivističke kulture (Miller, 1984; Morris, Peng, 1994; prema Aronson i sur., 2005). Jedna od glavnih dimenzija za razlikovanje atribucija odnosi se na mjesto uzroka: unutarne ili vanjsko. Unutarnji uzroci su pojmovi poput kompetencije, moći, stručnosti, to jest stavovi, karakter ili osobine ličnosti, dok se vanjske atribucije uglavnom odnose na situacijske faktore pojašnjenja uzroka ponašanja. U smislu određenja sebe, svojih uloga i statusa, mnoge nezapadne kulture imaju međuzavisan pogled na sebe, što znači da se definiraju u terminima

automatskih misli, atribucija, implicitnih misli i drugih kognitivnih prečaca održavamo kognitivnu konzistentnost i kongruentnost kako nas samih tako i slike okruženja u kojem živimo. To zapravo znači da bez prevelikog mentalnog ulaganja primamo informacije iz svoje okoline i smještamo ih u već stvorene i formirane misaone strukture koje se ogledaju u našim uvjerenjima, stavovima, vrijednostima koje nas onda pokreću na aktivnost jer želimo ostajati u stanju sklada kako unutar samih sebe (da se ponašamo u skladu s onim u što npr. vjerujemo) tako i s okolinom kojoj pripadamo (djelovanje u skladu s očekivanjima okoline, pogotovu s očekivanjima bitnih Drugih iz našeg okruženja, npr. neki važan autoritet ili grupa). Kognitivne sheme, iako vrlo svrsishodne budući da nam pomažu u organizaciji znanja i informacija koje primamo iz svijeta, za političko djelovanje mogu biti prilično izazovne i opasne jer su kao filtri, vrlo otporni i nepropustljivi i/ili vrlo teško propustljivi za informacije koje *nisu u skladu* s već ustaljenim, naviknutim i formiranim shemama obrade informacija. Ove kognicije zapravo su vodeći motivi koji utječu na proces primanja informacija, to jest koje ćemo informacije od mnoštva ponuđenih uočiti, razmišljati o njima i kasnije ih se sjećati (Kerr i Stanfel, 1993; Olsen Roese, Zanna, 1996; Stangor i McMilan, 1992; prema Aronson i sur., 2005). Veliki broj istraživanja potvrdio je da ljudi o većini pojava koje ih okružuju vrlo površno razmišljaju, te da koriste tzv. automatsko mišljenje koje djeluje na principu ulaganja minimalnog napora pri obradi informacija, bez posebno iskazane volje, svjesnog pristupa i namjere u primanju i obradi informacija. Automatsko mišljenje dominira većim dijelom naše mentalne aktivnosti (Aronson i sur., 2005). Na isti način primamo informacije relevantne za političko ponašanje. Kognitivni teoretičari naglašavaju da pojedinci kompleksnost političkog okruženja percipiraju koristeći heuristike kao usvojene mentalne kratice za organiziranje informacija i pojednostavljivanje političkih

---

svojih odnosa s drugim ljudima i svjesni su da je nečije ponašanje često određeno mišljenjem, osjećajima i postupcima drugih ljudi. Prikaz kognitivnog strukturiranja realnosti u kojoj živimo prikazan je sukladno s Aronson i sur. (2005).

izbora (Sniderman, Brody, Tetlock, 1991; prema Redlawsk, Lau, 2013). Glasači (građani) procesiraju informacije o kandidatima i političarima na shematski način, pa su utoliko postojanost i otpornost sheme, kao i snaga pojednostavljenog mišljenja, značajke nemotiviranog pojedinca koji se oslanja na stranačku pripadnost, ideološke preferencije i druge prečace prilikom političkoga djelovanja (Chong, 2013). Racionalno tumačenje potencijalnog izbora tada je u potpunosti umanjeno, te pojedinci ne razmišljaju o potencijalnim implikacijama određenih odredbi kandidata i premalo su otvoreni za informacije koje su važne za donošenje racionalne političke odluke. Međutim, kognicije kao motivacijske strukture koliko god potiču djelovanje pojedinca toliko su podložne promjenama uslijed nekih drugih potreba, kao što su npr. emocije. Izuzetna motiviranost da se donesu pažljive prosudbe dokazana je u velikom broju eksperimenata, to jest *kada je ulog visok*, ljudi donose ispravnije prosudbe i vjerojatnije je da će uočiti činjenice koje nisu u skladu s njihovim već ranije postavljenim shemama (Kruglanski, 1989; Neuberg, 1994; Tetlock, 1992; Trope Lieberman, 1996; prema Aronson i sur., 2005).

Ključne sheme koje usmjeravaju djelovanje pojedinca, pa i njegovo političko ponašanje, vrijednosti su i vrijednosni sustavi budući da su velikim brojem istraživanja potvrđene kao vodeća načela, kao vodeće spoznajne sheme (op. a) u životu pojedinca (Rokeach, 1973; Schwartz, 1996; Knafo i Schwartz, 2001). Vrijednosti snažno utječu na stavove i ponašanja (Eysenck, 1954; Rokeach, 1973; Schwartz, 1992; 1996; Rohan, 2000; Rohan, Zanna, 2001; prema Franc i sur., 2002) i koliko god ih koristimo kao kriterije za odabir i opravdanje vlastitoga ponašanja tako isto ih koristimo i kao kriterije za evaluaciju ljudi i događaja.¹¹ U politici

---

11 O tome kako ideološko opredjeljenje, koje je prema nekim teorijama zapravo vrijednosna matrica kroz koju pojedinac percipira okolinu u kojoj živi, dok je prema nekima od njih ono produkt vrijednosnog sustava koji pojedinac njeguje, u narednom tekstu više govori Dino Abazović kroz prikaz ideologije kao ključne motivirajuće kognitivne sheme za političko ponašanje pojedinca.

imaju centralnu ulogu kao organizatori političkih prosudbi i preferencija i čine da ljudi imaju relativno konzistentne političke evaluacije (Feldman, 2013). Definirane kao „ideje ili vjerovanja, koja se odnose na neki željeni cilj ili ponašanje, koja nadilaze specifične situacije, usmjeravaju odabir ili procjenu ponašanja i događanja, te su hijerarhijski organizirana s obzirom na njihovu relativnu važnost za pojedinca“ (Schwartz, 1992: 4), vrijednosti su prema ovom modelu ključni motivatori političkoga djelovanja. Budući da se ljudi konstantno prilagođavaju situacijskim zahtjevima i procjenjuju između različitih ciljeva u svjetlu svojih osobnih prioriteta, u objašnjenju i predviđanju glasovanja, vrijednosti su se pokazale značajnijima od crta ličnosti pojedinca, te je dokazano da imaju *prediktivnu* ulogu u objašnjavanju izborne odluke (Schwartz, 1994; Barnea i Schwartz, 1998; Caprara, Schwartz, Capanna, Vecchione i Barbaranelli, 2006; Schwartz, 2007; Schwartz, Caprara, Vecchione, 2010). Caprara i dr. (2006; Caprara, Schwartz, Vecchione i Barbaranelli, 2008) našli su da glasači desnoga centra više njeguju vrijednosti sigurnosti, konformizma, tradicije, moći i postignuća, a niže vrjednuju univerzalizam i dobrovoljnost. Barnea (2003; prema Caprara i sur., 2008), koristeći se Schwartzovom taksonomijom, povezao je osobine vrijednosti s glasačkim ponašanjem u 14 demokratskih zemalja. U svakoj od zemalja individualne vrijednosti su se značajno razlikovale između podržavatelja različitih političkih stranaka. Nađene razlike bile su u skladu s tradicionalnim postavkama desničarskih konzervativnih ideologija za socijalnim redom u zapadnim demokracijama, kao i s postavkama ljevičara i liberala za jednakošću, solidarnošću i socijalnom pravdom.

Kako su ukorijenjene u kulturi kojoj pripadamo, svjedoče o stalnom utjecaju koji socijalizacijski postupci i pripadnosti članstvima u obitelji, grupama, klasi i zajednici ostavljaju na razvitak pojedinca, identitet i njegovo funkcioniranje. Kultura iz koje dolazimo snažno utječe na usvajanje spoznajnih shema, na ono što primjećujemo i pamtimo. Rezultati dosadašnjih istraživanja strukture sustava vrednota i razlika u važnosti

ili poželjnosti vrednota pokazuju da postoji univerzalna struktura vrijednosti s obzirom na dob, spol i naobrazbu na razini pojedinaca, a na kulturu, političko i ekonomsko uređenje na razini društava. Schwartz je vršio provjere modela u više navrata (Schwartz, 1992; 1994; Schwartz i Sagiv, 1995; Schwartz i Sagie, 2000).

Uz vrijednosni sustav, Caprara i Vecchione (2013) naglašavaju *osjećaj kongruentnosti* kao važne poticajne kognitivne sheme za političkim djelovanjem pojedinca. Ljudi se vole ponašati sukladno svojim vjerovanjima, stavovima, vrijednostima, i ne vole sučeljavati svoje vrijednosti s onim informacijama koje su nekompatibilne s ovim vjerovanjima (Festinger 1957, prema Beck, 2003). U razradi ove težnje za spoznajnom konzistentnosti i kongruentnosti Caprara i Vecchione (2013) čak predlažu kongruentni model političke preferencije i participacije kao okvir za razumijevanje zašto su građani manje ili više potaknuti djelovati. Oni smatraju da kada građanin prepozna da je „politička ponuda“ kongruentna, sukladna njegovom vlastitom vrijednosnom sustavu, to jest vrijednostima koje su najvažnije u njegovom prikazu socijalnog i osobnog identiteta, građanin će osjećati veću osobnu predanost, ali i društvenu podršku u izražavanju vlastitoga vrijednosnog sustava. Što više glasači prepoznaju u svojim liderima slične karakteristike osobnosti kojima opisuju sebe, lakše će im biti razumjeti njihove postupke. Osjećaj da smo bliski s našim predstavnicima, te da oni prepoznaju naše potrebe, dobra je pretpostavka za sudjelovanje i spremnost „platiti cijenu“ političke angažiranosti. Štoviše, u takvoj situaciji, npr. glasovanjem za kongruentno doživljenu političku opciju, pojedinac se može osjećati samoaktualizirano jer je sudjelovao u aktivnosti koja je ogledalo njegovoga identiteta. Ljudi nastoje glasovati za stranke ili koalicije čije lidere i političke programe doživljavaju kao one koji njeguju i promoviraju vrijednosti koje su njima bliske.

No iako su vrijednosti i osjećaj kongruentnosti kognitivne sheme u prethodnom tekstu označene kao važne za poticanje političke volje

pojedince, one nisu dovoljne da objasne i „dozvole da ljudi investiraju svoje talente i vrline u politiku ukoliko nisu adekvatno opremljeni za političku arenu“ (Caprara, Vecchione, 2013: 42). Ljudi mogu biti vrhunski energetični i otvoreni, i imati vrijednosne prioritete takve da nam je začuđujuće zašto politički ne djeluju, no vjerojatno je da se neće aktivno uključiti u politiku sve dok se ne osjete „efikasnim“ da mogu djelovati u pravcu u kojem očekuju da se politika kreće. Samoefikasnost snažna je kognicija koja pokreće djelovanje pojedinca. Polazeći od pretpostavke da je aktivnost pojedinca ponajviše motivirana uvjerenjima i osjećanjima koje on ima o samome sebi, političko ponašanje, kao dio širega društvenog ponašanja pojedinca, takav je oblik ponašanja koji omogućava pojedincu održavanje psihološkog života pojedinca kroz njegovu dobrobit, kao i rast i razvoj njegove osobnosti u zajednici u kojoj egzistira. Kompetentnost i pripadanje su dvije psihološke potrebe nastale zbog „težnje za ovladavanjem okolinom, kao i za bliskim i toplim interpersonalnim odnosima koji proizlaze iz poimanja vlastitoga ‘ja’“ (Reeve, 2010: 6), te kada smo pokrenuti ovim potrebama vjerojatnost djelovanja je najizvjesnija. No potreba koliko god bila važna i nezadovoljena neće dovesti do ponašanja dok god se pojedinac osjeća bespomoćnim napraviti korak (Vroom, 1964, prema Šiber, 1998). Bespomoćnost je rezultat očekivanja i procjene valencije rezultata.¹² Očekivanje od sebe i od svoga učinka, koncept poznat kao samovjerenje, odnosi se na prožimajuće evaluacije i očekivanja koja pojedinci imaju o sebi i svom životu (Caprara, Cervone, 2003). Koncept djelovanja percipirane samoefikasnosti na mišljenje, motivaciju, učenje i izvedbu, socijalnu prilagodbu i dobrobit kroz promicanje akademskog postignuća, radnog učinka i zdravih navika u socijalno kognitivnoj teoriji razradio je Bandura (1986, 1997, 1999, prema Caprara, Cervone, 2003). Najsnažniji činitelj

---

12 U skladu s Lewinovom teorijom riječ je o psihološkoj vrijednosti – privlačna snaga nekog cilja, objekta, osobe u životnom prostoru. Pozitivna valencija dovodi do približavanja i traženja određenog objekta, a negativna do izbjegavanja i udaljavanja od objekta, cilja, ili neke osobe (Petz, 1992).

samodjelotvornosti je osobno dostignuće. Vjerovanje da putem svojih sposobnosti i mogućnosti mogu ostvariti željeni rezultat u političkoj domeni, kao i vjerovanje da je politički sustav moguće mijenjati kroz individualni i kolektivni utjecaj, vrlo je blisko vjerovanjima o slobodi volje i mogućnosti djelovanja koju sam na početku teksta spominjala. Politička samoefikasnost, „osjećaj da individualne političke akcije imaju ili mogu imati utjecaja na politički proces tako da se isplati izvršavati građansku dužnost“ (Caprara, Vecchione, 2013: 42), snažan je pokretač političkoga djelovanja. „Nedostatak osjećaja osobne efikasnosti može njegovati osjećaj udaljenosti i alijenacije (otudjenja), koje vode ka razočarenju i ultimativnom povlačenju iz politike“ (Caprara, Vecchione, 2013: 43). Studija Caprara i sur. (2009) prikazuje vrlo blizak odnos između političke uključenosti i percipirane efikasnosti. U ovoj studiji političari su izjavljivali o većem osjećaju političke samoefikasnosti od političkih aktivista koji su opet imali veći stupanj percipirane političke samoefikasnosti od glasača koji nisu bili politički aktivni. Njegova ključna premisa samodjelotvornosti prema kojoj se ljudi koji vjeruju da će njihovo ponašanje biti učinkovitije doista tako i ponašaju upravo može biti shvaćena kao spoznajna shema ili kao percepcija koju imaju o svojoj volji (op. a) po kojoj ljudi funkcioniraju, primaju, obrađuju i skladište informacije te se sukladno njima i ponašaju. Poput samoispunjavajućeg proročanstva, učinjeno ponašanje koje je djelotvorno potkrepljenje je za pojavak novoga, i sve tako u krug. Istraživanja Vecchione i Caprara (2009) prikazala su medijacijsku, posredujuću ulogu vjerovanja o političkoj samoefikasnosti kod osobina ličnosti i vrijednosti koje povezujemo s političkom angažiranošću, što znači da vjerovanje u političku kompetentnost pokreće.

Na kraju možemo zaključiti da su percipirana kongruentnost, doživljaj političke efikasnosti i vrijednosni sustav ključne motivirajuće kognicije za pokretanje (osobina) ličnosti pojedinca i da neminovno rezultiraju političkom angažiranošću. Ove tri, nazvat ću ih kognitivne komponente motivacije, idu ruka uz ruku u podizanju političke participacije. Vraćajući

se na početni prikaz mape političkoga ponašanja pojedinca, iz prikazanog slijedi da pored svih temeljnih karakteristika društva i okoline u kojima pojedinac egzistira, a koje ga neminovno dotiču i preko kojih je njegov socijalni i individualni status definiran, od krucijalnog značaja za razumijevanje njegovoga političkog djelovanja u prikazu mnoštva čimbenika političkoga ponašanja ipak zauzimaju temeljni psihološki sadržaji i procesi ličnosti pojedinca. Usvojeni sustav vrijednosti koji ga motivira djelovati u pravcu društvene i osobne odgovornosti, te percipirana politička samoefikasnost i kongruentnost putem kojih kada prepoznaje da je u podržavajućoj okolini za provedbu svojih ideja i zamisli, kao i kada percipira da su njegove potrebe prepoznate od onih prema kojima je političko djelovanje usmjereno, ključnima se čine za manifestnu političku volju vidljivu kroz aktivno političko djelovanje pojedinca. „Sve dok je politika shvaćena u vidokrugu građaninog razumijevanja više će ljudi investirati u politiku. U suprotnom, inkongruentnost između političarevog ponašanja, političkog programa i prioriteta koje građani imaju može dovesti do osjećaja distanciranosti, otuđenosti, nemoći koja vodi u različite oblike demokratskog razočarenja ili socijalnog isključenja. Ovo se događa kada se građani susreću sa svijetom politike čije funkcioniranje im je nejasno, ili izvan njihove kontrole, kada su pitanja koja su u fokusu političarima njima irelevantna, ili kada su politički programi u nesuglasju s ljudskim prioritetima i vrijednostima“ (Caprara, Vecchione, 2013: 45).

POLITIČKA VOLJA U BIH

Ako pokušamo razumjeti i objasniti političko ponašanje građanina društva u kojem živimo uzimajući u obzir sve pobrojane ključne varijable za njegovo razumijevanje, slobodno si možemo pripisati prosvjetiteljsku ulogu glede spomenute teme. Očekivati da politička volja već postoji kao jasna, konkretna i manifestna kod bosanskohercegovačkog građanina

značilo bi potpuno nerazumijevanje stanja u kojem se njegov politički život nalazi. Tražiti da građanstvo, ali, usudila bih se reći, i političke elite znaju za kolače, u smislu političke kulture, a da se još uvijek nismo/nisu nasitili niti kruha, šalje krajnje nerazumjevalački ton i odnos spram stanja u kojem jesmo. Dalton i Klingeman (2009) to i potvrđuju navodeći da je socijalna uključenost u istočnoeuropskim zemljama ograničena (Haward, 2003). Većina građana istočne Europe intenzivno je bila uključena u političke procese za vrijeme demokratske tranzicije, no svaki oblik političke aktivnosti je znatno umanjen nakon ovih promjena osamdesetih/devedesetih godina. To za posljedicu ima da se istočna Europa još uvijek susreće sa izazovom integriranja građana u demokratsku politiku njegovanjem demokratskoga procesa. Iako je vrlo mali broj istraživanja rađen na bosanskohercegovačkim uzorcima na temelju kojih bi se dalo zaključivati o političkom ponašanju na razini cjelokupne populacije, pokazatelji neizlaznosti na lokalne izbore 2012. godine i opće izbore 2010. godine ukazuju na to da i dalje postoji veliki broj onih koji se ne uključuju čak niti u taj najjednostavniji oblik političkoga ponašanja (preko 43%, prema Puhalo, Perišić, 2013). Analizom položaja mladih i omladinskog sektora u Bosni i Hercegovini (2008) otkriveno je da svega 5% mladih su članovi omladinskih organizacija/udruženja, 6% njih su članovi neke političke stranke, a 1% njih su članovi predstavničkog tijela mladih. Više od 95% mladih u 2007. godini nije niti jednom kontaktiralo nekog političara, učestvovalo u bilo kojem javnom istupu, u političkoj diskusiji na internetu, na javnim raspravama o općinskom budžetu i sl. Tri od četiri osobe u dobi od 16 do 30 godina tvrde kako nisu zainteresirane za politiku, te je značajno veći broj žena koje su nezainteresirane za politiku (82%) nego muškaraca (72%). Puhalo, Perišić (2013) u istraživanju karakteristika apstinenata i glasača u BiH navode kako iako je brojka neizlaznosti na izbore prilično velika, apstinenti (tj. oni za koje smo jako zainteresirani i kod kojih sumnjamo u „odsutnost političke volje“, op. a) su osobe koje nisu nezainteresirane za politiku, nego osobe koje su nezadovoljne izbornom ponudom. Nalazi ovoga istraživanja tako plastično potkrjepljuju

motivirajuće kognicije razjašnjene u prethodnom tekstu kao ključne za razumijevanje političkoga ponašanja. Naime, kako Puhalo iznosi, utvrđeno je da se glasači i apstinenti u BiH ne razlikuju toliko po sociodemografskim varijablama koliko više po onim varijablama koje sam u prethodnom tekstu prikazala kao ključne za političku angažiranost pojedinca. Kroz motivirajuće kognicije prikazane kroz doživljaj mogućnosti djelovanja, povjerenje u institucije, zainteresiranost za politiku, percepcija kongruentnosti vrijednosti koje vladajući sistem njeguje itd. jer „glasači izlaze na izbore... ističući kako je to njihova dužnost i navika (vrijednost, op. a)... apstinenti svoj neizlazak pravdaju time da neće imati nikakve koristi, razočaranošću, korupcijom i kriminalom političara, ali i neispunjavanjem predizbornih obećanja (osjećaj političke neefikasnosti i prepoznavanje da njihove vrijednosti i potrebe nisu prepoznate – inkongruentnost, op. a)... Glasači su veći nacionalisti, imaju veću potrebu za vođom i izraženiju kolektivističku autoritarnost (kongruentnost, jer se takav profil stranaka i nudio na izborima)... Kozmopolitizam i liberalizam su najviše prisutni kod ispitanika koji nikada ne izlaze na izbore (njihov sustav vrijednosti nije prepoznat i odlučuju se za apstinenciju jer niti jedna od stranaka ne njeguje ove stavove, op. a)“ (Puhalo, 2013: 298-302). Iako je glasovanje minimalni izraz političke participacije, očito je da ljudi nemaju razloga za političko pokretanje, za glasovanje, ukoliko ne percipiraju da glasovanje služi za promociju i ostvarenje njihovih osobnih vrijednosnih prioriteta u određenom stupnju. Što više ljudi percipiraju političke programe, lidere i cjelokupnu političku angažiranost kao irelevantne i nekongruentne s njihovim vrijednosnim sustavima, interesima i prioritetima, te sukladno teorijskim postavkama prikazanim u prethodnom tekstu, za očekivati je da će glasovanje, ali i svaki drugi oblik političkog aktivizma, biti umanjeno, te će sve veći broj ljudi inklinirati u apstinenciju, osjećati se bespomoćno i otuđeno od političkog života zajednice u kojoj živimo.

S druge pak strane, procesi spoznaje, kognitivne sheme stvorene o sebi i o okolini u kojoj živimo pod velikim su udarom starih, kroz

socijalizacijski mehanizam usvojenih shema, koje su dio kolektivističkog promišljanja i poimanja sebstva i uloge pojedinca u socijalnom okruženju. Baštineći tradiciju kolektivističkog društva, „predodređeni“ smo kognitivno strukturirati okolinu i sebe kroz situacijske atribucije i zane-marivanje dispozicijskih faktora. To znači da smo u objašnjenju društvenih i osobnih ponašanja i određenih događaja spremniji pripisati uzroke kako vlastitog ponašanja tako i drugih pojedinaca u našoj okolini vanjskim faktorima i djelovanjima „viših sila“ koje ne možemo kontrolirati (rat, siromaštvo...), a ne pripisati ih osobnim karakteristikama pojedinca, npr. njegovoj odgovornosti, savjesnosti, posvećenosti, mogućnosti djelovanja, snazi volje, percipiranoj samoefikasnosti itd. Usudila bih se reći da pored navedene percepcije političke neefikasnosti i nekongruentnosti političko djelovanje u tranzicijskim društvima uvelike je otežano pristranostima u kognitivnim shemama i automatskom mišljenju koje se ogleda kako u bespomoćnosti tako i u samoispunjavajućem proročanstvu „nemogućnosti činjenja i nemogućnosti promjene“. Usudila bih se reći da „živimo“ kognitivnu shemu vjerovanja u nemogućnost promjene stanja u kojem jesmo, shemu tzv. naučene bespomoćnosti, prema kojoj čak i kada možemo djelovati, uslijed doživljenog i naučenog iskustva da naše zalaganje ne može promijeniti ništa (jer smo „plod“ kolektivističke kulture i naš individualitet nije njegovan, odgojen niti u jednom od segmenata političke socijalizacije, od obitelji, preko škole i društva uopće), ostajemo u stanju nepromjenljivoga. Zapravo, građani ne snalazeći se u tom metežu nejasnih očekivanja, nejasnih vrijednosti, neartikuliranih vlastitih htijenja čini se kao da su ušli u začarani krug naučenog bespomoćnog ponašanja, pa i kada imaju priliku djelovati snagom svoje volje ostaju u onom klišeiziranom, ali već potvrđenom, dokazanom, probanom i najmanje (trenutno) bolnom ponašanju. Istovremeno smo na udaru novih vrijednosnih orijentacija i preferencija koje se temelje na demokratskim opredjeljenjima i individualnim odgovornostima. U demokratskim društvima od pojedinca se puno više očekuje. Budući da su naša opredjeljenja, kako institucionalna tako

zasigurno i ona individualna, demokratizacija zajednice u kojoj živimo, onda se očekuju jasniji i vidljiviji stilovi građanskog uključenja, političke motiviranosti i *izraza političke volje* kroz veći stupanj sudjelovanja i kontrole političkih aktivnosti. Izazov je uključiti građanstvo u svrsishodnu i smislenu političku participaciju nakon mnogih godina „ritualizirane uključenosti“ (Dalton i Klingeman, 2009). Važnim se nameće uspostaviti jasan referentni okvir u kojem će naše političko biće moći rasti i naša se politička volja trenirati kroz usvajanje novih vrijednosti i njegovanje osjećaja samoefikasnosti. Obrazovanje koje je u velikom broju dosadašnjih istraživanja potvrđeno kao važan faktor djelovanja na političku aktivnost pojedinca u našem je slučaju ključni socijalizacijski faktor promjene usvojenih kognitivnih shema. Ove novousvojene kognitivne sheme preduvjet su voljnog pokretanja pojedinca za željenom promjenom. Ovaj tekst, kao i cijela knjiga, vjerujem da je karika koja doprinosi buđenju političke volje dok dugi procesi promjene političkog sustava, ekonomskog sustava i izgradnje civilnoga društva od šest mjeseci, šest i šezdeset godina traju (Dahrendorf, 1992, prema Lasić, 2011). Dok se ove velike promjene na razini transformacije političke kulture i sustava vrijednosti događaju, proces poučavanja i usvajanja novih vrijednosti i samoefikasnosti zadatak je onih kojima je više „dano“, to jest na intelektualnoj eliti je da djeluje prosvjetiteljski prikazom da može, treba i da je bolje drugačije. Volja zahtijeva odricanje. Zahtijeva sustav. Zahtijeva reći NE. Zahtijeva reći DA. Zahtijeva vjerovati u SEBE, imati percepciju da *Ja* imam snagu učiniti nešto drugačije. Pa, onda, da počnemo?! Od ponedjeljka, ili ODMAH?!

LITERATURA:

- Analiza položaja mladih i omladinskog sektora u Bosni i Hercegovini (2008). Preuzeto sa: http://www.mladi.gov.ba/pdf/Analiza_mladidi_-_za_web.pdf
- Aronson, E., Wilson, T. D., Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*, Naklada Mate, Zagreb.
- Barnea, M. F. i Schwartz, S. H. (1998). Values and voting. *Political Psychology*, 19, 17-40.
- Baumeister, R. F., Masicampo, E. J., & DeWall, C. N. (2009). Prosocial benefits of feeling free: Disbelief in free will increases aggression and reduces helpfulness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35, 260-268.
- Beck, C. R. (2003). *Motivacija: teorija i načela*, Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*, Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Bertram Müller, Uticaj koncepta kreativne volje Ota Ranka na geštalt terapiju
- Brass, M., Lynn, M. T., Demanet, J., & Rigoni, D. (2013). *Imaging volition: What the brain can tell us about the will. Experimental Brain Research*, 229(3), 301-12.
- Caprara, G. V., Cervone, D. (2003). *Ličnost: determinante, dinamika i potencijali*, Dereta, Beograd.
- Caprara, G. V., Schwartz, S., Capanna, C., Vecchione, M. i Barbaranelli, C. (2006). Personality and Politics: Values, Traits, and Political Choice. *Political Psychology*, 27 (1), 1-28.
- Caprara, G. V., Schwartz, S. H., Vecchione, M. i Barbaranelli, C. (2008). The personalization of politics: Lessons from Italian Case. *European psychologist*, 13, 157-172.

- Caprara, G., Vecchione, M., Schwartz, S. H. (2009). Mediation role of values in linking personality traits to political orientation, *Asian Journal of Social psychology*, 12, 82-94.
- Caprara, G. V., Vecchione, M. (2013). Personality approaches to political behavior, u Huddy, L., Sears, D. O., Levy, J. S. (2013). *The Oxford Handbook of Political psychology*, Oxford University Press, New York, 23-58.
- Chong, D. (2013). Degrees of rationality in politics, u: Huddy, L., Sears, D. O., Levy, J. S. (2013). *The Oxford Handbook of Political psychology*, Oxford University Press, New York, 96-129.
- Čekrlija, Đ., Turjačanin, V., Puhalo, S. (2004). *Društvene orijentacije mladih*. Banja Luka: Nacionalni institut za borbu protiv narkomanije.
- Dalton, R. J., Klingeman, H. D. (2009). *The Oxford Handbook of Political Behavior*, Oxford University Press, New York.
- Feldman, S. (2013). Political ideology. U: Huddy, L., Sears, D. O., Levy, J. S. (2013). *The Oxford Handbook of Political psychology*, Oxford University Press, New York, 591-626.
- Franc, R., Šakić, V., Ivičić, I. (2002). Vrednote i vrijednosne orijentacije adolescenata: hijerarhija i povezanost sa stavovima i ponašanjima, *Društvena istraživanja*, 11 (58-59), 215-238.
- Gosling, S. D., Rentfrow, P. J., & Swann, W. B. Jr. (2003). A very brief measure of the big-five personality domains. *Journal of Research in Personality*, 37, 504-528.
- Greenstein, F. I. (1992). *Can personality and politics be studied systematically?* *Political Psychology*, 13(1), 105-128.
- Houghton, D. P. (2009). *Political psychology: situations, individuals, and cases*. Routledge. New York.
- Knafo, A., Schwartz, S. H. (2001). Value socialization in families of Israeli – born and soviet – born adolescents in Israel, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32 (2), 213-228.
- Larsen, R. J., Buss, D. M. (2007). *Psihologija ličnosti*, Naklada Slap, Jastrebarsko.

- Lasić, M. (2011). *Kultura sjećanja*, Friedrich Ebert Stiftung, Sarajevo.
- Lippmann, W. (1922). *Public opinion*, Macmillan, New York.
- Milas, G. (2007). Temeljne osobine ličnosti i neki vidovi političkoga ponašanja. *Društvena istraživanja*, 87-88, 27-49.
- Petz, B. (1992). *Psihologijski rječnik*, Prosvjeta, Zagreb.
- Puhalo, S., Perišić, N. (2013). *Apstinenti u Bosni i Hercegovini*, Friedrich Ebert Stiftung, Sarajevo.
- Redlawsk, D. P., Lau, R. R. (2013). Behavioral decision making, u: Huddy, L., Sears, D. O., Levy, J. S. (2013). *The Oxford Handbook of Political psychology*, Oxford University Press, New York, 130-164.
- Reeve, J. (2010). *Razumijevanje motivacije i emocija*, Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Rigoni, D., Sammiceli, L. & Brass, M. (2011). Perspectives on the experience of will. *Humana Mente*, 15, 139-158.
- Rigoni, D., Kuehn, S., Satori, G. & Brass, M. (2011). Inducing disbelief in free will alters brain correlates of preconscious motor preparation. *Psychological Science*, 22 (5), 613-618.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol. 25, 1-65.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 50, 19-45.
- Schwartz, S. H. (1996). Value Priorities and Behavior: Applying a Theory of Integrated Value Systems. U: C. Seligman, J. M. Olson i M. P. Zanna (ur.), *The Psychology of Values*. The Ontario Symposium, Vol. 8. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Schwartz, S. H. (2007). *Basic Personal Values: A Report to the National Election Studies Board*. ANES Pilot Study Report, No. nes011882. (preuzeto s web-stranice: <http://www.electionstudies.org/resources/papers/Pilot2006/nes011882.pdf>).

- Schwartz, S. H. i Sagie, G. (2000). Value consensus and importance – A cross-national study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31, 465-497.
- Schwartz, S. H. i Sagiv, L. (1995). Identifying culture-specifics in the content and structure of values. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26, 92-116.
- Schwartz, S. H., Caprara, G. V., Vecchione, M. (2010). Basic personal values, core political values, and voting: A longitudinal analysis, *Political psychology*, 31(3), 421-452.
- Smith, M. B. (1968). A map for the study of personality and politics. *Journal of Social Issues* 24, 15-28.
- Šiber, I. (1998). *Osnove političke psihologije*, Politička kultura, Zagreb.
- Vecchione, M., Caprara, G. V. (2009). Personality determinants of political participation: The contribution of traits and self-efficacy beliefs. *Personality and Individual Differences*, 46, 487-492.
- Winter, D. G. (2013). Personality profiles of political elites, u: Huddy, L., Sears, D. O., Levy, J. S. (2013). *The Oxford Handbook of Political psychology*, Oxford University Press, New York, 423-458.

DINO ABAZOVIĆ

SOCIOLOŠKA ČUDOVIŠNOST POLITIČKE VOLJE U BIH

Društvo u kojem nema ničega između 'hipertrofirane države' i 'beskrajnog broja neorganiziranih pojedinaca' prava je sociološka čudovišnost, jer kolektivna aktivnost je suviše kompleksna da bi se mogla izraziti samo jednim organom – državnim.¹³

E. Durkheim

UVOD

Doista je stanoviti paradoks da se o „političkoj volji“, ne samo kada je riječ o Bosni i Hercegovini, uglavnom piše i analizira onda kada nije prisutna, odnosno kada nije djelatna, kada je nema, tako da je prilično sužen referencijalni okvir u kojem se nude određenja šta „politička volja“ eventualno jest. Ali držim da je značajnije za bosanskohercegovački kontekst ono što uviđa Mujkić (Mujkić, tekst na strani 11 ove publikacije) suočen sa spomenutim paradoksom: „... ne postoji takvo nešto kao 'nedostatak političke volje', odnosno da je 'situacija' u političkom

---

13 The division of labour in society, Free Press Glencoe, str. 11; vidi i Professional Ethics and Civil morals, Rotledge Kegan Paul, 1957, str. 20-23 (navedeno prema: Robert Pinker: Socijalna teorija i socijalna politika, Hrestomatija, FPN Sarajevo, 2000).

životu koju smo skloni površno ocijeniti kao 'nepostojanje političke volje' ustvari samo još jedna manifestacija političke volje same".

Tako da govoriti o Bosni i Hercegovini danas, ako želimo/hoćemo time činiti korak (u)naprijed problematizirajući i „političku volju“, zahtijeva za bosanskohercegovačke prilike novo razumijevanje starih pojmova i procesa, to jest na način kako su elaborirani u određenim teorijskim referencijalnim okvirima recentnije sociološke misli. Ti bitni pojmovi i procesi su ideologija, etnicitet (nacija i nacionalizam), kao i konkretan društveni kapital.¹⁴

Određeni teorijski referencijalni okviri koje imam u vidu su oni proizašli iz radova Pierrea Bourdieua, Rogersa Brubakera i Michaela Foleyja te Boba Edwardsa. Evo pokušaja u vidu polaznih teza za razmatranje.

Ako pođemo od postavke da je u pravu Adam Michnik (1991) kada kaže da je nacionalizam posljednja riječ komunizma, posljednji pokušaj da se nađe socijalna osnova za diktatorski režim,

onda ta politička hipoteza gleda na nacionalizam ne kao daleko nasleđe istorijskih sukoba i strukturalnog nepoverenja, već kao na čistu rezidualnu pojavu, u suštini determinisanu komunizmom,¹⁵ jednu formu autoritarizma koji se pojavio zbog komunističke socijalizacije (Mundjiu-Pipidi, 2004: 62).

---

14 O ovim pojmovima i procesima pisao sam ranije na drugim mjestima, u različitim tekstovima i različitim povodima. Iznenadujuća je autorska spoznaja da iako povodi za nastajanje tih tekstova nisu bili vezani za problem „političke volje“ ponovnim čitanjem, promišljanjem i kombiniranjem glavnih teza iz tih ranije nastalih tekstova dobio se, nadam se, odgovarajući sociološki uvid u vezi sa zadatom temom – problemima s „političkom voljom“ u Bosni i Hercegovini.

15 Držim da je ispravnije koristiti termin socijalizam nego komunizam, kao što to čini ne samo Michnik nego i Alina Mundjiu-Pipidi na čiji se rad ovdje referiram.

Međutim, niti je isti intenzitet ni posljedice u društvima imalo/ostavilo to što značajan broj autora misli kada koristi termin komunizam, niti su ista forma, rezultati i usud nacionalizma u državama poslijekomunističke Evrope. Recimo, u Bosni i Hercegovini čak ni čin stjecanja nezavisnosti¹⁶ nije bio događaj od simboličkog značaja usporediv sa slučajem povlačenja sovjetske vojske iz zemalja bivšeg Istočnog bloka – tamo se komunizam jest vezao za stranu okupaciju, dok recimo u Bosni i Hercegovini nemamo odgovarajućeg ekvivalenta. Dakako, debakl SKBiH-SDP-a (političke stranke sljednice Saveza komunista) na prvim višestranačkim izborima nije bio ni približno simbolički jak događaj u relaciji sa spomenutim povlačenjem vojske iz država bivše sovjetske dominacije ako analiziramo promjenu vladajuće ideološke paradigme. Ipak, prva tvrda činjenica jest, bio Michnik u pravu ili ne, da je jedna ideologija – komunistička, ili ideologija bivšeg socijalističkog režima (kojim god je već terminom karakterizirali), ustupila mjesto, odnosno zamijenjena je ideologijom nacionalizma.

Stoga se u modelu analiziranja stanja s nacionalizmom u bivšim jugoslavenskim republikama, napose u Bosni i Hercegovini, ali i državama koje su bile pod sovjetskom dominacijom, potpuno ispravno, za Alinu Mundjiu-Pipidi (2004: 81), „zbog svoje veze s političkim fatalizmom... [nacionalizam se] ukazuje kao supstitutivna ideologija, neka vrsta karakterističnog političkog identiteta”.

Nadalje, uvidimo kako je taj karakteristični politički identitet, simbolička moć, u krajnjem simboličko nasilje nad identitetom, kako su ti koncepti povezani s ideologijom? Ovako formulirano pitanje praktično je polazna tačka pri razmatranju *doxe* (odnosno ideologije) u okvirima Bourdieuova rada.

---

16 Ovdje mislim na razumijevanje nezavisnosti u vremenskom periodu od prvih višestranačkih izbora do momenta izbijanja agresije na Bosnu i Hercegovinu – iako je taj vremenski period relativno kratak, ipak ne bi smio biti zanemaren!

Po Bourdieuu (1999) *doxa* jest prihvaćanje mnogo stvari koje ljudi zapravo ne poznaju, pa iako ona implicira praktično znanje ljudi nemaju „instrumente“ da shvate svoje iskustvo i da govore o njemu. Stoga oni koji su pod dominacijom pristaju na mnogo više nego što bismo mi povjerovali, ali i na mnogo više nego što to oni sami i znaju.

Po Bourdieuu je stoga izuzetno bitno ne upasti u skolastičku predrasudu – a kojoj smo po njemu svi izloženi – odnosno misliti da se problem može riješiti samo kroz svjesnost; po njemu to nije, niti može biti slučaj, jer

... problem je u simboličkoj dominaciji, njoj je otpor mnogo teži s obzirom na to da je ona poput zraka, odnosno ono nešto što ne osjećate kao pritisak, svugdje je i nigdje, a pobjeći od te simboličke dominacije veoma je teško... (Bourdieu, 1999: 270)

Još je teže ako mislimo o etnicitetu i naciji u terminima supstancijalnih grupa ili entiteta, što je itekako prisutno u Bosni i Hercegovini (i ne samo u njoj).

Stoga držim da je u pravu Rogers Brubaker (2002), koji smatra da moramo misliti o etnicitetu i naciji terminima praktičnih kategorija, kulturnih idioma, kognitivnih shema, diskurzivnih okvira, organizacionih rutina, institucionalnih formi, političkih projekata i kontingentnih događaja.

Jer racionalizacija, etnicizacija i nacionalizacija jesu politički, društveni i psihološki procesi, pa shodno tome Brubaker insistira na razmatranju grupnosti kao kontekstualne fluktuirajuće varijable, a ne grupe, kao što je to do sada uglavnom bio slučaj u društvenim istraživanjima.

Dakako, navedeni referencijalni okviri nisu jedini mogući, pa vjerovatno ni u svim aspektima odgovarajući pristupi – ali ako ništa drugo,

nudim ovaj pokušaj kao apel za napuštanje starih paradigmi koje, evidentno, osim deskripcije ne nude mnogo.

PITANJE ODGOVORNOSTI

Nadalje, u (post)konfliktnom društvu, kakvo bosanskohercegovačko jest, govoriti o pojmu „političke volje“ zapravo prije svega pretpostavlja govor o gotovo svim segmentima ovog i ovakvog društva. To u isto vrijeme neumitno (do)vodi srodnom pojmu – „odgovornosti“, jer čak i krajnje pojednostavljene deskripcije svakodnevnih pojava kojima smo okruženi, kao i procesa u kojima učestvujemo, dovoljne su tek da se zaključi kako „odgovornost“ ovdje zapravo i ne postoji.

Stoga je za početak uputno natjerati se da priznamo kako govorimo, dakle, o nečemu što nije, i čega nema, ergo, priznati još jedan paradoks – govoriti o pojmu na osnovu onoga što nije, odnosno na osnovu onoga čime je sam pojam negativno određen.

Ako bi, recimo, slijedeći tradiciju stilskih vježbi, pojam „odgovornost“ zamijenili pojmom „država“, bismo li dobili isti rezultat? Ovdje je država još uvijek izvan konteksta, dakle vidljivo je gdje je sve nema a trebala bi biti, ili je pak kontekstualizirana svojim određenjem kao represija i prisila. Pojednostavljeno rečeno, koliko države, toliko odgovornosti.

Stoga je potrebno manje govora o institucijama, pa i državnim, gdje je odgovornost, barem teoretski, locirana, i gdje se takvo djelovanje podrazumijeva samo po sebi, a više o našem odnosu prema (ne)odgovornosti, odnosno (bez-)odgovornosti. Također, podjednako bitnim mi se čini i poseban, reklo bi se gotovo specifično bosanskohercegovački fenomen – „prebacivanje odgovornosti“.

Govoreći o filozofsko-moralnom aspektu odgovornosti, Žarko Puhovski kaže:

Koliko je to pitanje kompleksno, može se pokazati na dnevnoj razini gotovo anegdotalno tako da se pogledaju novine kod nas u kojima se barem jednom tjedno nalaze formulacije tipa: *odgovorni nisu imali odgovora* ili *odgovorni su odbili odgovoriti*. Opet je jezično i logično jasno da onaj tko odbija odgovoriti nije odgovoran, kao što nije odgovoran ni onaj kojega se ne može ili ne smije pozvati na odgovornost jer, recimo, ima imunitet. Po definiciji, što se njima valjda ne bi sviđalo, zastupnici u parlamentu su neodgovorni jer ih se ne može pozvati na odgovornost, a odgovornost bitno jest komunikacijski odnos. Ovdje se hoće reći otprilike sljedeće: oni koji bi trebali biti odgovorni po svojoj formalnoj poziciji zapravo to nisu pa ne odgovaraju na pitanje.¹⁷

U Bosni i Hercegovini smo pritom suočeni i s praksom „prebacivanja odgovornosti“. Mislim na onu praksu po kojoj sve što domaći donosioci odluka ne znaju, ne žele ili neće da učine „proglase“ za sferu odgovornosti međunarodne zajednice u BiH. Izgovori su uglavnom na liniji „osjetljivosti“ i „složenosti“ pitanja, a u principu se radi o nužnosti povlačenja nepopularnih poteza koji bi bili negativno interpretirani unutar homogeniziranog i etniciziranog biračkog tijela, koje upravo za njih i glasa po principu zaštite vlastitih, (jedno)nacionalnih interesa. Takozvana međunarodna zajednica također, kada je suočena s pitanjima za koja ne postoji širi konsenzus među njenim ključnim akterima, odgovornost „delegira“ domaćim vlastima.¹⁸ Odgovornost koja levitira, reklo bi se!

---

17 Puhovski, Žarko: „Filozofijsko-moralni aspekt zapovjedne odgovornosti“, Zarez, broj 53, 12. 4. 2001, Zagreb.

18 Vidi više o tome u Abazović, 2003.

Ako u konkretnom društvu imamo „odgovorne“ koji to nisu, ili to ne žele biti (a uz politički i pravni itekako je bitno ukazivati i na moralni aspekt takve prakse), kao i čitav sloj povlaštene elite koja uživa sve blagodati ovakvog stanja, preostaje nam da se upitamo šta je s onim, dirkemovski rečeno, beskrajnim brojem neorganiziranih pojedinaca koji to akceptiraju kao da ih se takvo stanje ne tiče, odnosno kao da se dešava nekom drugom i, dakako, negdje drugdje.

Ovdje možemo dati tek naznake za razumijevanje bosanskohercegovačke poslijeratne fenomenologije pojedinca i ponuditi okvir za daljnja promišljanja.

Sa stanovišta individua, značajan broj njih je u fazi koju ću okarakterizirati kao fazu „viktimizacije“, gdje se, dakako iz perspektive žrtve, ili oštećenih, sve ove negativne pojave pravdaju jednostavno rezultatima rata. Diskurs koji dominira jest na fonu fatalističkog mirenja s ratnim konsekvencama, odnosno razlozi za apsolutno nečinjenje su uzrokovani u bliskoj prošlosti nasilnom intervencijom mimo pojedinčevog znanja i volje, i s obzirom na to da je tu gdje jest nalazi se u bezizlaznoj situaciji. Ne postoji budućnost drugačija od sadašnjosti, koja je obilježena ekstremnom pasivnošću.

Naredna faza koju ću navesti jest faza „ovisnosti“. U ovoj fazi su individue koje su uslijed specifičnih okolnosti (npr. nastavkom školovanja, zaposlenjem, različitim vidovima društvenog angažmana) uspjele izaći iz faze „viktimizacije“. To su one individue koji svoju eventualnu djelatnost i činjenje u potpunosti razumijevaju kao ovisne o „nekome“ ili „nečemu“, ali nikako o sebi samima. Za razliku od pojedinaca opisanih u prethodnoj fazi, individue koje su u fazi „ovisnosti“ moguće je aktivirati, ali tek upornim vanjskim poticajima zasnovanim na autoritetu – spomenimo politički, religijski ili finansijski autoritet. Budućnost postoji, ali je ovisna o drugima.

Manjina, dakle oni koji nisu ni u fazi „viktimizacije“ ni u fazi „ovisnosti“, suočena je s posljedicama socijalne dezorganizacije i još uvijek bezuspješno pokušava biti dio kritične mase koja će, za početak, vladajući i do perverzije izopačen vrijednosni sistem razobličiti kao poguban.

Ako pokušamo fenomen aktivizma apstrahirati na višem nivou od individualnog, po kriteriju obuhvatnosti, naprimjer na nivou grupe, suočavamo se s primordijalnim tipovima kolektivne svijesti, kod nas zasnovane na etno-konfesionalnim elementima i determinantama, ali držim da je to već jedna druga tema koja je u svakom slučaju značajnije prisutna u različitim elaboracijama -- od novinskih napisa do naučnih radova. Sistemski pak pristup fenomenu koji najčešće nalazimo u suvremenim teorijama organizacije i organizacionog ponašanja u našem kontekstu naprosto nije aplikativan.

DRUŠTVENI KAPITAL?

Da vidimo kako stoje stvari s teorijom „društvenog kapitala“. Opće je mjesto većine definicija „društvenog kapitala“ da su one primarno fokusirane na odnose u društvu, te da ti odnosi zapravo proizvode određenu dobit kako za pojedinca tako i za zajednicu. Iako iz relevantne literature ne možemo identificirati jedno čisto, jasno, nepodijeljeno mišljenje šta bi to bilo samo značenje društvenog kapitala, tako, očigledno, nemamo ni općeprihvaćenu zajedničku osnovu koja bi objedinila različite pristupe u određenju društvenog kapitala.

Ne iznenađuje, stoga, da su pojedinačne „definicije“ operacionalizirane ovisno od studije do studije, disciplinarnog pristupa istraživača, odnosno dubine i nivoa analize konkretne zajednice. Doduše, ono što je izvjesno jest da je društveni kapital višedimenzionalan i tako mora biti konceptualiziran da bi imao određenu objašnjavajuću vrijednost.

Kako god, iz svih studija društvenog kapitala jasno je da se uvijek radi o različitim društvenim mrežama, vezama koje drže povezanim pojedince sličnih svjetonazora, ali također i premošćuju razlike među onima suprotstavljenih svjetonazora, uključujući i same norme i reciprocitet. Međutim, bilo da posmatramo društveni kapital sa stanovišta pojedinca ili dotične zajednice, važno je uvidjeti da se prije svega uočava, gotovo pa zakonitost, koja glasi – društveni kapital je o informacijama, utjecajima, solidarnosti, a to je ono što je na raspolaganju akterima društveno premreženih odnosa u datoj zajednici.

Iako ovom prilikom ne mogu ulaziti u detaljnije problematiziranje glavnih uvida iz zaista široke palete pristupa izučavanju društvenog kapitala, nužnim i praktičnim čini se tek podsjećanje na „izvore“, odnosno na prethodne perspektive proučavanja društvenog kapitala, to jest na ogroman doprinos prije svega trojice autora – Pierrea Bourdieua, Jamesa Colemana i Roberta Putnama. Bourdieua zbog njegova sociološkog razumijevanja društvenog kapitala kroz imanentnu mu kritičku teoriju društva i uloga elite, Colemana, također sociologa koji je fenomen posmatrao kroz prizmu teorije racionalnog izbora i snažno je vezao za ekonomske odnose, te konačno Putnama zbog politološkog diskursa o društvenom kapitalu kroz civilni angažman i uključenost.

Doista, Bosna i Hercegovina danas nekako dođe kao idealtipska situacija za bazična istraživanja društvenog kapitala (dakako i još mnogo čega) i teorijski i empirijski predstavljenog.

S tim u vezi nužno je posebno ukazati i na rad Michaela Foleyja i Boba Edwardsa, koji su uz ostale, prepoznati i za teorijsko uokvirenje aplikativnog istraživanja društvenog kapitala u konkretnim društvima. Foley i Edwards su među prvima ukazali na veoma značajan aspekt koji se mora imati u vidu pri istraživanju društvenog kapitala – po njima, generalizirani pristup društvenom povjerenju je irelevantan, naprosto

zato što je konceptualizacija društvenog kapitala direktno ovisna o društvenom kontekstu. A za društvo poput bosanskohercegovačkog to je veoma, veoma važan uvid, i doista se ne smije izgubiti iz vida.

Iz postojećih studija i istraživanja društvenog kapitala u Bosni i Hercegovini krenimo od prvog i osnovnog nalaza – Bosna i Hercegovina ima neuobičajeno nizak nivo društvenog povjerenja u poređenju s drugim državama iz okruženja i Evrope (u BiH svega nekih 10 posto ljudi smatra da se ljudima može vjerovati; u Srbiji je taj postotak nešto preko 13 posto, u Sloveniji preko 17, dok je u skandinavskim zemljama malo ispod ili iznad 60 posto). Na (in)direktan način potvrđuje se Putnamova teza iz knjige *Making Democracy Work* da su društva s niskim društvenim kapitalom vođena od najmanje uspješnih vlada, s visokim nivoom korupcije i neefikasnosti.

Bilo kako bilo, istraživanje društvenog kapitala u Bosni i Hercegovini, poput, recimo, onoga koje je proveo Ured UNDP-ja u Bosni i Hercegovini, prije svega ogleda se u egzaktnim pokazateljima o interpersonalnom povjerenju kao socijalnoj podršci, integraciji i stepenu društvene kohezije. Prikupljeni i analizirani podaci, podržani informacijama dobivenim u fokus-grupama, trebalo bi da, a što se mene tiče nedvojbeno, zainteresira stručnu i širu javnost, ali i one tamo gdje se donose odluke, makar informativno, o tome kako stvari stoje „među nama“.

Evo nekoliko ilustrativnih primjera: ljudi u Bosni i Hercegovini vjeruju da se najznačajniji nivo društvene tenzije odnosi na tenzije između bogatih i siromašnih (88 posto), potom između uprave i radnika (86 posto), pa tek onda između različitih nacionalnosti (79 posto). Ili, da je danas, za razliku od 2005. godine (također prema egzaktnim pokazateljima iz istraživanja UNDP-ja u BiH), vidljiv veliki pad u percepciji značaja ratnih dešavanja, pri čemu je došlo i do značajne promjene odgovora – od „veoma važno, nikada neću zaboraviti“ do „važno je, ali sam nastavio

sa svojim životom". Jednostavno rečeno, u Bosni i Hercegovini postoje i druge značajne linije razdvajanja, a ne samo konfesionalne i etničke. Ispitanici jesu naveli da dosta vremena provode s pripadnicima svoje etničke grupe, ali nisu pokazali značajan nivo povjerenja prema pripadnicima svoje etničke grupe ako im nisu članovi porodice, odnosno bliski prijatelji. I tu nema razlike među ispitanicima bilo da su Bošnjaci, Srbi ili Hrvati.

S obzirom na veoma nizak stepen društvene „uključenosti“ – npr. stepen učlanjenosti u udruženja je 17,5 posto, i to najviše u političke stranke (sic!), a tek potom u sportska i umjetnička udruženja, te sindikate, i uzevši u obzir da je još manji broj onih koji sebe opisuju kao aktivne članove (tj. njih 10,5 posto), rezultanta „isključujućeg“ društvenog kapitala najvidljivija je u činjenici da 95 posto ispitanika izjavljuje da je posjedovanje „štele“ uvijek ili ponekad korisno za pristupanje osnovnim socijalnim uslugama, odnosno 85 posto smatra „lične“ veze kao jedini način da se dobije posao. Ono što posebno zabrinjava jest da mlađi ljudi vjeruju da su lične veze važnije za pristupanje uslugama od starijih. Interesantno je da ispitanici u Brčko Distriktu, za razliku od ispitanika iz FBiH i RS-a, znatno manje vjeruju u korist „štele“.

Iako je istraživanje pokazalo da je Bosna i Hercegovina društvo kojim dominiraju jake porodične/rodbinske veze, nedostatak širih društvenih veza predstavlja važnu dimenziju siromaštva i socijalne isključenosti (pa tako 13,6 posto nema mogućnosti da adekvatno zagrije dom, godišnji odmor izvan doma ne može si priuštiti 61,7 posto, a obrok s mesom, piletinom ili ribom svaki drugi dan nedostižan je za 31,3 posto ispitanika).

Uopćeno govoreći, skupine za koje postoji veća vjerovatnoća da će biti pogođene društvenom izolacijom su interno raseljene osobe, manjinski povratnici, starije osobe, žene iz ruralnih područja te osobe sa nižim stepenom obrazovanja.

Dakle, „s obzirom na nisku razinu društvenog povjerenja, podijeljenost društvene sfere i visoku razinu socijalne isključenosti, tri su razloga zbog kojih je u ovom trenutku primjerena analiza društvenog kapitala u BiH: kao prvo, pokušaji promicanja ponovne izgradnje multietničke i raznovrsne zajednice bili bi unaprijeđeni boljim razumijevanjem degradacije društvene solidarnosti. Kao drugo, istraživanja društvenog kapitala uključuju analize kako formalnih, tako i neformalnih mreža. U pogledu formalnih mreža ili udruženja, takva istraživanja mogu razjasniti važnost funkcioniranja i efikasnosti civilnog društva u BiH. U isto vrijeme, neformalne društvene mreže – koje čine porodica, rodbina, prijatelji, komšije i poznanici – mogu imati negativne posljedice za društvo u cjelini, posebno u slučajevima gdje potiču nepotističke i klijentelističke odnose. Kao treće, premda se u BiH bilježi stabilan ekonomski rast u proteklih nekoliko godina, ekonomske koristi od tog rasta nejednako su raspoređene. Koncept društvenog kapitala omogućava inovativan način pristupa smanjenju siromaštva kroz promjenu fokusa sa deficitarnog (ili diskriminatornog) modela ugroženosti u kojima se siromašni ili isključeni u velikoj mjeri smatraju odgovornim za stanje u kojem se nalaze. Umjesto toga, prevladavanje siromaštva shvaćeno je, dijelom kao prevladavanje nedostatka direktnih mreža podrške ili nedostataka društvenih veza“ (*Veze među nama*, 2009: 19).

I dok se u nekim drugim, „sretnijim“ i uređenijim društvima i državama, ovakva istraživanja ciljano fokusiraju na proučavanje nivoa optimizma, satisfakcije životom, percepcije vladinih institucija i političkog učešća kao fundamentalnih dimenzija društvenog kapitala (iznimno je niska stopa ispitanika koji su izjavili da su kontaktirali predstavnike vlasti po bilo kojem osnovu, pa i kad je to bio slučaj, desio se na lokalnom nivou, iz „privatnih razloga“ ili radi dobivanja informacija), ovdje će još jedno izvjesno vrijeme, ako je to suditi prema domaćim politikama i vladama, a i nama samima, društveni kapital ostati na nivou tek

određenog seta neformalnih vrijednosti ili normi među članovima grupe koji omogućuju kooperaciju među njima.

Konačno, iz ponuđenih analiza i dobivenih podataka evidentno se još jednom ukazuje na to da mreža socijalnih odnosa koji determiniraju ponašanje pojedinaca i tako utječu na ekonomski razvoj, nadati se je, ako društveni kapital uzmemo zaozbiljno, može rezultirati u onome što Roland Ingelhart određuje njegovom osnovnom funkcijom – kultura povjerenja i tolerancije, u kojoj izrastaju i pojavljuju se ekstenzivne mreže dobrovoljnih asocijacija.

A te i takve ekstenzivne mreže dobrovoljnih asocijacija nezaobilazan su element u kreiranju društvenog miljea koji zahtijeva i podrazumijeva odgovornost – a samim time i klimu djelatne i rezultatne „političke volje“.

LITERATURA:

- Abazović, Dino (2003). „Socio-kulturni kontekst u BiH kao determinirajući faktor implementacije mehanizama za zaštitu ljudskih prava“. U: *Vladavina prava, sigurnost u regiji i ljudska prava*, Fondacija Heinrich Boll, Regionalni ured u Sarajevu, 2003.
- Brubaker, Roger (2002). „Ethnicity without Groups“. *Archives Européennes de Sociologie*, XLIII (2): 163-189.
- Bourdieu, Pierre – Eagleton, Terry (1999). „Doxa and Common Life: An Intervju“. U: Žižek, Slavoj (ur.): *Mapping Ideology*, Verso, London.
- Michnik, Adam (1991): „Nationalism“, *Social Research*, 58 (4): 557-564.
- Mundjiu-Pipidi, Alina – Krastev, Ivan (ur.) (2004): *Nacionalizam posle komunizma – Naučene lekcije*, Beogradski fond za političku izuzetnost, Beograd.
- Veze među nama: društveni kapital u BiH*. Izveštaj o humanom razvoju za Bosnu i Hercegovinu 2009, Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2009.

MIROSLAV ŽIVANOVIĆ

POLITIČKA VOLJA: ILI KONCEPT JAVNE POLITIKE KAO ANALITIČKI ALAT ZA ISTRAŽIVANJE POLITIČKE VOLJE

*Čovjek je biće koje traži za neotuđenim smislom svog života ili,
što je isto, za svojim racionalnim i humanim mogućnostima.*

Đuro Šušnjić

„Nema političke volje“ izjava je kojom se vjerovatno najčešće opravdava ili objašnjava odsustvo ili neprovođenje javnih politika u Bosni i Hercegovini. Uglavnom je koriste političari ili političarke, ali prihvataju je, i u svojim analizama navode, i aktivisti i aktivistice civilnog društva, mediji, kao i akademska i stručna javnost. Očigledno, koncepti javne politike i političke volje nalaze se u čvrstom, ali i prilično neistraženom, odnosu, koji je u javnosti prepoznat, ali nedovoljno objašnjen. Učinkovitost države i vlasti je proporcionalna učinkovitosti javnih politika koje pripremaju i provode. Položaj Bosne i Hercegovine u odnosu na zemlje regiona svjedoči u prilog zaključku da se u našoj zemlji ne može govoriti o javnim politikama koje u javnom interesu uspješno ostvaruju javnu vrijednost. Štaviše, djelovanje vlade (javna politika) često i nema uobičajenu formu javne politike.

Dakle, politička volja se nameće kao jedan od temeljnih pojmova kojima se može i mora objašnjavati bosanskohercegovačka društveno-politička realnost. Ipak, ne postoji nikakvo opšteprihvaćeno razumijevanje koncepta političke volje, te se može zaključiti da svako pominjanje političke volje može imati drugačije značenje, što, jednostavno, čini besmislenom njegovu upotrebu u pokušajima objašnjavanja javnih politika i stvarnog razumijevanja njihovog eventualnog (ne)uspjeha. U takvim situacijama, pozivanje na političku volju relevantno je koliko i pokušaj da se postojeće stanje pripiše djelovanju viših sila. S druge strane, opstanak, pa čak i pojačano prisustvo, ovog izgovora ili objašnjenja upućuje na izvjesnu logičku rezonanciju koncepta koja ga čini prihvatljivim u našoj javnosti. Ipak, ovo ne može poništiti činjenicu da javne politike, široko shvaćene kao sve ono što vlada čini ili ne čini, objašnjavamo konceptom čije značenje nam je u najmanju ruku nepoznato, ili ga, barem, tumačimo na različite načine. Stoga se nameće potreba za istraživanjem koncepta političke volje, to jest pokušajem da se odgovori na nekoliko pitanja koja zatičemo već na samom početku interesovanja za političku volju. Ovo će nam najprije pomoći da se udaljimo od, u našem društvu čestog i isključivog, poistovjećivanja političke volje sa javno manifestovanom voljom političara i političarki.

Bilo bi očekivano da započnemo sa pokušajem definisanja koncepta političke volje, to jest odgovorom na pitanje šta je politička volja. Ako poslušamo Hammergrena, koji za političku volju kaže kako je u pitanju najklizaviji koncept u rječniku javnih politika ili uslov svih uslova za uspjeh javnih politika koji nikad nije definiran, izuzev svojim odsustvom,¹⁹ onda se čini uputnim postupiti tako što ćemo dati što obuhvatniji odgovor na pitanje o čemu govorimo kada govorimo o političkoj volji. Na taj način dobijamo uvid u postojeće pokušaje definicije, te mogućnost da

---

19 Post, Lori Ann; Raile, Amber N. W.; Raile, Eric D. Defining Political Will. *Politics and Policy*, 38(4), 2010, str. 653-676.

uočimo eventualne zajedničke elemente tih pokušaja. Pored toga, već na ovom nivou vrijedi se okušati u eksperimentu iznalaženja eventualne sinteze između najrezonantnijih i najuvjerljivijih objašnjenja. Opravdanje se može naći u pretpostavci da svaku definiciju određuje naučni i svaki drugi trud uložen u prikupljanje i tumačenje odgovarajuće argumentacije. Nema razloga da odbacimo pretpostavku da svaki pokušaj definicije ima svoju argumentacijsku osnovu koja se može uklopiti u nešto šire, sintetizirano, i funkcionalno određenje koncepta političke volje.

Sljedeće pitanje je zašto, gotovo pa prirodno, povezujemo političku volju i (ne)uspjeh javnih politika? Razumijevanje političke volje povezaćemo sa konceptualnim okvirom javnih politika. Naravno, polazimo od očigledne pretpostavke da „organska“ povezanost volje i javne politike proizilazi iz činjenice da proces pripreme i provođenja javne politike u potpunosti određuju zainteresovani akteri u rasponu od nosilaca izbornih i imenovanih političkih funkcija, državnih službenika i službenica (administrativnog aparata), do formalnih i neformalnih interesnih skupina (civilno društvo), ekonomskih organizacija, ali i zainteresovanih građana i građanki. Jednostavno rečeno, ključna poveznica je pretpostavka da volja aktera javnih politika konstituira političku volju potrebnu za efikasno i efektno formulisanje i provođenje javnih politika.

Ovo nas vodi u sljedeći segment ovog materijala koji će biti posvećen razmišljanju o odgovoru na pitanje o tome da li je moguće, na temelju saznanja o elementarnim činiocima političke volje i javne politike, osmisliti strategije i izgraditi mehanizme (političkog i građanskog) djelovanja koji mogu doprinijeti stvaranju (ili, pak, razgradnji) političke volje kao *sine qua non* uspješne javne politike.

O VOLJI I POLITIČKOJ VOLJI

Od samih početaka teorijskog promišljanja volje na nju se gleda kao na „moć“, „sposobnost“ razumnog djelovanja suprotstavljenog nagonskom ponašanju. I dok je nagonско ponašanje u potpunosti određeno prirodnim, urođenim poticajima, poput nagona za opstanak i razmnožavanje, dotle je voljno djelovanje zasnovano na razumu i moralu, barem prema shvatanju filozofije i stare spekulativne psihologije.²⁰ Ipak, volja se uglavnom ne manifestuje isključivo kao razumno ili isključivo kao afektivno djelovanje. Prije će biti, kako sugerise funkcionalistička psihologija, da se radi o intelektualno-afektivnom procesu odlučivanja, odnosno namjernog pokretanja i usmjeravanja vlastitog ponašanja u skladu sa donijetim odlukama.²¹ Ovdje je bitno navesti da nasuprot prirodnim poticajima postavljamo usmjerene i osmišljene poticaje koji upravo apeluju na ljudski razum, poput normi i vrijednosti, ali i zakona, običaja i institucija. U savremenoj psihologiji „volja (se) svodi na problem motivacije ili proces donošenja odluke“.²² Ipak, bez obzira na ovu suprotstavljenost, voljno djelovanje uvijek, u većoj ili manjoj mjeri, biva određeno i impulsivnim djelovanjem. Primjera radi, izlaganje smrtnoj opasnosti uprkos nagonu za preživljavanjem. I pored toga što neće dovesti do željene aktivnosti (udaljavanje od opasnosti), snažno djelovanje nagona za preživljavanjem će dovesti do impulsivnih reakcija koje će imati posljedicu na voljno djelovanje osobe u tom trenutku, poput straha, drhtavice i slično. U suprotstavljenoj perspektivi možemo govoriti o nagonским reakcijama, prožetim voljnim djelovanjem. Primjera radi, postepeno i sporo udaljavanje od opasnosti, kao rezultat spoznajnog procesa i zaključivanja da brzo kretanje privlači opasnost.

---

20 Psihoedukacija: rečnik psiholoških pojmova. Dostupno na http://www.psihoedukacija.rs/recnik_V.php. Pristupljeno: 10. 12. 2014.

21 Ibid.

22 Ibid.

U konačnici, i politička zajednica, kao ljudski izum, svoje postojanje duguje dinamici prirodnih poticaja. Ukupna dinamika i međusobni odnosi poticaja u datom trenutku i datom prostoru određuju volju. Politički sistem nastaje voljnim djelovanjem ljudi, okupljenih u zajednici, kao mehanizam koji nam omogućava osmišljeni i rukovođeni opstanak kao vrste, to jest zadovoljavanje urođenog nagona za preživljavanjem. Drugim riječima, politički sistem, ma kako primitivan bio, neprikosnoven je manifestacija političke volje. Jednom kada se ustanovi, politički sistem održava se i razvija kroz dalju dinamiku poticaja, koja je sada bitno drugačije određena samom činjenicom realnog postojanja političkog sistema koji, kroz ukupnost svojih institucija, primarno emituje usmjerene i osmišljene poticaje koji određuju ljudsko ponašanje. Dolazi do miješanja prirodnih i osmišljenih poticaja. Vremenom, politički sistem, zahvaljujući nizu povijesnih datosti, razvija svoje kapacitete za osmišljavanje i usmjeravanje poticaja. Temeljna manifestacija tog sistema u savremenom svijetu je država, njeno ustavno i ekonomsko uređenje, njeni zakoni, vlast, pravni sistem, uprava. I politički sistem u cjelini i njegovi sastavni dijelovi u svakom trenutku su izloženi datoj dinamici složenih poticaja koji ih oblikuju i određuju. Pri tome je pomenuta dinamika značajno određena tenzijom koja nastaje između prirodnih poticaja i osmišljenih poticaja rukovođenih ljudskim djelovanjem u okviru funkcionalnog političkog sistema. I dok nesputana dinamika prirodnih poticaja omogućava i krajnje devijantno ponašanje pojedinaca i grupa, što, u specifičnim okolnostima, može imati kataklizmičke posljedice (svjetski ratovi, neoliberalni kapitalizam), dotle usmjereni i osmišljeni poticaji teže usmjeravanju ljudskog djelovanja (stvaranju volje) ka uređenom, predvidljivom i suštinski humanom zadovoljavanju urođenog nagona za opstankom, produženjem vrste. U toj misiji jedan od osnovnih instrumenata je javna politika, a uvjet za njegovo korištenje je politička volja.

O ČEMU GOVORIMO KADA GOVORIMO O POLITIČKOJ VOLJI?

Dostupni pokušaji odgovora na pitanje šta je politička volja najčešće su inspirisani upravo istraživačkim nastojanjima da se objasni uspjeh ili neuspjeh konkretnih javnih politika. Povećan broj ovih pokušaja, ali i sve češće pozivanje na „nedostatak političke volje“ u javnom političkom diskursu doveli su i do naučnoistraživačkih projekata usmjerenih na analizu i tumačenje koncepta političke volje. Bez obzira na to o kojoj vrsti istraživačkog poduhvata se radi, većini je svojstvena opservacija da politička volja predstavlja često korišten ali nedovoljno shvaćen i analiziran pojam. Kao takav, čini se skoro pa idealnim za političku (zlo)upotrebu, naročito u nekim osjetljivim političkim situacijama kada javnost očekuje i zahtijeva objašnjenja i odgovore od svojih političkih predstavnika i predstavnica.

Odbijajući da koncept političke volje prepuste sferi prazne političke retorike, u potpunosti uvjereni u njegovu vrijednost, Post, Raile i Raile se odlučuju za pragmatičan i sistematičan definicijski pristup, usmjeraajući pažnju na istraživačke ishode koji će političku volju učiniti empirijski korisnim i operativnim konceptom.²³ I u ovom, kao i u sličnim istraživačkim poduhvatima, dominantno je ubjeđenje autora da je na ovaj način moguće identifikovati i odgovarajuće teorijske okvire, ali i odgovarajuće taktike, koji će u konačnici omogućiti razvoj i primjenu praktičnih rješenja problema političke volje, to jest njenog tzv. nedostatka, u pripremi i provođenju javnih politika.

Naravno, istraživanja i analize političke volje započinju sa pitanjima: Da li je politička volja binarni ili trajni koncept?²⁴ Šta se podrazumijeva

---

23 Post, Lori Ann; Raile, Amber N. W.; Raile, Eric D. Defining Political Will. *Politics and Policy*, 38(4), 2010, str. 653-676.

24 Ibid.

pod političkom voljom u praktičnim terminima? Na koji način donijeti sud o tome da li je politička volja prisutna ili ne?²⁵ Da li se radi o individualnom ili grupnom konceptu? Uključuje li pitanje političke volje i pitanje kapaciteta? Politička volja kao univerzalni koncept.²⁶ Šta su ključni elementi političke volje i koji faktori imaju uticaj na nju?²⁷

Za Post, Raile i Raile definicijski pristup najprije znači uvid u već postojeće pokušaje definicije političke volje, koji se, kako primjećuju, uglavnom dešavaju u odnosu na neko specifično javno pitanje ili politiku. U svojoj analizi osvrću se na Hammergrenovu i njeno poistovjećivanje političke volje sa vjerovatnoćom reforme, Kpundeha, za kojeg je politička volja demonstrirana vjerodostojna namjera političkih aktera (izabranih ili imenovanih lidera i liderki, aktivista i aktivistica civilnog društva, grupa dionika itd.) da sistematski napadnu uočene uzroke ili efekte određenih javnih problema.

Tu je i Brinkerhoffova definicija političke volje kao obavezivanje aktera na poduzimanje akcija usmjerenih na ostvarivanje niza ciljeva i snošnje troškova tih aktivnosti kroz određeni vremenski period.²⁸ Njegova definicija ponuđena je na temelju razrađenog analitičkog koncepta koji razlikuje sedam mjerljivih komponenti političke volje:

---

25 Malena, Carmen. Building Political Will for Participatory Governance: An Introduction. U: Malena, Carmen (ur.). *From Political Won't to Political Will: Building Support for Participatory Governance*. Boulder: Kumarian Press, 2009, str. 17.

26 Post, Lori Ann; Raile, Amber N. W.; Raile, Eric D. Defining Political Will. *Politics and Policy*, 38(4), 2010, str. 653- 676.

27 Malena, Carmen. Building Political Will for Participatory Governance: An Introduction. U: Malena, Carmen (ur.). *From Political Won't to Political Will: Building Support for Participatory Governance*. Boulder: Kumarian Press, 2009, str. 17.

28 Post, Lori Ann; Raile, Amber N. W.; Raile, Eric D. Defining Political Will. *Politics and Policy*, 38(4), 2010, str. 653- 676.

1. Vladina inicijativa (određeni nivo inicijative domaćih donosilaca odluka mora biti prisutan da bi se uopšte govorilo o političkoj volji);
2. Izbor javne politike zasnovan na tehnički ispravnom, izbalansiranom sagledavanju i analizi opcija, očekivanim rezultatima i omjeru troškova i koristi (opredjeljenje za jednu od mogućih javnih politika može se smatrati voljom za djelovanje);
3. Mobilizacija interesnih grupa (napori vladinih aktera usmjereni na konsultacije i komunikaciju sa civilnim društvom i privatnim sektorom);
4. Javno obvezivanje i alokacija resursa (javno opredjeljenje za određenu javnu politiku, praćeno odgovarajućom alokacijom resursa potrebnih za ostvarivanje utvrđenih programskih ciljeva doprinosi pozitivnoj procjeni političke volje);
5. Provedba vjerodostojnih sankcija (ozbiljna namjera provođenja politike odražava se kroz dobro pripremljene i sprovedene sankcije);
6. Kontinuitet napora (stvarno provođenje javne politike zahtijeva dugoročni napor i ulaganje resursa);
7. Učenje i prilagođavanje (proces praćenja provođenja javne politike i njenog prilagođavanja novonastalim okolnostima).²⁹

Brinkerhoff svoje određenje političke volje primarno veže uz djelovanje vladinih aktera, što implicira da se politička volja (i pozitivna i negativna) razvija na principu „od vrha prema dolje“. Međutim, naravno,

---

29 Brinkerhoff, Derick W. *Unpacking the Concept of Political Will to Confront Corruption*. Bergen: U4 Anti-Corruption Resource Centre, 2010, str. 2.

ovaj zaključak ne bi bio ispravan, pa Brinkerhoff navodi kako su izvori političke volje „od dole prema vrhu“ također od ključnog značaja za uspjeh javnih politika. Ovo se objašnjava kroz ekonomski koncept odnosa ponude i potražnje, pri čemu djelovanje „od dole prema vrhu“ (gdje se kao ključni akteri pojavljuju grupe građana i građanki, organizacije civilnog društva, privatni sektor itd.) ustanovljava potražnju, dok politička akcija „od vrha prema dolje“ (najčešće predstavljena kroz aktere koji su izabrani ili imenovani nosioci političkih funkcija) predstavlja stranu na kojoj se nalazi odgovarajuća politička ponuda.³⁰

Naravno, „potražnja“ predstavlja, to jest dolazi iz mnogo šireg konteksta, kojeg čini ukupnost društvenih, političkih i ekonomskih odnosa, tako da je za Brinkerhoffa politička volja trajna, ali promjenjiva varijabla, koja reaguje na okruženje. Pod okruženjem se podrazumijevaju zahtjevi, pritisci i poticaji čiji značaj je najprije određen kvalitetom i funkcionalnošću struktura vlasti i uprave, te procedura koje povezuju nosioce vlasti i civilno društvo.³¹

Poput Brinkerhoffa, i Lawrence Woocher je, s ambicijom da identifikuje faktore koji mogu uticati na političku volju, ali i odgovarajuće strategije za njeno pojačavanje, svoj istraživački napor usmjerio ka svojevrsnoj dekonstrukciji koncepta političke volje.³² Njegov rad je fokusiran na političko djelovanje i politike usmjerene na prevenciju sukoba i masovnih ratnih zločina, i to u slučajevima gdje se odsustvo preventivne

---

30 Ibid., str. 3.

31 Brinkerhoff, Derick W. Where There's Will, There's a Way? Untangling Ownership and Political Will in Post-Conflict Stability and Reconstruction Operations. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, Volume 8, No. 1 (2007), str. 116.

32 Woocher, Lawrence. Deconstructing „Political Will“: Explaining the Failure to Prevent Deadly Conflict and Mass Atrocities. *Journal of Public and International Affairs*, Volume 12, No. 1 (2001), str. 169.

akcije ili, pak, njena neadekvatnost objašnjava, naravno, nedostatkom političke volje.

Woocher vjeruje da je za proširenje osnovnog konceptualnog okvira političke volje značajno razumijevanje triju modela donošenja odluka i djelovanja vlada. U odnosu na oblast prevencije konflikta za Woochera se podrazumijevaju tri preduslova za odgovarajuću akciju: (1) znanje o predstojećem konfliktu, to jest „rano upozorenje“; (2) institucionalni kapacitet za djelovanje; i (3) volja da se provede odgovarajuća politika, to jest politička volja za djelovanje.³³ Bilo koje konceptualno razmatranje političke volje mora se pozabaviti istraživanjem načina na koji vlade donose odluke i poduzimaju akcije. Stoga Woocher svoj rad zasniva na analizi triju modela donošenja vladinih odluka koje preuzima od Allisona i Zelikowa:

1. Model racionalnog aktera (vladino donošenje odluka je racionalno i zasnovano na percepciji objektivne situacije aktera, njihovim ciljevima i očekivanim rezultatima različitih opcija javne politike);
2. Model organizacijskog ponašanja (vladine akcije nisu svjestan izbor jedinstvenog aktera, već odluka veće organizacije zasnovana na već uhodanim organizacijskim rutinama i standardnim operativnim procedurama);
3. Model vladinih politika (objašnjavanje vladinog ponašanja zasniva se na učesnicima u procesu; njihovim percepcijama, sklonostima i stavovima; njihovoj moći; ali i postojećim kanalima akcije, kao i važećim pravilima političkog pregovaranja).³⁴

---

33 Ibid., str. 182.

34 Ibid., str. 185.

Očigledno je da svaki od ponuđenih modela daje specifičan i podjednako značajan pogled na cijeli spektar faktora koji utiču na formiranje vladinih odluka i realizaciju vladinih akcija, to jest faktora koji utiču na oblikovanje političke volje. U tom smislu, a na osnovu prvog modela (model racionalnog aktera), kao glavni temeljni faktori političke volje ističu se ciljevi aktera, percepcije objektivne situacije, procjene odnosa između troškova i koristi dostupnih opcija, faktor ograničene racionalnosti, te problemi kolektivne akcije. Model organizacijskog ponašanja kao temeljne faktore političke volje nudi organizacijske ciljeve, organizacijsku kulturu, kao i organizacijske rutine i standardne operativne procedure. Konačno, model vladinih politika kao faktorima političke volje daje značaj političkim „igračima“, to jest njihovim osobnim sklonostima, interesima i iskustvima, kao i njihovim političkim vještinama; njihovom ponašanju koje je rezultat njihovih percepcija, sklonosti i stavova, ali i njihove pozicije moći; zatim postojećim kanalima akcije, kao i pravilima i procedurama donošenja odluka kojima se ti politički „igrači“ vode.³⁵

Svaki od gore navedenih faktora ima potencijal za efektivnu mobilizaciju političke volje budući da svaki od njih može biti predmetom odgovarajućih strategija koje imaju za cilj (pre)oblikovanja ili transformacije političke volje.

Na ovaj istraživački poduhvat Lawrenca Woochera prilično interesantno se nadovezuje rad u kojem je Carmen Malena fokus svog istraživanja usmjerila na analizu političke volje u kontekstu izgradnje podrške za participatorno upravljanje. I Malenin rad na političkoj volji je rezultat pokušaja da se da odgovor na pitanje koje strategije i aktivnosti su se pokazale kao najefikasnije u njegovanju političke volje za participativno upravljanje i zašto?

---

35 Ibid., str. 186.

Naravno, kao i svi autori koji su odlučili dati svoj doprinos razvoju konceptualnog okvira političke volje, i Malena odbacuje pasivno konstatovanje političke volje kao vanjskog faktora na koji se ne može uticati i kojega ili ima ili nema. Naprotiv, politička volja se generiše i njeguje, i stoga je izuzetno važno težiti razumijevanju glavnih elemenata političke volje, kao i ključnih faktora koji na nju utiču.³⁶ Malena uočava tri uzajamno učvršćujuća elementa političke volje: političko *želim*, političko *mogu* i političko *moram*. Drugim riječima, da bi se nosioci moći obavezali na djelovanje i zaista i djelovali, potrebna je njihova *želja* da se poduzme određena aktivnost, zatim osjećaj uvjerenja da *mogu* (imaju sposobnost i kapacitet) poduzeti tu aktivnost, kao i osjećaj da se takva aktivnost *mora* poduzeti.³⁷

U postavljanju ovog koncepta Malena se vodi svojevrsnom ideal-tipskom logikom, ali i zaključuje kako je sama realnost političke volje i političke akcije ipak složena i nepredvidljiva. Stoga je moguće da i pored djelovanja usmjerenog na želju, sposobnost i potrebu za određenom političkom akcijom politička volja ipak izostane. S druge strane, politička volja se može uočiti i u odsustvu jednog, dva, ili čak svih gore navedenih elemenata.³⁸

U idealnoj situaciji, za svaku političku aktivnost ili akciju je najbolje ukoliko je njihova provedba rezultat iskrene želje donosilaca odluka ili nosilaca političke moći. Malena razlikuje dva glavna tipa aktera čije djelovanje je obilježeno izraženom političkom željom. Prirodni tip odnosi se na one aktere koji instinktivno, na osnovu osobnih vjerovanja i vrijednosti, podržavaju određene politike i političke akcije. Njima nasuprot

---

36 Malena, Carmen. Building Political Will for Participatory Governance: An Introduction. U: Malena, Carmen (ur.). *From Political Won't to Political Will: Building Support for Participatory Governance*. Boulder: Kumarian Press, 2009, str. 19.

37 Ibid.

38 Ibid.

jeste tip konvertita, čija želja je rezultat prepoznavanja koristi koja može proizaći iz realizacije određenih politika. Politički ili osobni interes je važan izvor političke želje, tvrdi Malena.³⁹

I političko *mogu* je važan element političke volje. Akteri koji su uvjereni u svoje kapacitete, ali i kapacitete ostalih učesnika određenih procesa, skloniji su manifestaciji političke volje. Nasuprot tome, osjećaj nedostatka sposobnosti, vještina, mehanizama i podrške vrlo lako rezultira slabom političkom voljom. Ovdje je bitno istaći da pod sposobnošću i kapacitetima Malena podrazumijeva i zakonske i regulatorne okvire.

Cjelinu političke volje Malena zaokružuje sa političkim *moram*. Vjerovatnoća političkog djelovanja, iako kod datih aktera postoji i želja i potrebna sposobnost, veća je ukoliko se želji i kapacitetu pridruži i odgovarajući pritisak koji zahtijeva akciju i koji nedjelovanje čini politički štetnim. Političko *moram* se, između ostalog, odnosi i na Brinkerhoffov faktor okruženja, te razlikuje pritisak koji dolazi „od vrha“, to jest političkog vodstva, od pritiska koji dolazi „od dolje“ putem građanske mobilizacije, u obliku javnih demonstracija i okupljanja, peticija, štrajkova, medijskih kampanja, zagovaračkih i lobističkih taktika. Ključni generator ove vrste pritiska jesu situacije političkih, ekonomskih i društvenih kriza. Malena i u slučaju političkog *moram* primjećuje značaj ustavnog, zakonskog i regulatornog okvira koji u bitnoj mjeri može odrediti stepen zainteresovanosti ključnih političkih aktera i državnih službenika/ca.⁴⁰

Pored političkog *želim*, *mogu* i *moram*, Malena uvodi i drugi ključni segment svog konceptualnog okvira koji je utemeljen na činjenici da su svi navedeni elementi podložni uticajima cijelog niza faktora na individualnom, organizacijskom, relacijskom i društvenom nivou. Malena

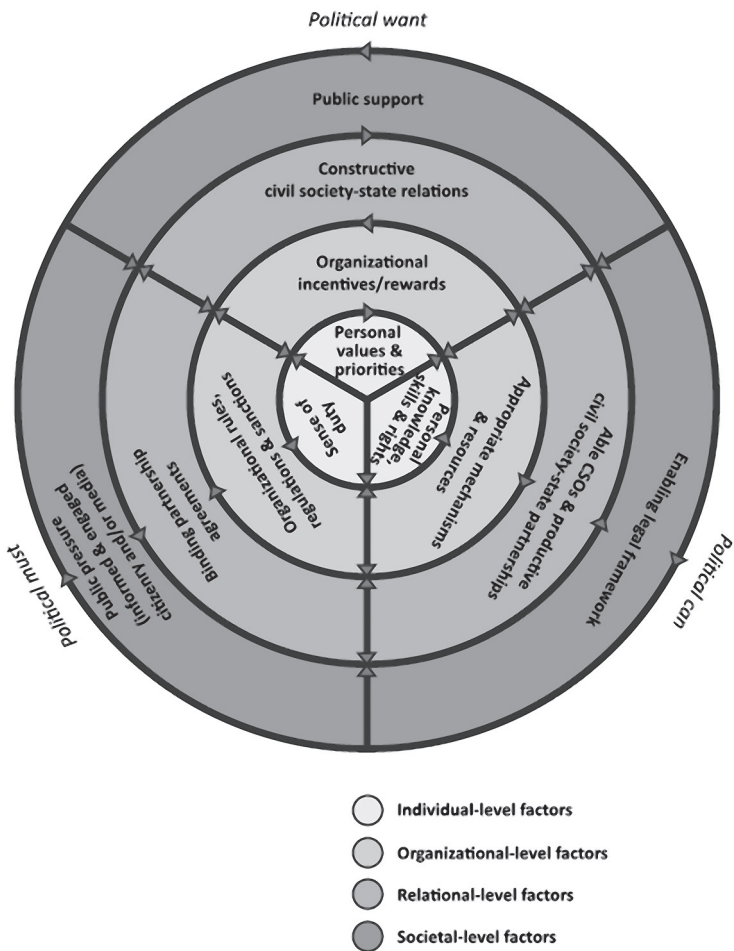
---

39 Ibid., str. 20.

40 Ibid., str. 22.

nudi i jedan izuzetno efektan grafički prikaz (Slika 1) ovog konceptualnog okvira – multidimenzionalni krug političke volje – koji jasno ukazuje na kompleksnu suštinu fenomena političke volje u kojem svi elementi i faktori međusobno utiču jedni na druge.

Politička volja je, u svojoj ukupnosti, i volja individualnih političkih aktera. Individualni faktor prožima sve faze procesa pripreme i provođenja javne politike, od samog uočavanja problema i njegovog postavljanja na društveno-politički dnevni red do rada na njegovom otklanjanju aktivnom primjenom izabranih programa i mjera. Svi pojedinci i pojedinke koji učestvuju u tom procesu, kao i njihova volja, određuju konačni (ne) uspjeh određene politike. Utičući na njihovu volju, utičemo na ukupnu političku volju potrebnu za postizanje utvrđenog političkog cilja. U tom smislu mora se imati na umu kako volju pojedinca ili pojedinke određuje cijeli niz faktora, koji uključuje: osobna uvjerenja i vrijednosti, karakter, odrastanje, obrazovanje, instinkt, iskustva, veze. Radi se o faktorima koji oblikuju individualnu percepciju, razumijevanje svijeta, stavove i osobne ciljeve pojedinca ili pojedinke. Svi navedeni faktori utiču na motivaciju, a samim tim i na volju individualnih aktera. Promijeniti njihovu volju znači uticati na pomenute faktore, pri čemu se kao najbolja strategija ističe, naravno, metod direktnog zagovaranja.

Slika 1. Multidimenzionalni krug političke volje
 (Izvor: http://www.researchgate.net/publication/242417966_FROM_POLITICAL_WON%27T_TO_POLITICAL_WILL)

U pogledu faktora koji djeluju na političku volju na organizacijskom nivou, Malena praktično ponavlja karakteristike koje je Woocher uočio u modelu organizacijskog ponašanja, te govori o mandatu organizacije, organizacijskoj kulturi, ustanovljenim praksama i procedurama kao faktorima uticaja na političku volju i političku akciju. Ona prihvata shvatanje prema kojem se organizacije ponašaju u skladu sa logikom primjerenog, odnosno sa unaprijed uspostavljenim modelom ponašanja koji ima prednost u odnosu na djelovanje predodređeno racionalnim sagledavanjem posljedica.

Na relacijskom nivou faktora koji imaju uticaja na političku volju, Malena razmatra ulogu i značaj aktera poput građana i civilnog društva. I ovdje se Malena referira na Woochera, odnosno na njegov treći model – model vladinih politika – u kojem je fokus stavljen na politički proces shvaćen kao političko pregovaranje zasnovano na uspostavljenim odnosima između širokog spektra aktera, koji su na različitim pozicijama moći, različitim percepcija i sklonosti. Za Malenu je izrazito teško njegovati političku volju u situaciji u kojoj su građani obespravljani i isključeni, organizacije civilnog društva slabe i dezorganizirane, a odnos između civilnog društva i države ispunjen nepovjerenjem i neprijateljstvom.⁴¹

I na kraju, konceptualni okvir zaključuje se faktorima koji se odnose na dato društvo u cjelini. Opšte političke, pravne, društveno-ekonomske te kulturne karakteristike nesumnjivo, a u zavisnosti od njihove pozitivne ili negativne suštine, imaju omogućavajući ili ograničavajući uticaj na formiranje i razvijanje političke volje. Primjera radi, u hibridnim, autoritarnim i totalitarnim režimima, u kojima je proces donošenja odluka uglavnom izmješten iz zvaničnih institucija i nalazi se pod direktnom kontrolom političkih moćnika, teško je, ili gotovo nemoguće, očekivati razvijanje političke volje za javne politike koje će omogućiti participaciju

---

41 Ibid., str. 24.

građana/ki u procesima donošenja odluka. Na političku volju i njenu dinamiku utiče i aktuelni ustavni i pravni okvir, stvarna funkcionalnost pravne države i vladavina zakona, ali i stopa pismenosti, prisustvo opštedruštvenog povjerenja i socijalnog kapitala. U situacijama u kojima su ovi faktori izrazito negativni, sve strategije koje vode ka progresivnoj promjeni opšteg društvenog okruženja su, zapravo, strategije koje vode slobodnijem, funkcionalnijem i efektivnijem formiranju političke volje.

Post, Raile i Raile, kao i Woocher i Malena, svoju definiciju političke volje kao mjere obavezujuće (stvarne) podrške koju ključni donosioci odluka pružaju određenoj politici kao rješenju uočenog problema⁴² izvode na osnovu svojevrstne analize prethodnih pokušaja definicije koncepta političke volje. Interesantno je da definicije pomenutih autora, svaka na svoj način, vežu razumijevanje političke volje uz tri ključne kategorije, pri čemu se ne radi o identičnom sadržaju, mada postoje i značajna preklapanja, kao što je već i uočeno.

Woocher	Malena	Post, Raile i Raile
Model racionalnog aktera	Političko <i>želim</i>	Distribucija preferenci
Model organizacijskog ponašanja	Političko <i>mogu</i>	Autoritet, kapacitet i legitimitet aktera
Model vladinih politika	Političko <i>moram</i>	Posvećenost preferencama

Naime, kao jedan od ključnih elemenata za razumijevanje političke volje, prema Post, Raile i Raile, ističe se distribucija preferenci u pogledu očekivanih rezultata određenih javnih politika, pri čemu se, naravno,

42 Post, Lori Ann; Raile, Amber N.W.; Raile, Eric D. Defining Political Will. *Politics & Policy* Volume 38, No. 4 (2010), 659.

najviše vrednuju preference ili očekivanja uticajnih političkih aktera i donosilaca odluka.

Kao drugu ključnu determinantu političke volje autori identifikuju autoritet, kapacitet i legitimitet ključnih donosilaca odluka i reformista. Očekivane rezultate javnih politika je teško postići bez političke moći i odgovarajućih resursa, stoga nije iznenađujuće kako „politike koje ne posjeduju dostatne resurse pate od deficita političke volje“.⁴³

Kao treću odrednicu autori vide posvećenost preferencama u okviru kojih se detektuju signali posvećenosti, poput alokacije analitičkih i drugih resursa, definisanja i provođenja sankcija za nepoštivanje utvrđenih politika. Procjenu posvećenosti moguće je dobiti i putem svojevrsne evaluacije poticaja (drugim riječima, okruženja) kojima su donosioci odluka izloženi.

Ipak, vratimo se samoj definiciji političke volje koju daju Post, Raile i Raile, i prema kojoj je politička volja mjera obavezujuće (stvarne) podrške koju ključni donosioci odluka pružaju određenoj politici kao rješenju uočenog problema. Za tvorce ove definicije ona predstavlja početak nešto detaljnijeg opisa koncepta koji se dalje dijeli na četiri ključne komponente ili subkonceptualna područja koja uključuju: (1) dovoljan broj donosilaca odluka; (2) sa zajedničkim razumijevanjem određenog problema koji je na formalnom društvenom dnevnom redu; (3) obavezuje se pružiti podršku; (4) zajednički uočenoj, potencijalno efektivnoj, javnoj politici kao rješenju tog određenog problema.⁴⁴ Kao i u slučaju Maleninog analitičkog koncepta, i ovdje se pomenute komponente logički organizuju oko brojnih faktora uticaja na političku volju (slika 2):

---

43 Ibid., str. 658.

44 Ibid.

Table 2. Analyzing Political Will

Definition Component	Operationalization	Assessment Targets
(1) Sufficient set of decision makers	Sets of actors capable of approving, implementing, and enforcing public policies	• Institutions and factions.
(2) With a common understanding of a particular problem on the formal agenda	(a) Use of similar frame and terminology; (b) Status as “problem” on formal agenda.	(a) Commonality and convergence in statements of decision makers with regard to problem; (b) Importance and prominence of decision makers discussing problem; volume of discussion.
(3) Is committed to supporting	Distribution and strength of specific decision-maker preferences	• Incentives and disincentives for political actors (institutional, electoral, and others); • Allocation of analytical resources; • Credibility and obligation of statements (based on reputational costs); • Positions of key constituencies (domestic and international) and accountability relationships; • Bargaining mechanisms; • Cultural characteristics and constraints.
(4) A commonly perceived, potentially effective policy solution	(a) Use of similar frame and terminology; (b) Avoidance of known sources of ineffectiveness; (c) Capacity for policy effectiveness.	(a) Commonality and convergence in statements of decision makers with regard to proposed solution; (b) Nonuse of short-term “fixes,” knowingly ineffective policies, and diversionary tactics; (c) Funding commitment; (d) Inclusion of potentially effective sanctions and enforcement mechanisms; (e) Implementation resources and support of implementers.

Slika 2. Okvir političke volje

(Izvor: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1747-1346.2010.00253.x/abstract>)

U pokušaju da odgovorimo na pitanje sadržano u naslovu ovog poglavlja, o čemu razgovaramo kada razgovaramo o političkoj volji, više je nego očigledno da se radi o konceptu koji reflektira svu složenost i višeznačnost političkog procesa i djelovanja, u rasponu od osobnih stavova i uvjerenja političkih lidera, što se najčešće, a pogrešno, poistovjećuje sa političkom voljom, do same kulture određene zajednice ili društva, što je faktor koji se često zanemaruje u savremenom političkom diskursu u kojem se govori o političkoj volji.

Konceptualni okviri kojih smo se samo ovlaš dotakli ipak su dovoljni da jasno ukažu na banalnost korištenja sintagme o nedostatku političke volje u kontekstu nerealiziranih ili neprepoznatih javnih politika i političkih akcija. Umjesto puke retoričke figure, ovdje je sasvim jasno da koncept političke volje nudi jednu respektabilnu analitičku aparaturu koja, ukoliko se koristi na adekvatan način, ima potencijal da nam približi samu suštinu procesa političkog donošenja odluka, ali i pomogne u pripremi i provođenju strategija usmjerenih na omogućavanje i ostvarivanje društveno-političkih promjena.

O JAVNIM POLITIKAMA

„Sve ono što je vlada odlučila učiniti ili propustila učiniti“⁴⁵ javna je politika. Iako je ovo veoma široko i nepraktično određenje, ipak je veoma značajno budući da upućuje na zaključak da i samo odsustvo javne politike u političkom sistemu ili zajednici zapravo jeste javna politika. Ovo ima direktnu implikaciju i na naše razmatranje odnosa između političke volje i javne politike. U političkoj zajednici, javna politika, ali i njeno nepostojanje ili neprovođenje, neprikosnovena je manifestacija

---

45 Young, Eoin; Quinn, Lisa. *Pisanje djelotvornih prijedloga za javne politike: vodič za policy savjetnike u zemljama Središnje i Istočne Europe*. Zagreb: DIM, 2007, str. 13.

političke volje. Drugim riječima, svaki put kada se kaže da „nema političke volje“ za neko željeno ili očekivano djelovanje ostaje neizgovoreno da „ima političke volje“ za postojeće stanje i očuvanje *statusa quo*. Realnost je zapravo da političko (ne)djelovanje podrazumijeva političku volju u svakom slučaju.

Naravno, kao što je inače svojstveno društvenim naukama, pokušaji definicije javne politike su brojni i, sa evidentnom ekspanzijom ove discipline, postaju sve brojniji. Priručnička literatura namijenjena određenim ciljnim grupama, poput državnih službenika i službenica, drži se tumačenja u kojem je javna politika u funkciji rješavanja javnih problema, te kao takva predstavlja „tok ili plan djelovanja kojim se, u političkom odlučivanju, na racionalan način nastoje postići ciljevi, uz upotrebu javnih sredstava“.⁴⁶ Naglašavanje djelovanja i odlučivanja samo dodatno potvrđuje neraskidivu vezu javne politike i političke volje. I Anderson javnu politiku primarno određuje kao djelovanje pa je opisuje kao „svrsishodni tijek djelovanja što ga poduzima jedan dionik ili skup dionika, a kojim se rješava neki problem ili značajno pitanje“.⁴⁷

Svjesni mnoštva definicija, Young i Quinn pokušavaju izdvojiti pojmove ili elemente koji se javljaju u većem broju definicija, pa tako ističu da su javne politike:

- Djelovanje zasnovano na ovlastima vlade;
- Odgovor na stvarne potrebe ili probleme;
- Usmjerene na ciljeve;

---

46 Priručnik za razvoj javnih politika za državne službenike u BiH. Sarajevo: UNDP, 2010, str. 7.

47 Young, Eoin; Quinn, Lisa. *Pisanje djelotvornih prijedloga za javne politike: vodič za policy savjetnike u zemljama Središnje i Istočne Europe*. Zagreb: DIM, 2007, str. 13.

- Tijek aktivnosti;
- Odluka da se nešto učini ili ne učini;
- Aktivnosti koje poduzima jedan ili više dionika;
- Obrazložena aktivnost;
- Zasnovane na već donesenim odlukama.⁴⁸

Smith i Larimer tvrde da je „omanja akademska industrija“ posvećena definisanju javne politike, ali prenose duhovitu opasku da je javna politika poput pornografije, imajući na umu čuveni komentar sudije američkog Vrhovnog suda koji je ustvrdio da nije vjerovatno da će on ikada biti u stanju ponuditi shvatljivu definiciju tvrde pornografije, ali da će je sasvim sigurno prepoznati kada je vidi.⁴⁹ Oni prenose i Birklandov stav o tome kako nema precizne i univerzalne definicije javne politike, niti je izvjesno njeno pojavljivanje u doglednoj budućnosti. Umjesto toga, postoji opće slaganje da javna politika uključuje proces izbora i ishoda ili aktivnosti određenih odluka, pri čemu ono što javnu politiku čini „javnom“ jeste da su pomenuti izbori i akcije podržani državnim monopolom nad silom. Uz sve navedeno, tu je i temeljno razumijevanje javne politike kao odgovora na uočeni problem.⁵⁰

Kao oblast multidisciplinarnog⁵¹ naučnog interesovanja, koncept javne politike nudi cijeli niz mogućih polja studiranja. Znanstvenici

---

48 Ibid., str. 14.

49 Smith, Kevin B.; Larimer, Christopher W. *The Public Policy Theory Primer*. Boulder: Westview Press, 2009, str. 3.

50 Ibid., str. 4.

51 Ibid., str.5.

i praktičari u ovoj oblasti naročito se zanimaju za javne politike kao proces, kao i za ciklus javne politike, zatim zajednice i mreže koje se organizuju oko javnih politika, aktere javnih politika (od pojedinaca i pojedinki do institucija), analizu javnih politika i samo provođenje javnih politika. Pogledajmo sada kako se u ova različita polja interesovanja uklapa koncept političke volje.

POLITIČKA VOLJA U CIKLIČNOM MODELU PROCESA JAVNE POLITIKE

Djelovanje je suština javne politike, a volja je suština djelovanja. Štaviše, shvatanje javne politike (*policy*) kao svrhovitog toka djelovanja je „u osnovi (je) dominantnih definicija samog izraza“.⁵² Svrhoviti tok djelovanja je, naravno, proces koji se ostvaruje, kako sugerše Colebatch, kroz sekvenciju faza koje se „često ne očituju kao jedna linija, već kao krug, sugerirajući da postoji prirodna progresija od jedne do druge faze“.⁵³ Stoga je i razumljivo što je u literaturi o javnim politikama veoma čest pristup zasnovan na shvatanju javne politike kao ciklusa sukcesivnih faza koji uslovno započinje određivanjem ciljeva koje slijedi izbor toka djelovanja, njihova implementacija, zatim vrednovanje učinjenog, a potom i eventualno preinačavanje javne politike, odnosno započinjanje novog ciklusa.

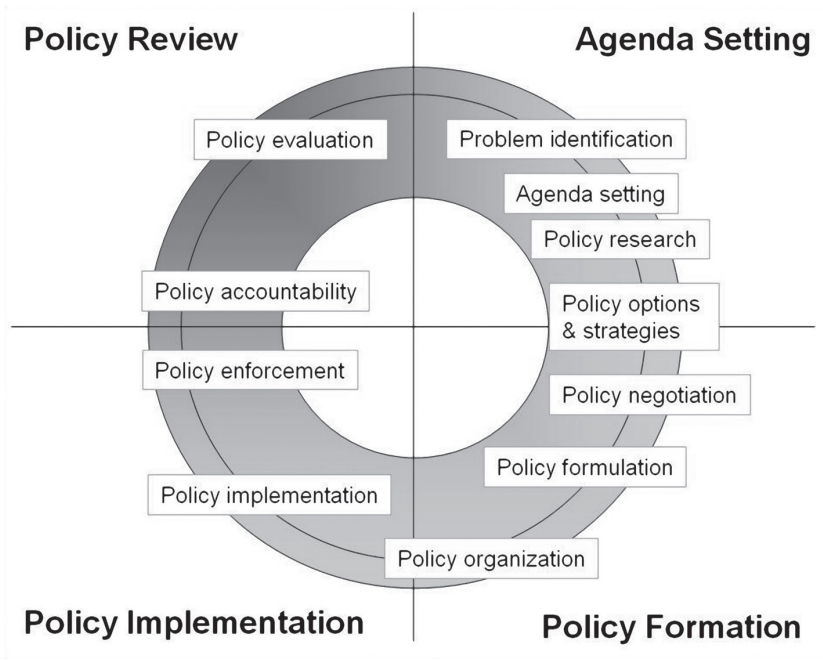
Ciklični model procesa javne politike (slika 3) obuhvata značajan dio pojmova kojima označavamo specifična polja istraživanja u oblasti javnih politika.

---

52 Colebatch, Hal K. *Policy*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2002, str. 47.

53 Ibid.

Slika 3. Ciklični model procesa javne politike
(Izvor: <http://www.geostrategis.com/images/policycycle.jpg>)

Naravno, veliki broj autora se u svojim istraživanjima koristi upravo ovim konceptualnim okvirom, pri čemu se javljaju razlike u broju faza ili elemenata i termina kojima se označavaju, ali suština ostaje ista: javna politika se razumijeva kao racionalni, na problem fokusirani, linearni proces u stalnom kruženju.⁵⁴ Ciklični model nije naučna teorija budući da mu nedostaje hipoteza ili hipoteze koje dokazuje, ali jeste izuzetno korisna deskriptivna klasifikacija procesa javnih politika, koja govori o tome šta se dešava, ali ne i zašto se dešava.⁵⁵ Upravo ta klasifikacija

54 Smith, Kevin B.; Larimer, Christopher W. *The Public Policy Theory Primer*. Boulder: Westview Press, 2009, str. 32.

55 Ibid., str. 33.

omogućila je fokusiranje naučnog interesovanja na specifične oblasti javne politike. Za potrebe našeg rada od Smitha i Larimera ćemo preuzeti razlikovanje četiri ključne istraživačke agende, koje predstavljaju i četiri temeljne faze cikličnog modela procesa javne politike:

1. Utvrđivanje dnevnog reda (istraživači se ovdje bave pitanjem definicije problema i načina na koji problem dolazi na dnevni red struktura vlasti);
2. Dizajn javne politike (na ovom nivou istraživači se zanimaju za javnu percepciju problema i politika, njihov uticaj na distribuciju moći, vrijednosti i društvene grupe predstavljene kroz politiku, kao i pitanje zajedničkog u različitim perspektivama);
3. Implementacija javne politike (zašto je politika uspjela ili nije uspjela i kako je odluka o određenoj politici postala konkretna akcija);
4. Evaluacija javne politike (centralno istraživačko pitanje je šta smo uradili i kakav je uticaj provedenih programa i politika).

Vratimo se za trenutak na gore pomenuto, a neodgovoreno pitanje: zašto? Iskustvo svakodnevnog političkog života upućuje upravo na političku volju, odnosno njen navodni nedostatak, kao mogući odgovor. Već smo ustvrdili kako je javna politika manifestacija političke volje, pa su, samim tim, i uočene faze procesa javne politike, od definisanja problema do evaluacije provedenih rješenja, indikatori djelatne političke volje. Drugim riječima, svaka faza ovog procesa obilježena je voljnim djelovanjem i akcijama agenata i aktera javne politike, pri čemu moramo uvažiti činjenicu da je svaka faza obilježena svojim specifičnostima i zahtjevima, što, naravno, ima svoje refleksije i na uloge i međusobne odnose svih agenata i aktera. Naime, očigledno je da je za utvrđivanje dnevnog reda, to jest za prepoznavanje problema i njegovo isticanje,

ključna uloga šire zajednice, koja će, uz pomoć medija i drugih aktera, dijeliti sličnu percepciju problema i biti nosilac javnog pritiska usmjerenog na vlasti od kojih će se zahtijevati programi i mjere usmjereni na rješenje istaknutog problema. S druge strane, faza u kojoj se pristupa osmišljavanju ili dizajniranju javne politike zahtijeva aktivan i konstruktivan angažman nosilaca političkih funkcija, stručne i akademske zajednice, predstavnika organizacija civilnog društva, ali i rukovodećih državnih službenika.

Od faze do faze mijenjaju se glavne uloge i međusobni odnosi svih agenata i aktera javnih politika, pa samim tim, ako prihvatamo razumijevanje političke volje kao agregatne volje svih sudionika datog političkog procesa, dolazi i do odgovarajuće transformacija političke volje. Povucimo ovdje paralelu sa aksiomom današnje fizike koji glasi da energija zatvorenog sistema ne može nestati niti ni iz čega nastati, već samo može prelaziti iz jednog oblika u drugi. *U sferi političkog možemo reći da ne postoji politički sistem ili zajednica koji ne posjeduju političku volju. Politička volja je uvijek prisutna, stalno se mijenja i preoblikuje, ali je uvijek prisutna u svemu političkom.* U autoritarnim režimima će biti ponajviše određena voljom vođe ili dominantne elite ili elita, a u demokratskim će njen sastav biti složeniji, određen voljom političkih lidera, ekonomskih aktera, društveno aktivnih pojedinaca ili grupa, vjerskih zajednica, formalnih ili neformalnih interesnih zajednica, ali i, u većoj ili manjoj mjeri, voljom građana i građanki.

I u slučaju konkretnih javnih politika politička volja također može biti određena voljom istaknutih pojedinaca ili pojedinki koji preuzimaju ili zauzimaju liderske funkcije u procesima pripreme i provođenja javnih politika, što se najčešće i dešava u relativno zatvorenim procesima, a može se pojaviti i kao izbalansirana volja svih zainteresiranih sudionika procesa, što je najizglednije u procesu koji ultimativno zahtijeva otvorenost, uključenost i suodlučivanje. Ovo objašnjava i cijeli niz definicija

političke volje, poput već pomenute Brinkerhoffove, koja političku volju određuje kao posvećenost političkih lidera i birokrata ka poduzimanju akcija usmjerenih na određene ciljeve uz održavanje troškova tih akcija u određenom vremenskom periodu.⁵⁶ Ipak, ovako ograničeno razumijevanje političke volje primjereno je samo u određenim fazama procesa javnih politika, poput njihove implementacije, ali nikako u slučaju kada razmatramo proces u njegovoj ukupnosti.

Šta ovo znači za agente javne politike i njihovo djelovanje, u okviru procesa javne politike, usmjereno na ostvarivanje određenih ciljeva i rezultata u sferi političkog? Ciklično odvijanje procesa javne politike omogućava odgovarajuće transformacije političke volje. Zastoj u pripremi i provođenju javne politike, ili, pak, njeno potpuno odsustvo, ne znači da političke volje nema, ali znači da nema njene transformacije. Svaki put kada političku situaciju objašnjavamo frazom „nema političke volje“ mi zapravo konstatujemo da nema kritične mase (javnih) agenata i aktera koji će svojim djelovanjem omogućiti potrebnu ili očekivanu transformaciju političke volje. Drugim riječima, upravljanje procesom javne politike je, između ostalog, i upravljanje procesom transformacije političke volje, kao agregatne volje aktera i agenata konkretne javne politike ili rješavanja konkretnog javnog problema ili pitanja.

Primjera radi, u modelu koji su nazvali „Mostovi od znanja do akcije“ namijenjenom politikama u sektoru javnog zdravstva, Lezine i Reed identifikuju sljedeće uloge političke volje predstavljene u tabeli 1.⁵⁷

---

56 Malena, Carmen. Building Political Will for Participatory Governance: An Introduction. U: Malena, Carmen (ur.). *From Political Won't to Political Will: Building Support for Participatory Governance*. Boulder: Kumarian Press, 2009, str. 18.

57 Lezine, DeQuincy A.; Reed, Gerald A. Political Will: A Bridge Between Public Health Knowledge and Action. *American Journal of Public Health*, Vol. 97, No. 11 (2007), str. 2012.

Tabela 1. Politička volja u modelu „Mostovi od znanja do akcije“

Faze modela	Primarna uloga političke volje	Primjeri
Faza 1. Prikupljanje informacija	Politička volja za povećanjem osnove znanja	Saslušanja pred zakonodavnim tijelima Izveštaji Zahtjevi za povećanjem istraživačkih fondova Spremnost zajednice da se uključi u istraživanja i dijalog
Faza 1.5 Priprema za razvoj strategije	Izgraditi političku volju za operativnu strategiju zasnovanu na naučnim dokazima	Identifikacija uticajnih pojedinaca i pojedinki u oblasti Uspostavljanje koalicije ili radne grupe u predmetnoj oblasti Intervjui i drugi nastupi u medijima u svrhu podizanja javne svijesti Javni forumi Lobiranje
Faza 2. Draft strategije	Politička volja za izradu društvene strategije	Vlada i građanske grupe stupaju u koaliciju Identifikovano je vodstvo sa vještinama za rješavanje sukoba koje omogućava participaciju u procesu Osigurati finansijske i društvene resurse za proces Agenti politike uklapaju strategiju u politički i ekonomski kontekst Različite grupe preuzimaju vlasništvo i odgovornost za implementaciju strategije

<p>Faza 2.5 Priprema za akciju</p>	<p>Procjena i razvoj političke volje za implementaciju</p>	<p>Ispitivanje okruženja i analiza zajednice u cilju identifikovanja potreba, sredstava i lokalnih uticajnih ličnosti (formalnih i neformalnih)</p> <p>Procjena spremnosti i kapaciteta zajednice</p> <p>Edukacija donosilaca odluka o potrebi za dugoročnom perspektivom promjene u datoj oblasti</p> <p>Povratna informacija od interesnih grupa u fazi koja prethodi implementaciji</p>
<p>Faza 3. Poduzimanje akcije</p>	<p>Politička volja za implementaciju planova</p>	<p>Njegovanje međuagencijske saradnje, koalicije u zajednici</p> <p>Medijske kampanje za edukaciju javnosti</p> <p>Zakonodavstvo ili usvajanje novih propisa</p> <p>Tekuća podrška kroz finansiranje, trening i tehničku asistenciju</p>
<p>Faza 3.5 Evaluacija</p>	<p>Razvijanje političke volje za održavanje uspostavljenih programa korištenjem novih znanja i saznanja</p>	<p>Zajednica zahtijeva odgovornost</p> <p>Diseminacija informacija o procesu i ostvarenim rezultatima</p> <p>Utemeljitelji zahtijevaju planove za postizanje održivosti</p> <p>Razmatranje efekata politika i mogućih izmjena</p>

Ciklični model procesa javne politike koji možemo posmatrati kroz četiri ključne faze (dnevni red, dizajn, implementacija, evaluacija) upućuje na zaključak da o uspjehu javne politike sa velikom vjerovatnošću možemo govoriti ukoliko proces obilježe najmanje četiri faze transformacije političke volje. Polazeći od činjenice izuzetne složenosti

konceptualnog okvira političke volje, dolazimo i do neizbježnog zaključka da je izuzetno teško osmisлити, a zatim i upotrijebiti, svojevrsni institucionalni mehanizam čiji bi primarni zadatak bio uspostavljanje i emitovanje širokog spektra poticaja usmjerenih ka svim relevantnim faktorima političke volje, čime bi se omogućile potrebne transformacije političke volje u odnosu na konkretnu javnu politiku. Međutim, model koji nude Lezine i Reed, kao i ostali pokušaji istraživanja političke volje koji su vođeni ambicijom osmišljavanja strategija i taktika namijenjenih njenoj izgradnji i mobilizaciji, a zapravo transformaciji, govore u prilog tezi da teško ne znači i nemoguće.

IZGRADNJA ZAJEDNICA I MREŽA KAO MOGUĆI STRATEŠKI OKVIR ZA UPRAVLJANJE TRANSFORMACIJAMA POLITIČKE VOLJE

Suštinu političke volje čine ljudi ili ljudski faktor, pa je i sam strateški okvir namijenjen upravljanju transformacijama političke volje temeljno određen spoznajama koje se odnose na ljudsko ponašanje i djelovanje. U oblasti naučnog istraživanja javnih politika postoji posebno područje naučnog interesovanja koje se odnosi na aktere javnih politika. Pitanje aktera je, zapravo, relevantno za sva polja istraživanja javnih politika. Naravno, pod akterima podrazumijevamo sve pojedince i pojedinke, ali i formalne i neformalne grupe, te organizacije i institucije koje su, u većoj ili manjoj mjeri, pozitivno ili negativno, zainteresovani za javnu politiku ili problem čijem rješavanju je politika posvećena. Radi jasnoće izlaganja, one aktere koji se pozitivno određuju prema pripremi i provođenju javne politike, te u njoj (pro)aktivno učestvuju, imenovaćemo kao agente javne politike.

Očigledno je da interesovanje za aktere mora uključiti i interesovanje za njihovu volju. Štaviše, upravo agregatno voljno (ne)djelovanje

svih aktera javne politike čini političku volju za pripremu i provođenje konkretne javne politike. Ponašanje agenata i aktera javne politike je političko ponašanje *par excellence*, i ono se nalazi u središtu interesovanja političke psihologije, kao interdisciplinarnog područja u kojem se „psihološkim načelima pokušava objasniti političko ponašanje“.⁵⁸ Ovdje smo naročito zainteresovani za čovjeka kao političko biće čije ponašanje je određeno nizom psiholoških faktora koji uključuju ličnost, vrijednosti, identitet, stavove i emocije.⁵⁹

Svi pobrojani faktori, kao što smo već vidjeli, nisu ništa drugo nego sastavni elementi koji određuju volju i ponašanje agenata i aktera javnih politika. Proces pripreme i provođenja javnih politika, u kojem, naravno, značajnu ulogu imaju agenti javnih politika, mora uzeti u obzir socio-psihološku dimenziju cijelog procesa. Drugim riječima, *aktivan odnos prema javnoj politici naprosto zahtijeva i društveno-psihološku analizu aktera, i pojedinaca i grupa, a zatim, na osnovu njenih nalaza, i strateški plan konkretnog djelovanja agenata javnih politika kroz koje će biti emitovani poticaji koji će pospješiti transformacije političke volje potrebne za očekivano odvijanje javne politike.*

Interakcija između uma političkog bića i njegove okoline dešava se u vidu spoznajnog procesa, koji uključuje primanje i tumačenje informacija izvana.⁶⁰ Spoznajni proces vodi ka voljnom djelovanju, pri čemu je voljno djelovanje aktera rezultat njegove/njene/njihove odluke da djeluje/u. Interesovanje za aktere javne politike, a samim tim i njihovu volju, jeste istraživanje procesa donošenja odluke,⁶¹ odnosno načina

---

58 Cottam, M. et al. *Uvod u političku psihologiju*. Zagreb: Mate, 2010, str. XIII.

59 Ibid., str. 7.

60 Ibid., str. 9.

61 Smith, Kevin B.; Larimer, Christopher W. *The Public Policy Theory Primer*. Boulder: Westview Press, 2009, str. 49.

na koji činimo svoje izbore. U ovom smislu, literatura u oblasti javnih politika često koristi teoriju racionalnog izbora,⁶² o čemu je već bilo govora u prethodnom razmatranju definicija političke volje. U idealnom racionalnom svijetu javne politike i odluke o izboru opcija su u suštini objektivne i vode računa o optimalnoj efikasnosti i efektnosti izabranih rješenja. Međutim, svaki dan svjedočimo činjenici, koju uostalom potvrđuju i analitički mehanizmi koje nudi politička psihologija, da svijet u kojem živimo izmiče idealima i racionalnom, što priznaju i stručnjaci koji, prema Smithu i Larimeru, uočavaju najmanje dva razloga koji racionalno donošenje odluka smatraju nerealnim očekivanjem kada su u pitanju javne politike. U pitanju su ograničenja političke i praktične prirode. Naime, građani i građanke, kao najbrojniji politički akteri, teže ka trenutnim rješenjima aktuelnih problema, što u značajnoj mjeri ograničava vremenski okvir za pripremu i provođenje javnih politika, a samim tim i sposobnost za donošenje optimalno racionalnih odluka. U sferi praktičnog, složenost problema i pitanja koja su u fokusu javnih politika ili njihovih prijedloga dobrano nadilazi spoznajne kapacitete ljudi kao političkih aktera.⁶³ Jednostavno rečeno, nije sasvim realno očekivati sposobnost političkih aktera da dođu do svih relevantnih informacija, niti da prepoznaju sve moguće posljedice i rezultate razmatranih opcija djelovanja, pri čemu, naravno, mogu imati uvid samo u ograničeni broj opcija. Realnost ograničava racionalnost donošenja odluke.

U pokušaju da se objasne ova ograničenja racionalnom donošenju odluka javila su se brojna tumačenja. Simon uvodi koncept „ograničene racionalnosti“, Lindblom govori o inkrementalizmu. U svojevrsnoj sintezi ovih dvaju tumačenja možemo reći da ograničena racionalnost političkih aktera (usljed neizbježnih spoznajnih i situacionih ograničenja) u procesu donošenja odluka uglavnom vodi tek ka manjim postupnim

---

62 Ibid.

63 Ibid.

promjenama već postojećih politika (inkrementalizam). Mora se primijetiti da navedeno ne negira činjenicu da su i radikalne i sveobuhvatne promjene moguće, što je potrebno i moguće objasniti nekim drugim modelima.

U teoriji javnog izbora, poredeći demokratski sistem sa slobodnim tržištem, uvodi se koncept ponude i potražnje, gdje vlast kroz javne politike zadovoljava „potražnju“ koju iskazuju građani, određeni, u ovom slučaju, kao svojevrsni „klijenti“.⁶⁴ Istraživački naponi unutar ovog teorijskog okvira doveli su, između ostalog, i do zaključka kako na stvarnu opskrbu javnim dobrima i javnim servisima najprije i najdominantnije utiče manjina aktivno angažiranih građana/potrošača. Ovdje se radi o svojevrsnoj reformulaciji teorije javnog izbora koja u osnovnom konceptu podrazumijeva aktivnu participaciju svih građana i građanki, barem na onom nivou u kojem svaki/svaka od njih može donijeti odluku da ode iz zajednice u kojoj nije zadovoljan/na opskrbom javnim dobrima i servisima. Zaključci o dominantnoj manjini ne smiju se zanemariti kada govorimo o političkoj volji. U najmanju ruku, mogu nam osigurati uštede tako što ćemo u određenim situacijama zagovaračke i lobističke aktivnosti usmjeriti na manji broj aktera, umjesto da vodimo velike kampanje usmjerene na podizanje svijesti o određenom problemu ili pitanju u zajednici.

I dok agenti javnih politika moraju mapirati aktere, a zatim ih motivirati i mobilizirati, dotle protivnici javnih politika intenzivno rade na demobilizaciji aktera sistematskim djelovanjem na njihovom isključivanju iz procesa donošenja odluka, što uzrokuje i njihovu demotivaciju, a samim tim i marginaliziranje ili čak i potpuno uklanjanje sa mape aktera. Prostor u kojem se dešavaju ovi neprestani procesi mobilizacije

---

64 Ibid., str. 57.

i demobilizacije zove se zajednica, i zato je upravo zajednica u osnovi našeg razmišljanja o odgovoru na potrebu transformacija političke volje.

Transformacije političke volje se dešavaju u zajednici, zajednica je početak i kraj svake politike, zajednica je dom svim agentima javnih politika i akterima političkih procesa. Zajednica je kontinuitet problema, ali i nepresušni izvor rješenja. Zajednica je primarna manifestacija političke volje, što upravljanje zajednicom i njoj svojstvenim procesima čini i svojevrsnim upravljanjem političkom voljom i njenim transformacijama!

U odnosu na dinamiku i intenzitet odnosa koji se razvijaju između agenata i aktera okupljenih oko specifičnih oblasti i pitanja od javnog interesa razlikujemo društvene formacije koje nazivamo mrežama i zajednicama. Imenovaćemo ih mrežama i zajednicama javnih politika. Njihovo postojanje i djelovanje je nepogrešivi indikator postojanja volje, odnosno voljnog djelovanja aktera i agenata javnih politika. I mreže i zajednice su društveni konstrukti koji se mogu graditi i razvijati, pa je pretpostavka koju ovdje postavljamo sljedeća: gradeći i konstantno jačajući mreže i zajednice okupljene oko određenih javnih pitanja i politika, gradimo i političku volju za njihovo rješavanje, to jest provođenje. Iz ovoga proizilazi da strategije, taktike i metodi koji se koriste u izgradnji zajednica i mreža istovremeno mogu biti i alati u funkciji transformacije političke volje.

Kao temeljne osobine zajednica javnih politika ističu se:

- Ograničeno članstvo, često određeno ekonomskim ili profesionalnim interesima, koje ponekad svjesno isključuje druge;
- Zajedničke vrijednosti i česta interakcija;
- Razmjena resursa koju reguliraju lideri;

- Relativni balans moći među članovima;

dok su ključne karakteristike mreže:

- Brojnost i raznolikost;
- Promjenjivost nivoa kontakta i niži nivo sporazumijevanja u odnosu na zajednice;
- Nejednaki resursi i nedostatna sposobnost regulacije njihovog kolektivnog korištenja;
- Neravnoteža moći.⁶⁵

Nadalje, snaga zajednice i mreže suštinski određuju snagu političke volje u odnosu na konkretnu javnu politiku ili javni problem. Ponavljamo, i zajednica i mreža jesu indikatori političke volje, pri čemu zajednicu ističemo kao indikator višeg reda vodeći se Olsonovom logikom kolektivne akcije (javna politika je i kolektivna akcija, a uslovno i neka vrsta kolektivnog dobra) u kojoj zastupa tezu da „određene male skupine mogu sebi pribaviti kolektivna dobra bez pribjegavanja prisili ili bilo kojem pozitivnom poticaju, osim samoga kolektivnog dobra“.⁶⁶ U odnosu na mrežu, zajednica je manja skupina koja može biti potencijalno uspješnija u pripremi i provođenju javne politike. Zajednicu kao indikator snažnije političke volje prihvatamo jednostavno zbog toga što njeno održavanje i razvijanje, ako imamo u vidu gore navedene ključne karakteristike, zahtijeva više voljnog djelovanja u odnosu na ono što nam je potrebno kako bismo osigurali opstanak mreže. I mreža

---

65 Hill, Michael J. *The Public Policy Process*. Harlow: Pearson Education Limited, 2005, str. 69.

66 Olson, Mancur. *Logika kolektivnog djelovanja*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2009, str. 38.

i zajednica se mogu posmatrati kao etape transformacije političke volje na putu ka ostvarenju postavljenih ciljeva javne politike.

U tom smislu, kao što je već pomenuto, široki spektar mjera i instrumenata koji se koriste u svrhu izgradnje i održavanja mreža i zajednica okupljenih oko javnih politika istovremeno je i u funkciji izgradnje i razvijanja političke volje. Agenti javnih politika ovo ne smiju izgubiti iz vida i u svom djelovanju moraju, kako na strateškom tako i na taktičkom nivou, da se poslužimo vojnom terminologijom, osmisлити realan i izvodljiv plan upravljanja ovim mjerama i instrumentima u cilju omogućavanja potrebnih transformacija političke volje. Odgovor na pitanje o kojim se zapravo mjerama, alatima i instrumentima radi daju istraživački poduhvati čija je ambicija usmjerena na proučavanje mreža i zajednica.

Policy mrežu možemo definisati kao set relativno stabilnih odnosa koji povezuju različite aktere, međusobno zavisne i bez utvrđene hijerarhijske strukture, koji dijele zajedničke interese u odnosu na određenu javnu politiku, razmjenjuju resurse u procesu ostvarivanja tih interesa i prihvataju saradnju kao najbolji način za postizanje zajedničkih ciljeva.⁶⁷

U širem značenju, mreže podržavaju set različitih funkcija koje im daju mogućnost uticaja na procese pripreme i provođenja javnih politika, i te funkcije uključuju: filtriranje, pojačavanje, okupljanje, investiranje/pružanje resursa, izgradnju zajednice, facilitiranje.⁶⁸ Praksa ukazuje na činjenicu da postoje mreže koje vrše sve navedene funkcije, kao i

---

67 Börzel, Tanja A. What's So Special About Policy Networks? - An Exploration of the Concept and Its Usefulness in Studying European Governance. European Integration online Papers (EIoP) Vol. 1 (1997) N° 016; Dostupno na: <http://eiop.or.at/eiop/texte/1997-016a.htm>.; Pristupljeno: 3. 1.2015.

68 Mendizabal, Enrique. Building Effective research Policy Networks: Linking Function and Form. London: Overseas Development Institute, 2006. Dostupno na: <http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/146.pdf>. Pristupljeno: 3. 10. 2015.

mreže koje su fokusirane samo na neke od pobrojanih funkcija. Bez obzira na njihovu opredijeljenost u pogledu funkcija, uspjeh mreža je određen nizom faktora o kojima se mora voditi računa prilikom njihove izgradnje i daljnjeg razvoja, a koji uključuju pitanja poput lokacije (i fizičke i tematske) mreže, njenog članstva, upravljačkih procedura i procesa, resursa, kapaciteta i vještina (i mreže u cjelini i njenih pojedinačnih članova), komunikacija, vanjskog okruženja, te prilagodljivosti.⁶⁹

Mendizabal zastupa tezu da prioritetne funkcije mreže određuju format i faktore koje te mreže trebaju razvijati. U tom smislu, ako prihvatimo pretpostavku da je razvoj političke volje za određenu javnu politiku obilježen svojevrsnom transformacijom mreže u zajednicu javne politike, onda je očigledno da naš interese ide u smjeru mreža koje okupljaju i grade zajednicu. Prema Mendizabalu, ovakve vrste mreža zahtijevaju aktivne upravljačke strukture (svojevrzne sekretarijate), koje mogu biti i u funkciji filtriranja i pojačavanja, ali ponajprije djeluju u sferi upravljanja odnosima između široke baze raznovrsnog članstva. Članstvo je temeljna odrednica ovih mreža, te se od mreže očekuje izvrsnost u pogledu logističkih i komunikacijskih vještina, kao i vještina koje se odnose na namicanje sredstava i izgradnju konsenzusa. Na nivou javnih manifestacija rad ovih mreža zahtijeva organizaciju konferencija, radionica, istraživanja usmjerenih na članstvo. U razvoju od mreže ka zajednici, kao zahtjev se pojavljuje i izrada odgovarajućih sporazuma kojima se precizno definiše proces upravljanja koji će primarno biti u funkciji integracije i prevencije te rješavanja konflikta. U ovoj fazi (od mreže ka zajednici) članstvo se smanjuje i u određenoj mjeri zatvara, ali i usmjerava svoj fokus i na sve ostale funkcije koje su svojstvene mrežama.⁷⁰

---

69 Ibid.

70 Ibid., str. 17.

S druge strane, istraživanje zajednica nudi nekoliko ključnih pojmova koji zahtijevaju našu pažnju i koji pored „zajednice“, kao ključne odrednice, pažnju usmjeravaju i na „razvoj zajednice“, „organizaciju zajednice“, „izgradnju zajednice“, „izgradnju kapaciteta“, „društveni kapital“, „kompetentnost zajednice“ i „osnaživanje“.⁷¹ U svom istraživanju iz 1997. godine Mattessich i Monsey su istražili više od 500 studija o izgradnji zajednice te identifikovali 48 relevantnih istraživanja iz kojih su izvukli pregled ključnih faktora uspjeha u procesima razvoja i izgradnje zajednica.⁷² Naravno, radi se o različitim društvenim i psihološkim atributima. Autori faktore uspjeha dijele u tri skupine:

- Karakteristike zajednice
- Karakteristike procesa izgradnje zajednice
- Karakteristika organizatora izgradnje zajednice

Na nivou karakteristika zajednice koje se smatraju neophodnim za njeno uspješno djelovanje autori ističu pitanje *svijesti o značaju određeneog problema ili inicijative*. Sasvim očekivano, tu je, već pomenuta i izuzetno važna, *uloga motivacije unutar zajednice*. Zajednice koje djeluju na manjem geografskom području imaju više šansi za uspjeh budući da je njima lakše upravljati. Uspjeh zajednice zavisi i od njene ukupne *fleksibilnosti i prilagodljivosti*, kao i već *postojeće socijalne kohezije* između njenih članova i članica. Zajednice koje su efektne i efikasne u realizaciji svojih postavljenih ciljeva odlikuju se i izraženom *spособnošću da vode dijalog, te ostvare konsenzus i kvalitetnu saradnju*. I naposljetku, funkcionalne zajednice zahtijevaju i ličnosti, svojevrsne glasnogovornike,

---

71 Mattessich, Paul W. *Community building: what makes it work: a review of factors influencing successful community building*. Saint Paul: Amherst H. Wilder Foundation, 1997, str. 56.

72 Ibid., str. 19.

koje će preuzeti neke od *liderskih funkcija*, koji imaju ugled u zajednici i koje zajednica uvažava, a, u nekim slučajevima, i slijedi.

Sam proces izgradnje zajednice, i to uspješne, zahtijeva cijeli niz aktivnosti koje moraju biti zasnovane na *što sveobuhvatnijoj, reprezentativnoj i trajnoj, participaciji* svih ili većine članova i članica. Upravo ovakva participacija povećava izgleda za postizanje šireg konsenzusa o potrebi za provođenjem odgovarajućih javnih politika i sl. Naravno, zahtjev za participacijom ide ruku pod ruku sa potrebom za *kvalitetnim sistemom komunikacije* na nivou zajednice. Dobra komunikacija ima potencijal da razvija sve gore navedene karakteristike zajednice, od svijesti o određenom problemu, preko motivacije, do kohezije i participacije. Također, ona se odnosi kako na komunikaciju unutar zajednice tako i na komunikaciju zajednice sa okruženjem. Dalje, proces izgradnje zajednice podrazumijeva *minimiziranje neželjenih posljedica mogućih nadmetanja i takmičenja* unutar same zajednice, *razvijanje grupnog identiteta*, te *jasno i vidljivo isticanje koristi* koje će članovi i članice zajednice imati od određenih inicijativa i politika.

Treba se za trenutak zaustaviti na činjenici da je izgradnja zajednice u kontekstu pripreme i provođenja javne politike na prvom mjestu izuzetno složen i zahtjevan proces. Agenti javnih politika, a naročito oni koji su na liderskim pozicijama, izloženi su, i to veoma često, iskušenju da se u svom djelovanju ponajprije fokusiraju na postavljene ciljeve javnih politika, pri čemu zanemaruju dimenziju samog procesa. Za Mattessich i Monsey to jednostavno znači da je ostvaren postavljeni zadatak i kratkoročno ostvaren rezultat, no zanemarivanje procesa izgradnje zajednice ugrožava njegovu održivost i dugoročni razvoj. Zato je zahtjev kojem se mora udovoljiti *istovremeni fokus kako na rezultat tako i na proces izgradnje zajednice*. U tome je izuzetno važna veza sa *organizacijama izvan zajednice* kao još jedan od faktora uspješnog procesa izgradnje zajednice. Upravo zahvaljujući ovoj vrsti veza može se

doći do dodatne podrške (finansijske, političke, stručne) kako za samu zajednicu, to jest procese njene izgradnje, tako i za javnu politiku za koju se zajednica zalaže.

Zajednica koja je okupljena i organizovana oko odgovarajuće javne politike gradi se postepeno i razvija svoje kapacitete tako što započinje od realizacije jednostavnih aktivnosti i napreduje do sve složenijih oblika djelovanja i rada. Taj *napredak od jednostavnih ka složenim aktivnostima* također je sastavni dio svakog uspješnog procesa izgradnje zajednice. Isto se odnosi i na aktivnost *sistematskog prikupljanja informacija i analize* različitih pitanja koja se odnose na zajednicu. Samo zajednica koja zna dovoljno o sebi može biti dovoljno snažna da se stavi u funkciju ostvarivanja postavljenih ciljeva. Pored toga, članovi i članice zajednice moraju raspolagati i određenim vještinama rada u zajednici koje se mogu steći, naravno, iskustvom, ali i *organizovanim i sistematskim treningom* koji će pomoći u razvijanju kapaciteta za izgradnju zajednice, ali i razumijevanje i prihvatanje javnih politika oko kojih se zajednica formira. Zajednica koja se gradi mora imati i *uticaj nad procesom donošenja odluka* koje se, primjera radi, tiču sadržaja određenih aktivnosti ili, pak, korištenja potrebnih finansijskih sredstava, ili slično. Pomenuta finansijska sredstva, zajedno sa širokim spektrom materijalno-tehničkih sredstava, čine raspoložive resurse koje zahtijeva svaka funkcionalna zajednica bez obzira na to da li je u pitanju demografska kategorija ili zajednica koja se okupila oko javne politike. U tom smislu, raspoloživa istraživanja, onako kako ih tumače Mattessich i Monsey, sugerišu kako uspješna zajednica i njena izgradnja zahtijevaju *izbalansiranu kombinaciju resursa*. U praksi to znači da je manjak resursa podjednako štetan kao i njihov višak, kao i to da se neravnoteža u odnosu između unutrašnjih (u zajednici) i vanjskih (iz okruženja) resursa također može negativno odraziti na razvoj zajednice. Članovi i članice zajednice čiji angažman je motiviran finansijskim poticajima će vrlo vjerovatno izgubiti interes za poslove zajednice ukoliko finansijski poticaj

izostane, dok, nasuprot njima, oni koji spremno ulažu svoje lične resurse u procese izgradnje zajednice iskazuju istinsku motivaciju i određuju stvarnu snagu (uključujući i snagu političke volje) konkretne zajednice.

Imajući u vidu gore navedeno, nema nikakve dvojbe da su agenti javnih politika ti koji moraju preuzeti odgovornost za procese izgradnje i razvoja *policy* zajednica, a samim tim i transformiranja potrebne političke volje. U tom smislu, osobine agenata također dopunjavaju listu faktora uspjeha u izgradnji zajednice, pri čemu se, kako nam Mattessich i Monsey sugerišu, naročito ističu *razumijevanje zajednice, iskrena posvećenost* zajednici i njenim interesima, *odnos povjerenja* između agenata i zajednice, njihovo *organizacijsko iskustvo*, te osobna *fleksibilnost i prilagodljivost*. Istraživanja pokazuju kako zajednice pozitivno reaguju na agente koji su dobro upoznati sa njihovom kulturom, društvenopolitičkom strukturom, dominantnim pitanjima i problemima. I za same agente su ovo veoma bitni preduslovi za razvijanje iskrene posvećenosti suočavanju sa izazovima zajednice, pri čemu se, naravno, grade odnosi povjerenja i okruženje u kojem se značajno iskorištavaju postojeći organizacijski potencijali i kapaciteti.

Da zaključimo, „razvoj zajednice teži prema prepoznavanju i definiranju problema od javnog interesa i prema informiranju i utjecaju javne politike u odnosu na te probleme“⁷³, što ga istovremeno čini i procesom oblikovanja političke volje, ukoliko javnu politiku prihvatimo kao objektivizaciju političke volje. Kao temeljna ljudska strategija preživljavanja, organizacija života u zajednici, u ovom slučaju zajednici javne politike, ima potencijal da transformira političku volju i omogući djelovanje u funkciji progresivnih javnih politika.

---

73 Rad na području razvoja zajednice: teorija i praksa: zbornik radova. Zagreb: Centri civilnih inicijativa.

ZAKLJUČAK

Vjerovatno je pogrešno ovaj dio teksta nazvati zaključkom, zato što on to jednostavno nije. Materija koja je ovdje izložena najprije je informativnog karaktera i namijenjena je onima koji su u većoj ili manjoj mjeri aktivni sudionici složenih procesa pripreme i javnih politika, pri čemu nemaju ni vremena ni resursa koje bi mogli iskoristiti kako bi sebi omogućili uvid u konceptualne okvire pojmova kojima se svakodnevno koriste u svom radu. Iako se ovo stanje može razumjeti, pa čak i opravdati, ipak se mora primiti k znanju da nerazumijevanje i nepoznavanje nekih temeljnih odrednica u oblasti javnih politika može biti direktnim uzrokom pogrešnog postupanja u praksi upravljanja, što je sasvim sigurno razlog u kojem se mora tražiti objašnjenje za neuspjeh, a nekada i potpuno odsustvo, javnih politika u određenim oblastima.

Naravno, ovo se odnosi i na problem izrazito površnog razumijevanja političke volje koje se gotovo svakodnevno manifestuje u javnom prostoru upotrebom, sada već sveprisutne, fraze – nema političke volje. To, naravno, nije istina, a savremena Bosna i Hercegovina predstavlja vrlo jasnu ilustraciju navedenog.

Primjera radi, stanje u kojem se nalazi savremeno bosanskohercegovačko društvo je savršeni izraz političke (ne)volje našeg društva. Narodna mudrost kaže – kakav narod, takva vlast! Govoreći ovo, ipak moramo imati na umu kako je značajan dio naše društvene zajednice zapravo isključen iz procesa i prostora u kojima dolazi do složene interakcije društveno-političkih aktera, donošenja političkih odluka, formulisanja političkih akcija i njihovog provođenja. Čini se kako je agregatna politička volja bosanskohercegovačkog društva ukupnost volje aktivnih i zainteresiranih društveno-političkih aktera, u rasponu od političkih lidera i političkih elita, preko državne administracije, do različitih interesnih

skupina s jedne strane i političkog instinkta pasiviziranih, rezigniranih i isključenih društvenih skupina i građana i građanki s druge strane. Pri tome je više nego očigledno da se radi o političkoj volji koja održava našu društvenu zajednicu u stanju izražene političke, ekonomske i socijalne nejednakosti, o čemu zorno svjedoče naši izvještaji o ljudskim pravima, naše statistike, crne hronike, ulice i sl.

Promjena je prijeko potrebna i ona je vjerovatno uslovljena transformacijom postojeće političke volje koju je moguće postići promjenom političkog ponašanja aktuelnih političkih aktera, njihovom eventualnom zamjenom, ali i uključivanjem novih aktera. Argument koji iznosimo u ovom materijalu jeste da je gore navedeno moguće postići na nivou procesa pripreme i provođenja pojedinačnih javnih politika u kojima se svi potencijalni akteri podvrgavaju strategijama, metodama i tehnikama umrežavanja i izgradnje zajednice. Naime, upravo ovi naponi omogućavaju potrebne transformacije političke volje koje prate različite faze *policy* procesa. Na taj način kvalitetno umrežavanje generiše transformaciju političke volje koja će određeni društveni problem postaviti na politički dnevni red, te osigurati izradu i usvajanje odgovarajuće javne politike namijenjene rješenu tog problema, dok će snažna zajednica zainteresiranih aktera, nastala iz šire mreže, dodatno ojačati političku volju i omogućiti stvarno provođenje te politike.

Izložena razmatranja treba prihvatiti i kao poziv široj akademskoj i ekspertnoj zajednici da započne sa svojevrsnim testiranjem i ispitivanjem predočenih pretpostavki o odnosima i vezama između političke volje, javnih politika i društveno-političkih mreža i zajednica.

Ovo još više zbog toga što je očigledno da problem političke volje nije specifičnost društava kao što je današnja Bosna i Hercegovina. Štaviše, fraza „nedostaje političke volje“ je simptom globalne epidemije

lošeg upravljanja, to jest stanja u kojem se „menjaju vlade, ali ne donose drugačije javne politike“⁷⁴.

Razmišljanja o odgovoru na pitanje zašto ne uspijevamo promijeniti način upravljanja upućuju na riječi Ivana Krasteva:

Moj odgovor je da su građani postali taoci rasprostranjene kulture nepoverenja. Paradoksalno je to da je demokratizacija društva dovela do smanjenja poverenja u demokratske institucije i da sveopšti zahtev za transparentnošću neće povratiti izgubljeno poverenje, već će produbiti nepoverenje u političke institucije i političke vođe. Istorija svedoči da je građansko nepoverenje u vlast presudan element svakog demokratskog sistema, ali, kada se prekorači određeni prag, takvo nepoverenje slabi poziciju građana. Ukoliko ne verujete nikome, ništa ne možete da promenite.⁷⁵

Naravno, izvor nepovjerenja je „opšte uverenje da su moćni interesi zarobili demokratske institucije u mnogim zapadnim demokratijama i da su građani nemoćni da to promene“.⁷⁶ Samo promjena ovog uvjerenja može dovesti do „oslobađanja“ institucija. O ovome na neki način govori i teorija javne vrijednosti koja nudi koncept obnašanja vlasti kroz umrežene zajednice, gdje se težište obnašanja javne vlasti premješta sa države i tržišta prema civilnom društvu. Za zagovornike ove nove paradigme obnašanja vlasti ona je najadekvatniji model upravljanja u kontekstu koji je stalno promjenjiv, prožet raznolikom populacijom, opterećen složenim i nestalnim potrebama, osjetljivim na rizik. U takvom

---

74 Krastev, Ivan. *S verom u nepoverenje: Može li demokratija da opstane kada ne verujemo svojim liderima*. Beograd: Klio: Beogradski fond za političku izuzetnost, 2013, str. 8.

75 Ibid., str. 9.

76 Ibid., str. 17.

okruženju javne politike su strategije koje oblikuje civilno društvo i koje se provode putem mreža i partnerskih odnosa.⁷⁷

S druge strane, iz teorije društvenog kapitala znamo da se i povjerenje generiše na nivou pojedinaca, porodica, grupa, mreža i zajednica i odnosa koji vladaju unutar njih, i to i jeste dodatni razlog zbog kojeg se pitanje političke volje ne smije prepustiti političkoj retorici ili, još gore, manipulaciji. Da se poslužimo policijskim rječnikom, postoji osnovana sumnja da se način na koji se organizuju i funkcionišu naše mreže i zajednice može dovesti u vezu sa transformacijama političke volje od koje zavisi uspjeh javnih politika kojima nastojimo mijenjati i humanizirati društvo. Naša je obaveza da te osnove ispitujemo, dokazujemo i stavljamo u funkciju progresa.

---

77 Benington, John; Moore, Mark H. (ur.). *Javna vrijednost: teorija i praksa*. Neum: Naklada Mate, 2013, str. 34.

LITERATURA:

- Benington, John; Moore, Mark H. (ur.). *Javna vrijednost: teorija i praksa*. Neum: Naklada Mate, 2013.
- Börzel, Tanja A. „What’s So Special About Policy Networks? – An Exploration of the Concept and Its Usefulness in Studying European Governance“. *European Integration online Papers (EIoP)* Vol. 1 (1997) N° 016; Dostupno na: <http://eiop.or.at/eiop/texte/1997-016a.htm>.
- Brinkerhoff, Derick W. „Where There’s Will, There’s a Way? Untangling Ownership and Political Will in Post-Conflict Stability and Reconstruction Operations“. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, Volume 8, No. 1 (2007).
- Brinkerhoff, Derick W. „Unpacking the Concept of Political Will to Confront Corruption“. Bergen: U4 Anti-Corruption Resource Centre, 2010.
- Colebatch, Hal K. *Policy*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2002.
- Cottam, M. i ostali. *Uvod u političku psihologiju*. Zagreb: Mate, 2010.
- Hill, Michael J. *The Public Policy Process*. Harlow: Pearson Education Limited, 2005.
- Krastev, Ivan. *S verom u nepoverenje: Može li demokratija da opstane kada ne verujemo svojim liderima*. Beograd: Klio: Beogradski fond za političku izuzetnost, 2013.
- Lezine, DeQuincy A.; Reed, Gerald A. „Political Will: A Bridge Between Public Health Knowledge and Action“. *American Journal of Public Health*, Vol. 97, No. 11 (2007).
- Malena, Carmen. Building Political Will for Participatory Governance: An Introduction. U: Malena, Carmen (ur.). *From Political Won’t to Political Will: Building Support for Participatory Governance*. Boulder: Kumarian Press, 2009.

- Mattessich, Paul W. „Community building: what makes it work: a review of factors influencing successful community building“. Saint Paul: Amherst H. Wilder Foundation, 1997.
- Mendizabal, Enrique. *Building Effective research Policy Networks: Linking Function and Form*. London: Overseas Development Institute, 2006. Dostupno na: <http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/146.pdf>.
- Olson, Mancur. *Logika kolektivnog djelovanja*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2009.
- Post, Lori Ann; Raile, Amber N. W.; Raile, Eric D. Defining Political Will. *Politics and Policy*, 38(4), 2010.
- Priručnik za razvoj javnih politika za državne službenike u BiH. Sarajevo: UNDP, 2010.
- Psihoedukacija: rečnik psiholoških pojmova. Dostupno na http://www.psihoedukacija.rs/recnik_V.php. Pristupljeno: 10. 12. 2014.
- „Rad na području razvoja zajednice: teorija i praksa: zbornik radova“. Zagreb: Centri civilnih inicijativa
- Smith, Kevin B.; Larimer, Christopher W. *The Public Policy Theory Primer*. Boulder: Westview Press, 2009.
- Young, Eoin; Quinn, Lisa. „Pisanje djelotvornih prijedloga za javne politike: vodič za policy savjetnike u zemljama Središnje i Istočne Europe“. Zagreb: DIM, 2007.
- Woocher, Lawrence. Deconstructing „Political Will“: Explaining the Failure to Prevent Deadly Conflict and Mass Atrocities. *Journal of Public and International Affairs*, Volume 12, No. 1 (2001).

SAŠA MADACKI I NINA KARAĆ

POLITIČKA VOLJA: PREDMETNA, REGISTRACIONO- INDIKATIVNA, SELEKTIVNA BIBLIOGRAFIJA I DOKUMENTACIJSKI PREGLED

UVOD

Politička volja: predmetna, registraciono-indikativna, selektivna bibliografija i dokumentacija nastala je u okviru projekta Politička volja: Interdisciplinarno istraživanje podržanom od Friedrich Ebert fondacije, kao pomoćni alat u otkrivanju izvora vezanih za temu, a sa ciljem olakšavanja pristupa istraživačima radovima koji se direktno ili indirektno odnose na predmetnu oblast. Bibliografska skica predstavlja trenutni pogled na predmet istraživanja i nikako nije konačna.

Rad na izradi bibliografije odvijao se u šest faza:

1. Mapiranje koncepta političke volje u referentnoj literaturi (enciklopedije)
2. Mapiranje bibliografskih izvora u Bosni i Hercegovini

3. Mapiranje bibliografskih izvora monografskih publikacija van BiH
4. Mapiranje bibliografskih izvora – članaka u periodici van BiH
5. Mapiranje pojavljivanja sintagme 'politička volja' u štampi
6. Mapiranje pojavljivanja sintagme 'politička volja' u dokumentima međunarodnih organizacija

MAPIRANJE KONCEPTA POLITIČKE VOLJE U REFERENTNOJ LITERUTURI (ENCIKLOPEDIJE)

Kao prvi korak u bližem određivanju koncepta političke volje pregledane su dostupne enciklopedije koje tretiraju šire polje političkih nauka, s ciljem lociranja definicija i bližih određenja termina 'politička volja'.

Tokom pretraživanja locirano je devet enciklopedija:

1. Bevir, Mark. *Encyclopedia of Political Theory*. SAGE Publications, 2010.
2. Hammond, Scott John. *Political Theory: an Encyclopedia of Contemporary and Classic Terms*. Westport/London: Greenwood Press, 2009.
3. Jones, R. J. Barry. *Routledge Encyclopedia of International Political Economy*.
4. Lee Kaid, Lynda and Christina Holtz-Bacha. *Encyclopedia of Political Communication*. SAGE Publications, 2008.

5. Nagel, Stuart. *Encyclopedia of Policy Studies*. 2nd ed. CRC Press, 1994.
6. O'Hara, Phillip Anthony. *Encyclopedia of Political Economy*. Rotledge, 2001.
7. Schlager, Neil and Jayne Weisblatt. *World Encyclopedia of Political Systems and Parties*. consulting editor Orlando J. Pérez. 4th ed.
8. Sheldon, Garrett Ward. *Encyclopedia of Political Thought*.
9. Thomas Kurian, George. *The Encyclopedia of Political Science*. CQ Press, a division of SAGE, 2011.

Prvobitni kriterij je postavljen za traženje odrednice **politička volja** ili **volja, politička** (*political will; will, political*) u svih devet lociranih enciklopedija. **Niti u jednoj se ne nalazi odrednica koja pobliže definira sintagmu politička volja**. Nakon toga je izvršen pregled punog teksta i locirano je nekoliko pominjanja političke volje unutar teksta odrednica koje u sebi ne nose pominjanje političke volje.

Primjeri:

U *Encyclopedia of political communication* koju su uredili Lynda Lee Kaid i Christina Holtz-Bacha u izdanju SAGE Publicationsa, 2008 godine, politička volja se pojavljuje u dvije odrednice – izborni sistemi i javna sfera:

Electoral Systems

...

Concentration or effectiveness, in the sense of aggregation of social interests and political opinions for the purpose of attaining political decisions

and rendering the polity capable to act. Elections are understood not as a mirror but as an act of forming the *political will* of the electorate. Parameters of a reasonable concentration of an electoral system are, on the one hand, the number or reduction of the number, respectively, of parties that receive seats, and on the other hand, the formation of stable party or coalition majorities in the government... (str. 209)

Public Sphere

The Public Sphere According to Habermas

Increasingly, discussions about democracy and the media are framed within the concept of the public sphere. In schematic terms, a functioning public sphere is understood as a constellation of communicative spaces in society that permit the circulation of information, ideas, debates—ideally in an unfettered manner—and also the formation of *political will*, that is, public opinion. In the vision of the public sphere, these spaces, in which the mass media and now, more recently, the newer interactive media figure prominently, serve to permit the development and expression of political views among citizens. (str. 682).

U The encyclopedia of political science koju je uredio George Thomas Kurian, u izdanju CQ Pressa (SAGE), 2011. godine, politička volja se pominje u 11 odrednica:

African Union

For an organization that only became operational in 2002, and unlike the OAU, the AU has demonstrated a strong *political will* ingness to engage with decisive issues such as conflict resolution and economic development. Its resource capacity is limited, however, which encourages dependency on foreign funds. (str. 32)

Bureaucracy

The Rechtsstaat model of civil service has been contrasted with the public interest model found in Australia, Canada, New Zealand, the United Kingdom, and the United States. In these countries, there is not the same emphasis on administrative law as in Rechtsstaat countries, and consequently, there is less adherence to the notion of rigidly following rules. According to Hood, public employees act more as “battle troops” to carry out the *political will* of the political incumbent. Despite this characterization, the degree to which the civil service is politicized varies considerably across these countries. For example, British civil servants have traditionally been considered to be neutral, working for the incumbent government, whereas in the United States, political appointees come and go with each presidency, and often are added or subtracted from particular agencies as presidents see fit. (str. 163)

Deliberative Democracy

According to discourse theory, the communicative conditions for the democratic formation of opinion and *political will* function as an important channel for the wide-ranging rationalization of decisions, which are made by the law-bound government and administration. Rationalization is more than just legitimization, as in the liberal model, but also less than constitution of power, as in the republican model. It is only the political system that can “act,” not the society as a collective subject. (str. 385)

Economic, Social, and Cultural Rights

Virtually all countries have ratified at least one international and/or regional human rights instrument that enumerates some economic, social, and cultural rights, and many also have constitutional or legal

provisions stipulating rights protections and entitlements. However, in most states these rights are only partially implemented for a variety of reasons: insufficient resources, lack of *political will*, global economic pressures and commitments, and weak political institutions. Nevertheless, the existence of these rights commitments provides a normative framework for enlightened political actors and a basis for political mobilization and legal action. It is sometimes observed that human rights are claimed through mobilization from the bottom and not granted from the top, and that certainly is the case with regard to economic, social, and cultural rights. (str. 461)

Laissez-faire

Academic and policy communities question whether unregulated self-interest or markets by themselves generate wealth and consumer welfare without leading to vast income inequalities or deleterious business cycles. The *political will* to open international markets is also declining.

Nevertheless, world exports of goods and services were at an all-time high of \$15.8 trillion and \$3.7 trillion, respectively, in 2008. Domestically, capitalism is flourishing, even if government intervention occurs in varying degrees. Nevertheless, despite a brief period of success in the 1980s influencing U.S. president Ronald Reagan and British prime minister Margaret Thatcher, laissez-faire advocates have yet to win the battle of ideas in politics. (str. 906)

Modernization

Rostow's approach fit modernization theorists' tendency to identify development as the movement from tradition to modernity, which happened to resemble the course of U.S. and western European societies at the time he was writing. Unlike the social psychological

modernization theorists, Rostow stressed the importance of *political will* to build the “social overhead capital”—for example, human capital development, such as education, and national cohesion—necessary for development. Rostow’s work also highlighted the growth of savings and investment during the take-off stage. Such capital might be gained from many sources, but to many practitioners of development, foreign lenders and foreign assistance became increasingly obvious sources of investment capital. (str. 1050)

Policy Innovation

Much of the political science research on policy innovation focuses on the adoption and spread of public policies within the United States. Although the findings of this research vary somewhat from study to study, there are some consistent results. States are more likely to innovate if they are in good fiscal health, if they have professional bureaucracies and legislative systems, and if they possess the *political will* to do so. External determinants are also quite important. (str. 1221)

Political Communication

The field of public opinion research focuses largely on how political influence is exercised through the uses of the means of communication and how such influence manifests in forming *political will*. (str. 1236)

Rather, propaganda is a means by which political beliefs and messages are made palatable and popular in a technological society; this is essential for forming *political will*, but it does not necessarily result in harmful effects. For Ellul, the technical mastery that characterizes propaganda in modern society is a cause for ambivalence, because propaganda is not only an instrument of public manipulation and deception,

but as he defines it, propaganda is a necessary means by which institutions are able to match the scale of major societal problems.

In either case, propaganda is properly understood as a modern manifestation of instrumental reason. (str. 1237)

Political Law

The need for political law arises, first, from the incomplete vision that law, public administration, and political science each offer for statecraft. It is also meant, specifically, to address the difficulty in understanding democratic governing, arising from politically motivated challenges to the rule of law. One of the fundamental issues at stake is that democracy is flawed if it relies on *political will* to the detriment of the rule of law. (str.1254)

This accountability comprises several elements. The most obvious is respect for legal rules, norms, and standards in the face of policy and administrative convenience and necessity, and in the face of *political will*. Furthermore, all public officials are required, either on their own or on the basis of the advice of counsel, to have some basic knowledge of those elements of the legal system that relate to their work. Likewise, in order to apply the primacy of legal instruments, they need to have sufficient awareness of, and sensitivity to, the role of law vis-à-vis other types of instruments that guide the execution of their tasks. Ideally, public officials should also voluntarily and willfully abide by established legal norms to be proactive in their compliance with the law. (str. 1257)

Rousseau, Jean-Jacques

Rousseau appears to find an answer in constructing a small homogeneous political community where individuals align their *political will* with

that of the general will. Individuals thus give up nature for moral freedom, creating a political community they will for themselves. (str. 1490)

Transitional Justice

Usually a combination of methods works best when trying to address the multiple legacies of trauma, but even in the most fortunate cases, the process is long, expensive, and tortuous, requiring sustained *political will*, committed popular acceptance, and a favorable international context. (str. 1680)

U ostalim lociranim enciklopedijama sintagma 'politička volja' se nalazi unutar drugih odrednica, na sličan način kao u prethodnim primjerima. Samo za ilustraciju, u enciklopediji *Political theory: an encyclopedia of contemporary and classic terms* u uredništvu Scott John Hammonda u izdanju Greenwood Pressa. Westport, Connecticut, London 2009. godine, politička volja se pominje u odrednicama **Amor sui, capillary power i tyranny**; dok u *Encyclopedia of Political Economy* se u uredništvu Phillipa Anthonyja O'Hare, izdavač Rotledge 2001, politička volja pominje u dvije odrednice: **Budget Deficit: Political will to use fiscal policy; inflation** i **wage-cost markup approach**.

MAPIRANJE BIBLIOGRAFSKIH IZVORA U BOSNI I HERCEGOVINI

Unutar kooperativnog bibliografskog sistema COBISS.BH pretraživana je zajednička baza, čime je obuhvaćeno svih 50 biblioteka čiji katalozi se nalaze u sistemu.⁷⁸ Korišteno je izborno pretraživanje:

---

78 Popis pojedinačnih biblioteka koje se nalaze u ovom sistemu dostupan je na lokaciji: <http://www.cobiss.ba/scripts/cobiss?ukaz=CHDB&bt=LOC&id=1108120730006182>

- pretraživano je polje predmetne odrednice na upit „politička volja“ za sve tipove građe (knjige, serijske publikacije, članke itd.) i dobiveno je ukupno 0 rezultata;
- pretraživano je polje naslova na upit „politička volja“ za sve tipove građe (knjige, serijske publikacije, članke itd.) (0 rezultata) i polje naslova na upit „političk* volj*“ dobiven je ukupno 1 rezultat;
- pretraživano je polje ključne riječi na upit „politička volja“ za sve tipove građe (knjige, serijske publikacije, članke itd.) i dobiven je ukupno 1 rezultat, a na upit „političk* volj*“ dobiveno je ukupno 15 rezultata.

Niti jedan od dobivenih rezultata ne obrađuje temu političke volje kako je definirano projektnim dokumentom. Politička volja se pominje ili u rezimeu članka (rezultat 1 ispod u tekstu), ili kao politika; volja (rezultat 2), ili kao u rezultatu 3 u naslovu.

1. Gohler, Gerhard, Mattias Iser, and Ina Kerner. „Politische Theorie: 25 Umkämpfte Begriffe zur Einführung. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2011.
2. Kurtić, Najil. “Volja i moć: Ogljed o političkom marketingu“. Tuzla: Prava riječ, 1995.
3. Sofradžija, Halima i Azra Adžajlić-Dedović. „Ontološka sigurnost u aktuelnim društvenim i političkim promjenama/procesima – Uloga žena u savremenom društvu“ (Ontological Safety in Social and Political Change/Process – the Role of Women in Modern Society). *Kriminalističke teme* (2011): 57-71.

S obzirom na to da je nedavno došlo do izdvajanja biblioteka Republike Srpske iz COBISS:BH, izvršeno je pretraživanje COBIB:RS i

nije pronađen niti jedan zapis koji odgovara kriterijima postavljenim za ovo istraživanje.

Unutar kooperativnog uzajamnog kataloga Metel Win selektovani su online katalogi biblioteka za koje je procijenjeno da bi mogle posjedovati građu iz tema u fokusu bibliografskog istraživanja. Ovi online katalogi su skupno pretraženi. U Metel Win zajedničkoj bazi podataka selektovano je šest biblioteka iz BiH:

- Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu
- Centar za policy studije, Sarajevo
- Federalno tužilaštvo BiH, Sarajevo
- Istraživačko-dokumentacioni centar, Sarajevo
- Ured registrara Suda BiH, Sarajevo
- Ustavni sud BiH, Sarajevo

Niti u jednoj od selektiranih biblioteka nije pronađena građa koja odgovara kriterijima postavljenim za pretraživanje.

MAPIRANJE BIBLIOGRAFSKIH IZVORA VAN BIH

Svjetski katalog (WorldCat)

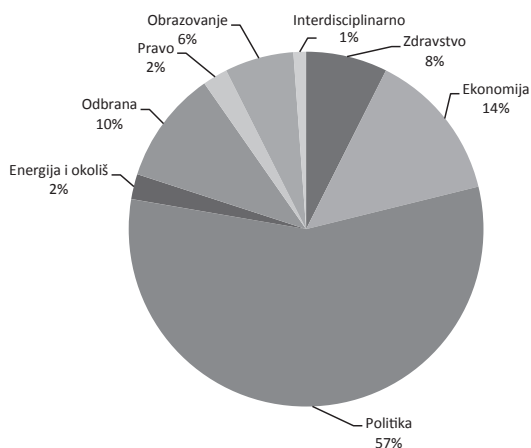
Svjetski katalog (WorldCat) jeste online uzajamni katalog koji uključuje više od 10.000 biblioteka iz čitavog svijeta.

Pri pretraživanju je korištena opcija naprednog pretraživanja. Pretraživano polje naslova (TI) na temu u fokusu bibliografskog istraživanja povezujući ih operatorom za monografski tip građe. Dobiveno je ukupno 179 rezultata.

U dobivenim rezultatima registrovana je građa iz širokog poimanja naučnih oblasti političkih nauka: međunarodni odnosi, odbrana, ljudska prava, demokratija, borba protiv korupcije, uprava, studije terorizma. Za razliku od stanja u periodici oblast zdravstva je drastično manje zastupljena (13 od 179). Također manji broj zapisa su duplikati (isti naslov, drugi izdavač). Reference 140-145 se odnose na isto djelo ali s različitim bibliografskim opisima, te kako bibliografija nije rađena *de visu*, odlučili smo ostaviti sve opise. Prilikom klasificiranja građe u oblasti noseća tematska grupa je bila oblast primjene, pa je tako na primjer rad na temu mobiliziranja političke volje radi smanjenja siromaštva dobio grupu ekonomije, a ne politike.

Podjela po oblastima:

Zdravstvo	13
Ekonomija	24
Politika	57
Energija i okoliš	4
Odbrana	18
Pravo	4
Obrazovanje	11
Interdisciplinarno	2

BIBLIOGRAFIJA:

1. Anon. „An Assessment of the Political Will for Oil and Gas Privatisation in Iran“, 2007.
2. Anon. „Bulgaria-Turkey: Political Will and Realism Needed“. Sofia: Sofia Press, 1989.
3. Anon. „Creating the Political Will Necessary for Achieving Multilateral Disarmament: the Need for a Peace-Industrial Complex“: Deakin University, School of Social Sciences, uuuu///.
4. Anon. „Guinea: Does the Political Will Exist to Improve Human Rights?“ London: AI International Secretariat, 1995.
5. Anon. „Russia Its Present, Past, and Future Policy: Being a Translation of the Political Will Peter the Great“. London: J. G. Berger, 1877.
6. Anon. „The World Food Summit: Five Years Later: Mobilizing the Political Will and Resources to Banish World Hunger: Technical Background Documents“. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2002.
7. Anon. „Political Will, Self-Reliance and Economic Development: the Eritrean Experience“, Girmai. Abraham. [Los Angeles, Cal]: African Studies Association, 1986.
8. Abram, Joseph. „Political Will and the Cultural Identity Crisis in Late-Twentieth-Century French Architecture“. Premises: Invested Spaces in Visual Arts, Architecture, & Design From France, 1958-1998, Bernard. Gingers Alison M. Guiheux A. Guggenheim Museum Soho. Blistene. New York, N.Y.: Guggenheim Museum: Distributed by H.N. Abrams, 1998.
9. Anon. „The Political Will As the Way to Sustainability of the National Programme [Sic] on Immunization“, Iyabode. Nigerian Medical Association. General Conference Adeusi. Lagos?: Nigerian Medical Association, 1997.

10. Anon. „Speaking Rights to Power: Constructing Political Will“, Alison Brysk. New York: Oxford University Press, 2013.
11. Anon. „Turkey: Crisis of Political Will“, Sahin Dansk Udenrigspolitisk Institut Alpay. Kbh.: Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI), 1998.
12. Anon. „Guatemala: Impunity – a Question of Political Will“, Amnesty International. New York, N.Y.: Amnesty International, 1993.
13. Anon. „Guinea: Does the Political Will Exist to Improve Human Rights?“, Amnesty International: Amnesty International, 1995.
14. Anon. „Implementing the United Nations Political Declaration on HIV/AIDS in Australia’s Domestic HIV Response: Turning Political Will into Action“, Australian Federation of AIDS Organisations. [Newtown, N.S.W.]: AFAO, 2012.
15. Anon. „Bringing People Back in: Political Will As a Social Condition“, Roderick. Universiteit van Amsterdam. Antropologisch-sociologisch Centrum. Vakgroep Europa Mediterraan gebied. Aya. [Amsterdam], 1982.
16. Anon. „Political Will for Health and Development What Parliament Can Do : Gaborone, Botswana, 10-12 September 2003“, Jeffrey. Hollenberg Geertje. Balch. Amsterdam [etc.]: AWEPA, 2004.
17. Anon. „Combatting International Terrorism: U. S. – Allied Cooperation and Political Will“, Stanley S. Atlantic Council of the United States. Working Group on Defending Peace and Freedom Toward Strategic Stability in the Year 2000. Atlantic Council of the United States. Working Group on U. S. Policy Toward the Soviet Union A Long-Term Western Perspective 1986-2000. Bedlington. Washington, D.C.: Atlantic Council of the United States, 1986.
18. Anon. „The Effectiveness of Conditionality and the Political Economy of Policy Reform: Is It Simply a Matter of Political Will?“ The IMF and the Future: Issues and Options Facing the Fund, Graham R. Bird. London; New York: Routledge, 2003.

19. Anon. „The Effectiveness of Conditionality and the Political Economy of Policy Reform: Is It Simply a Matter of Political Will?“, Graham. University of Surrey. Guildford, 1996.
20. Anon. „Building Political Will: the Decision to Decentralize in Chile and Venezuela“, Gary. Latin American Studies Association. International Congress. Pittsburgh, Pa.: Latin American Studies Association, 1998.
21. Anon. „Political Will and the World Food Problem : Coromandel Lecture Delivered“ by Addeke H. Boerma: New Delhi, 5 February 1975, Addeke H. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Coromandel Lecture Boerma. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 1975.
22. Anon. „Speaking Rights to Power : Constructing Political Will“, Alison Brysk, 2013.
23. Anon. „Russia’s Accession to the WTO: the Political Will Is Not Enough“, Martina. Carleton University. Dissertation. Central East European and Russian-Area Studies. Buchalova. Ottawa, 1999.
24. Buhrke, Thomas. „How Political Will Changes a Country“. Renewable Energy: Sustainable Energy Concepts for the Future, Roland Wengenmayr and Thomas Bührke. Weinheim: Wiley-VCH, 2008.
25. Anon. „Cavite’s Turning Point: Political Will and Development at the Turn of the Century, 1979-1995“, Emmanuel Franco. Calairo. [Dasmarietas, Cavite, Philippines]: Cavite Historical Society, 2006.
26. Anon. „A Failure of Political Will: Report of a Review of Camden Council’s Race Equality Policies and Strategies“, England Borough Council. Chief Executive Department. Camden (London). [London]: [Chief Executive Dept.], 1988.
27. Anon. „Mobilizing Political Will and Community Responsibility to Prevent Youth Crime : a Summary Report of 30 Consultation Meetings to Explore Effective Community Responses to Youth

- Crime", MacLeod Linda. Canada. National Crime Prevention Council. Youth Justice Committee, 1995.
28. Cardona, Miguel A. „Sharpening the Focus of Political Will to Address Achievement Disparities“, 2011.
  29. Carlton, Debra. „Elk Grove, California: a Study of Political Will and Affordable Housing Production“. San Francisco, Calif.: Golden Gate University, 2005.
  30. Anon. „Acid Rain in North America: Alternative Dispute Resolution Mechanisms and the Creation of Political Will“, William J. William Joseph Carleton University. Dissertation. International Affairs. Carr. Ottawa, 1989.
  31. Carson, Ed. „Unemployment: Economic Promise and Political Will“: Australian Academic Press, uuuu///.
  32. Carson, Edgar. Jamrozik Adam. Winefield Anthony H. National Conference on Unemployment. „Unemployment : Economic Promise and Political Will“. Brisbane, Australia: First published on behalf of the Social Policy Research Group, University of South Australia ... by Australian Academic Press, 1998.
  33. Cassidy, Claire. „Implementing the Convention on the Rights of the Child in the UK : a Problem of Political Will“. *Child Rights: the Movement, International Law, and Opposition*, ur. Clark Butler. West Lafayette, Ind.: Purdue University Press, 2012.
  34. Chatfield, Akemi Takeoka and Uuf Brajawidagda. „Open Government Data and Transparency. Political Will and Strategic Use of YouTube to Advancing Government Transparency: An Analysis of Jakarta Government-Generated YouTube Videos“. Electronic Government: 12th IFIP WG 8.5 International Conference, EGOV 2013, Koblenz, Germany, September 16-19, 2013: Proceedings, Wimmer Maria A. EGOV (Conference), Marijn Janssen, and Jochen Scholl, 2013.

35. Anon. „State Capacity and Political Will for Effective Implementation of Decentralization in Zambia“, A. Chingi. The Hague: ISS, 2002.
36. Anon. „Is the Current Plight of Cambodia’s Urban Poor the Result of a Weak Legal Framework or Lack of Political Will?“, Lauren. University of Manchester. School of Environment and Development. Clucas. Manchester: University of Manchester, 2009.
37. Anon. „Europe in Search of Political Will and Representation“, An Alliance at Risk: the United States and Europe Since September 11, Laurent Cohen-Tanugi. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2003.
38. Anon. „The Political Will: Shakespeare As Master Strategist“, Laura S. Conte. Binghamton, NY: Brundage Pub., 2004.
39. Anon. „Where There’s a Political Will There Will Be a Legal Liability“, Cindy. Cormier. Halifax, N.S.: Dalhousie Law School, 1998.
40. Cruz-Saco Oyague, Maria Amparo. „Pension System Reform in Peru: Economic Rationale Versus Political Will“, Do Options Exist? the Reform of Pension and Health Care Systems in Latin America, Maria Amparo Cruz-Saco Oyague and Carmelo University of Pittsburgh. University Library System. Digital Research Library. Mesa-Lago. Pittsburgh, Pa.: University of Pittsburgh Press, 1998.
41. Desmond, Elaine. „Identity, Ideology and Political Will Formation: a Case Study of Genetically Modified Foods in Ireland“, 2009.
42. Doldor, Elena. Cranfield University. „Examining Political Will, Political Skill and Their Maturation Among Male and Female Managers“. Cranfield University, 2011.
43. Anon. „Building Political Will to Overhaul California’s School Finance System“, Forum Report, EdSource: EdSource. 520 San Antonio Road Suite 200, Mountain View, CA 94040-1217. Tel:

650-917-9481; Fax: 650-917-9482; e-mail: edsourcesource@edsourcesource.org; Web site: <http://www.edsourcesource.org>, 2004.

44. Anon. „Building Political Will to Overhaul California’s School Finance System”, Inc. EdSource. Palo Alto, CA: EdSource, 2004.
45. Anon. „Is the Story Literacy, Decent Jobs or Political Will?”, D. C. Education Writers Association (Washington. Washington, D.C.: Education Writers Association, 1991.
46. Anon. „The Medical Mission: USNS Mercy Signals Political Will”, *Waves of Hope*, Bruce A. Elleman. Newport, R.I.: Naval War College Press, 2007.
47. Ellwood, Mark C. P. National Defense University. Joint Forces Staff College U. S. Joint Advanced Warfighting School. „The Absurdity of Moderation in War : Is Military Force a Credible Means to Compel United States Political Will in the 21st Century?”, Norfolk, VA: National Defense University, Forces Staff College, Joint Advanced Warfighting School, 2013.
48. Feldman, Jeffrey L. „Halting the Anti-Personnel Landmine Pandemic: a Lack of Political Will?”, 1995.
49. Anon. „Mobilising Political Will: Report From the Helsinki Process on Globalisation and Democracy”, Ulkoasiainministerio. Finland. Helsinki, Finland: Finnish Ministry for Foreign Affairs, 2005.
50. Anon. „Political Will”, Building Trust: Developing the Russian Financial Sector, Michael J. Fuchs. Washington, DC: World Bank, 2002.
51. Gabaglio, Emilio. „The Need for Renewed Political Will”, Rights and Solidarity to Guide Globalisation: 22 October 2008, on the occasion of the Election of the EESC President Mario Sepi, European Economic and Social Committee. Bruxelles: European Economic and Social Committee, 2008.
52. Anon. „All It Takes Is Political Will: Isabela’s Palay and Corn Marketing Assistance Program”, Galing Pook Foundation. [Quezon City, Philippines]: Galing Pook Foundation, 2009.

53. Anon. „European Counterterrorist Efforts: Political Will and Diverse Responses“, Paul E. Gallis. New York: Nova Science Pub., 2004.
54. Gallis, Paul E. Library of Congress. Congressional Research Service. „European Counterterrorist Efforts Political Will and Diverse Responses in the First Year After September 11“, Washington, D.C.: Congressional Research Service [Library of Congress, 2002.
55. Gallis, Paul E. Library of Congress. Congressional Research Service. „European Counterterrorist Efforts Since September 11 Political Will and Diverse Responses“, [Washington, D. C.]; Bethesda, MD: Congressional Research Service [Library of Congress] ; Distributed by Penny Hill Press, 2002.
56. Anon. „Organisational Change and Political Will: a Study of Decentralisation and Democratisation in Harlow“, Lucy University of Bristol. Decentralisation Research and Information Centre. Gaster. Bristol: SAUS Publications, 1993.
57. Anon. „Organisational Change and Political Will: a Study of Decentralisation and Democratisation in Harlow“, Lucy. University of Bristol. School for Advanced Urban Studies. Decentralisation Research and Information Centre. Gaster: School for Advanced Urban Studies, 1993.
58. Ghouralal, Marsha. „Reaching Political Will: State Capacity and the Unfulfilled Promise of International Children’s Rights Law“, 2005.
59. Gillette, Clayton P. „Political Will and Fiscal Federalism in Municipal Bankruptcy“, New York: New York University School of Law, 2011.
60. Anon. „Managing the Election: Responsibilities, Capacities, and Political Will“, Graeme. Gotz. Johannesburg, South Africa: Centre for Policy Studies, 1995.
61. Anon. „The Emergence of Insurgency in El Salvador: an Essay on Ideology and Political Will“, Yvon Grenier. Basingstoke: Macmillan, 1998.

62. Anon. „The Emergence of Insurgency in El Salvador: Ideology and Political Will“, Yvon. Grenier. Pittsburgh, PA: University of Pittsburgh Press, 1999.
63. Anon. „The Disabled Political Will and Anti-Political Philosophy“, Corporate Capitalism and Political Philosophy, Suman Gupta. London; Sterling, Va.: Pluto Press, 2002.
64. Anon. „Political Will and Family Planning: the Implications of India's Emergency Experience“, Davidson R. Gwatkin. S.I.: s.n., 1978.
65. Hallward, Peter. „Fanon and Political Will“, Living Fanon: Global Perspectives, Nigel Gibson. New York: Palgrave Macmillan, 2011.
66. Anon. „Ideal Best Practice and the Reality of Managing Refugee Camps in Africa: Mismatched Perceptions, Political Will and Institutional Obstacles“, Charlotte E. University of Oxford. Refugee Studies Centre. Harris. Oxford: Refugee Studies Centre, 2005.
67. Hassan, Bahey Eldin. „The Human Rights Dilemma in Egypt: Political Will or Islam?“ Beitrage zum Islamischen Recht VII: Islam und Menschenrechte = Islam and Human Rights, Jahrestagung Gesellschaft fur Arabisches und Islamisches Recht. Frankfurt, M.; New York: P. Lang, 2010.
68. Anon. „Laws, Political Will and the Art of Persuasion“, Combating Corruption: Legal Approaches to Supporting Good Governance and Integrity in Africa, John Hatchard, 2014.
69. Anon. „Electoral Reforms: Lack of Political Will“, Ramakrishna Janata Party. Hegde. Bangalore: Karnataka State Janata Party, 1984.
70. Anon. „Political Will and Improving Public Schools: Seven Reflections for Americans to Consider“, Daniel Heller. [S.I.]: Rowman & Littlefield, 2014.
71. Ho, Chi-yeung. University of Hong Kong. „Housing, Planning and Political Will in Colonial Hong Kong, 1946-1983“, 2011.

72. Anon. „Beyond Humanitarianism: the Need for Political Will to Resolve Today’s Refugee Problem“, Inaugural Joyce Pearce Memorial Lecture: Delivered on 29 October 1986 at Oxford University, Jean-Pierre Dixon Margaret. Hoke. Oxford: Refugee Studies Programme Queen Elizabeth House, Oxford with Ockenden Venture, 1986.
73. Anon. „Political Will and Personal Belief The Decline and Fall of Soviet Communism“, Paul Hollander. New Haven; London: Yale University Press, 1999.
74. Hutchinson, M. Anthony. National Library of Canada. Canadian Theses Service. Wilfrid Laurier University. Faculty of Graduate Studies. Faculty of Social Work. „Political Will As a Determinant of Health in Ontario: Implications for Progressive Human Services“, Waterloo, Ontario: Wilfrid Laurier University, 2006. Notes: ISSN/ISBN: 9780494167311 0494167319
75. Anon. „To Conquer Hunger: Opportunity And Political Will“ – Text Of A Lecture Delivered In The John A. Hannah International Development Lecture Series, Michigan State University, May 16, 1975, Hopper W. D. International Development Research Centre (Canada), 1975.
76. International Human Rights Conference, European Parliamentarians for Africa. „Political Will for Health and Development: What Parliament Can Do“, Amsterdam: AWEPA, 2004.
77. Jacobstein, Eric Alan. „HIV/AIDS in the Dominican Republic: an Analysis of Domestic and International Strategies and the Role of Political Will in Prevention Efforts“, 2004.
78. Johnson, Rebecca. Finland. Ulkoasiainministerio. Helsinki Conference Mobilising Political Will 2005 Helsinki. „Helsinki Conference, 2005: Mobilising Political Will, 7-9 September: Report from the Helsinki Process on Globalization and Democracy“, Helsinki: Ministry For Foreign Affairs, 2005.
79. Anon. „A Matter of Political Will: How the European Union Can Maintain Market Access for African, Caribbean and Pacific Countries in the Absence of Economic Partnership Agreements“, Emily. Hormeku Tetteh. Oxfam. Third World Network. Africa Secretariat. Jones. [Oxford]: Oxfam International, 2007.

80. Kaye, Bradley F. „Mad Conventions Political Will, (Re)Inventing Agency, Therapeutic Self-Empowerment: or the Conventions of (in)Sanity When (in)Sanity Convenes“, 2010.
81. Keating, Tom. „Mobilising the Troops: Generating the Political Will to Act“, The Routledge Handbook of the Responsibility to Protect, W. Andy Knight and Frazer Egerton. Milton Park, Abingdon, Oxon; New York: Routledge, 2012.
82. Kemp, Walter. „Targeting Its Constituency : Political Will, Public Relations, and the OSCE“, Europe's New Security Challenges, Heinz. Gartner, Adrian G. V. Hyde-Price, and Erich Reiter. Boulder, Colo.: Lynne Rienner Publishers, 2001.
83. Kenley, Donna L. „Political Will and the Prevention of Violent Ethnic Conflict and Genocide : a Regional Intervention Model for the International Community“, 2009.
84. Khan, Ausma Zehanat. „The Unquiet Dead Humanitarian Intervention, the Fall of Srebrenica, and Political Will As a Normative Linchpin“, Ottawa: Library and Archives Canada = Bibliothéque et Archives Canada, 2005. Notes: ISSN/ISBN: 0612991946 9780612991941.
85. Khan, Ausma Zehanat. „The Unquiet Dead: Humanitarian Intervention, the Fall of Srebrenica, and the Political Will As a Normative Linchpin“, 2004.
86. Kim, Hayin. McLaughlin Milbrey Wallin Carter Prudence L. Meyerson Debra Stanford University. School of Education. „Beyond Political Will a City-School Partnership and a Landscape of Redevelopment and Gentrification“, 2010.
87. Kim, Sung-Hwan. „The Assessment of Bureaucratic Corruption Control in South Korea : the Importance of Political Will in Government's Anti-Corruption Efforts“, 2008.
88. Anon. „The Assessment of Bureaucratic Corruption Control in South Korea the Importance of Political Will in Governments's Anti-Corruption Efforts“, Sung-hwan. University of Sheffield. Kim. Sheffield: University of Sheffield, 2008.

89. Komey, Guma Kunda. „Back to War in Sudan: Flawed Peace Agreement, Failed Political Will“, Sudan Divided: Continuing Conflict in a Contested State, ur. Abdel Ghaffar Muhammad Sorbo Gunnar M. Ahmad, 2013.
90. Anon. „Financing and Sustaining Political Will to Support Public Service Broadcasting“, Manfred Kops. Kol: Inst. für Rundfunkökonomie, 2000.
91. Kosack, Stephen. Brookings Institution. Global Economy and Development. „Directing Foreign Aid for Basic Education Taking Account of Political Will“, Washington, D.C.: Brookings Institution, 2008.
92. Kpundeh, Sahr John. „Political Will in Fighting Corruption“, Corruption & Integrity Improvement Initiatives in Developing Countries, Sahr John Kpundeh and Irene. Organisation for Economic Co-operation and Development. Development Centre. Programme for Accountability and Transparency. Corruption and Integrity Improvement Initiatives in Developing Countries Hors. New York, NY: United Nations Development Programme, 1998.
93. Anon. „Local Organizations for Rural Health in Panama: Community Participation, Bureaucratic Reorientation, and Political Will“, Gerard M. Cornell University. Rural Development Committee. LaForgia. Ithaca, N.Y.: Rural Development Committee, Center for International Studies, Cornell University, 1985.
94. Anon. „R&D Expenditure for H2 and FC As Indicator for Political Will“, P. Ros M. E. Lako. [Petten]: ECN, 2006.
95. Anon. „Technology and Political Will“, The Evolution of International Human Rights: Visions Seen, Paul Gordon Lauren. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2011.
96. Leahy, Margaret M. „Political Will, the Decisive Factor in Determining the Response of the United Nations to the Rwandan Genocide?“, 2003.

97. Lee, Michael. „Willing to Reform: Creating the Political Will to Fight Corruption“, 2006.
98. Leitenberg, Milton. Center for International Security Studies at Maryland. Violent Crime and Conflicts Towards Early Warning and Prevention Mechanisms. „Media and Genocide: Are Public Media Useful for Early Warning or Creating Political Will for Early Response?“ [S.l.]: Center for International Security Studies at Maryland, 1997.
99. Luna, Eileen and Samuel Walker. „Institutional Structure Vs Political Will: Albuquerque As a Case Study in the Effectiveness of Citizen Oversight of the Police“, *Civilian Oversight of Policing: Governance, Democracy, and Human Rights*, Andrew J. Goldsmith and Colleen Lewis. Portland, Oregon; Oxford: Hart Pub., 2000.
100. Lupel, Adam and Ernesto Verdeja. „Developing the Political Will to Respond“, *Responding to Genocide: the Politics of International Action*, Adam Lupel and Ernesto Verdeja. Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc., 2013.
101. Anon. „La Volonte Politique Et La Responsabilite De La Collectivite Dans La Prevention De La Criminalite Chez Les Jeunes: Rapport“, Linda. Conseil national de prevention du crime Canada Comite sur la justice et les jeunes. MacLeod. [Ottawa]: Conseil national de prevention du crime, 1995.
102. Anon. *Mobilizing Political Will and Community Responsibility to Prevent Youth Crime: a Summary Report of 30 Consultation Meetings to Explore Effective Community Responses to Youth Crime / Organized by the Youth Justice Committee of the National Crime Prevention Council*, Linda. National Crime Prevention Council Canada Youth Justice Committee. Linda MacLeod and Associates. MacLeod. Ottawa, Ont.: National Crime Prevention Council, Youth Justice Committee, 1995.
103. Anon. *Mobilizing the Political Will and Resources to Banish World Hunger: Technical Background Documents*. Andrew T. Stamoulis

- Kostas G. Tanyeri-Abur Aysen. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Macmillan. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2002.
104. Macumer, Lisa Ann. Nalder Kimberly L. Cox James H. California State University Sacramento. „The Reorganization of the California Integrated Waste Management Board: an Exercise in Responsible Government or an Act of Political Will?“, 2013.
  105. Mahaney, Michael P. Joint Forces Staff College U. S. Joint Advanced Warfighting School. National Defense University. „Pursuing Strategic Goals: Resources, Technology, Political Will, and the Global War on Terrorism“, Norfolk, Va.: Joint Forces Staff College, Joint Advanced Warfighting School, 2007.
  106. Makumbe, John. „Strengthening Domestic Institutions Against Corruption : Strategies for Mobilising Political Will“, Workshop Report: National Integrity [Sic] Coalition Workshop: Sectors Against Corruption, From Voice to Unified Action, 22 May, 2003 Wild Geese Lodge, Harare, European Union. Transparency International Zimbabwe National Integrity Coalition Workshop. [Harare]: Transparency International Zimbabwe, 2003.
  107. Malena, Carmen. CIVICUS Association. „From Political Won't to Political Will Building Support for Participatory Governance“, Sterling, VA: Kumarian Press, 2009.
  108. Anon. „Force 10: Political Will v Landscape Protection“, Elizabeth Mann. [Great Britain]: E. Mann, 2005.
  109. Masten, Randy G. „The Path to Srebrenica: United Nations' Peacekeeping Missions of the 1990s: Failures of the Maxim of Neutrality, International Political Will, Legitimacy, and Unity of Report“, Ft. Belvoir: Defense Technical Information Center, 2004.
  110. McSpadden, Lucia Ann and Anthony Ayok Chol. „Generating the Political Will for Protecting the Rights of Refugees“, The Future of the United Nations System Potential for the Twenty-First Century,

- Chadwick F. International Peace Research Association Alger. Tokyo: United Nations University Press, 1998.
111. Anon. „The Lisbon Process : Lack of Commitment, Hard Choices and the Search for Political Will“, Anna. Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael. Michalski. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 2004.
  112. Miclot, James Murray. „The Flight From Politics: Imaginative Devaluation of the Political Will in Plato, St. Paul, and Rousseau“, 1990.
  113. Anon. „Oil and Gas Privatization in Iran: an Assessment of the Political Will“, Reza. Molavi. Reading: Ithaca Press, 2012.
  114. Anon. „An Assessment of the Political Will for Oil and Gas Privatisation in Iran“, Reza. University of Durham. Molavi. Durham: University of Durham, 2007.
  115. Mpanga, Egidio. „Perspectives From the Publishing Industry: Local Languages in Education, Science and Technology – Need for Publishing Policy and Political Will“, Local Languages in Education, Science, and Technology : Proceedings of the Second National Symposium on Language Policy Formulation, Held at Sun 'n' Sand, Mangochi, 25-28 October 2000, Joachim Friedrich Pfaffe. Zomba, Malawi: University of Malawi, Centre for Language Studies, 2000.
  116. Anon. „The Life and Death of NSSM 2000: How the Destruction of Political Will Doomed a U.S. Population Policy“, Stephen D. Mumford. Research Triangle Park, N.C.: Center for Research on Population and Security, 1996.
  117. Murphy, Emma. „Political Will or the Global Media: What Determined the Direction of Post-Cold War United Nations Intervention Methods?“, 2007.
  118. Anon. „The ECOWAS Moratorium on Light Weapons: Pitching Political Will Against Reality“, Abdel-Fatau. Foundation for Security

and Development in Africa. Musah. Accra, Ghana: Foundation for Security and Development in Africa (FOSDA), 2004.

119. Anon. „Nuclear Weapons in Europe – a Question of Political Will a Policy Note Prepared for Greenpeace Germany“, Otfried Nassauer. Berlin: BITS, 2005.
120. National Tuberculosis Conference (Bangladesh), Hossain Sakhawat. National Anti Tuberculosis Association of Bangladesh. „Political Will Plays the Supreme Role of Curbing TB“: National Tuberculosis Conference, 2009: 27 June 2009, Saturday at the LEGD Conference Hall, Sher-e-Bangal Nagar, Dhaka. Dhaka: National Anti Tuberculosis Association of Bangladesh, 2009.
121. New Hampshire Highways, New Hampshire Good Roads Association. „Highway Funding & Political Will (October-December 2010)“, Final Report, Commission to Study Future Sustainable Revenue Sources for Funding Improvements to State and Municipal Highways and Bridges: HB 2, Chapter 144:291, I, Laws of 2009, Candace Bouchard, Dennis Lebo, and Gannett Fleming. Concord, N.H.: N.H. General Court, 2010.
122. Neysmith, Sheila. „A Failure of Vision and Political Will: the Reality of Long-Term Care in Ontario“. A Place to Call Home: Long-Term Care in Canada, Pat Armstrong. Halifax: Fernwood Pub., 2009.
123. Noetzel, Timo. Rotmann Philipp. „MSC Booklet Paper No. 6 NATO’s Political Will in Hard Times“, Konstanz: Bibliothek der Universitat Konstanz, 2010.
124. Anon. „The Political Will and Testament of the Right Honourable“ R[Ober]t E[Ar]l of O[Rfor]d ... The Second Edition [of „The Last Will and Testament“, Etc.], R-t O-D. London, 1745.
125. Orsini, Michael Queen’s University Kingston Ont. Institute of Intergovernmental Relations. „Jurisdictional Ambiguity or Lack of Political Will? Intergovernmental Relations, Public Health, and Tuberculosis Control Among Aborigines in Manitoba and Saskatchewan“, Kingston, Ont.: IIGR, 2009.

126. Anon. „Making Debt Relief Work : a Test of Political Will“, Oxfam.: Oxfam, 1998.
127. Anon. „Making Debt Relief Work : A Test of Political Will“, Oxford GB Oxfam, 1998.
128. Anon. „Political Will: Romania’s Path to Ethnic Accommodation: Predeal, Romania, February 22-24, 2001“, Dan. Project on Ethnic Relations – Princeton USA. Pavel. Princeton, N.J.: Project on Ethnic Relations, 2001.
129. Anon. Political Will for Adult Education and Development in Sierra Leone, the Rhetoric and the Reality : Report of the Fourth Biennial National Delegates’ Conference and General Meeting Held at the National Training Centre. Bo From the 18-21, December 1985, People’s Educational Association of Sierra Leone. S.I.: P.E.A., 1985.
130. Anon. Report of the Fourth Biennial National Delegates’ Conference and General Meeting : Held at the National Training Centre, Bo, From the 18-21, December 1985: Theme, Political Will for Adult Education and Development in Sierra Leone, the Rhetoric and the Reality, People’s Educational Association of Sierra Leone. [S.I.]: The Association, 1985.
131. Anon. NATO’s European Allies Military Capability and Political Will, Magnus. Matlary Janne Haaland. Petersson. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013.
132. Anon. Good Practice in Legislation and Regulations for TB Control : an Indicator of Political Will, Genevieve. Pinet. [Geneva]: World health organization (WHO), 2001.
133. Post, Lori Ann, Charles T. Salmon, and Amber N. W. Raile. „Using Public Will to Secure Political Will“, Governance Reform Under Real-World Conditions : Citizens, Stakeholders, and Voice, Sina. Odugbemi and Thomas L. Jacobson. Washington, DC: World Bank, 2008.

134. Prasad, Biman C. University of the South Pacific. School of Economics. „Changing Trade Regimes and Fiji’s Sugar Industry Has the Time Run-Out for Reform or Is There a Plan and Political Will to Sustain It?“ [Suva, Fiji]: School of Economics, University of the South Pacific, 2007.
135. Preble, Christopher A. Princeton Project on National Security. Woodrow Wilson School of Public and International Affairs. „The Uses of Threat Assessment in Historical Perspective Perception, Misperception, and Political Will“, Princeton, N.J.: Princeton Project on National Security, Woodrow Wilson School of Public and International Affairs, 2006.
136. Anon. „Political Will: Romania’s Path to Ethnic Accommodation“, USA. Project on Ethnic Relations – Princeton. Princeton, N.J.: Project on Ethnic Relations, 2001.
137. Quispe, Carlo. „Political Will“, Qu33r : New Comics From 33 Creators, Robert Kirby and Justin Hall, 2014.
138. Ramaker, Jaap. „The Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty; From Political Will to a Legally Binding Instrument and Beyond : a Case Study“, Beyond the UN Charter: Peace, Security and the Role of Justice, Ribbelink Olivier M. HAC Conference. The Hague, the Netherlands; New York: Hague Academic Press ; Cambridge University Press, 2008.
139. Anon. „Long-Term Perspective : ‘No Humanitarian Solution to Humanitarian Problems’; The Need for Political Will; Has the International Community Done Enough?; Leaving in a Safe and Orderly Manner?; Labor Migration Programs: the Case of Mongolia“, The International Status of North Korean Migrants, Arianna Ranuschio, 2013.
140. Anon. „The Compleat Statesman; or, the Political Will and Testament, of That Great Minister of State, Cardinal Duke De Richilieu. From Whence Lewis the XIV. the Present French-King Has Taken His Measures and Maxims of Government. – Done Out

- of French", Armand Jean du Plessis Richelieu. London: Printed for R. Bentley, J. Philips, and J. Taylor, 1695.
141. Anon. „The Political Will and Testament of Cardinal, Duke De Richelieu. Done Out of French", Armand Jean du Plessis Richelieu. London, 1695.
  142. Anon. „The Political Will and Testament", Armand Jean du Plessis de Richelieu. London, 1695.
  143. Anon. „The Compleat Statesman, or, The Political Will and Testament of That Great Minister of State, Cardinal Duke De Richelieu From Whence Lewis the XIV ... Has Taken His Measures and Maxims of Government : in Two Parts", Armand Jean du Plessis Du Chastelet Paul Hay Richelieu. London: Printed for R. Bentley ... J. Philips ... and J. Taylor ..., 1695.
  144. Anon. „The Political Will and Testament of That Great Minister of State, Cardinal Duke De Richelieu From Whence Lewis the XIV, the Present French King, Has Taken His Measures and Maxims of Government: in Two Parts", Armand Jean du Plessis Du Chastelet Paul Hay Richelieu. London: Printed and are to be sold by the Booksellers of London and Westminster, 1980.
  145. Anon. „The Political Will and Testament of That Great Minister of State, Cardinal Duke De Richelieu : From Whence Lewis the XIV, the Present French King, Has Taken His Measures and Maxims of Government" ... Armand Jean du Plessis Du Chastelet Paul Hay Richelieu. London, 1695.
  146. Richman, Steven Mark. „In Search of Eldorado: the New International Economic Order and the Quest for Political Will", 1977.
  147. Anon. „Political Will and Rural Development: a Case Study of Colombia", Robert Millard. Carleton University. Dissertation. International Affairs. Rowe. Ottawa, 1980.
  148. Sadiq, Hussein. „The Role of Political Will on Trade Access and Debt Relief: the Exclusion Fo the Third World Economies?"

- Geneve: Institut universitaire de hautes etudes internationales, 2006.
149. Sarre, Rick. „The Importance of Political Will in the Imprisonment Debate“, University of Sydney, uuuu///.
  150. Schick, Allen. „Fiscal Institutions Versus Political Will“, Rules-Based Fiscal Policy in Emerging Markets: Background, Analysis and Prospects, George Kopits. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan, 2004.
  151. Sculthorpe, Alexander. Carleton University. Dissertation. International Affairs. „Peeking Inside Nigeria’s Cupboards: an Examination of the Determinants of Nigerian Political Will to Contribute to ECOWAS Peace Operations“, Ottawa, 2011.
  152. Anon. „Harvey Milk’s Political Will. Tape-Recorded November 18, 1977“, The Mayor of Castro Street: the Life & Times of Harvey Milk, Randy Shilts. New York: St. Martin’s Press, 1988.
  153. Anon. „Political Will for Decentralization in Haiti“, Glenn R. USAID Haiti. Office of Justice Democracy and Governance. Development Alternatives Inc. Smucker. Bethesda, Md.: Development Alternatives, Inc., 2000.
  154. Anon. „Political Will“. The Role of Parliament in Curbing Corruption, Rick Stapenhurst, Niall Johnston, and Riccardo Pelizzo. Washington, D.C.: World Bank, 2006.
  155. Anon. „Preventing Violent Conflict: the Search for Political Will, Strategies and Effective Tools“, The Krusenberg Seminar Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Stockholm: SIPRI, 2000.
  156. Stockholm International Peace Research Institute., Suede. Utrikesdepartementet. Utrikespolitiska Institutet Stockholm Seminar on Preventing Violent Conflict the search for Political Will Strategies and Effective Tools. „Preventing Violent Conflict : the Search for Political Will, Strategies and Effective Tools: Report of the Krusenberg Seminar, Organized by the Swedish Ministry

for Foreign Affairs, the Stockholm International Peace Research Institute and the Swedish Institute of International Affairs, 19-20 June 2000", Stockholm: SIPRI, 2000.

157. Stockholm International Peace Research Institute, Utrikespolitiska institutet Sweden. Utrikesdepartementet. „Preventing Violent Conflict : the Search for Political Will, Strategies and Effective Tools : Report of the Krusenberg Seminar“, Stockholm, Sweden: Stockholm International Peace Research Institute, 2000.
158. Suter, Keith D. „Creating the Political Will Necessary for Achieving Multilateral Disarmament : the Need for a Peace-Industrial Complex“, 1986.
159. Anon. „Regionalism in Southeast Asia : to Foster the Political Will“, Nicholas. Tarling. London; New York: Routledge, 2006.
160. Anon. „World Disarmament for World Development Ways and Means to Generate the Political Will“, Inga. Thorsson. S.l.: s.n., 1977.
161. Topper, Jennifer. „Sovereignty, Political Will and Authority: a New Analytical Framework for Global Environmental Governance“, 2002.
162. Anon. „The Issues of Sovereignty and Political Will“, The Genocide Studies Reader, Samuel Totten and Paul Robert Bartrop. New York; London: Routledge, 2009.
163. Anon. „HIV/AIDS, Political Will and Hope : an Insight into the Health-Care Support of HIV/AIDS Patients in Africa“, Gregory Ejiogu Umunna, 2011.
164. Anon. „Inconsistent Efforts and Inadequate Resources Indicating a Lack of Political Will“, Ending Violence Against Women: From Words to Action, Division for the Advancement of Women. United Nations. Secretary-General. United Nations. [New York]: United Nations, 2007.
165. Anon. „Knowledge Gaps, New Markets, and Political Will“, Pathways to Urban Sustainability the Atlanta Metropolitan

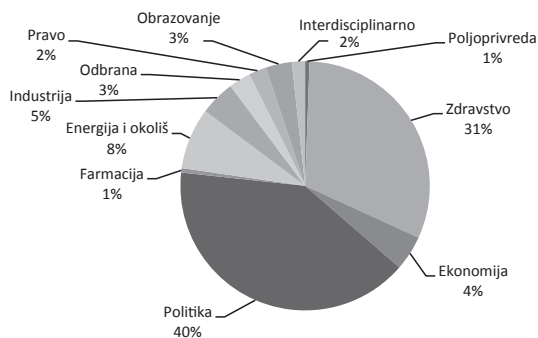
- Region, Summary of a Workshop, Derek. National Research Council U. S. Committee on Regional Approaches to Urban Sustainability. Pathways to Urban Sustainability Lessons from the Atlanta Metropolitan Region Vollmer. Washington, D.C.: National Academies Press, 2011.
166. Anon. „Converting the Defence Industry: Have We the Political Will?“, Tony. Oxford Research Group. Voss: Oxford Research Group, 1992.
  167. Anon. „Problems of Educational Development and the Political Will in Africa“, Teshome G. Wagaw. S.I.: s.n., 1977.
  168. Anon. „Police Aid and Political Will: U.S. Policy in El Salvador and Honduras (1962-1987)“, Washington Office on Latin America. Washington, D.C.: Washington Office on Latin America, 1987.
  169. Watson, Derril Douglas. „Where There’s a Will: Reducing Hunger With Political Will, International Summits, and Aid“, 2009.
  170. Anon. „China’s ‘Infinite’ Political Will“, China’s War on Terrorism Counter-Insurgency, Politics, and Internal Security, Martin I. Wayne. London; New York: Routledge, 2008.
  171. Anon. „The Civilian Response Corps : Harnessing the Political Will to Build a True Civilian Capacity“, Gwendolyn S. Air University U. S. Air Command and Staff College. Webb. Maxwell AFB, Ala.: Air Command and Staff College, 2009.
  172. Welch, Carol. „The Need for Political Will: a Short Note on the Millennium Campaign“, NGOs and the Millennium Development Goals Citizen Action to Reduce Poverty, Jennifer M. Brinkerhoff, Stephen C. Smith, and Hildy Teegen. New York: Palgrave Macmillan, 2007.
  173. Anon. „Is Racial Tension and Public Opinions Towards Asylum Seekers and Refugees Incited and Perpetuated by Political Will Which Is Reinforced Through International, Regional and Domestic Legislative Frameworks, Judicial Findings and the Media?“, Elanor

- Elizabeth. University of the West of England. Williams. Bristol: University of the West of England, 2005.
174. Anon. „Precursors to Justice: Self-Identity, Political Will, and Moral Obligation in the Peace-Building Process“, *Peace With Justice?: War Crimes and Accountability in the Former Yugoslavia*, Paul R. Williams and Michael P. Scharf. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2002.
175. Anon. „When Political Will Triumphs Over Political Ego : the Political Origins of SmartGrowth : the Journey of Environment Bay of Plenty and Western Bay and Tauranga Councils Toward Achieving a Management Strategy for the Sustainable Future of the Western Bay and Tauranga Sub-Regions“, Ruth. Bay of Plenty N. Z. Region Environment Bay of Plenty. Western Bay of Plenty District N. Z. District Council. Tauranga District N. Z. District Council. SmartGrowth Program Bay of Plenty N. Z. Woodward. Whakatane, N.Z.: Environment Bay of Plenty, 2007.
176. Anon. „Stakeholder Support : How Can Political Will and Constituencies for Legal and Judicial Development Be Built?“, *Empowerment, Security and Opportunity Through Law and Justice : Background Papers*, Russia Federation World Bank. St. Petersburg, Russia: World Bank, 2001.
177. World Food Summit. <1996, Roma>. „Mobilizing the Political Will and Resources to Banish World Hunger : the World Food Summit – Five Years Later; Technical Background Documents“, Rome: FAO, 2002.
178. Anon. „Political Will Versus External Help : the Pattern of Bulgaria“, Peter. Zashv. Helsinki: Swedish School of Economics and Business Administration, 1997.
179. Zawati, Hilmi. „The Triumph of Ethnic Hatred and the Failure of International Political Will Gendered Violence and Genocide in the Former Yugoslavia and Rwanda“, Lewiston, N.Y.: Edwin Mellen Press, 2010.

ČLANCI U PERIODIČKIM PUBLIKACIJAMA

U toku pretraživanja u bazama podataka SCOPUS i Academic search Premier (EBSCOhost) locirano je 176 članaka koji se mogu grupirati u 10 oblasti:

Poljoprivreda	1
Zdravstvo	55
Ekonomija	8
Politika	71
Farmacija	1
Energija i okoliš	14
Industrija	8
Obrana	5
Pravo	4
Obrazovanje	6
Interdisciplinarno	3

BIBLIOGRAFIJA:

1. Anon. „Budget Greenwash Shows Political Will Is Lacking“. *Farmers Weekly*, 21 March 2008, 69.
2. Anon. „Creating Political Will“. *H&HN: Hospitals & Health Networks* Vol. 77, No. 2 (Feb. 2003): 12.
3. Anon. „Disabled by Lack of Political Will“. *Economic and Political Weekly* Vol. 49, No. 2 (2014): 9.
4. Anon. „Duncan Says Change Depends On Political Will“. *CongressDaily* (29 May 2009): 13.
5. Anon. „Improved Access to Medicines Requires Political Will“. *PharmacoEconomics & Outcomes News*, No. 662 (15 Sept. 2012): 2.
6. Anon. Intervju – „Routine Data for All: A Matter of Political Will!“ *Zeitschrift fuer Orthopadie und Unfallchirurgie* Vol. 149, No. 2 (2011): 125-126.
7. Anon. „Panel 1: Sri Lanka: Political Will for Mental Health After a Major Disaster“. *Lancet* Vol. 370, No. 9593 (29 Sept. 2007): 1165-1166.
8. Anon. „Parliamentarians Critical Role in the Mobilization of Political Will and Resources“. Ms. Imelda Henkin Urges Parliamentarians to Work for HIV/AIDS Prevention: *Asian Forum Newsletter*: Official Organ of the Asian Forum of Parliamentarians on Population and Development, (1999): 3.
9. Anon. „Policy. Waning Political Will, Resources Pose Threat to Universal Access.: AIDS“ *Policy & Law* Vol. 26, No. 1 (2010).
10. Anon. „Political Will Can Stop the Plant“. *New York Times*, 18 November 2003, 52671, A24.
11. „Political Will in the Response to the AIDS Pandemic“. *U.S. Department of State Dispatch* 9, 6 (1998): 15. Office of Public Communication, 1998.

12. Anon. „Political Will Is Needed: Tseliuloza, Bumaga, Karton/Pulp, Paper, Board“. No. 10 (2006): 12-13+95.
13. Anon. „Political Will?: Journal of The Royal Society for the Promotion of Health“. Vol. 126, No. 2 (2006): 57-58.
14. Anon. „Reforming Political Will“. *Christian Science Monitor*, 16 July 2001, 161, 8.
15. Anon. „Tobacco Control – Political Will Needed: The Lancet“. Vol. 381, No. 9877 (2013): 1511.
16. Anon. „ULI Report: U.S. Lacks Policy and Political Will“. *Roads & Bridges* Vol. 49, No. 6 (June 2011): 16-18.
17. Aarestrup, Frank M. and Sara Monteiro Pires. „Comment on: Causal Regulations vs. Political Will: Why Human Zoonotic Infections Increase Despite Precautionary Bans on Animal Antibiotics“. *Environment International* 35, 4 (2009): 760-761. 2009.
18. Abou-El-Fadl, R. „Beyond Conventional Transitional Justice: Egypt’s 2011 Revolution and the Absence of Political Will: International Journal of Transitional Justice“, Vol. 6, No. 2 (2012): 318-330.
19. Ahmad, N. B. „High Speed Public Policy for Algae-Based Biofuel As a Viable Energy Alternative: Sustainable Collaboration, Technology and Political Will: World Renewable Energy Forum, WREF 2012, Including World Renewable Energy Congress XII and Colorado Renewable Energy Society (CRES) Annual Conference“. Denver, CO, 2012, 652-57.
20. Ahmad, W. I. U. „Policies, Pills, and Political Will: A Critique of Policies to Improve the Health Status of...“ *Lancet* Vol. 333, No. 8631 (21 Jan. 1989): 148.
21. Ashby, Timothy. „Political Will, Not US Aid, Fosters Foreign Development“. *Christian Science Monitor*, 15 September 1995, 204, 19.

22. Bahk, J. and others. „Why Countries Ban Asbestos: The Roots of Political Will: International Journal of Occupational and Environmental Health“. Vol. 19, No. 2 (2013): 137-138.
23. Bard, Jennifer S. „Lack of Political Will and Public Trust Dooms Presumed Consent“. *American Journal of Bioethics* Vol. 12, No. 2 (Feb. 2012): 44-46.
24. Barrie, Douglas. „Political Will“. *Aviation Week & Space Technology* Vol. 164, No. 12 (20 Mar. 2006): 78-80.
25. Bender, Kaye. „Recommendations From the Exploring Accreditation for State and Local Health Departments: Do We Have the Political Will?“ *Public Health Nursing* Vol. 24, No. 5 (Sept. 2007): 465-471.
26. Brettell, Anna. „Political Will and Capacity in Determining Environmental Policy Outcomes in China“. *Conference Papers – International Studies Association* (2006): 1.
27. Bridgers, W. F. „Political Will, Good Will: American Journal of Surgery“. Vol. 166, No. 6 (1993).
28. Brinkerhoff, D. W. „Assessing Political Will for Anti-Corruption Efforts: An Analytic Framework: Public Administration and Development“. Vol. 20, No. 3 (2000): 239-252.
29. Brooke, James. „In Japan, a Lack of Political Will To Act Decisively on the Economy“. *New York Times* Vol. 151, No. 51970 (17 Dec. 2001): C14.
30. Campbell, Catherine. „Political Will, Traditional Leaders and the Fight Against HIV/AIDS: a South African Case Study“. *AIDS Care* Vol. 22, No. sup2 (2 Dec. 2010): 1637-1643.
31. Carbonetti, B., R. Pomeroy, and D. L. Richards. „Overcoming the Lack of Political Will in Small Scale Fisheries: Marine Policy“. Vol. 44 (2014): 295-301.
32. Carlton Jr., Alfred P. „Political Will“. *ABA Journal* Vol. 89, No. 2 (Feb. 2003): 6.

33. Catford, John. „Creating Political Will: Moving From the Science to the Art of Health Promotion“ . *Health Promotion International*, March 2006, 1, 1-4.
34. Chatfield, A. T. and U. Brajawidagda. „Political Will and Strategic Use of Youtube to Advancing Government Transparency: An Analysis of Jakarta Government-Generated Youtube Videos: 12th IFIP WG 8.5 International Conference on Electronic Government, EGOV 2013“ . 26-37. 8074 LNCS. Koblenz, 2013.
35. Chatterjee, Patralekha and Fiona Fleck. „Mobilizing Political Will to Contain Antimicrobial Resistance“ . *Bulletin of the World Health Organization* Vol. 89, No. 3 (Mar. 2011): 168-169.
36. Chineke, T. C. and F. M. Ezike. „Political Will and Collaboration for Electric Power Reform Through Renewable Energy in Africa: Energy Policy“ . Vol. 38, No. 1 (2010): 678-684.
37. Cho, A. „Perfectly Aligned Political Will Pushed New NY Bridge Process: ENR (Engineering News-Record)“ . Vol. 272, No. 12 (2014).
38. Cho, Aileen. „Political Will Boosts Tappan Zee Project“ . *ENR: Engineering News-Record* Vol. 282, No. 12 (24 Mar. 2014): 10.
39. Clark, Helen. „Consolidating Political Will“ . *UN Chronicle*, June 2007, 2, 14-15.
40. Clymer, Kenton. „Regionalism in Southeast Asia: To Foster the Political Will“ . *International History Review* Vol. 29, No. 4 (Dec. 2007): 918-922.
41. Cohen, S. A. „‘Cairo-Plus-Five.’ Review Is Finding Political Will Strong – but Funds Lacking.: The Guttmacher Report on Public Policy“ . Vol. 2, No. 2 (1999): 5-7.
42. Collins, Mary Louise Z. „Screening Methods for Detection of Preclinical Visual Loss in Children: Implementing Programs – The Political Will“ . *American Orthoptic Journal* Vol. 56 (Jan. 2006): 50-53.

43. Comeau, Pauline. „Cancer Strategy Needed but Political Will Lacking“ . *CMAJ: Canadian Medical Association Journal* Vol. 170, No. 13 (22 June 2004): 1904.
44. Cooke, S. J. and others. „Failure to Engage the Public in Issues Related to Inland Fishes and Fisheries: Strategies for Building Public and Political Will to Promote Meaningful Conservation“ . *Journal of Fish Biology* Vol. 83, No. 4 (Oct. 2013): 997-1018.
45. Cox, Louis A. and Paolo F. Ricci. „Causal Regulations vs. Political Will: Why Human Zoonotic Infections Increase Despite Precautionary Bans on Animal Antibiotics“ . *Environment International* Vol. 34 , No. 4 (May 2008): 459-475.
46. Daly, Kathleen. „The Political Will and the Administrative Won't? Mathieu Thomassin and His Dauphins (Charles III and Louis II)“ . *Journal of Medieval History* Vol. 33, No. 3 (Sept. 2007): 217-232.
47. De Ceukelaire, Wim, Pol De Vos, and Bart Criel. „Political Will for Better Health, a Bottom-Up Process.: Punto De Vista: Voluntad Politica Para Una Mejor Salud, Un Proceso De 'Abajo Hacia Arriba'“ . *Tropical Medicine & International Health* Vol. 16, No. 9 (Sept. 2011): 1185-1189.
48. Djerassi, Carl, „No Political Will to Seek Innovative Contraception“ . *Nature* 433, 7027 (2005) : 683. Nature Publishing Group, 2005.
49. Dodson, Michael, Donald W. Jackson, and Laura O'Shaughnessy. „Political Will and Public Trust: El Salvador's Procurator for the Defense of Human Rights and the Dilemmas of Institution-Building“ . *Human Rights Review* Vol. 2, No. 3 (4 Apr. 2001): 51.
50. Doldor, E., D. Anderson, and S. Vinnicombe. „Refining the Concept of Political Will: A Gender Perspective: British Journal of Management“ . Vol. 24, No. 3 (2013) : 414-427.
51. Douglass, M. „The Environmental Sustainability of Development: Coordination, Incentives and Political Will in Land Use Planning for the Jakarta Metropolis: Third World Planning Review“ . Vol. 11, No. 2 (1989): 211-238.

52. Dudley, Nigel, „Political Will Does Not Exist for Radical Reform“. *BMJ: British Medical Journal (International Edition)* 331, 7512 (2005): 353. 2005.
53. Dutton, Yvonne M. „Maritime Piracy and the Impunity Gap: Insufficient National Laws or a Lack of Political Will?“ *Tulane Law Review* Vol. 86, No. 5 (May 2012): 1111-1162.
54. Eastman, A. Brent. „A Regional Solution: U.S. Needs the Political Will, Adequate Funding to Cover Gaps in Trauma Care“. *Modern Healthcare* Vol. 41, No. 1 (3 Jan. 2011): 21.
55. Eisenberg, Pablo. „Regulators Need More Political Will to Police Charities“. *Chronicle of Philanthropy* Vol. 23, No. 3 (4 Nov. 2010): 2.
56. Evans, Darren. „‘Lack of Political Will’ Blights Adult Education Globally“. *Times Educational Supplement*, No. 5061 (13 Sept. 2013): 18-19.
57. Farchy, J. and H. Ranaivoson. „Cultural Diversity, Economic Substructure and Political Will: HERMES“. No. 40 (2004): 33-38.
58. Garrido, Paulo Ivo. „Women’s Health and Political Will“. *Lancet*, 13 October 2007, 9595, 1288-89.
59. Gillette, Clayton P. „Fiscal Federalism, Political Will, and Strategic Use of Municipal Bankruptcy“. *University of Chicago Law Review* Vol. 79, No. 1 (2012): 281-330.
60. Gonzales, Esteban Ramirez. „Injecting Political Will“. *UN Chronicle* Vol. 47, No. 4 (Dec. 2010): 33-35.
61. Guest, Iain. „Missing Element in Bringing Dictators to Justice: Political Will“. *Christian Science Monitor* Vol. 90, No. 229 (21 Oct. 1998): 12.
62. Hallward, P. „Fanon and Political Will: Cosmos and History“. Vol. 7, No. 1 (2011): 104-127.
63. Harkin, Tom. „Preventing Childhood Obesity: The Power of Policy and Political Will“. *American Journal of Preventive Medicine*, 2 October 2007, 4, S165-S166.

64. Head, Carmen J. „Lost in Translation and Political Will: Research and Policy As a Means to Advance Human Rights“. *Journal of Research Administration* Vol. 39, No. 2 (Oct. 2008): 109-111.
65. Helwig, Niklas. “EU Foreign Policy and the High Representative’s Capability-Expectations Gap: A Question of Political Will.” *European Foreign Affairs Review* Vol. 18, No. 2 (May 2013): 235-253.
66. Hillebrecht, Courtney. „Domestic Politics, International Human Rights Adjudication, and the Problem of Political Will: Cases From the Inter-American Human Rights System“. *Conference Papers – Midwestern Political Science Association* (2009): 1.
67. Hogan, J. and B. Daly. „Homelessness and Political Will – a Professional Perspective.: *British Dental Journal*“. Vol. 178, No. 6 (1995): 200.
68. Jacobs, John E. „Needed – A Political Will For Peace“. *Judaism* Vol. 37, No. 4 (1988): 428.
69. Jahan, Rounaq and Adrienne Germain. „Mobilising Support to Sustain Political Will Is the Key to Progress in Reproductive Health“. *Lancet* Vol. 364, No. 9436 (28 Aug. 2004): 742-744.
70. Jiatong Zhuo and others. „Innovative Use of Surveillance Data to Harness Political Will to Accelerate Measles Elimination: Experience From Guangxi, China“. *Journal of Infectious Diseases* Vol. 204 (2 July 2011): S463-S470.
71. Joyce, P. G. „Policy Analysis Can Inform Federal Budget Choices, but Only If There Is Political Will“. *Journal of Policy Analysis and Management*. Vol. 27, No. 4 (2008): 972-975.
72. Kath, E. „Inter-Sectoral Cooperation, Political Will and Health Outcomes: A Study of Cuba’s Maternal-Infant Health Programme: Policy and Politics“. Vol. 35, No. 1 (2007): 45-64.
73. Kessler, Tom. „If Mexico Had the Political Will, It Could Easily Uplift Its Poor“. *Christian Science Monitor* 98, 101 (2006): 8. Christian Science Publishing Society, 2006.

74. Kidson, C. and K. Indaratna. „Ecology, Economics and Political Will: The Vicissitudes of Malaria Strategies in Asia: Parassitologia“. Vol. 40, No. 1-2 (1998): 39-46.
75. Knapp, P. „Iraq’s Lessons on Political Will: Middle East Quarterly“. Vol. 21, No. 1 (2014).
76. Kosack, Stephen. „Realising Education for All: Defining and Using the Political Will to Invest in Primary Education“. *Comparative Education* Vol. 45, No. 4 (Nov. 2009): 495-523.
77. Kuwahara, S. S. „Political Will Is the Backbone of Regulation Enforcement: BioPharm International“. Vol. 20, No. 5 (2007): 70.
78. Lambert, David P. „The Quest to End Hunger in Our Time: Can Political Will Catch Up With Our Core Values?“ *Journal of Food Law & Policy* 6, 2 (2010): 167-88.
79. Laszlo, Ervin. „Gobal Goals and the Crisis of Political Will“. *Journal of International Affairs* Vol. 31, No. 2 (Fall 1977): 199.
80. Lawson, S. and others. „A Lesson in Managing Political Will, Community Pressure and State Government Constraints at a Local Government Level – Toogoom Seawall Project: 18th Australasian Coastal and Ocean Engineering Conference 2007, COASTS 2007 and the 11th Australasian Port and Harbour Conference 2007, PORTS 2007“. Melbourne, VIC, 2007, 171-75.
81. Lefort, Rene. „A Question of Political Will“. *UNESCO Sources*, June 1999, 113, 3.
82. Legvold, Robert. „Political Will and Personal Belief (Book Review)“. *Foreign Affairs* Vol. 79, No. 2 (3 Mar. 2000): 170.
83. Leimgruber, W. „The Expression of Political Will and Political Geography, Europe: Cahiers – Institut De Geographie De Fribourg“. Vol. 3 (1985): 19-26.
84. Leleu, H., J. Moises, and V. G. Valdmanis. „Renovating Charity Hospital or Building a New Hospital in Post-Katrina New Orleans: Economic Rationale Versus Political Will“. *Journal of Health Care for the Poor and Underserved* Vol. 24, No. 1 (2013): 89-96.

85. Lezine, DeQuincy A. and Gerald A. Reed. „Political Will: A Bridge Between Public Health Knowledge and Action“ . *American Journal of Public Health* Vol. 97, No. 11 (Nov. 2007): 2010-2013.
86. Little, Angela W. „Education Policy Reform in Sri Lanka: the Double-Edged Sword of Political Will“ . *Journal of Education Policy* Vol. 26, No. 4 (July 2011): 499-512.
87. Livingstone, C. „With Political Will, Problem Gambling Can Be Tackled: Australian Doctor“ . No. 16-JUL-2010 (2010): 20.
88. Loh Kah Seng. „Regionalism in Southeast Asia: To Foster the Political Will“ . *Journal of Southeast Asian Studies* Vol. 39, No. 1 (Feb. 2008): 179-180.
89. Lynas, Mark. „Political Will Is a Renewable Resource“ . *New Statesman* Vol. 137, No. 4895 (5 May 2008): 20.
90. MacDonald, Flora. „Why Is Humanitarian Action Often a Substitute for a Lack of Political Will?“ *International Migration Review* Vol. 35, No. 1 (2001): 124-129.
91. Macilwain, Colin. „Space Station Survives Test of Congress' Political Will“ . *Nature* Vol. 375, No. 6532 (15 June 1995): 528.
92. MacLachlan, Suzanne and Shelly Donald Coolidge. „China Lacks the Political Will“ . *Christian Science Monitor* Vol. 87, No. 223 (13 Oct. 1995): 2.
93. Mann, Paul. „Lack of Political Will Assailed In Constraints on Aeronautics“ . *Aviation Week & Space Technology* Vol. 152, No. 21 (22 May 2000): 29.
94. Marie, H. „Lack of Political Will or Academic Inertia? The Need for Non-Legal Responses to the Issue of Indigenous Art and Copyright: Alternative Law Journal“ . Vol. 34, No. 3 (2009): 152-156.
95. McCaffrey, Barry R. „Needed: Tangible Political Will“ . *UN Chronicle* Vol. 35, No. 2 (June 1998): 10.
96. McGibben, Bill. „Political Will Is Lacking to Implement Al Gore's Proposals“ . *CCPA Monitor* Vol. 16, No. 8 (Feb. 2010): 42-43.
97. McKinnon, John D. „Panel to Be Test Of Political Will“ . *Wall Street Journal – Eastern Edition* Vol. 258, No. 26 (8 Aug. 2011): A4.
98. Meguid, Tarek. „Lack of Political Will Is a Clinical Issue“ . *BMJ: British Medical Journal (Overseas & Retired Doctors Edition)* (14 Mar. 2009-): 661.

99. Meldolesi, Anna. „Political Will to Lift the GMO Moratorium Emerging in Europe“. *Nature Biotechnology* Vol. 20, No. 8 (Aug. 2002): 758.
100. Mervis, Jeffrey. „A Way to Heal Science Education, But Is There the Political Will?“ *Science* Vol. 329, No. 5999 (24 Sept. 2010): 1582-1583.
101. Michael, Max and William F. Bridges. „Political Will, Good Will“. *American Journal of Medicine* Vol. 95, No. 6 (Dec. 1993): VI.
102. Mitra, R. V. „Towards a Unified Political Will--With Government.: The Philippine Journal of Nursing“. Vol. 60, No. 4 (1990): 2-4.
103. Moffett, George. „Finding the Political Will to End Hunger“. *Christian Science Monitor* Vol. 93, No. 28 (4 Jan. 2001): 16.
104. Montgomery, Scott. „Strategic Muscle Gives Way To Political Will“. *CQ Weekly* Vol. 60, No. 46 (30 Nov. 2002): 3122.
105. Montoya-Aguilar, C. „Health Goals and the Political Will. Definitions and Problems of National Health Policy: World Health Organization Chronicle“. Vol. 31, No. 11 (1977): 441-448.
106. Morrison, Kyle W. „OSHA's 'Political Will' and Injury Prevention“. *Safety & Health* Vol. 182, No. 5 (Nov. 2010): 32.
107. Nadis, Steve. „Political Will and Cash `Needed to Speed Up Removal of Landmines“. *Nature* Vol. 385, No. 6612 (9 Jan. 1997): 101.
108. Narine, Shari. „Political Will and All of Canada Needed to Drive Change. (Cover Story)“. *Windspeaker* Vol. 30, No. 11 (Feb. 2013): 11.
109. Nattrass, N. „Antiretroviral Treatment and the Problem of Political Will in South Africa: Southern African Journal of HIV Medicine“. No. 23 (2006): 29-31.
110. Newmann, P. „Bigger Cities, More People and the Need for Better Public Transport: So, How Strong Is the Political Will?: Public Transport International“, Vol. 49, No. 5 (2000): 8.

111. Oda, D. S. „The Imperative of a National Health Strategy for Children: Is There a Political Will?: Nursing Outlook“ . Vol. 37, No. 5 (1989): 206-208.
112. Olsen, Gorm Rye. „Coherence, Consistency and Political Will in Foreign Policy: The European Union’s Policy Towards Africa“ . *Perspectives on European Politics & Society* Vol. 9, No. 2 (June 2008): 157-171.
113. Olson, R. S., J. P. Sarmiento, and G. Hoberman. „Establishing Public Accountability, Speaking Truth to Power and Inducing Political Will for Disaster Risk Reduction: ‘Ocho Rios 1 25’: Environmental Hazards“ . Vol. 10, No. 1 (2011): 59-68.
114. Ormond, D. „First Things First: Sustaining Political Will for Public Governance Change: International Review of Administrative Sciences“ . Vol. 76, No. 2 (2010): 219-238.
115. Pagliccia, N. and A. A. Perez. „The Cuban Experience in Public Health: Does Political Will Have a Role?: International Journal of Health Services“ . Vol. 42, No. 1 (2012): 77-94.
116. Palmer, G. and A. Costello. „Political Will and the Promotion of Breastfeeding: Indian Pediatrics“ . Vol. 40, No. 8 (2003): 701-703.
117. Pelizzo, R. and R. Stapenhurst. „Oversight Effectiveness and Political Will: Some Lessons From West Africa: Journal of Legislative Studies“ . Vol. 20, No. 2 (2014): 255-261.
118. Pelizzo, Riccardo and Rick Stapenhurst. „Oversight Effectiveness and Political Will: Some Lessons From West Africa“ . *Journal of Legislative Studies* Vol. 20, No. 2 (June 2014): 255-261.
119. Pennington, Hugh. „We Don’t Lack Skill – Just Political Will“ . *Times Higher Education Supplement* No. 1609 (3 Oct. 2003): 20-21.
120. Perez, Adolfo Gerardo Alvarez and others. „Political Will and Intersectorial Action. Key Premises for the Social Determination of Health in Cuba: Revista Cubana De Higiene y Epidemiologia“ . Vol. 45, No. 3 (2007).

121. Perez-Casas, C. „HIV/AIDS Medicines Pricing Report. Setting Objectives: Is There a Political Will?: BETA Bulletin of Experimental Treatments for AIDS : a Publication of the San Francisco AIDS Foundation“ . Vol. 13, No. 4 (2001): 17-21.
122. Persson, A. and M. Sjostedt. „Responsive and Responsible Leaders: A Matter of Political Will?: Perspectives on Politics“ . Vol. 10, No. 3 (2012): 617-632.
123. Piiparinen, Touko. „Beyond the Mystery of the Rwanda ‘Black Box’: Political Will and Early Warning“ . *International Peacekeeping* (13533312) Vol. 13, No. 3 (Sept. 2006): 334-349.
124. Pollack, A. E., M. S. Balkin, and L. Denny. „Cervical Cancer: A Call for Political Will“ . *International Journal of Gynecology & Obstetrics* Vol. 94, No. 3 (Sept. 2006): 333-342.
125. Post, Lori Ann, Amber N. W. Raile, and Eric D. Raile. „Defining Political Will“ . *Politics & Policy* Vol. 38, No. 4 (Aug. 2010): 653-676.
126. Puig, J. „Barcelona and the Power of Solar Ordinances: Political Will, Capacity Building and People’s Participation“ . *Urban Energy Transition*, 431-49Elsevier, 2008.
127. Pullman, D. „Research Governance, Bio-Politics and Political Will: Recent Lessons From Newfoundland and Labrador.: Health Law Review“ . Vol. 13, No. 2-3 (2005): 75-79.
128. Quah, J. S. T. „Curbing Corruption in Singapore: The Importance of Political Will, Expertise, Enforcement, and Context: Research in Public Policy Analysis and Management“ . 137-66. Quah J.S.T. 23. 2013.
129. Quon, Phil. „Adequate Funding: A Matter of Political Will“ . *Leadership* Vol. 35, No. 3 (1 Jan. 2006): 11.
130. Reichman, Henry. „Political Will and Personal Belief (Book Review)“ . *H-Net Reviews in the Humanities & Social Sciences* (Dec. 2000): N.PAG.

131. Richards, Adam and Eh Kalu Shwe Oo. „Global Malaria Eradication? Political Will Thwarts Technological Promises in Eastern Burma“. *Brown Journal of World Affairs* Vol. 15, No. 1 (Fall 2008): 179-195.
132. Richman, Alice R. „Emergency Contraception: Do We Have the Political Will to Increase Access?“ *Women’s Health Issues*, September 2004, 5, 141-43.
133. Rinaldi, A. „Fighting Malaria at the Crossroads: The Tools to Battle the Disease Exist, but the Lack of Political Will in Developed Nations Jeopardizes Their Success: EMBO Reports“. Vol. 5, No. 9 (2004): 847-851.
134. Ristei, Mihaiela. „The Politics of Corruption: Political Will and the Rule of Law in Post-Communist Romania“. *Journal of Communist Studies & Transition Politics* Vol. 26, No. 3 (Sept. 2010): 341-362.
135. Rochefort, David A. „Health Policy And Political Will“. *Health Affairs* Vol. 25, No. 5 (9 Sept. 2006): 1444-1445.
136. Roig, Enrique. „Using an Early Warning System to Generate Political Will in the Prevention of Human Rights Abuses in Colombia“. *Conference Papers – International Studies Association* (2007): 1.
137. Rosen, L. J., Haim Geva, and Greg Connolly, „Political Will Ushers in a New Era for Tobacco Control in Israel“. *Lancet* 378, 9804 (2011): 1697-98. 2011.
138. Rosenblum, Susan B. „Black Mayors Call for ‘Political Will’ To Rebuild America’s Cities. (Cover Story)“. *Nation’s Cities Weekly* Vol. 21, No. 39 (28 Sept. 1998): 1.
139. Rosenkvist, I. „The Political Will: Sygeplejersken“. Vol. 79, No. 13 (1979): 15.
140. Ross, J. „Creating Political Will [2]: Hospitals and Health Networks“. Vol. 77, No. 2 (2003): 12.
141. Rot, H. „Vision and Political Will: Facing Global Challenges and Answering Local Needs: Public Transport International“. Vol. 60, No. 2 (2011): 14-16.

142. Roy, S. „Biotech All Over the World: A Political Will to Fill the Delay: Biofutur“ . No. 244 (2004): 47-54.
143. Ryan, Daniel W. and Sheila A. Weinberg. „Pensions Are an Issue of Political Will and Mathematics“ . *Wall Street Journal (online)* (17 Mar. 2014): 1.
144. Sanders, D. S., M. A. Karajeh, and D. P. Hurlston. „Letter to the Editor: Empathy, Empowerment, Political Will and a Coeliac Specialist Dietitian in Every Hospital?“ . *Journal of Human Nutrition & Dietetics* 18, 6 (2005): 467-68. Wiley-Blackwell, 2005.
145. Sawhney, Harmeet. „Dynamics of Infrastructure Development: the Role of Metaphors, Political Will and Sunk Investment“ . *Media, Culture & Society* Vol. 23, No. 1 (Jan. 2001): 33.
146. Schmitt, Burkard. „European Land Armaments: Time for Political Will“ . *Military Technology*, June 2004, 6, 5-7.
147. Schwartzel, Ellen. „Removing Barriers to Government Waste Reduction Requires Political Will“ . *Alternatives: Perspectives on Society & Environment* Vol. 19, No. 2 (1 Jan. 1993): 16.
148. Scott, G. „Political Will, Political Economy and the AIDS Industry in Zambia: Review of African Political Economy“ . Vol. 27, No. 86 (2000): 577-582.
149. Shepherd, Alistair J. K. „Top-Down or Bottom-Up: Is Security and Defence Policy in the EU a Question of Political Will or Military Capability?“ *European Security* Vol. 9, No. 2 (2000): 13.
150. Shiffman, Jeremy. „Generating Political Will for Safe Motherhood in Indonesia“ . *Social Science & Medicine* Vol. 56, No. 6 (15 Mar. 2003): 1197.
151. Skeffington, Robert and Amanda Gome. „Dismissal Laws to Be a Test of Political Will“ . *BRW* Vol. 19, No. 35 (15 Sept. 1997): 67.
152. Skilbeck, Malcolm. „Global Trade Could Profit All, Given the Political Will“ . *Times Higher Education Supplement*, No. 1484 (27 Apr. 2001): 14.

153. Sloane, T. „No Simple Answers. Without Political Will for Comprehensive Change, Access Problem Will Worsen: Modern Healthcare“. Vol. 36, No. 35 (2006): 22.
154. Sloane, T. „Of Cancer and Political Will. Presidential Panel Report a Rare Whiff of Honesty on Consequences of Failing to Act: Modern Healthcare“. Vol. 37, No. 34 (2007): 42.
155. Stanley, William. „International Tutelage and Domestic Political Will: Building a New Civilian Police Force in El...“ *Studies in Comparative International Development* Vol. 30, No. 1 (1995): 30.
156. Steiker, Carol S. „Gideon at Fifty: A Problem of Political Will“. *Yale Law Journal* 122, 8 (2013): 2694-712. *Yale Law Journal*, 2013.
157. Stern, Andrew L. „HEALTH CARE REFORM: Building the Political Will for Change“. *New Labor Forum (Routledge)* Vol. 16, No. 3/4 (2007): 41-46.
158. Stolberg, Sheryl Gay. „For President Bush, Action in Libby Case Was a Test a Political Will“. *New York Times*, 3 July 2007, 53994, A15.
159. Szepesi, G. „The Political Will As an Influential Factor of Hungarian Urbanization: Foldrajzi Ertesito“. Vol. 57, No. 3-4 (2008): 389-398.
160. Tang, S., H. Bixi, and H. Bekedam. „Advancing Universal Coverage of Healthcare in China: Translating Political Will into Policy and Practice: International Journal of Health Planning and Management“. Vol. 29, No. 2 (2014): 160-174.
161. Teles, F., „Facilitative Mayors in Complex Environments: Why Political Will Matters: Local Government Studies“. (2013):2013.
162. Treadway, D. C. and others. „Political Will, Political Skill, and Political Behavior: Journal of Organizational Behavior“. Vol. 26, No. 3 (2005): 229-245.
163. Triandafyllidou, A. „Greek Immigration Policy at the Turn of the 21st Century. Lack of Political Will or Purposeful Mismanagement?:

- European Journal of Migration and Law". Vol. 11, No. 2 (2009): 159-177.
164. Turk, T., B. Sapio, and I. M. Palombini. „The Adoption of Terrestrial Digital TV: Technology Push, Political Will or Users' Choice?" *The Social Dynamics of Information and Communication Technology*, 39-54 Ashgate Publishing Ltd, 2008.
  165. Turner, L. A., T. Ostbye, and L. L. Pederson. „Work Force Planning in the 90s, Part I: Efficiency, Economy and Political Will – the Need for a New Approach.: Healthcare Management Forum / Canadian College of Health Service Executives = Forum Gestion Des Soins De Sante / College Canadien Des Directeurs De Services De Sante". Vol. 6, No. 1 (1993): 34-40.
  166. Udsholt, Lars. „From Political Won't to Political Will – Building Support for Participatory Governance". *Development in Practice* Vol. 21, No. 8 (Nov. 2011): 1177-1178.
  167. Vahnberg, R. and L. Blomqvist. „Gothenburg: Political Will Behind Congestion Charging and Measures to Encourage the Use of Public Transport: Public Transport International". Vol. 61, No. 1 (2012): 16-18.
  168. Velez, J. A. „Understanding Spanish-Language Maintenance in Puerto Rico: Political Will Meets the Demographic Imperative: International Journal of the Sociology of Language". No. 142 (2000): 5-24.
  169. Verrall, Maggie. „Lack of Political Will, Clinical Precision Stalls RSI Research". *Nature* Vol. 371, No. 6492 (9 Sept. 1994): 8.
  170. Wiley, Peter Booth. „An Act of Political Will: SF's Quest for a New Central Library. (Cover Story)". *Library Journal* Vol. 121, No. 7 (15 Apr. 1996): 36.
  171. Wolfe, P. „Political Will and Funds Key to Safe Water: Water and Wastewater International". Vol. 18, No. 3 (2003): 3.
  172. Wright, Julia. „The Little-Studied Success Story of Post-Crisis Food Security in Cuba: Does Lack of International Interest Signify Lack

of Political Will?" *International Journal of Cuban Studies* Vol. 4, No. 2 (2012): 130-153.

173. Zalmanovitch, Y. and N. Cohen. „The Pursuit of Political Will: Politicians' Motivation and Health Promotion: *International Journal of Health Planning and Management*". (2013):2013.
174. Zambon, Katherine and Bob Roehr. „Leaders Urge "Political Will" to Support U.S. Innovation Culture". *Science*, 2011, 1048.
175. Zhuo, J. and others. „Innovative Use of Surveillance Data to Harness Political Will to Accelerate Measles Elimination: Experience From Guangxi, China: *Journal of Infectious Diseases*". Vol. 204, No. SUPPL. 1 (2011): S463-S470.
176. Zuckerman, Mortimer B. and Susan V. Lawrence. „The Problem Is Political Will." *U.S. News & World Report* Vol. 119, No. 16 (23 Oct. 1995): 72.

MAPIRANJE POJAVLJIVANJA SINTAGME *POLITIČKA VOLJA* U ŠTAMPI

Ekscerpti tekstova u štampi u kojima se pominje sintagma *politička volja* u periodu 2006-2014

Za potrebe ovog pregleda pretragom na Digitalnom arhivu INFOBIRO (www.infobiro.ba) u periodu od 1. januara 2006. do 27. juna 2014. godine po kriteriju TAČNA FRAZA U TEKSTU „politička volja“ locirana su 973 članka. Za potrebe ovog pregleda izdvojeno je 139 članaka koji se mogu grupisati u sljedeće oblasti/tematske cjeline:

- a) Ustav i promjena ustava
- b) Provođenje presude u slučaju „Sejdić – Finci protiv Bosne i Hercegovine“
- c) Donošenje zakona
- d) Korupcija
- e) Izbori

1. DNEVNI LIST, br. 4608, str. 9, 14. 5. 2014

O borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala se do sada pričalo, kreću i djela

EU ulaže 11 milijuna eura u borbu protiv korupcije u BiH

Autor(i): PREDRAG ZVIJERAC

Cilj uložениh desetaka milijuna eura je da se, uz pomoć političkih aktera, osiguraju uvjeti koji će omogućiti agencijama za provođenje zakona i drugim institucijama primjenjivati zakone bez ikakvih prepreka.

U prijevodu, traži se *politička volja* bez koje ni, primjerice, u susjednoj Hrvatskoj ne bi došlo do procesuiranja visokih dužnosnika s Ivom Sanaderom, bivšim hrvatskim premijerom i bivšim šefom HDZ-a, zajedno s njegovom strankom. Dio novca bit će uložen i u razvoj nevladinog, civilnog sektora, kao i u samo informiranje.

2. OSLOBOĐENJE, br. 24.227, str. 10, 16. 5. 2014.

Kriza stranaka

Autor(i): DŽEVAD HODŽIĆ

Prvo želim istaknuti kako, iznoseći takav stav, nisam kazao ništa novo, na jednoj strani, u odnosu na općeprihvaćeno uvjerenje, u politički razvijenom svijetu, pa i u našem političkom diskursu, da parlamentarna demokratija nema nikakvu ozbiljnu alternativu, a to znači da se *politička volja* mora legitimirati i provjeravati na slobodnim, demokratskim i višestranačkim izborima, i, na drugoj strani, u odnosu na stavove koje već duže vrijeme iznose i mnogi politički analitičari, a koji potvrđuju da mi imamo ključnu krizu u stranačkom političkom životu i djelovanju koja onda generira ne samo krizu parlamentarnog političkog života nego i opću političku i društvenu krizu.

3. NEZAVISNE NOVINE, br. 5454, str. 4, 15. 4. 2014.

Ustavnopravna komisija Doma naroda bh. parlamenta podržala promjenu Ustava BiH

Brišu odredbu koja štiti plate funkcionera

Autor(i): NIHADA HASIĆ

I Dragutin Rodić, član Ustavnopravne komisije iz DNS-a, ocijenio je da predugo traje priča o izmjeni Ustava radi omogućavanja smanjenja plata i njihovog prilagođavanja ekonomskoj situaciji u zemlji. „Usvojimo

predloženi amandman da ne ispadne da smo mi u Domu naroda kočničari. Ionako smo u 2012. godini imali izmjenu zakona kojom su smanjene plate, što je bilo suprotno Ustavu“, naglasio je Rodić. Da konačno postoji *politička volja* za promjenu Ustava radi „rezanja“ plata, vjeruje i Ivica Čavar, konsultant za monitoring rada bh. parlamenta iz Centara civilnih inicijativa.

4. DANI, br. 873, str. 45, 7. 3. 2014.

Politička volja i trgovina energijom

Autor(i): ELDAR DIZDAREVIĆ

Također, dvije su se elektroprivrede mogle spojiti u jednu, tako da trgovine strujom među njima uopće ne bi ni bilo (a Elektroprivredi HZHB to treba jer nema termoelektrana). Međutim, za takvo nešto ne postoji *politička volja* unutar FBiH, i to prvenstveno *politička volja* na prostorima koje snabdijeva Elektroprivreda HZHB Mostar. Takvu politiku je prije petnaest godina „trasirao“ bivši direktor Aluminija Mijo Brajković rečenicom „Ne želimo da imamo bilo šta sa Sarajevom“, a ta je politika i danas veoma aktuelna.

Trgovina električnom energijom unutar BiH posredstvom posrednika jeste nelogična, bar sa stanovišta dvije federalne elektroprivrede. Ali ta je trgovina zapravo tako i postavljena u našim zakonima koji su u skladu sa odredbama Ugovora o uspostavi Energetske zajednice Jugoistočne Evrope. I tako se već godinama trguje. Naravno, takvo nelogično stanje bi se moglo promijeniti. No, nažalost, za takvo nešto ne postoji *politička volja* kod nas, odnosno, preciznije rečeno, u jednom dijelu FBiH, i to je jedini isključivi krivac za pomenute abnormalnosti koji drugi veoma vješto koriste.

5. NEZAVISNE NOVINE, br. 5378, str. 4, 16. 1. 2014.

U BiH veliki broj zločina s političkim motivima još nije rasvijetljen

Sazrijeva vrijeme za rješavanje ubistava

Autor(i): DEJAN ŠAJINOVIĆ

Iako u BiH postoji opredijeljenost da budu rasvijetljeni svi atentati i teška ubistva koja su se desila od rata do danas, najveći dio njih nije riješen. Mirsad Kebo, potpredsjednik FBiH, koji je nedavno Fahrudinu Radončiću, ministru bezbjednosti BiH, predao dokumente koje je dobio od građana o političkim ubistvima u FBiH, kazao je da se na taj potez odlučio upravo iz uvjerenja da se stvari mijenjaju i da se u BiH pojavljuje *politička volja* da ti događaji budu rasvijetljeni. „*Politička volja* postoji i ona je sve jača, ali još postoje i otpori. Osjetio sam da je ovo trenutak kada može nešto da bude urađeno. Znam da ovo nije bezbjedno raditi, ali ova zemlja nema budućnosti ako ne razriješimo te crne teme iz prošlosti“, rekao je Kebo.

6. NEZAVISNE NOVINE, br. 5364, str. 4, 25.12. 2013.

Damir Mašić, ministar obrazovanja i nauke FBiH i dobitnik nagrade

„Nezavisnih“

Obrazovnom sistemu treba reforma

Autor(i): MAJA RENER-SMAJOVIĆ

Decentralizacija obrazovnog sistema prouzrokovala je probleme, te bez prenosa bar dijela nadležnosti na viši nivo teško se mogu napraviti značajniji koraci u reformi obrazovanja jer sada stvari često zavise i od političke volje pojedinaca, ističe Damir Mašić, ministar obrazovanja i nauke FBiH, koji je dobio nagradu „Nezavisnih“ za najboljeg ministra u Vladi FBiH. Govoreći o diskriminaciji djece i fenomenu „dvije škole pod jednim krovom“, naglasio je da je očito u pojedinim sredinama *politička volja* iznad prava djece. „Ovom pitanju smo posvetili dosta pažnje i

ponudili prijedlog rješenja. Međutim, nadležna kantonalna ministarstva nisu se oglašavala ni iskazivala volju da rješavaju problem na terenu. Ministarstva obrazovanja u HNK i SBK, gdje je ovaj fenomen sveprisutan, oglušila su se na poziv i ponuđeni model ujedinjenja. Očito da je u pojedinim sredinama *politička volja* iznad prava djece. Da stanje nije bolje ni u RS, svjedoče neriješeni obrazovni problemi djece povratnika u Konjević Polju i Vrbanjcima“, kazao je Mašić.

7. DNEVNI AVAZ, br. 6550, str. 4, 9. 11. 2013.

Fahrudin Radončić, ministar sigurnosti BiH

Sudbinu BiH odredit će borba protiv korupcije i siromaštva

Autor(i): SUZANA RAĐEN-TODOROVIĆ

Ključno pitanje je da li postoji *politička volja* da se uđe u tu priču. Ovdje se neprestano govori u oba entiteta o velikim aferama. Međutim, ne vidimo epilog i uvijek se nekako dovodi u vezu da neko nekoga štiti. Da li ima političke volje da se to riješi? *Politička volja* se mora desiti ne samo na izborima nego i pod pritiskom građana. Vidite, jučer prekjučer, Federalna vlada je izašla s nekim setom antikorupcionih zakona. To je smiješno. Mi imamo dovoljno zakona. Imate Federalnu vladu koja vrvi od korupcije, imate tri ministra u Federalnoj vladi koji su pod teškim krivičnim prijavama i ta Vlada predlaže zakon o oduzimanju imovine. I to znate na koji način, da se imovina može oduzeti nekom prije početka, tokom početka i nakon završetka krivičnog postupka. Potpuno se derogira, izbacuje se iz igre tužiteljstvo i ono što se zove da tužitelji upravljaju i vode istrage.

8. OSLOBOĐENJE, br. 24034, str. 6, 4. 11. 2013.

Ustavna reforma u Federaciji BiH

Nacrt novog ustava uskoro pred poslanicima

Autor(i): M.Đ.R.

Ustavna komisija Predstavničkog doma Parlamenta FBiH sastat će se 7. novembra i raspravljati o prijedlogu teksta nacrta novog ustava FBiH. Ukoliko nakon razmatranja prijedloga i primjedbi političkih stranaka većina članova ovog tijela bude podržala nacrt ustava, on će biti prosljeđen u parlamentarnu proceduru. Svi za principe Ustavna komisija se drži zadatih rokova. „Prošao je oktobar i politički subjekti su nam trebali dati svoje viđenje ustavnih reformi, svima je dostavljen radni materijal. Na sjednici ćemo vidjeti kako će to sve proći. Mislim da postoji većina u Komisiji, principi su prošli, a vidjet ćemo kakve će biti sad primjedbe. Ovdje je najvažnija *politička volja*, da se napokon nešto radi u Parlamentu FBiH, prvi put imamo situaciju da ovo radi Parlament, a ne politički lideri ili slično“, kaže Mahmut Alagić, predsjedavajući Ustavne komisije Predstavničkog doma Parlamenta FBiH.

9. DANI, br. 831, str.33, 17. 5. 2013.

TO za ONO

Autor(i): SVETLANA CENIĆ

Umesto jalovog lova na ratne i nac-profitere kod nas, a svi znamo koji su, zašto im ne bismo uveli posebne takse? Opet će reći da nema političke volje. *Politička volja* se manifestuje i danom glasanja, i građanskim buntom, i glasnim i javnim zahtevima, a ne čekanjem da političku volju izrazi upravo onaj koji spada u ove profitere. I tako na Jugu kukaju, a i mi tu negde spadamo, ne govoreći o tome da su snalažljivi prebacili novac u banke bogatog Severa, izbegli poreze i sada su krivi i njima i nama svi: od Marsovaca do Liliputanaca.

10. DANI, br. 825, str. 31, 5. 4. 2013.

Vitalni ekonomski interes

Autor(i): SVETLANA CENIĆ

Svojevremeno je Eisenhower primetio kako duh takvog kapitalizma preuzima vladu i kako se javni novac preleva u privatne džepove, a zločin prikriva pomoću demokratskih institucija. Zaboravili smo šta je pravo na pravo, već se sve gura pod ono *politička volja*. Kad kažeš *politička volja* kao da si rekao „invazija Marsovaca“, nešto sa strane, nešto tuđe, a ne stvar onog pukog glasa datog ili u najboljoj volji ili najboljem interesu, često samo ličnom. Recimo, kakva je to *politička volja*, odnosno politički nevoljnici, koji ne rešavaju pitanje 21.748 proizvođača mleka u 87 opština, onih koji se pitaju šta će s mlekom prvog jula kad Hrvatska zvanično postane član EU? Dakle, 21.748 porodica je u pitanju! Ili, koji to politički nesrećnici sada daju matične brojeve na crno? A tako mi javiše jutros da se dešava u oba vesela entiteta. Ko zna koje inovacije će i tu biti. Uzmeš dva, treći gratis. Ili, cena raste ako je broj lako pamtljiv, kao ona jagma za registarskim oznakama. Posebni brojevi za VIP osobe. Da se rođenjem odmah stavi do znanja ko je čiji i ko je privilegovan.

11. NEZAVISNE NOVINE, 18. 10. 2011.

Sejdić: Treba zaprijetiti ozbiljnim sankcijama

Autor(i): AGENCIJE

Sejdić i Finci žalili su se Strazburu da im je, uslijed odredaba Ustava BiH i Izbornog zakona, onemogućeno da se kandiduju na izborima za Dom naroda i za člana Predsjedništva BiH zbog njihovog romskog i jevrejskog porijekla. Vlasti u BiH su krajem prošle sedmice formirale parlamentarnu komisiju od 13 članova, koja treba da pripremi sprovođenje presude i izmjene Ustava BiH. Sejdić je ocijenio da ne postoji *politička volja* za izmjenu Ustava i rekao da o tome svjedoči i formiranje privremene

parlamentarne komisije, koja ima 13 članova, i to samo iz redova konstitutivnih naroda, i koja odluke treba da donese konsenzusom. „Mi imamo problem tri čovjeka: Dodika, Lagumdžije i Čovića, pa kako onda misle da se u komisiji dogovori 13 ljudi“, upitao je Sejdić.

12. DNEVNI AVAZ, 15. 10. 2011.

Komentar dana

Cijepanje države

Autor(i): FAHIR KARALIĆ

Nakon dvije godine nadmudrivanja, čini se da postoji kakva-takva *politička volja* da se provede presuda Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu u predmetu „Sejdić i Finci protiv BiH“. Komisija za pripremu izmjena i dopuna Ustava i Izbornog zakona počela je s radom, a na opće iznenađenje, prva odluka izbor rukovodstva donesena je apsolutnim konsenzusom.

13. NEZAVISNE NOVINE, 13. 10. 2011.

BiH ima potencijal da krene naprijed

Autor(i): ŠTEFAN FILE

Već gotovo godinu dana imate bezvizni režim putovanja u šengensku zonu Evrope zahvaljujući reformama koje ste sproveli. To pokazuje da tamo gdje ima *političke volje* da se ostvari napredak građani imaju stvarnu korist. A *politička volja* je potrebna u svim oblastima.

14. OSLOBOĐENJE, 12. 10. 2011.

Ahmet Dervišević, predsjednik SDA Brčko Distrikta

Nije vrijeme za okončanje supervizije

Autor(i): ALMIR ŠEĆKANOVIĆ

Dugo se pričalo o okončanju međunarodne supervizije nad distriktom. Postoji *politička volja*, no ima li uslova za to?

„SDA smatra da se nisu stekli uvjeti za okončanje supervizije u Brčkom. Bezbroj je razloga za ovakav stav, a navešću samo neke: bliži se istek zagarantovanog koeficijenta sredstava od PDV-a za Brčko, a mehanizmi zaštite još nisu dovoljno uspostavljeni, poštivanje konačne arbitražne odluke za Brčko od vlasti RS-a, pitanje katastra koje se proteže i na Brčko, snabdijevanje električnom energijom... Želim istaci da je uz pomoć OHR-a i supervizora, kao i angažmanom predsjednika SDA Sulejmana Tihića, riješeno pitanje ustavnog amandmana za Brčko, što je jako dobra stvar. Supervizija dobronamjernim ne može štetiti i ja je kao takvu i doživljavam.“

15. OSLOBOĐENJE, 11. 10. 2011.

Predstavnički dom Parlamenta BiH o presudi „Sejdić – Finci“

Provedba na početku

Autor(i): ALMIR TERZIĆ

Poslanik SDS-a Mladen Bosić je ocijenio da bi se sve riješilo za 24 sata da postoji *politička volja* za provedbu presude „Sejdić – Finci“. „Proces treba da se deblokira, a osporavanjem zaključka na Predstavničkom domu u istovjetnom tekstu mi riskiramo da sve vratimo na početak“, zaključak je Bosića.

16. OSLOBOĐENJE, 7. 10. 2011.

Bošnjaci i podjela Bosne

Autor(i): ESAD HEĆIMOVIĆ

Politička volja većine građana u BiH da žive u suverenoj BiH izražena je na referendumu, ali značenje ove volje i dalje se različito tumači. Postoje različita i hrvatska i bošnjačka tumačenja referendumske volje. Postoje hrvatski političari i historičari koji hrvatsko „da“ na referendumu tumače kao želju za izdvajanjem iz Jugoslavije kao državne zajednice.

17. NEZAVISNE NOVINE, 6. 10. 2011.

Već plaćeno prevođenje mirovnog sporazuma nije dobilo zeleno svjetlo u bh. parlamentu

Dejtonski sporazum još bez zvaničnog prevoda

Autor(i): UROŠ VUKIĆ

Novi primjerak, odnosno ovjerena fotokopija originala Dejtonskog mirovnog sporazuma na engleskom jeziku, a na zahtjev Parlamenta BiH, stigao je preko Ministarstva spoljnih poslova BiH krajem 2009. godine, ali formalno nikada nije preveden jer za to nije postojala *politička volja*. Nakon toga Klub poslanika SNSD-a angažuje Udruženje sudskih tumača i prevodilaca RS da uradi prevod tog dokumenta, što je i učinjeno. Amir Zukic, generalni sekretar SDA, kaže da ne vidi razloge zašto taj dokument još nije preveden i da to treba da bude tehničko, a ne političko pitanje, kako se želi prikazati.

18. DNEVNI LIST, 5. 10. 2011.

Lider SNSD-a Milorad Dodik priznao kako još dugo neće biti novoga Vijeća ministara BiH

Sve više lidera zagovara da Špirićevo Vijeće ministara ostane do izbora

Autor(i): I. MARIĆ

Po Dodikovom poimanju političkih gibanja i odnosa u BiH i unutar te nesretne grupacije šest parlamentarnih stranaka, suštinski je problem različit koncept viđenja BiH, odnosno različito tumačenje pojma političke volje, adresirajući taj problem na hrvatske i bošnjačke lidere u FBiH.

U RS-u takvoga problema nema jer Hrvati i Bošnjaci, kao ustavno konstitutivni narodi, postoje samo u aktima i nisu nikakva prijetnja dominantom srpskom narodu i njegovim strankama. U FBiH je Dodikovo pojašnjenje da je *politička volja* 50 posto plus jedan glas unutar jednoga naroda nemoguće dokazati i pravdati demokratskom praksom.

19. DANI, 30. 9. 2011.

Kraj ili početak u Brčkom?

Šestorka na izdisaju

Autor(i): FARUK BORIĆ

Iz medija bliskih HDZ-ovima stigao je kontraodgovor, da je, ipak, riječ o principijelnim pitanjima zastupljenosti pojedinih konstitutivnih naroda u izvršnoj vlasti. Hrvati kao najmalobrojniji narod, stav je HDZ-ova i dobrog dijela medija „iz zapadne Hercegovine“, ne smiju biti preglašani i njihova se *politička volja* mora poštivati, a poštuje se tako što svi predstavnici u izvršnoj vlasti moraju doći iz onih stranaka koje imaju 50 plus jedan posto izbornog legitimiteta. (...)

I tako unedogled traje taj začarani krug argumentiranja koji se na kraju svodi na to da postoje barem dva bloka stranaka koje imaju

različite koncepte viđenja BiH: Jedna je troetnička isključivost političkog života u BiH, zasnovana na većinskoj volji svakog od etnija, i to po principima liberalne demokratije (50 plus jedan posto svakog od etnija, koji se potom udružuju u etničke koalicije), druga koja je stava da treba faktor građanske države (apstraktnog, u Ustavu BiH spomenutog građanina) kombinirati sa pravima grupa, među ostalim i etničkim, koja u prethodnih 20 godina nikada nisu deklarativno pobrojana, niti je za to postojala *politička volja* stranaka što se hvastaju da štite interese svoga naroda.

20. DNEVNI AVAZ, 24. 9. 2011.

Sead Lisak, direktor Agencije za borbu protiv korupcije BiH

Ne možemo hapsiti kao hrvatski USKOK

Autor(i): MIRELA KUKAN

„Onog momenta kada je došlo do *političke volje* i odluke da se riješ i pitanje imenovanja rukovodstva Agencije, u kratkom vremenu je i postupljeno. Posebno me raduje što je ovim imenovanjem odaslana jasna poruka i opredijeljenost da se s deklarativne prešlo na praktičnu podršku, bez koje nema istinske borbe protiv korupcije. Zbog težine posla koju sa sobom nosi čelna pozicija u sličnim agencijama, za nju u susjednim zemljama nije vladalo preveliko interesiranje kada su birani čelni ljudi.“

21. NEZAVISNE NOVINE, 19. 9. 2011.

Najdžel Kejsi, ambasador Velike Britanije u Bosni i Hercegovini

Želimo da BiH postane pouzdana članica EU

Autor(i): DEJAN ŠAJINOVIĆ

NN: Možete li procijeniti hoće li OHR ostati u BiH u naredne četiri godine? KEJSI: Ovo u potpunosti zavisi od djelovanja vođa ove zemlje. Kad

bi postojala *politička volja* i odlučnost da se riješe otvorena pitanja, na način koji bi pokazao da BiH ima uspješnu i održivu budućnost, poštujući osnovne principe i duh Dejtonskog sporazuma, tada OHR više ne bi bio potreban. Mi ćemo biti jednako sretni kao i drugi kad taj dan dođe.

22. DANI, 16. 9. 2011.

BiH na takozvanom evropskom putu

Usta puna ničega

Autor(i): DRAGAN STANOJLOVIĆ

Što se domaćih zvaničnika tiče, oni evropskim putem BiH mašu kao lepezom, po dnevno-političkoj potrebi, ali bez ikakvog realnog smisla i osnova. Tako je Zajednička komisija za evropske integracije Parlamentarne skupštine BiH zaključila (?) da će ovogodišnji izvještaj o napretku naše zemlje biti nepovoljan. S tim se, zamislite, složila i Nevenka Savić, direktorica Direkcije za evropske integracije BiH, uz konstataciju da „za brži evropski put BiH nedostaje *politička volja*“.

23. OSLOBOĐENJE, 14. 9. 2011.

Roland Gilles, ambasador Francuske u BiH

Jaz između BiH i njenih političara

Autor(i): JASNA FETAHOVIĆ

BiH je najavila ove godine aplikaciju za članstvo u EU, no dva su uslova: zakon o državnoj pomoći i presuda u predmetu „Sejdić – Finić“. Mislite li da je moguće da BiH ove godine završi taj posao? GILLES: „Sve je moguće kada postoji *politička volja*! To se ostvaruje putem iskrenog dijaloga između političkih snaga u zemlji i ubrzanjem procesa odlučivanja. Biti država kandidat pretpostavlja funkcionalnu državu. U tom smislu naglašavam da je moja zemlja privržena ujedinjenoj državi BiH,

sa suverenitetom koji se niti dijeli niti prenosi. BiH hitno treba poslati pozitivne signale EU pokazujući kroz djela želju da se pridruži evropskoj porodici. Ne treba misliti da će BiH imati povoljniji tretman koji će je lišiti njenih obaveza. Sigurno se međunarodna zajednica angažovala da podrži Bosnu i Hercegovinu, ali na njenim čelnim ljudima je da pređu put za koji su samo Bosanci odgovorni.“

24. DNEVNI LIST, 12. 9. 2011.

INTERVJU Jelko Kacin, član Evropskog parlamenta izaslanstva za odnose s Albanijom, BiH, Srbijom, Crnom Gorom i Kosovom
BiH treba državnu vladu umjesto Vijeća ministara

Autor(i): PREDRAG ZVIJERAC

Kod priče o ustavnim reformama u BiH uvijek se poteže i pitanje entitetskog glasanja te teritorijalnog preustroja. Po Vašem mišljenju, u kojem smjeru bi se trebalo i moglo ići? Je li realno stvaranje evropskih regija u FBiH i RS-u, ili čak u cijeloj BiH bez entiteta? KACIN: Sve opcije su na stolu i sve opcije su realne ukoliko postoji *politička volja*. BiH je tijekom svoje povijesti oduvijek bila geografska, administrativna, kulturna i ekonomska cjelina, bez unutarnjih granica. Međutim, ne mislim da je pitanje entiteta ključno. Ukoliko BiH na državnoj razini ima sve mehanizme vlasti koji su potrebni za provođenje obveza koje proistječu iz članstva u EU-u, onda i entiteti mogu opstati. Regionalizacija BiH je svakako jedan od načina za postizanje izlaza iz sadašnje pat-pozicije, ali je potrebna i državna vlada umjesto blijedog Vijeća ministara bez pravih ovlasti.

25. OSLOBOĐENJE, 9. 9. 2011.

Novi ambasador Velike Britanije u BiH Nigel Casey

Međunarodna zajednica je odgovorna za budućnost BiH

Autor(i): J. FETAHOVIĆ

Zbog specifičnosti nedavne historije, međunarodna zajednica još ima značajnu odgovornost prema BiH. Ali, ne možemo sami postići napredak, istakao je Casey tokom svog prvog susreta s predstavnicima bh. medija. On je naglasio da je neophodna jaka *politička volja* i vizija političkih lidera u našoj zemlji. Dobro je poznato koje su to odluke potrebne da BiH dobije status kandidata za EU. Sa dovoljno odlučnosti, one se mogu brzo donijeti. Ovo je vrijeme za novi napor, kako bi ova zemlja krenula naprijed, počevši s formiranjem novog Vijeća ministara. Shvatamo da je BiH izrazito složena zemlja. Ali i druge složene zemlje uspješno rade, i sam predstavljam jednu takvu zemlju.

26. OSLOBOĐENJE, 03. 9. 2011.

Parlament BiH intenzivirao što brže usvajanje

Zakon o državnoj pomoći BiH prihvatljiv za Bruxelles

Autor(i): A. TERZIĆ

S obzirom na to da je Vijeće ministara prijedlog zakona uputilo na razmatranje po redovnoj proceduri, a zbog važnosti njegovog donošenja moguće je da se zatraži ubrzavanje tog procesa. Vjerujem kako postoji *politička volja* da se što prije donese zakon o sistemu državne pomoći u BiH te da je moguće stoga odrediti da se proces donošenja paralelno obavlja u oba doma Parlamentarne skupštine BiH. To je najoptimalnije rješenje i u najbržoj varijanti moglo bi se desiti da zakon bude donesen u drugoj polovini oktobra, ocijenio je Genjac.

27. DNEVNI AVAZ, 26. 8. 2011.

Reakcije na zatvaranje Umjetničke galerije

Politika kao granate

Autor(i): M. ČU.

Ministar kulture i sporta Kantona Sarajevo Ivica Šarić mišljenja je da je ovakav stav prema sedam institucija kulture od državnog značaja porazan i opasan po društvo i državu. Ukoliko stanje ostane kakvo jeste, danas se ugasila Umjetnička galerija BiH, a sutra će to biti neka druga institucija, stoji, između ostalog, u Šarićevoj reakciji. Podvlači da ipak u slučaju ovih institucija nije problem novac, već *politička volja*.

28. DNEVNI AVAZ, 22. 8. 2011.

Opada broj pacijenata koji plaćaju liječenje

Sve više privatnika želi u državni sektor

Autor(i): E. HA

Politička volja Tamo gdje je potrebno dodatno plaćanje za očekivati je manji broj pacijenata. Znam da su cijene nepromijenjene, što je dokaz da ambulante ipak rade. Nažalost, još ne postoji nijedna privatna ambulanta koja je ušla u sistem izjednačavanja s javnim sektorom. Republika Srpska je nekoliko godina ispred nas jer su oni završili taj posao. Mi smo na posljednjem mjestu na Balkanu. Tolika tromost je posljedica *političke volje*, a mi smo životno zainteresirani da uđemo u sistem, kaže Omeragić. Obrtničke radnje Mi želimo biti dio zdravstvenog sistema, a ne dio obrtničkih radnji. Prethodna vlast je situaciju pogoršala. Što se tiče nove vlasti, ne mogu još ništa reći jer ona tek treba profunkcionirati.

29. OSLOBOĐENJE, 20. 8. 2011.

Michael Brand, zastupnik CDU-a u Bundestagu

Međunarodna zajednica mora ispraviti greške u BiH

Autor(i): JASNA FETAHOVIĆ

Dejtonski ustav bi propao u svakoj drugoj evropskoj državi, jer, jednostavno, on nije u skladu sa civilizacijskim dostignućima. Hrabrost da se ovo izgovori i *politička volja* da se tu nešto učini ne može biti zadatak samo Bosne i Hercegovine, već se s tom situacijom, u kojoj se zakazalo, mora i međunarodna zajednica konfrontirati. To sigurno neće uspjeti ako Evropa i međunarodna zajednica Bosni i Hercegovini kažu „vi to morate sami“, već to može uspjeti samo ako se pokaže spremnost da se stare greške korigiraju.

30. SLOBODNA BOSNA, 11. 8. 2011.

Vera Jovanović, predsjednica Helsinškog komiteta za ljudska prava BiH

Institucije Bosne i Hercegovine su najodgovornije za slučajeve Ilije Jurišića, Ejupa Ganića i Jovana Divjaka; sporazum sa Srbijom je ponižavajući za BiH!

Autor(i): MAJA RADEVIĆ

„Ustav kaže da smo svi mi jedno stado i da se čoporativno moramo brinuti da, ako pripadamo određenom narodu, a živimo tamo gdje to stado nije u većini, moramo da razmišljamo i da se bojimo“, izjavili ste prije nekoliko mjeseci. Vjerujete li da će u Bosni i Hercegovini ikada postojati jedinstvena *politička volja* za temeljnom reformom Ustava? „Mislim da bi za nas jedina šansa bila da nas Evropska unija primi pod svoje okrilje mimo uslova koje je postavila, a koje ćemo, očigledno, vrlo teško zadovoljiti.“

31. DNEVNI AVAZ, 19. 8. 2011.

Nepotizam i korupcija

Autor(i): MIRELA KUKAN

U Bosni i Hercegovini ne postoji *politička volja* za borbu protiv korupcije na najvišem nivou, upozorila je Grupa država za borbu protiv korupcije (GRECO), važna institucija Vijeća Evrope, koja je izvijestila o katastrofalnoj situaciji u našoj zemlji. Osim ovog izvještaja, novinski stupci u posljednja dva dana preplavljeni su informacijama o nepotističkim imenovanjima na važne direktorske pozicije, koje provodi nova vlast predvođena SDP-om.

32. OSLOBOĐENJE, 27. 7. 2011.

Bariša Čolak, ministar pravde BiH

Potrebni su nam stručnjaci i političko suglasje

Autor(i): MIMI ĐUROVIĆ-RUKAVINA

Zašto je to baš tako? „Potrebno je mnogo stručnih ljudi, a na kraju krajeva, za sve je potrebna i *politička volja*. Ako nje nema dovoljno i ako ne ma suglasja, onda je sve teško. Upravo su iz tog razloga ovakve konferencije dobre. Tu vidimo gdje su problemi, analiziramo ih, otvoreno svim tim problemima pogledamo u oči i idemo da ih mijenjamo. Ne bježim od činjenice da još dosta toga moramo napraviti, a mnoge stvari i promijeniti za sve nas u boljem smislu.“

33. DNEVNI AVAZ, 17. 7. 2011.

Pjer Mirel, direktor Direkcije za zapadni Balkan u EK

BiH ne smije gubiti vrijeme

Autor(i): SANJA ŠABANOVIĆ

Donošenje zakona o državnoj pomoći još nije razriješeno. Značajni koraci su načinjeni u pogledu finaliziranja nacрта zakona. Evropska komisija blisko saraduje sa svim relevantnim akterima u tom procesu. Apeliramo na vladu da razriješi još svega nekoliko otvorenih pitanja kako bi zakon mogao biti predstavljen državnom parlamentu. BiH je sposobna ostvariti opipljive rezultate ukoliko postoji odgovarajuća *politička volja*. Ukidanje viznog režima to jasno dokazuje.

34. NEZAVISNE NOVINE, 18. 7. 2011.

Jan Bratu, ambasador Kraljevine Norveške u BiH

BiH nije napravila napredak u ispunjavanju uslova za vojni savez

Bez koraka ka NATO-u već 14 mjeseci

Autor(i): DEJAN ŠAJINOVIĆ

Jan Bratu, ambasador Norveške u BiH, ističe da ne vjeruje da će BiH do septembra ispuniti obaveze, ali kaže da postoji *politička volja* lidera u BiH. „S obzirom na to da nemamo vlast na državnom nivou, to je nešto što otežava ovaj proces. Vjerujem da će pitanje MAP-a biti jedno od prvih pitanja koje će preuzeti novi Savjet ministara u koordinaciji sa Predsjedništvom BiH“, rekao je on. Iz Američke ambasade u Sarajevu nam je rečeno da bi i sadašnji Savjet ministara mogao do septembra da riješi pitanje vojne imovine kada bi bilo *političke volje*. „Ambasada SAD se ne slaže s tvrdnjama da BiH ne može ispuniti uslove MAP-a do septembra ove godine. Mi podstičemo trenutne vlasti da rade na pitanjima vojne imovine kako bi se ispunio septembarski rok“, navedeno je u Američkoj ambasadi.

35. SLOBODNA BOSNA, 7. 7. 2011.

Jerzy Chmielewski, ambasador Republike Poljske u BiH

Podrška bh. zahtjevu za članstvo u EU

Autor(i): DANKA SAVIĆ

Od prvog jula Poljska, jedina njena članica koja nije upala u recesiju tokom aktuelne ekonomske i finansijske krize, preuzela je od Mađarske šestomjesečno predsjedavanje Vijećem Evropske unije. Naša novinarka razgovarala je s ambasadorom Republike Poljske u BiH Jerzynom Chmielewskim o tome šta su prioriteti poljskog predsjedavanja EU-om, o politici proširenja EU-a, iskustvima Poljske iz pretpristupnog perioda... „Zakon o državnoj pomoći ne bi trebao biti problem za samu aplikaciju. Ostaje naravno i zakon o popisu, a za NATO i pitanje vojnih nekretnina, a sve se to može riješiti puno brže ako imate vladu i ako postoji *politička volja*. Očekujemo da će Peter Sorensen, koji je ne samo novi šef Delegacije EU-a u BiH nego i specijalni predstavnik EU-a, aktivno preuzeti svoju ulogu u BiH, te da će strukturalni dijalog započeti u Banjoj Luci produžiti. Nadamo se također da će Vijeće ministara BiH u novom sastavu odlučno pristupiti ispunjavanju tih nekoliko uvjeta kako bi BiH podnijela zahtjev za članstvo.“

36. OSLOBODENJE, 10. 7. 2011.

Michael Tatham, ambasador Velike Britanije u BiH

Previše maksimalističkih političkih stavova

Autor(i): JAKUB SALKIĆ

Politička volja • Ima li BiH ijednog lidera koji je sposoban dovesti zemlju do statusa kandidata za ulazak u EU? „Mnogo je stranaka u Parlamentarnoj skupštini BiH i sve one bilo da su na vlasti ili u opoziciji će imati značajnu ulogu. Naglasak bih stavio ne na jednog političkog lidera već na formiranje jedne političke volje koju će dijeliti sve stranke

u cilju ostvarivanja napretka na putu ka EU. Iz primjera drugih zemalja u procesu pristupa EU, tamo gdje takva snažna *politička volja* postoji, ona može postati vodeća snaga za reforme koje će zemlji omogućiti da napravi impresivan i brz napredak ka članstvu u EU. To je dinamika koju treba postići i ovdje u BiH.“

37. DNEVNI LIST, 25. 6. 2011.

CCI je prije dvije godine pokrenuo inicijativu da se promijeni način izbora ravnatelja u školama

Dželilović nije pokazao interes da roditelji biraju ravnatelje

Autor(i): ALMEDINA BEČIĆ

Prema riječima projekt-menadžera Centara civilnih inicijativa Adisa Arapovića prije dvije godine je službeno pokrenuta inicijativa u HNŽ-u, te nakon niz sastanaka s ministrima, uključujući resornog ministra obrazovanja Esada Dželilovića, zaključeno je da uopće ne postoji *politička volja* da se roditeljima omogući presudna moć odlučivanja. Političke stranke imaju primarni zadatak sebi priskrbiti što više moći i nipošto ne odustaju od iste. To naravno nije dobro, posljedice toga su već itekako vidljive, mnogo manje se pozornosti obraća na kvalitetu obrazovanja. Praktično su ravnatelji i školski odbori postali politička funkcija, što je totalno nedopustivo, istaknuo je Arapović.

38. OSLOBOĐENJE, 12. 6. 2011.

Damir Mašić, federalni ministar obrazovanja i nauke

Politika može ukinuti dvije škole pod jednim krovom

Autor(i): SENITA ŠEHERĆEHAJIĆ

„Ukoliko uzmemo u obzir činjenice sa terena te da je, kao što i znate, izvjestan napredak zabilježen samo na području ZDK-a, gdje je došlo

do pravno-administrativnog ujedinjena ovih škola, onda nije teško zaključiti da se u prethodnom periodu vrlo malo radilo na iskorjenjivanju ovog fenomena. Načini su postojali i još postoje. Samo nije postojala, prije svega, *politička volja* onih kantonalnih ministara obrazovanja i kantonalnih vlada gdje je ova pojava prisutna.“

39. OSLOBOĐENJE, 26. 5. 2011.

Tunjologija

Autor(i): V. SELIMBEGOVIĆ

U intervjuu za Press objavljenom i u izdanju za Republiku Srpsku, jer ipak je riječ o „jednom od najvećih bošnjačkih intelektualaca“, kako o sebi svjedoči sam akademik, saznali smo i najnoviju verziju njegovog duhovnog i političkog angažmana. Akademik Filipović se zapravo svih ovih krvavih godina borio da BiH ostane u Jugoslaviji, a protiv „zapadnjačkih lopova“ (akademikova konstrukcija), jer je akademik shvatio da „početkom devedesetih u BiH nije uvažena njihova (srpska; op. aut.) *politička volja*“. „Kobnu grešku“ napravio je Alija Izetbegović „odlukom o odvajanju od Jugoslavije u kojoj su bili rešeni nacionalni problemi Srba, Hrvata i Bošnjaka“. Ova najnovija akademikova vizura prošlosti zapravo je zbog budućnosti: „Srbi treba da vode računa o svom položaju i pravima u BiH da ne bi doživeli ono što su doživeli 1941.“

40. SLOBODNA BOSNA, 5. 5. 2011.

Prof. Florian Bieber, međunarodni ekspert za Balkan

SDP je svojim nepopustljivim isključivanjem dva HDZ-a iz vlasti i nametanjem „svojih Hrvata“ ohrabrio destruktivnu i opasnu retoriku Milorada Dodika

Autor(i): DANKA SAVIĆ

Ima li ona uopće kapacitet da ubrza formiranje državne vlasti u BiH?

„Problem nije u kapacitetu, nego u pitanju ima li volje. Sutra bi mogla biti formirana vlast samo ako postoji *politička volja*. Belgija ovih dana ‘slavi’ godinu dana bez vlade. Belgija funkcionira dobro i bez vlade, a središnji problem nedostatka vlade u Belgiji je politički spor oko organizacije države i statusa frankofonskih Belgijanaca u flamanskim predgrađima Brisela. Nije sigurno da li ove stalne svađe blokiraju formiranje državne vlasti, ili neke stranke žele konfrontaciju kako se ne bi formirala vlast.#

41. SLOBODNA BOSNA, 31. 3. 2011.

Tokom prošlosedmične posjete Bosni i Hercegovini Mevlut Çavasoglu, predsjednik Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope, u razgovoru s našom novinarkom analizirao je prilike u BiH, kao i ispunjavanje obaveza naše zemlje prema ovoj evropskoj instituciji. Ugledni turski diplomat dramatično upozorava na posljedice koje bi politička agonija mogla imati na međunarodni položaj BiH

Probleme kakve danas imamo sa BiH imali smo samo u Moldaviji; ako se ne otklone, Vijeće Evrope će suspendirati BiH!!!

Autor(i): DANKA SAVIĆ

U posljednja dva dana razgovarali ste s političarima u Sarajevu, a razgovor započinjemo nakon Vašeg povratka iz Banje Luke. S kakvim dojmovima se vraćate u Strasbourg?

„Svi s kojima sam ovdje razgovarao su mi kazali da žele postići dogovor, ali ostaje činjenica da BiH nema vlast. A njena uspostava je najvažniji prioritet za vašu zemlju. To je jednostavno neophodno da bi se provodile reforme i ispunjavale obaveze na putu ka evropskim integracijama. Moram priznati da sam bio ugodno iznenađen klimom koja vlada unutar Predsjedništva BiH, to je ohrabrujuće. Međutim, uopćeno govoreći, ovdje je prijeko potrebna *politička volja* za reforme, među kojima je najznačajnija reforma Ustava.

42. SLOBODNA BOSNA, 24. 3. 2011.

Platforma za spašavanje najgorih među nama

Autor(i): SENAD AVDIĆ

„Kako, kolega Avdiću, komentirate neustavni izbor vlasti u Federaciji BiH?“, pita me u petak malo prije ponoći u trećem Dnevniku Hrvatske televizije urednik i voditelj Siniša Kovačić. Dva-tri minuta mi trebaju samo da, neukim i nezainteresiranim, poslovično površnim hrvatskim gledateljima približim „dramatičnu političku scenu BiH“. Velim da ustavnost, ili neustavnost, bilo koje odluke ne propisuje *politička volja*, inat, povrijeđena taština bilo čija, pa ni predsjednice Federacije, omiljene Čovićeve pravne „umjetnice“ Borjane Krišto. Za takve seriozne državno-pravne ocjene nisam osposobljen, niti pripravan; nadležan je isključivo Ustavni sud Federacije.

43. DNEVNI AVAZ, 25. 3. 2011.

Muhamed Filipović o politici koja se vodi u ime Bošnjaka
Nedopustivo je da se Hrvati svedu na nacionalnu manjinu

Autor(i): MUHAMED FILIPOVIĆ

„Mislim da bi te snage, snage oponiranja takvoj politici u Bosni i Hercegovini, mogle sigurno pobijediti i vratiti zemlju na ispravan kurs političkog razvoja, koji bi, konačno, otvorio put iz ovog *circulusa viti-osusa* u kojem se već godinama nalazimo.“ Falsificiranje *političke volje* Hrvata Pisac ovih redova je već kod prvog izbora člana SDP-a Željka Komšića za člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine u režiji SDP-a i bez podrške bilo koje stranke s hrvatskim predznakom ukazao na loše strane i ustavnopravnu inkonzistenciju ovakvog postupka SDP-a koji će imati za posljedicu slabljenje političkog i svakog drugog jedinstva u Bosni i Hercegovini i omogućiti veoma ozbiljne političke špekulacije i negativne akcije.

44. DANI, 4. 3. 2011.

Prof. dr. Edin Rizvanović

Bez državne pomoći državi nema pomoći

Autor(i): DŽENANA KARUP-DRUŠKO

DANI: Gospodine Rizvanoviću, je li BiH ekonomski funkcionalna država?
RIZVANOVIĆ: Bosna i Hercegovina je institucionalno neizgrađena država. Radi se o procesu koji zahtijeva dosta vremena, znanja i upornosti. Kako ovaj proces bude napredovao tako će i funkcionalnost sistema, uključujući ekonomski, biti veća. Glavne determinante ovog procesa su *politička volja* i spremnost prihvatanja evropskih standarda.

45. NEZAVISNE NOVINE, 7. 3. 2011.

PDP: Vlast RS nema iskrenu namjeru

Autor(i): SRNA

Crnadak je juče u Banjaluci rekao da su za ovu stranku „prazna priča i obična farsa“ nedavno održana tematska sjednica Vlade RS o borbi protiv kriminala i korupcije i pismo predsjednika RS, koje je istim povodom upućeno pravosudnim institucijama RS. On tvrdi da vlast u RS već pet godina nije riješila nijedan krupan problem i nijedno pitanje iz oblasti korupcije i kriminala, odnosno zloupotrebe javnih sredstava. Crnadak kaže da je najveći problem taj što u RS ne postoji *politička volja* za borbu protiv kriminala i korupcije, koju bi trebalo da kreira vlast RS.

46. DNEVNI LIST, 16. 2. 2011.

IZVJEŠĆE EBRD-a: Europska banka za obnovu i razvoj očekuje pozitivan rast ekonomije u Bosni i Hercegovini u 2011., ali upozorava na nužnost nastavka reformi

BiH mora reformirati svoj javni sektor ako želi oporavak i razvoj

Autor(i): P. ZVIJERAC

„*Politička volja* za provedbu teških mjera fiskalne konsolidacije, daljnje liberaliziranje ekonomije, kao i poboljšanje poslovnog okruženja pomoći će Bosni i Hercegovini da se vrati na održivi model ekonomskog rasta“, rekao je EBRD-ov vodeći ekonomist Peter Sanfey. Jedan od ključnih prioriteta s kojim se suočava Bosna i Hercegovina je nastavak procesa privatizacije i napredak u reformama koje imaju za cilj poboljšanje investicijske i poslovne klime u zemlji.

47. OSLOBOĐENJE, 2. 2 2011.

Zašto Željko Komšić nije ugrožen?!

Autor(i): JOSIP VRIČKO

Primjerice, u Hrvatskoj o tomu jednako misle i oni koji se, inače, ne mogu usuglasiti koji je danas dan. Pa tako i Andrija Hebrang i Vesna Pusić tvrde kako najmalobrojniji bosanskohercegovački narod u ovom trenutku nema pravi temelj za svoj politički utjecaj, te da se njihova *politička volja* ne predstavlja onako kako je izražena na izborima. Uostalom, Pusićeva, čije prizivanje za razliku od Josipovićeve trećeg entiteta nije u nas izazvalo nikakvu reakciju, u ovom kontekstu poseže za slučajem Komšić. I to retorikom koja se nimalo ne razlikuje od one što dolazi iz Hercegovine ljute. (...) Rezultat čega je, ne zaboravimo, zajednička izjava hrvatskoga predsjednika i premijerke Jadranke Kosor od 12. siječnja u kojoj se inzistira na jednakopravnosti Hrvata, ali još i više na utvrđivanju (definiranju) predstavnika konstitutivnog naroda kao onog predstavnika čiji se legitimitet ostvaruje iskazivanjem većinske *političke volje* pripadnika naroda iz čijih redova dolazi. Pri čemu Lagumdžiju, po osobnom priznanju, nije iznenadila Kosorica jer hadezeovi su opet ko sestre rođene.

48. DNEVNI LIST, 31. 1. 2011.

Turski ministar vanjskih poslova Ahmet Davutoglu s hrvatskim političarima

Potpore platformi SDP-a, SDA, HSP-a i "Boljitka"

Autor(i): I. MARIĆ

Predsjednici HDZ-a BiH i HDZ-a 1990 Dragan Čović i Božo Ljubić upozorili su na zajedničkom sastanku Davutoglu na pogubnost pokušaja da se dvije najveće hrvatske stranke isključe iz vlasti i istaknuli da Turska podupire dogovor koji bi u BiH omogućio široku koaliciju i otvorio prostor

za ustavne promjene. „Ukazali smo na sve zamke i pokušaje da se eliminiira *politička volja* hrvatskog naroda na nekoj od razina vlasti kao krajnje ozbiljno pitanje s nesagledivim posljedicama za BiH. Davutoglu je za takve poruke imao razumijevanja“, rekao je Čović nakon susreta s turskim šefom diplomacije, koji je u Mostaru završio posjet BiH.

49. NEZAVISNE NOVINE, 13. 1. 2011.

Pragmatična i razumna politika šansa za uspjeh

Autor(i): VALENTIN INCKO

Ukoliko postoji *politička volja*, političari još mogu naći rješenje iako je zakon RS pred Ustavnim sudom. Stoga u narednim mjesecima, zajedno sa relevantnim partnerima iz međunarodne zajednice, treba raditi sa domaćim zvaničnicima kako bi se politički lideri vratili za sto i našli rješenje koje može biti od koristi svima. Domaće vlasti su to mogle uraditi same, ali nisu. Sada je vrijeme da se sva pitanja pogledaju iz nove perspektive. Vrijeme je za izgradnju povjerenja među političkim akterima; vrijeme je da se radi u pravom interesu svih građana. Jer političari su zbog toga i izabrani.

50. DANI, 31. 2. 2010.

Zlatko Lagumdžija, predsjednik SDP-a BiH

A onda se Dodik vratio u Banju Luku

Autor(i): VILDANA SELIMBEGOVIĆ

DANI: U ovom novogodišnjem broju Dana Vi i gospodin Tihčić ste među Ličnostima godine upravo zbog činjenice da je SDP ostvario pobjedu na izborima, a SDA uspjela da, uprkos izraženim trendovima radikalizacije, ostane dosljedna politici dogovaranja i suradnje. Zapravo su rezultati ove dvije stranke pokazali da Bosanci i Hercegovci više od novih svađa

žele vlast koja će omogućiti iskorak zemlje ka NATO-u i Evropskoj uniji. To su istovremeno i znaci velikih očekivanja od ove dvije partije: kako ih planirate ispuniti?

LAGUMDŽIJA: Postoji jedan relativno jednostavan način da se to uradi: učiti, učiti i samo učiti, pa i na vlastitim greškama, a potom, rad, rad, i još više rada. Sa ulaskom SDP-a u vlast pojavljuje se jedan novi faktor u političkoj jednačini: *politička volja* da se donose novi i provode zakoni koji su već usvojeni u ovoj državi.

DANI: Vratimo se Platformi: iako je kandidat SDP-a BiH Željko Komšić pojedinačni apsolutni pobjednik posljednjih izbora, u Platformu je – u dijelu ustavnih reformi – predviđen drugačiji izbor članova Predsjedništva. Zašto?

LAGUMDŽIJA: To je bilo predviđeno i tzv. aprilskim paketom, i ako smo tada podržali tu odredbu ne vidim razlog da je ne podržimo sada.

51. OSLOBOĐENJE, 27. 12. 2010.

Šemsudin Mehmedovic, potpredsjednik SDA i državni zastupnik

SIPA štiti krupne ribe

Autor(i): ALMIR TERZIĆ

Imali ste zamjerki u Parlamentu BiH i na činjenicu da direktor SIPA djeluje više po političkim naredbama, odnosno da mu je stvarni šef predsjednik SNSD-a Milorad Dodik. Jedan od primjera koji ste navodili je i smjena Dragana Lukača s pozicije pomoćnika direktora za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije. Zašto nadležna parlamentarna komisija, odnosno Parlament BiH adekvatno ne reagiraju? „Nažalost, nije bilo *političke volje* ni u nadležnoj komisiji za odbranu i sigurnost da se ovakve činjenice ispituju. Ukazivao sam na mnoštvo propusta u SIPA, ali uvijek sam nailazio na zid šutnje, jer se zapravo štite velike ribe, a koji su zadnjim političkim potezima oko homogenizacije nacionalnih blokova pokazali suštinu stvari. Želi se kroz zaštitu nacionalnih interesa sačuvati

od vlastite odgovornosti za očigledna kriminalna djela, što nije prvi put u BiH. SIPA je postala poluga političkih opcija, a ne Agencija za zaštitu i provođenje zakona.

52. NEZAVISNE NOVINE, 25. 12. 2010.

Dodik: Bez RS nema odlučivanja

Autor(i): D. ŠAJINOVIĆ

Republika Srpska danas je alfa i omega u BiH i nijedna odluka se ne može donijeti ako se institucije RS s njom ne slože, rekao je juče u Banjaluci Milorad Dodik, predsjednik RS, koji je razgovarao sa studentima Fakulteta političkih nauka u Beogradu. „Do prije tri godine visoki predstavnici su stalno nametali odluke i smjenjivali funkcionere koji se s njima nisu slagali. Ja sam prvi političar koji im je rekao da ću, ako me smijene, raspisati referendum o otcjepljenju RS. Tada su nametanja prestala“, rekao je Dodik. Dodik je studentima rekao da se BiH održava na životu nasiljem stranog faktora, te da je *politička volja* srpskog naroda u RS osamostaljenje tog entiteta, ali da danas nije trenutak da se to realizuje.

53. OSLOBOĐENJE, 23. 12. 2010.

Upravni odbor Zavoda MIO/PIO FBiH

Nužna reforma mirovinskog sustava

Autor(i): J. GUDELJ

Zijad Krnjić, ravnatelj Zavoda MIO/PIO FBiH, izjavio je kako bi bilo dobro da se ujedine mirovinski zavodi FBiH i RS-a, te kako bi time bile povećane minimalne mirovine u RS-u, i to na razinu onih u FBiH. „To je proces za koji je potrebna i jaka *politička volja*. To se neće učiniti preko noći, ali mi se zalažemo za ujedinenje fondova u FBiH i RS-u“, rekao je Krnjić. Petrović je, pak, naglasio kako proračun fonda MIO/PIO FBiH iznosi

približno kao proračun čitave Federacije BiH te kako je jako odgovorno upravljati tolikom svotom novca.

54. DNEVNI LIST, 20. 12. 2010.

SNSD, SDS i dva HDZ-a trebali bi u Mostaru održati zajednički sastanak

„Hrvatsko-srpski“ blok protiv plana SDP-a

Autor(i): DARIO PUŠIĆ

Izvršni tajnik SNSD-a Rajko Vasić tvrdi kako ove stranke imaju visoko usuglašene stavove o tomu kako treba izgledati vlast u zemlji, ali da je ranije bilo govora kako bi bilo dobro organizirati još jedan sastanak u središnjici HDZ-a BiH u Mostaru. Ideja je da se pokuša ostvariti takav kontakt u Mostaru kako bi se stavovi još jednom učetvero presabrali, „iako mi nemamo tajni“, naveo je Vasić, ali je upozorio da SNSD i dalje traži da se poštuje hrvatski izborni legitimitet. Ovdje nije u pitanju HDZBiH nego *politička volja* hrvatskog naroda, a Vasić podsjeća kako predsjedatelj Vijeća ministara mora biti iz najsnažnije hrvatske stranke. „Ako sada prekinemo rotaciju, onda nikada više ni Srbi neće biti na čelu Vijeća ministara“, objasnio je Vasić.

55. DNEVNI LIST, 13. 12. 2010.

U Dubrovniku održan deseti, jubilarni seminar „Korporativno upravljanje pravac ekonomskog oporavka BiH“, koji je okupio više od 300 uglednih menadžera i ekonomista

Naša zemlja mora povećati povjerenje u svoju ekonomiju

Autor(i): G. ŠIMOVIĆ

Govoreći o pravcu ekonomskog oporavka naše zemlje, Lagumdžija ističe nekoliko stvari. „Prvo, mi svoj ekonomski opravak trebamo zasnivati na

podizanju konkurentnosti, što znači prije svega jačanjem institucija, borbom protiv administracije, smanjivanjem javne potrošnje u neprofitnoj administraciji, smanjivanjem postotka naših proračuna koji se troše na administraciju te potpunom reformom javne uprave, koja će sama po sebi podići konkurentnost, jer će biti fleksibilnija”, smatra Lagumdžija. S druge strane, on ističe stimuliranje jačanja izvoza, jer bez jačanja izvoza apsolutno nemamo nikakvih šansi, potom borbu protiv korupcije. „Posljednja stvar, u koju treba upakirati sve to zajedno, jest ‘politički rebranding’, odnosno prepravljjanje imidža BiH kao problematične zemlje. Ako ovo posljednje spada u političku ravan, prethodne tri stvari su također *politička volja* koja će se usmjeriti na te tri stvari, odnosno na jačanje izvozne orijentacije, jačanje konkurentnosti i borbe protiv korupcije i kriminala”, kazao je Lagumdžija.

56. DNEVNI AVAZ, 21. 11. 2010.

Tomas Kantrimen, zamjenik pomoćnika državnog sekretara SAD-a
Amerika ne pravi novi plan za BiH

Autor(i): SEAD NUMANOVIĆ

Izjave svih velikih funkcionera, uključujući i predsjednika Obame, u štampi pokazuju da ko god govori o Evropi danas, ne može a da ne spomene BiH. Pripremamo li neki novi plan? Rekao bih da ne! SAD će podržati sve snage u BiH koje su spremne za prave reforme. A te snage znaju koje su „prave reforme”? Mislim da da. Oni znaju koji su prioriteti sada. Naprimjer, moguće je da vidimo neki kompromis u vezi s vojnom imovinom čak i prije formiranja nove koalicije. Imamo svaku mogućnost za to i voljeli bismo vidjeti takav razvoj događaja. Prioriteti su i promjene Ustava BiH u vezi s tzv. Evropskom klauzulom i primjenom presude Suda u Strazburu. To neće biti lako, ali manje-više svi u BiH saglasni su da su to pravi prioriteti. Ako postoji *politička volja*, a mislim da postoji, onda se ova pitanja mogu brzo riješiti. Vidjet ćemo. Do političara u BiH je.

57. OSLOBOĐENJE, 21. 11. 2010.

Thomas Countryman, zamjenik pomoćnika državnog sekretara SAD-a

Treći entitet nije rješenje

Autor(i): FARUK BORIC

Kada kažete još mnogo toga treba da se uradi, na šta prvo mislite? Šta je to što američka administracija, kao jedan od transatlantskih partnera BiH, smatra da pod hitno treba uraditi? „Veliki je spisak domaćih zadataka i građani BiH to znaju mnogo bolje od mene. A ja bih rekao da je prvo potrebno formirati koaliciju, i to ne na osnovu toga ko će dobiti koju fotelju i funkciju, nego na osnovu programa za napredak u BiH. Drugo, mislim da je krajnje vrijeme za rješenje pitanja vojne imovine. Mislim da je to sasvim moguće i da sada postoji *politička volja* svih stranaka. Nismo u uzavreloj atmosferi političke kampanje, i to može da se radi istovremeno sa formiranjem koalicione vlade. Treće, postoje neke promjene Ustava BiH za koje se svi slažu da su neophodne. Naprimjer, ispravljanje problema koje je identificirao Sud za ljudska prava u Strasbourgu, ali i pitanje evropske klauzule. To nisu jednostavna pitanja, ali manje-više postoji konsenzus da se to treba uraditi. Pored toga, postoji mnogo stvari koje zahtijevaju građani BiH i koji očekuju od svojih lidera da vlada postane više efikasna. To ne znači da država mora da bude centralizovanija. Mi još podržavamo bit Daytonu, a to je država BiH sa punim suverenitetom, dva entiteta i tri konstitutivna naroda. I to je osnova za BiH.

58. NEZAVISNE NOVINE, 20. 11. 2010.

Sulejman Tihić, predsjednik Stranke demokratske akcije, o novoj vlasti i ustavnim promjenama

SDA ne želi bošnjačku državu

Autor(i): NATAŠA KRSMAN

Šta podrazumijeva velika koalicija i koje bi stranke trebalo da je formiraju? TIHIĆ: „Veliku koaliciju čine SNSD, SDS, HDZBiH, HDZ 1990, SDP i SDA. Tu koaliciju treba formirati ako postoji *politička volja* da se radi ustavna reforma i ako možemo dogovoriti koje oblasti obuhvata ta reforma.“ Da li je formiranje te koalicije uslovljeno ustavnom reformom? TIHIĆ: „Iz drugih razloga ona nam ne treba jer daleko je teže funkcionisati sa šest nego sa četiri stranke. Govorio sam da bi vlast trebalo da formiraju četiri stranke: SDP, SNSD, SDA i HDZBiH. Mi ne možemo mijenjati odluke SNSD-a da ide u blok sa SDS-om, niti da dva HDZ-a čine drugi blok.“ Može li se desiti da koalicija bude i veća, jer SDP pregovara i sa manjim strankama? TIHIĆ: „Po ovome kako SDPBiH gleda na stvar, čini mi se da bi ta koalicija mogla biti i šira, ali to njih pitajte.“ Pa, hoće li neka stranka ostati u opoziciji? TIHIĆ: „Kako stvari stoje, teško da hoće. Ustavna reforma je najteže pitanje u BiH.

59. OSLOBOĐENJE, 14. 11. 2010.

Boris KOŽEMJAKIN, predsjednik Jevrejske opštine Sarajevo

Prevara dobija pravo građanstva

Autor(i): EDINA KAMENICA

- Zašto je JZ u BiH bio, i sada je, protiv spomenutog zakona s takvim sadržajem? „Mogao bih o tome dugo pričati, ali suština je u ovome: legitimiraju se rješenja koja daju pravo građanstva novoj prevari, kojima se provodi nova otimačina, mnogo grublja od one što se desila nacionalizacijom i koja je, nažalost, definitivna te, kao takva, pogubna po

vlasnike nacionalizovanih stanova, odnosno njihove nasljednike. Nema *političke volje*.

- I, opet, zakona o restituciji nema ni na vidiku? „Nažalost, nije postojala, a izgleda ne postoji ni sada, kako se to popularno kaže, *politička volja*. Iako bih, naravno, volio da me novoizabrana vlast demantuje, ali nisam optimista da će se nešto bitno promijeniti i ubuduće. Oni koji su do sada defilovali našom političkom scenom kao da su se dogovarali da se o ovome samo priča, dok se novinari i rijetki pojedinci ne umore... Do izražaja je došao dvojni moral zastupnika koji su članovi različitih političkih stranaka, ali i vjernici i pripadnici istih ovih crkava i vjerskih zajednica. Na jednoj strani, oni donose proklamacije o neotuđivosti privatne svojine, na drugoj strani se zaklinju u Božije zakone koji brane tu imovinu, a u stvarnosti isti oni je otimaju, posredno ili neposredno.

60. DNEVNI LIST, 6. 11. 2010.

Završeno jubilarno 50. zasjedanje Biskupske konferencije BiH

Mora se braniti imovina Crkve i opstanak

Autor(i): ANTUN MRKONJIĆ

Govoreći o procesu povratka Hrvata u RS, biskup Komarica je izrazio razočarenje što ne postoji *politička volja*, ali niti materijalna sredstva da se povratak osnaži. „Potičem političare iz BiH i RH da sjednu i naprave novu strategiju povratka i isprave nepravdu na svim stranama. Nažalost, to ide jako sporo i neodlučno. Dojam je da nisu usklađeni koraci domaćih i stranih moćnika. U razgovorima mi stranci kažu: ‘Biskupe, pa mi smo izdvojili ogromne novce za povratak, a napretka nema.’ Netko će morati odgovoriti na pitanje gdje su ti novci otišli. Zašto Hrvati iz RS-a nisu dobili pomoć kao Srbi i Bošnjaci za povratak u FBiH?“, pita se biskup Komarica.

61. DNEVNI AVAZ, 1. 11. 2010.
Sesija Asocijacije „Krug 99“
BiH urediti po švicarskom modelu
Autor(i): KRUG 99

BiH je simbol, jer predstavlja tri svijeta, pravoslavni, katolički i islamski, i zato je jako važna, ali i u isto vrijeme komplicirana, što predstavlja zagonetku, izjavio je jučer Franjo Topić na sesiji Asocijacije nezavisnih intelektualaca „Krug 99“ o temi „BiH simbol i zagonetka“ u Sarajevu. Prema njegovim riječima, BiH je prošla tri velike epohalne promjene: promjenu jednog sistema u drugi, jedne države u drugu, i naposljetku prošla je ono najgore, a to je rat. „Svi znaju da trenutno političko uređenje BiH nije dobro i da je sada potrebna dobra *politička volja* da se nađe bolje rješenje za sve, a ne da se ide na nečiju štetu, jer ne može se vlastita sreća graditi na tuđoj nesreći“, istakao je Topić, dodajući i da bi najprihvatljiviji i najbliži model BiH bio švicarski model uređenja.

62. DNEVNI AVAZ, 30. 10. 2010.
Politička retorika u BiH
Šta je za nas normalna BiH kada svi ne mislimo isto?
Autor(i): SANJA VLAISAVLJEVIĆ

Nakon omalovažavanja čuli smo i neke izravnije stavove o BiH. Upravo o onoj državi o čijoj „normalnosti“ se često govori i čija normalnost se definira, od jednog do drugog komadića zemlje, sasvim različito. Ne usuđujem se reći, različito od naroda do naroda, jer će mi neko odmah uzvratiti: „Ma kakvi narodi?!“ E, tu bih već morala i odgovoriti: svi oni narodi koji žive u ovoj zemlji i koji, osmotri li se *politička volja* većine, sasvim različito gledaju na uređenje i opstanak zemlje. Znam da ovo nije odgovor koji će biti rado prihvaćen, ali realnost nalaže da na pregovaračkom stolu stoje najvažnije ideje i opredjeljenja o uređenje zemlje.

63. DNEVNI AVAZ, 19. 10. 2010.

Obustavljena istraga protiv vođa boračkih organizacija

Propao Tihićev prljavi plan da herojima namontira rušenje ustavnog poretka

Autor(i): F. VELE

Kako je potvrdila portparol Kantonalnog tužilaštva Jasmina Omičević, istraga je obustavljena protiv predsjednika Saveza dobitnika najviših ratnih priznanja Dževada Rađe, zamjenika predsjednika Saveza ratnih vojnih invalida Huse Tucaka, predsjednika Skupštine Saveza demobilisanih boraca Munira Karića, predsjednika Organizacije porodica šehida i poginulih boraca Izeta Ganića, predsjednika Skupštine Saveza dobitnika najviših ratnih priznanja FBiH Šerifa Patkovića te Fahrudina Hasanovića Belog, predsjednika Saveza RVI Tuzlanskog kantona. „Učinjene radnje za koje se terete osumnjičeni ne predstavljaju krivično djelo“, navela je Omičević. Izražavajući zadovoljstvo zbog odluke Tužilaštva, Rađa je za „Avaz“ kazao da je u pitanju bio politički proces. „Čelnik SDA Sulejman Tihić i njegova stranka osmislili su i kreirali taj sramni montirani proces. Neobično mi je drago što je to sada potvrđeno. Drago mi je i što su pravosudni organi pokazali svoju snagu i moć i potvrdili da su neovisni. Oni su poštovali zakon, a ne *političku volju* vladajućih oligarhija“, kazao je Rađa za „Avaz“. SDA Dodao je da je Savez za bolju budućnost (SBB) BiH bio jedina stranka koja je od početka stala uz borbe i snažno se borila da zaštiti njihove interese.

64. NEZAVISNE NOVINE, 19. 10. 2010.

AP FBiH za revizorske izvještaje potrošila oko 370.000 KM

Baćen novac za izvještaje

Autor(i): MAJA RENER

Za finansiranje revizorskih izvještaja i drugih dokumenata potrebnih za prodaju firmi Agencija za privatizaciju FBiH u ovoj godini je planirala

300.000 KM, a s obzirom na to da će biti urađena još sigurno dva budžet će biti prekoračen. Direktor APF Enes Ganić juče se nije javljao na telefon, te nismo uspjeli saznati odakle će namiriti prekoračenje. „Vlada uporno donosi odluke o revizijama koje se čak ni ne razmatraju na sjednicama. Vlada samo kupuje vrijeme, jer očito ne postoji *politička volja* da se problemi u firmama riješe na kvalitetan način. Rješenje je ili stečaj ili prodaja“, kazao je naš sagovornik iz Vlade. Ističu da Vlada troši novac i vrijeme APF da uradi izvještaje o nečemu što se već znalo.

65. OSLOBOĐENJE, 4. 10. 2010.

Glavaš kao poruka

Autor(i): JURICA GUDELJ

Potvrđivanjem presude koju je Vrhovni sud Hrvatske odredio za Branimira Glavaša, Sud BiH je pokazao kako je i u našoj zemlji neke stvari moguće uraditi brzo i efikasno ukoliko za njih postoji volja, i to ona politička. Upravo je pitanje političke volje ustvari i ključni problem funkcioniranja bh. društva. Vrlo bi lako, kada bi postojala *politička volja*, bilo moguće uraditi brojne potrebne reforme i za bh. građane izboriti, primjerice, bezvizni režim. Također, nedostatak *političke volje*, posebice kod stranaka iz RS-a, i to primarno Milorada Dodika i njegove klike, osnovna je kočnica bilo kakvog pokušaja reformiranja Ustava BiH, odnosno stvaranja funkcionalne države. Iz svakodnevnog, pa čak i površnog, iščitavanja novina, čini se kako u BiH postoji *politička volja* za procesuiranje ratnih zločina na svim stranama i hapšenje sitnih i srednjih trgovaca lakim drogama. Tako svakodnevno čujemo izvještaje sa suđenja za ratne zločine, dok na stupcima crne kronike čitamo vijesti o zapljeni većih ili manjih količina „zeljaste materije koja svojim izgledom asocira na opojnu drogu marihuanu ili skank“. Krupnije ribe se ne diraju. Tako se malo tko ili nitko ne bavi najvećim problemom – korupcijom.

66. DNEVNI AVAZ, 24. 9. 2010.

Ambasada SAD-a organizirala prijem

Mun: Napredak u BiH nije nemoguć

Autor(i): T. L

Napredak u Bosni i Hercegovini nije nemoguć, ali je za njega potrebna *politička volja* i vizija, izjavio je sinoć ambasador Sjedinjenih Američkih Država u BiH Patrik Mun (Patrick Moon) na prijemu koji je povodom početka svoje diplomatske misije u našoj zemlji priredio u Umjetničkoj galeriji u Sarajevu. Veliki broj političara, javnih djelatnika i predstavnika međunarodne zajednice i diplomatskog kora prisustvovao je prijemu izražavajući dobrodošlicu ambasadoru.

67. DNEVNI LIST, 23. 9. 2010.

Josip Milić, sindikalni lider i četvrti na listi HSP-a BiH za HNŽ

Olovkom 3. listopada izbjegnimo nezadovoljstva, štrajkove i prosvjede

Autor(i): D. STEŠEVIĆ

Mogu se čuti mišljenja kako se ništa kvalitetno ne može promijeniti bez obzira na (ne)izlazak na izbore. Kakvo je Vaše mišljenje o ovom stavu? „U tami je potrebno upaliti svijeću, a ne zapomagati zbog mraka. U nas je, izgleda, obratno. Kao da su se ljudi naviknuli na mrak (kriminal), da im on odgovara i projicira samosažaljenje, pa je našim ljudima lakše zapomagati što su u mraku nego se odvažiti i upaliti svjetlo i tako promijeniti stanje. Uvjeren sam da se stanje može znatno poboljšati ako postoji znanje i *politička volja*. HNŽ i Mostar su prirodno bogati. U Rami i na Neretvi smo bogati hidroelektranama, u Mostaru imamo Stari most, svjetski turistički biser, Međugorje je jedno od najpoznatijih vjerskih središta u svijetu. I na koncu, jedina smo županija koja u Neumu izlazi na more, dakle jedini imamo i ljetni turizam. Sve to treba

znati ukomponirati i iskoristiti poljoprivredne i prerađivačke potencijale, a da turizam i poljoprivreda budu okosnice razvoja. Naravno, sve ovo podrazumijeva skromniju i pošteniju vlast.“

68. OSLOBOĐENJE, 14. 9. 2010.

Haris Abaspahić, analitičar Centra za politiku i upravljanje

Iz briselske smo se vratili u dejtonsku fazu

Autor(i): FARUK BORIC

U mnogim segmentima kako obaveza iz Evropskog partnerstva za BiH, tako i SSP-a, ali i drugih političkih stvari, donosioci političkih odluka blokade „pravdaju“ nedostatkom „političke volje za reforme“. Možete li definirati šta znači *politička volja*, njen nedostatak, i je li nedostatak političke volje tek eufemizam za opstrukciju? „Interesantno je da se evropske integracije puno manje spominju u ovoj kampanji nego što je to bio slučaj prethodnih kampanja. Prije 4-5 godina često se mogla čuti fraza da je BiH prešla iz dejtonske u briselsku fazu. Danas se čini da smo se opet vratili u dejtonsku fazu. Očito da obaveze na evropskom putu BiH ne predstavljaju više prvi politički prioritet stranka na vlasti. Reforme na evropskom putu, ispunjenje obaveza iz SAA i Evropskog partnerstva podrazumijevaju jačanje niza državnih funkcija, i to je proces koji su prošle sve zemlje na putu pristupa EU. Ako je nekome glavni politički prioritet neprenošenje baš nikakvih nadležnosti na državne institucije, onda je teško očekivati napredak u procesu evropskih integracija. To možemo zvati nedostatkom političke volje ili opstrukcijom, svejedno je. U tom kontekstu obaveze preuzete kroz Evropsko partnerstvo i SAA ostaju neispunjene, a zvaničnicima u EU postaje jasno da je naša opredijeljenost ka EU integracijama samo deklarativne prirode.

69. DNEVNI LIST, 2. 9. 2010.

Visoki predstavnik međunarodne zajednice u BiH Valentin Inzko
Podjela Bosne bi bila trijumf Miloševića i Karadžića

Autor(i): APA

Visoki predstavnik u BiH Valentin Inzko izrazio je nadu da će nakon izbora u listopadu doći do pozitivnih promjena u toj zemlji. „Ne želimo ponovno imati četiri godine zastoja, ne još jednom“, naveo je on u izjavi austrijskoj novinskoj agenciji APA, dodajući da je potrebna „pozitivna *politička volja* za rješenja“, koja je postojala do 2006. „Tada su došle nove osobe na vlast, došlo je do nove raspodjele moći, i iako je bilo ranije normalno da su se premijeri dvaju entiteta svake nedjelje sastajali na kavi, to se više nije događalo od 2006.“

70. START, 17. 8. 2010.

Riječ-dvije iz Banjaluke

Bogatstvo različitosti

Autor(i): TANJA TOPIĆ

Nisam mogla a da se ne sjetim kako kod nas postoji ustavna diskriminacija, pa se čak i pored presude Evropskog suda za ljudska prava ona nastavlja i dalje sistemski provoditi. Jer je ustavna. I jer ne postoji *politička volja*. Šta to ono bješe *politička volja* u ovoj zemlji? Što sam stvari duže poredila, shvatala sam da živimo u zemlji apsurdna koje je jako teško razumjeti i još teže objasniti. Jedan profesor iz Indije nije prestao da se čudi „bosanskohercegovačkim glupostima“, ne shvatajući kako tako mala zemlja može imati toliko problema. Stalno je ponavljao, što je zemlja manja utoliko su problemi veći.

71. GLOBAL, 12. 8. 2010.

Mijo Krešić, zamjenik ministra sigurnosti BiH i v.d. direktora Agencije za borbu protiv korupcije

Fenomen terorizma je ispolitiziran

Autor(i): JASMIN BOJIĆ

GLOBAL: Postoji li u Bosni i Hercegovini *politička volja* za obračun s terorizmom? KREŠIĆ: Teško je na to pitanje konkretno odgovoriti. *Politička volja* se iskazuje kroz strateška opredjeljenja i strateške ciljeve koji se prenose na agencije za provođenje zakona i kompletan sigurnosni sustav. Određenih napredaka u tom smislu ima, ali držim da je to i dalje nedovoljno da bismo mogli reći da smo na zadovoljavajućoj razini i da postoji opredijeljenost u tom pravcu koju bi pratio daleko veći angažman kod tih kaznenih djela. Naravno, u BiH je poduzeto niz aktivnosti, ali čini mi se da to još uvijek nije dovoljno.

72. DNEVNI LIST, 9. 8. 2010.

Tri godine Federacija BiH bez službenih obilježja

Grb, zastavu i himnu će birati nova vlast

Autor(i): LANA RIZVANOVIĆ

Federacija BiH od početka 2007. godine odlukom Ustavnog suda BiH nema svoja službena obilježja i neće ih ni dobiti do formiranja nove vlasti s obzirom na to da do isteka mandata trenutačne strukture vlasti ne namjeravaju razgovarati o ovoj temi. Grb, zastava i himna FBiH tako ostaju na čekanju dok se ne stvori *politička volja* i suglasnost iako je bilo pokušaja da veći entitet dobije obilježja. Povjerenstvo za utvrđivanje prijedloga obilježja FBiH, koje su činili federalni zastupnici, izaslanici, te ljudi iz struke, osam je mjeseci pokušavalo naći idejno rješenje i jednoglasno su odabrana tri idejna prijedloga grba i zastave, nakon čega su ti prijedlozi upućeni u parlament na razmatranje.

73. DNEVNI AVAZ, 17. 7. 2010.

Dogovor čelnika Vijeća ministara

Premijer i njegov zamjenik podrivaju državnu vojsku!

Autor(i): S. ROŽAJAC

Ne može se reći da za to nema novca kada znamo da se po zakonu prvo podmiruje država, a šta ostane ide entitetima. Budžet je *politička volja* parlamentarne većine. Kada parlament usvoji budžet, Ministarstvo finansija ga primjenjuje, kazali su nam u tom ministarstvu. Da predložene izmjene zakona imaju podršku Ministarstva odbrane BiH i realno utemeljenje, jučer je za „Dnevni avaz“ potvrdio i resorni ministar Selmo Cikotić. On je ocijenio da bi se time riješilo pitanje statusa učesnika rata bez narušavanja koncepta profesionalne vojske, reforme odbrane ili napretka BiH prema NATO-u. Cikotić kaže kako i on ima informaciju da je Ministarstvo finansija dalo negativan odgovor i da sada slijedi izjašnjavaње Vijeća ministara BiH. Prema Cikotićevim riječima, MOBiH će braniti stav da je moguće penzionisati otpuštene vojnike. No, tvrdi, ništa to neće vrijediti ako ostane negativno mišljenje Ministarstva finansija BiH.

74. NEZAVISNE NOVINE, 16. 7. 2010.

Špirić: Islamski kapital u BiH održava terorizam

Autor(i): M. ČUBRO

Predsjedavajući Vijeća ministara BiH Nikola Špirić izjavio je juče da kapital iz islamskih banaka investiran u našu zemlju ne služi razvoju nego pomaže razvoju radikalnog islama, koji je povezan s terorizmom. Špirić smatra i da u BiH ne postoji *politička volja* za borbu protiv terorizma. „Problem terorizma nećemo riješiti ako ga guramo pod tepih. Riješićemo ga ako se ukine politička podrška koja pogoduje razvoju te pojave. Porediti teroriste s rokerima, govori da ovdje postoji politička podrška za to. Ne mogu ti ljudi u ratu biti braća, a sada neprijatelji

zemlje. Ovdje mora doći nova politička generacija koja želi suživot i zajednički život u BiH", kazao je Špirić.

75. NEZAVISNE NOVINE, 15. 7. 2010.

Predstavnički dom Parlamenta BiH raspravljao o terorističkom napadu

Slijedi istraga o propustima policije u Bugojnu

Autor(i): M. ČUBRO

Ahmetović je izvijestio poslanike da je jučer formirao Radnu grupu za izradu zakona za borbu protiv terorizma, što je jedna u nizu mjera koje Ministarstvo na čijem je čelu namjerava poduzeti radi efikasnije borbe protiv terorizma. „Smatramo potrebnim pooštriti kaznenu politiku za krivična djela terorizma, podstrekavanja terorizma, finansiranje terorističkih aktivnosti, te obuke i vrbovanja za to. Ministarstvo sigurnosti nema nadležnosti da uradi nešto drugo, iako imam utisak da kad se nešto dogodi svi očekuju da imam nadležnosti“, istakao je Ahmetović. Poslanici iz RS tokom rasprave tvrdili su da ne postoji *politička volja* za obračun s terorizmom, ocjenjujući da su postojeće ingerencije državnih institucija dovoljne za efikasnu borbu protiv terorizma. „Traži se više nadležnosti, a ni ove se ne koriste. Ne postoji *politička volja* da se ovaj problem riješi, jer očigledno je da postoje centri koji su naslonjeni na te organizacije“, rekao je Drago Kalabić, predsjedavajući Kluba SNSD-a u Predstavničkom domu Parlamenta BiH, dok je njegov stranački kolega i zamjenik predsjedavajućeg ovog doma Milorad Živković kazao da se BiH u borbi protiv terorizma ponaša kao bolesnik koji jedini ne vidi simptome bolesti, ne želi ih prihvatiti niti otpočeti liječenje.

76. GLOBAL, 24. 6. 2010.

Međunarodni krivični sud definirao agresiju

Politička volja iznad zakona i akata

Autor(i): SVJETLANA SALOM

S pojmom agresije se zacijelo svaki bh. građanin susreo mnogo puta, a profesor Pravnog fakulteta u Sarajevu Ćazim Sadiković vijest o „histo-rijskom sporazumu“ ironizira komentaram da svaki seljak zna šta ona podrazumijeva ako znate gdje su granice, svaki napad preko njih je agresija. Ono što, međutim, naš seljak „zna“ već dvije decenije predmet je rasprava u međunarodnom pravu. Tek ovog mjeseca na sastanku u ugandskom glavnom gradu Kampali države potpisnice Međunarodnog krivičnog tribunala su se uspjele složiti oko definicije zločina agresije. Ako se laiku to čini iznenađujućim ili nevjerovatnim paradoksom, s obzirom na pravosudne procese koji su održani pred međunarodnim sudovima (prema nekim tada valjanim definicijama), Sadiković podsjeća da se i u Nuernbergu 1945. godine sudilo za agresiju i genocid. Bitna je *politička volja* „Dogovor o definiciji zločina agresije jeste neki korak naprijed, ali nije praktički primjenjiv jer, ako postoji *politička volja* tamo gdje se sve odlučuje nema poteškoća. Sjetite se samo da je glavno suđe-nje u Nuernbergu okončano u svega deset mjeseci. A vidite šta se desilo s našom tužbom u Haagu koja je trajala od 1993. do 2007. Ovo su zato više teorijske rasprave o definicijama, a praksa ide svojim tokom.“

77. GLOBAL, 17. 6. 2010.

Reforma penzionog fonda u Bosni i Hercegovini dvije godine na čekanju

Kad će zakon iskočiti iz ladice?

Autor(i): DUNJA TROGRLIĆ

No da bi radni čovjek preuzeo vlastitu sudbinu u svoje ruke i tako stekao mogućnost da sam sebi kreira starost odvajajući tokom radnog vijeka novac, morat će opet da sačeka da se reforma sinhronizira s razvojem u ostalim oblastima. Kako to obično u BiH biva, sve zavisi i od *političke volje* stranaka koje pregovaraju sa Svjetskom bankom. „Ono što daje nadu jest da MMF i Svjetska banka traže odlučne reforme na ovom polju te da usvajanje zakona, izgleda, neće zavisiti samo od *političke volje* stranaka. U RS-u su usvojeni zakon i podzakonski akti, ali najave osnivanja dobrovoljnih fondova još nema“, kaže Dedić. Međutim, reforma penzionog sistema umnogome ovisi i o MMF-u jer ta sredstva znače stabilnost državnog budžeta koji puni penzioni fond. Direktor Federalnog zavoda PIO/MIO Zijad Krnjić ističe značaj ugovora s MMF-om kao i značaj reforme penzionog sistema za cijeli sistem.

78. OSLOBOĐENJE, 1. 7. 2010.

EU pomaže jačanju institucija u BiH

Kontrola potrošnje u javnoj upravi

Autor(i): DL. OMERAGIĆ

Jačanjem sistema finansijske kontrole će se, također, osigurati efikasno, učinkovito i ekonomično trošenje javnih sredstava. Ovim se pomaže javnoj upravi da ostvari svoje ciljeve, izgradi administrativne kapacitete i unaprijedi procese upravljanja koji su u najboljem interesu građana BiH. Ovo će, međutim, zahtijevati da *politička volja* i opredjeljenje da se provedu reforme ostane jaka na svim nivoima, kazala je Schuster.

O značaju javne interne finansijske kontrole govorili su i Marie Farrar Hockley, šefica sekcije Operacija za pravosuđe i unutrašnje poslove, reformu uprave i civilno društvo u Delegaciji EU u BiH, te Sabina Jelić i Radmila Trkulja iz ministarstava finansija FBiH i RS-a. Projekt će implementirati PKF Accountants & Business Advisers iz Velike Britanije u konzorciju sa SIPU International, Državnom finansijskom upravom Švedske i Pi Consultingom.

79. GLOBAL, 25. 2. 2010.

Odluka Evropskog suda iz Strasbourga još na čekanju

Hoće li usklađivanje Ustava rezultirati korjenitom reformom?

Autor(i): AZRA UGLJEŠA

„Upitno je koliko u BiH postoji *političke volje* da se provedu neophodne ustavne promjene. Evropa, očito, ima interes da se to uradi, ali rješavanje ovog krupnog pitanja će se, najvjerovatnije, prolongirati dok ne prođu izbori“, smatra Azra Hadžiahmetović, član bh. delegacije u Vijeću Evrope. Prioritet nad zakonima i propisima Ćazim Sadiković, član Venecijanske komisije za BiH, za razliku od Monike Mijić, smatra da bi neispunjavanje obaveze naše zemlje da izmijeni Ustav u skladu s Evropskom konvencijom o ljudskim pravima narušilo legitimitet predstojećih izbora.

80. DNEVNI AVAZ, 12. 5. 2010.

Kuzmanović posjetio mitropolita Nikolaja

Postoji dobra volja za povrat imovine SPC-u

Autor(i): FENA

Predsjednik RS-a Rajko Kuzmanović sastao se jučer u Sarajevu s mitropolitom dabrobosanskim Nikolajem, s kojim je razgovarao o otvorenim

pitanjima Srpske pravoslavne crkve (SPC), prvenstveno o povratu imovine čiji je vlasnik SPC. Kuzmanović je po završetku sastanka izjavio da ga je mitropolit Nikolaj informirao o trenutnom statusu ove imovine te istakao kako smatra da u BiH postoji *politička volja* da se Crkvi vrati ono što joj pripada, javila je Fena.

81. OSLOBOĐENJE, 30. 4. 2010.

Vanredna sjednica Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope

BiH nazvana totalitarnim društvom

Autor(i): FARUK BORIĆ

Predsjednik ACIPS-a je prenio kako je svim diskutantima potpuno jasno da se kompromis mogao napraviti prije nekoliko mjeseci, ali je trebala postojati *politička volja* i mudrost. U Strasbourgu su, kaže on, izrazito zabrinuti što vladajuća elita nije ni pokušala da na konstruktivan način pristupi rješavanju ovog ozbiljnog problema. „Samim tim, dio debata-nata je konstatovao da je BiH ‘politički invalid’ te ‘totalitarno društvo’ ustrojeno na principima etnički uređenih državnih podjedinica koje su davno prevaziđene u Evropi i koje više nikome nisu potrebne. Naglašeno je, ustavne promjene moraju da se dese i da je to posao koji prvenstveno treba da urade izabrani bh. zvaničnici u saradnji s civilnim društvom i ekspertima. Ipak, Kimmo Sasi, glavni tvorac izvještaja, podvukao je neophodnost i ‘jakog međunarodnog pritiska’ kako bi se počelo s reformom“, pojašnjava Huskić.

82. OSLOBOĐENJE, 8. 4. 2010.
Završen Sarajevo Business forum 2010
Energija i hrana pokreću regiju
Autor(i): J. SALKIĆ i H. ARIFAGIĆ

Zamjenik državnog sekretara SAD-a James Steinberg je također istakao da je SBF veoma značajan skup, koji bi trebao doprinijeti povećanju kapaciteta za investiranje i unapređenju ekonomskog razvoja. Radimo na pitanjima ekonomskog oporavka i razvoja, čime se stvara stabilno poslovno okruženje. BiH treba poboljšati investicionu klimu, uspostaviti jedinstven ekonomski prostor i unaprijediti zakone kako bi zainteresirala investitore. Teško je to postići u izbornoj godini, ali je napredak moguć, naglasio je on. Prema njegovim riječima, sve prepreke je moguće savladati ako postoji *politička volja* i spremnost na politički kompromis. Vjerujemo u BiH i njene građane, koji zaslužuju bolju budućnost, kazao je Steinberg i dodao kako postoji veliki interes američkih kompanija za BiH.

83. NEZAVISNE NOVINE, 12. 3. 2010.
Zainteresovani za rješavanje pitanja raseljenih
Autor(i): SRNA

Betoki je tokom razgovora s ministrom za ljudska prava i izbjeglice BiH Safetom Halilovićem istakao da je prilikom posjeta zemljama regiona stekao utisak da postoji *politička volja* za rješavanje pitanja izbjeglica i raseljenih lica. On je rekao da je ohrabren organizovanjem regionalne ministarske konferencije o izbjeglicama, koja će biti održana 25. marta u Beogradu, saopšteno je iz Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH.

84. OSLOBOĐENJE, 6. 3. 2010.

Juče u Madridu saslušan Veselin Vlahović Batko

Određen pritvor, nema kaucije

Autor(i): E. KAMENICA

Policajci koji su s njim imali lični kontakt potvrdili su Vlahovićevu okrutnost, i bezosjećajnost, ali, ističe ambasadorica Zovko, sada je najvažnije da Bosna i Hercegovina u Madrid pošalje argumentovane dokaze koji će poznatog suca uvjeriti da u BiH treba prvo suditi osumnjičenom za zločine. Jer, prema španskim zakonima, Vlahoviću bi prvo trebalo suditi za krivična djela za koja se tamo tereti, a riječ je o većem broju teških oružanih pljački, a, ukoliko bude „dobre volje“, može se „pozajmiti“ nakon tog suđenja Bosni i Hercegovini da i u njoj bude procesuiran. Kaznu bi, ipak, prvo odležao u Španiji. No, ako čak sudac odluci da ga odmah treba poslati BiH, *politička volja* opet može Vlahovića zadržati u Madridu.

85. DNEVNI AVAZ, 4. 3. 2010.

Mevlut Cavušolu sa bh. parlamentarcima

Prije izbora ispoštovati odluku Suda u Strazburu

Autor(i): FENA

Svi znamo da je potrebna šira ustavna reforma, međutim, neophodno je da se prije oktobarskih izbora bar izmijene one odredbe koje uređuju pitanje izbora članova Predsjedništva BiH i Doma naroda Parlamenta BiH. Ne sumnjamo da ovo može biti urađeno u periodu od dva mjeseca, jer postoje dobri prijedlozi Venecijanske komisije i domaćih i međunarodnih inicijativa. Potrebna je *politička volja*, kazao je Cavušolu na pres-konferenciji nakon sastanka sa članovima kolegija oba doma Parlamenta BiH.

86. OSLOBOĐENJE, 26. 2. 2010.

Nedostatak političke volje

Autor(i): AUTOR NIJE NAVEDEN

Analizirajući dosadašnji proces reforme javne uprave u BiH, uočen je jedan od ključnih problema: u BiH ne postoji *politička volja* za koordiniranom reformom javne uprave. Dakle, na različitim upravnim nivoima može se govoriti o više ili manje *političke volje* da se provede reforma javne uprave, no s ulaskom u sferu potrebe za njenom koordinacijom *politička volja* se topi. Ovo se navodi u ACIPS-ovom istraživanju: Procjena ostvarenog napretka u provođenju reforme javne uprave u BiH, koje je predstavljeno jučer u Sarajevu na okruglom stolu o ovoj temi. Zamjenik državnog koordinatora za reformu javne uprave Suad Musić je kazao da je ključni problem u provedbi reforme javne uprave razumijevanje ovog procesa.

87. NEZAVISNE NOVINE, 24. 1. 2010.

Za ustavne promjene potrebna *politička volja*

Autor(i): O. STJEPANOVIĆ

Ni najbolji ustavi ne mogu biti po sebi garancija dobra ako za to ne postoji *politička volja* i ambijent među ljudima, kazao je juče u Bijeljini Slavo Kukić, profesor na Mostarskom sveučilištu, prisustvujući okruglom stolu pod nazivom „Dogradnjom i izmjenama Ustava BiH brže u evropske integracije“.

88. OSLOBOĐENJE, 25. 1. 2010.

Dok Hrvatska, Crna Gora i Srbija krupnim koracima

Članstvu se ne možemo nadati prije 2025. godine

Autor(i): FARUK BORIĆ

Ali... „Zbog ovih naših odnosa mi se krećemo pet kilometara na sat, dok se Srbija kreće sto kilometara na sat. Da je i BiH jednostavno organizirana država, *politička volja* ne bi imala institucionalne mogućnosti da se suprotstavlja. *Politička volja* je povezana sa načinom organizacije države, a taj način organizacije države često producira *političku volju* koja stavlja u prvi plan zaštitu entiteta u odnosu na program integrisanja u Evropsku uniju. To je začarani krug i zato je rješenje u reformi ustava“, pojašnjava Genjac, argumentirajući svoje stavove i činjenicom da je reformi ustava u posljednjem izvještaju Evropske komisije prvi put spomenuta i na značajno mjesto stavljena ta reforma.

89. NEZAVISNE NOVINE, 29. 10. 2009.

Oprečne reakcije na poruke Savjeta EU da do dogovora u BiH moraju da dođu domaći političari

RS za unutrašnji dogovor, FBiH ne može bez stranaca

Autor(i): MIRZA ČUBRO i RADE ŠEGRT

Predsjednik SDA Sulejman Tihić kazao je da se boji da se EU povlači iz butmirskog procesa, što je posljedica odbijanja „američko-evropskog paketa“. „Zabrinut sam jer znam da ne postoji spremnost, ne postoji potreban kapacitet za unutrašnji dijalog, ne postoji spremnost da se dogovara, ni *politička volja* da se čine dogovori, odnosno hrabrost za kompromis“, kazao je Tihić.

90. NEZAVISNE NOVINE, 19. 10. 2009.

Dimitris Kurkulas, šef Delegacije Evropske komisije

Butmirska inicijativa šansa za BiH

Autor(i): MIRZA ČUBRO

NN: Zašto, prema Vašem sudu, BiH nije napravila napredak? Zastoj je evidentan i u izvještajima za 2008. i 2007. godinu. KURKULAS: Slažem se da napretka nije bilo, ali uz izuzetak uslova koji se tiču liberalizacije viznog režima, gdje je ostvaren značajan pomak. Za sve druge oblasti osnovni razlog zbog kojeg je došlo do izostanka napretka jeste nepostojanje konsenzusa o konkretnoj budućnosti zemlje kada su u pitanju evroatlantske integracije. Svjestan sam toga da je ustavna struktura vaše zemlje poprilično kompleksna, ali ne vidim da je to glavni razlog za blokade ispunjenja uslova. To tvrdim, jer smo vidjeli da su bez obzira na ustavnu strukturu, kada postoji *politička volja*, mnoge teške odluke donesene. Moram naglasiti da vjerujemo da je vašoj zemlji za dobijanje kandidatskog statusa potrebna ustavna reforma kako bi se uspostavio efikasniji i funkcionalniji sistem donošenja odluka.

91. OSLOBOĐENJE, 11. 10. 2009.

Nakon butmirskog samita političkih lidera

Ključne teme tek dolaze na red

Autor(i): G. KATANA i S. ŠEHERĆEHAJIĆ

Za razliku od realpolitičkog pristupa iz 1996, sad imamo veću zainteresovanost viših nivoa vlasti u SAD-u da se problem riješi. Međutim, ne ide se tu presijecanjem vanrednim mjerama. Očigledno da su događaji u Butmiru prvi čin sondiranja terena i akceptiranje pristupa najvažnijih učesnika i pokazatelj da doista postoji *politička volja* da se problem riješi. Zato bi nastavak razgovora za desetak dana trebalo da bude istinsko suočavanje sa pitanjima rješenja problema BiH, naglasio je Halilović.

92. DNEVNI AVAZ, 28. 9. 2009.

Nataša Kandić, izvršna direktorica FHP-a

BiH se ne može uništiti

Autor(i): SANJA ŠKULETIĆ

Mislite li da se može spriječiti ponavljanje historije na Balkanu? „Ono što se ovdje događalo u istoriji je više nedopustivo, i nadam se da postoji svijest o tome. Sad imamo više nego ikad uslova da stvorimo mehanizme koji neće dozvoliti to ponavljanje. Vjerujem da *politička volja* u jednom trenu neće biti dovoljno snažna da se odupre zahtjevu za sakupljanje činjenica. Ko će se usuditi da kaže kako ne želi činjenice. (...) No, nema opravdanja za to da se godinama u Srbiji ne uspijeva usvojiti deklaracija o Srebrenici... To je ono što mene zabrinjava, a to je da ni poslije filma o „Škorpionima“, ni poslije presude Međunarodnog suda pravde u Hagu, nije se stvorila ta *politička volja* u Srbiji da se donese deklaracija, da se priznaju žrtve Srebrenice, da se okrene novi list... Zar nije krajnje vrijeme da se izvrši pritisak da se konačno uhapse Ratko Mladić i Goran Hadžić?“

93. NEZAVISNE NOVINE, 5. 8. 2009.

BiH za EU Pandorina kutija

Autor(i): SRNA

Bosna i Hercegovina je za Evropsku uniju Pandorina kutija koja se može ponovo otvoriti, smatra Marko Papić, stručnjak Agencije „Stratfor“. Prema procjenama Agencije „Stratfor“, blokade zapadnog Balkana ka članstvu u EU mogle bi biti otklonjene da postoji *politička volja*, ali je malo vjerovatno da će najesen biti ubrzani evrointegracioni procesi.

94. OSLOBOĐENJE, 14. 7. 2009.

Adil Osmanović, potpredsjednik RS-a

U Republici Srpskoj je na sceni političko nasilje

Autor(i): GORDANA KATANA

Na sastanku koji ste spomenuli zaključeno je da se delegati Kluba Bošnjaka povuku iz rada u Vijeću naroda RS-a sve dok Ustavni sud RS-a ne donese odluku o promjeni Poslovnika. Znači li to da će time faktički doći do blokade zakonodavne vlasti u RS-u? „Mi nismo najsrećniji što smo se doveli u ovakvu poziciju. Mi smo stalno isticali da smo spremni na politički razgovor i dogovor, jer prije svake sjednice parlamenta RS-a zasjeda kolegij i na njemu se najbolje može osluhnuti kakva je *politička volja* narodnih poslanika. No nismo nailazili na razumijevanje da se naši prijedlozi usvajaju, dolazi do preglasavanja, a mehanizam Vijeća naroda je takođe doveden u pitanje i njegova egzistencija na ovakvim osnovama je potpuno devalvirana, jer gotovo svi zakoni na koje je postavljeno pitanje zaštite nacionalnog interesa bošnjačkog naroda dobili su zeleno svjetlo na Ustavnom sudu RS-a. Ako se ovako nastavi, otvara se pitanje dalje egzistencije Vijeća naroda. Treba imati na umu da u Vijeću naroda SNSD drži tri kluba, i to više nije Vijeće naroda već vijeće stranaka. Ovo je vrh ledenog brijega i mi jedino na ovakav način možemo skrenuti pažnju i domaće i međunarodne javnosti da se dalje ne smije ćutati, jer sve što je nakaradno urađeno tokom rata, pod komandom ratnog zločinca Radovana Karadžića, sada se želi legalizirati i mi to ne smijemo dozvoliti.“

95. OSLOBOĐENJE, 6. 7. 2009.

Omer Ibrahimagić: Državopravni i politički razvitak BiH (12)

Međuentitetska koordinacija

Autor(i): OMER IBRAHIMAGIĆ

Naprotiv, zagovornici entitetskog ekskluziviteta na račun izgradnje državne infrastrukture, svaki pokušaj pokretanja inicijativa da se neka pitanja iz dosadašnje nadležnosti entiteta rješavaju na nivou države su obeshrabrivali tvrdnjom da te inicijative, odnosno zakonsko reguliranje na nivou države, nemaju osnova u Ustavu BiH, kako oni kažu 'nije u skladu sa Dejtonom'! Ako je Ustav BiH Aneks 4. Dejtonskog sporazuma, ako on dakle obavezuje entitete na međusobnu saradnju, da nakon šest mjeseci od njegovog stupanja na snagu započnu „pregovore s ciljem uključivanja i drugih pitanja u nadležnost institucija Bosne i Hercegovine“, onda zaista nema mjesta ovakvim prigovorima, pogotovu danas kada će biti skoro osam godina od kako je Ustav BiH stupio na snagu. Dakle, nije u pitanju da li to „Dejton“ omogućuje, već da li postoji *politička volja* da se BiH institucionalno i u pogledu nadležnosti uspostavi kao normalna evropska država.

96. NEZAVISNE NOVINE, 12. 6. 2009.

Predsjedništvo SDA o imenovanju prvog čovjeka Vlade Federacije BiH

Mustafa Mujezinović kandidat za premijera FBiH

Autor(i): MIRZA ČUBRO

Sulejman Tihić, predsjednik SDA, pojasnio je jučer da će imenovanjem novog federalnog premijera biti okončana rekonstrukcija Vlade FBiH. „Imenovanje novog premijera neće značiti bilo kakve druge personalne promjene u Vladi. Nije postojala *politička volja* za to u ovom trenutku. Dakle, Mustafa Mujezinović bit će novi premijer FBiH, a sadašnji ministri

ostat će na svojim pozicijama“, rekao je Tihić. Kebo je naglasio da će već danas vjerovatno biti donesena i odluka o razrješenju Nedžada Brankovića, koji je krajem prošlog mjeseca podnio ostavku na dužnost premijera.

97. DNEVNI AVAZ, 31. 5. 2009.

Lideri trojke o Solaninom pismu

Dodik: Moramo staviti tačku na prepucavanja!

Autor(i): F. VELE i S. ŠKULETIĆ

Prudska trojka, koju čine lideri SDA, SNSD-a i HDZ-a BiH Sulejman Tihić, Milorad Dodik i Dragan Čović, jednoglasno je za „Avaz“ potvrdila spremnost da ubrzano radi na ispunjavanju pet ciljeva i dva uvjeta koje je pred BiH postavilo Vijeće za implementaciju mira (PIC), odnosno da ispuni očekivanja visokog predstavnika EU za vanjsku politiku i sigurnost Havijera Solane (Javier) te do kraja juna riješi pitanje državne imovine. Ukoliko postoji *politička volja* i ukoliko svi želimo da postupamo po Ustavu BiH, možemo to riješiti na temeljima prijedloga OHR-a iz doba Miroslava Lajčaka.

98. DNEVNI AVAZ, 20. 4. 2009.

Munib Jusufović, šef Nezavisnog kluba poslanika SBiH

Formiranje nove stranke je neizbježno

Autor(i): A. DEDAJIĆ

Moje mišljenje je da je ključno pitanje Kongres SDA u maju koji će utjecati na budućnost SBiH, navodi Jusufović. Prema njegovim riječima, postoji *politička volja* da se pojedini članovi SBiH i SDA udruže i naprave jedan novi politički subjekt čiji je jedini cilj stabilnost BiH. Spadam u grupu ljudi koji smatraju da će u narednom periodu doći

do tog udruživanja. To se mora desiti i mislim da smo vrlo blizu toga, kazao je Jusufović. Kako kaže Jusufović, formiranje Nezavisnog kluba poslanika SBiH ima posebnu simboliku zbog strukture članova. Marko Vešović prije godinu i po napustio je SBiH, sada je član novog kluba. Alija Kurtović je dobitnik „Zlatnog ljiljana“, dok smo Aida Čikić i ja bivši članovi Predsjedništva SBiH, kaže Jusufović.

99. OSLOBOĐENJE, 13. 3. 2009.

Vjerni Bogu, vjerni Bosni: Fratar i njegova Bosna (39)

Europska paradigma

Autor(i): PETAR ANĐELOVIĆ

U političkom smislu nije više dostatna puka tolerancija, u čijem bi okviru jedni samo tolerirali druge i u isto vrijeme na razne načine ograničavali njihova prava i njihove mogućnosti razvitka, kao što je to bivalo u minulim stoljećima i desetljećima. Nužan je novi model političke i kulturne ravnopravnosti, i to na individualnoj i kolektivnoj razini. To se odnosi na svaki narod i na svaku državu, pa tako i na Bosnu i Hercegovinu. „Ukoliko se ne oblikuje istinska *politička volja* za jednu takvu opciju“, reći će Srećko Džaja, „onda se svaki politički govor o Bosni pretvara u lanjski snijeg a njezina budućnost u vrelj upitnik.“

100. NEZAVISNE NOVINE, 6. 3. 2009.

Putokaz

Od Pruda do Brisela

Autor(i): TADEJ LABERNIK

Visoki predstavnik EU za spoljnu politiku i bezbednost Havijer Solana napokon je shvatio da, ako EU stvarno želi postati jaka u svom dvorištu, onda ne treba da gubi kredibilitet i mora da stoji iza svojih standarda a i

iza svojih dogovorenih predloga. Ako je tako, kandidat EU predstavljat će međunarodnu zajednicu u BiH. I službenik američkog Stejt departmenta posredno je dao do znanja da SAD nikada nisu bile protiv kandidata EU. Dobar znak za Evropu, a i za BiH. Dio političke elite u Bosni i Hercegovini još ne shvata da put u Brisel vodi preko Pruda i sličnog političkog djelovanja koje mora putem dijaloga i kompromisa dovesti do istinskih prioriteta rešavanja funkcionisanja jedne složene zemlje. Dugoročnu održivost tih rešenja ne može obezbediti međunarodna zajednica, već samo *politička volja* svih aktera u bosanskohercegovačkoj politici.

101. OSLOBOĐENJE, 27. 12. 2008.

Stanje države

U dejtonskom glibu

Autor(i): ZIJA DIZDAREVIĆ

S uspostavom RS-a kao entiteta (sa brojnim nadležnostima državne snage) konstitucionalizirana (ustavno dozvoljena) je negativna *politička volja* spram bh. države. Ta negativna volja je ustavno omogućena po dvije osnove (entitetska i nacionalna) sa snagom veta. Ovdje nije riječ o zaštiti regionalnih (entitetskih) i nacionalnih interesa ugroženih od državne (pre)vlasti već o ustavno prihvaćenom pravu da ratne namjere nastave svoj put unutar pravno-političkog poretka, unutar mirovnog sporazuma?! RS je nastala kao negacija BiH i dozvoljeno joj je da kao takva traje i ustavnopravno i tolerancijom međunarodnih autoriteta. Premijer Milorad Dodik optimalno koristi te pogodnosti ostavljajući u igri opciju otcjepljenja RS-a, a kao minimum tražeći da se očuvaju ustavni okviri koji omogućuju da RS vlada sudbinom cijele BiH. BiH je u neprirodnoj političkoj i pravnoj situaciji. Ovo je sistem u kojem slabiju ustavnu poziciju ima država u odnosu na njene administrativno-teritorijalne jedinice. Ovo je država u kojoj je moguće da se *politička volja*

jednog dijela zemlje, jedne političke stranke, ili čak pojedinca, izdigne iznad ustava, države i svih njenih građana. Dobro je što su čelnici HDZ-a BiH Dragan Čović, SNSD-a Milorad Dodik i SDA Sulejman Tihić dogovorili da se izmjene Ustava BiH pokrenu u državnoj skupštini. Tamo će se provjeravati iskrenost i dometi *političke volje* te trojke pojedinačno i skupno. Dobro bi bilo da opozicija u tom poslu učestvuje snagom predlaganja, a, ne unaprijed odbijajućim stavom i (samo)isključivanjem iz pokušaja koji ima podršku odlučujućih međunarodnih aktera bh. zbilje.

102. DNEVNI AVAZ, 20. 12. 2008.

Valeri Peri, zamjenica direktora Odjela za obrazovanje Misije OSCE-a u BiH

Mnoge škole asimiliraju djecu

Autor(i): ADNAN MUMINOVIĆ

Potrebna je *politička volja* da se od BiH napravi zemlja u kojoj se djeca neće razdvajati po etničkoj i nacionalnoj osnovi i nacionalnim nastavnim programima, konstatira u razgovoru za naš list zamjenica direktora Odjela za obrazovanje Misije OSCE-a u BiH Valeri Peri (Valery Perry). Ona smatra da bi rješavanju nagomilanih problema doprinijelo i dobro ustavno uređenje države, jer bi jaka državna vlast mogla odgovoriti na sve potrebe svojih građana. Kako komentirate posljednja istraživanja UNICEF-a, „Save the Childrena“ i Fonda otvoreno društvo BiH, u kojima se ponovo ukazuje na problem diskriminacije u bh. obrazovnom sistemu? „Ta istraživanja veoma su dobro provedena, ali nije ništa posebno novo otkriveno. OSCE, kao i neke druge nevladine organizacije koje rade u oblasti obrazovanja, već odavno ukazuju na problem diskriminacije i potrebu da taj problem mora biti riješen. S ovim posljednjim istraživanjima ipak imamo dodatne izvore i informacije na koje se možemo osloniti.“ Koliko su vlasti BiH učinile da riješe postojeće probleme? „Činjenica je, nažalost, da domaći zvaničnici nisu mnogo učinili svih

ovih godina da BiH dobije multinacionalan, sveobuhvatan, tolerantan i antidiskriminatoran obrazovni sistem. Ali, kao primjer dobrog napretka može se izdvojiti Brčko Distrikt. Oni su pokazali da nastavnici, roditelji, političari i učenici, kada nešto zaista žele, mogu to i učiniti. Radi se o *političkoj volji*.

103. OSLOBOĐENJE, 12. 12. 2008.

Michael Tatham, ambasador Velike Britanije u BiH

Nema vremenskog roka za zatvaranje OHR-a

Autor(i): MUHAREM BAZDULJ

Kako vidite trenutnu situaciju u BiH, mislim prvenstveno na prudski sporazum i razvoj događaja nakon njegovog postizanja? „Da se vratim na izvještaj EK-a. U njemu su označena dva glavna problema. Prvi je usporavanje reformi u proteklom periodu. Mene je, recimo, šokirala statistika. U jednakom vremenskom periodu prethodni saziv državnog parlamenta usvojio je oko 80 zakona, a ovaj sadašnji jedva dvadesetak. To je iznimno jasan dokaz usporavanja reformi. To je, dakle, prvi problem. Drugi problem je pogoršanje političke klime u zemlji. Rješavanje tih problema glavni je zadatak za bh. vlasti. Mislim da je sporazum iz Odžaka, odnosno prudski sporazum, korak u dobrom pravcu. Taj sporazum dokazuje da se ako postoji *politička volja* može postići napredak čak i u vrlo kompleksnim pitanjima.

104. NEZAVISNE NOVINE, 12. 12. 2008.

Iz sporazuma iz Pruda do zakona

Autor(i): E. D.

Ključno u ovom trenutku je da se sporazum lidera SNSD-a, SDA i HDZ-a BiH iz Pruda pretvori u konkretna zakonska rješenja, istakao je Miroslav

Lajčak, visoki predstavnik u BiH, nakon susreta sa Draganom Čovićem, predsjednikom HDZ-a BiH. „*Politička volja* postoji. Sporazum sada treba da se materijalizira i na taj način da se iskaže potvrda spremnosti za integracijske procese s Evropskom unijom“, rekao je Lajčak.

105. DNEVNI AVAZ, 27. 11. 2008.

Britanski ambasador u posjeti Mostaru

Tejtem: Dogovor iz Pruda što prije pretvoriti u zakone

Autor(i): A. DU.

Britanski ambasador u BiH Majkl Tejtem (Michael Tatham) poručio je jučer tokom posjete Mostaru kako očekuje da se politički dogovor lidera SDA, HDZ-a BiH i SNSD-a iz Pruda, odnosno principi koji proizlaze iz njihovog dogovora, što prije pretvore u zakonske okvire. Odgovarajući na pitanje „Dnevnog avaza“, ambasador Tejtem rekao je da Vlada Velike Britanije gleda na sporazum Sulejmana Tihića, Dragana Čovića i Milorada Dodika kao na pozitivnu stvar, koja pokazuje da u BiH postoji zajednička *politička volja*. Ako ona postoji, onda se može naći zajedničko uporište za sva teška pitanja.

106. NEZAVISNE NOVINE, 20. 11. 2008.

Ministar bezbjednosti BiH o kašnjenju formiranja kancelarije za borbu protiv korupcije

Nema političke volje

Autor(i): M. ČUBRO

Ured za borbu protiv korupcije u BiH s istražnim nadležnostima neće biti formiran jer ne postoji *politička volja*, tvrdi ministar sigurnosti BiH Tarik Sadović. Ministarstvo sigurnosti je do juna ove godine trebalo da pripremi zakon o osnivanju ovog ureda. „Lično bih volio da osnujemo

instituciju koja će, po uzoru na hrvatski USKOK, imati istražne nadležnosti u borbi protiv korupcije. To je nažalost nemoguće, jer ne postoji *politička volja* za takvo što. Mi ćemo vjerovatno dobiti tijelo na državnom nivou, koje će koordinirati rad postojećih institucija u čijoj je nadležnosti istraživanje korupcije“, kazao je Sadović.

107. NEZAVISNE NOVINE, 8. 11. 2008.

Pjer Mirel, direktor za zapadni Balkan u Evropskoj komisiji

Bh. lideri moraju postići kompromis za reforme

Autor(i): DEJAN ŠAJINOVIĆ

NN: Mislite li da će bh. vlasti preporuke iz izvještaja ispoštovati?
MIREL: Organi vlasti su početkom ove godine uspjeli pronaći konsenzus potreban za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Privremenog sporazuma. Do sada su na zadovoljavajući način ispunili obaveze proizašle iz Privremenog sporazuma, vezane za trgovinu i trgovinska pitanja, koji je stupio na snagu prije svega nekoliko mjeseci i dodatno liberalizirali trgovinu između Evropske unije i vaše zemlje. Očekujem da će organi vlasti takođe biti u mogućnosti da prevaziđu postojeći zastoj i ispoštuju naše preporuke date u ovogodišnjem izvještaju o postignutom napretku. Čini se da lideri ne pokazuju osjećaj za što hitnije rješavanje ovih pitanja niti odgovornost za prevazilaženje postojeće situacije. Ono što je sada potrebno su odgovornost, *politička volja* i odlučnost.

108. OSLOBOĐENJE, 1. 11. 2008.

Premijer RS-a Milorad Dodik

RS neće predati vojnu imovinu u vlasništvo BiH

Autor(i): G. KATANA

„Mi, kada je u pitanju vojna imovina, ne tražimo ništa više nego poštivanje Dejtonskog sporazuma koji je jasno rekao da se imovina koja se nalazi na teritoriji nekog od entiteta smatra njegovim vlasništvom“, istakao je premijer RS-a. On je kazao da „Federacija BiH svu vojnu imovinu može pokloniti BiH, ali RS to neće učiniti jer za to ne postoji *politička volja*, niti na to po ustavu ima pravo“.

109. NEZAVISNE NOVINE, 4. 10. 2008.

Nema političke volje za promjenu Ustava BiH

Autor(i): SRNA

Rajko Kuzmanović, predsjednik RS-a, rekao je da u ovom trenutku ne postoji *politička volja* ni objektivna potreba da se ide u radikalnu promjenu Ustava BiH. „Postoje različite tendencije da se Ustav BiH mijenja radikalno, ali to su neozbiljni zahtjevi, jer za mijenjanje Ustava su potrebne pretpostavke, odnosno opšta društvena potreba za tim, saglasnost tri konstitutivna naroda i jedna *politička volja*, koja to može ostvariti“, rekao je Kuzmanović u uvodnoj riječi 5. savjetovanja „Oktobarski pravnički dani“, na kojem se raspravljalo o izgradnji i funkcionisanju pravnog sistema.

110. DANI, 30. 5. 2008-
Silajdžićev jezik
Autor(i): IVAN LOVRENOVIĆ

Bosna i Hercegovina je za to upravo ogledni primjer. Dok je – u političkom okviru Jugoslavije, u režimu jednostranačja i ideološkoga monolita – svoja tri nacionaliteta čvrstom rukom držala pod kontrolom u poluhiberniranom stanju, jezično pitanje bilo je rješavano u pravcu jedinstvenosti – najprije kao stvaranje unitarnoga srpskohrvatskog jezika za četiri „štokavske republike“, potom kao stvaranje tzv. bosansko-hercegovačkog standardnojezičnog izraza za Bosnu i Hercegovinu. *Politička volja* vladajuće strukture tu je igrala presudnu ulogu, struka (lingvistika) ju je samo servisirala. Od časa (višestranačje, izbori 1990, put u državnu nezavisnost...) kada je strast za nacionalnim samoidentificiranjem bila oslobođena od svih ograničenja, promijenila se i *politička volja* u odnosu prema jeziku. Stvorena su umjesto jednoga tri politička establishmenta, zauvijek je pokopan projekt transetničkoga „bosansko-hercegovačkog standardnojezičnog izraza“, a odlučno pokrenut proces trojezične etnonacionalne standardizacije. Logično je da su Bošnjaci (tada još uvijek Muslimani) pri tomu prednjačili, jer su najduže i bili izloženi nacionalnom nepriznavanju. Struka je i opet zdušno servisirala, a servisira i danas, takav standardizacijski izbor i smjer, u sva tri nacionalna slučaja jednako.

111. NEZAVISNE NOVINE, 21. 3. 2008.
Nezavisni stav
Banjaluka, konačno
Autor(i): DRAGAN RISOJEVIĆ

Banjaluka će, izgleda, konačno i na papiru postati glavni grad Republike Srpske, nakon što je parlament, u prvom krugu, usvojio izmjene

entitetskog ustava. Time će formalizovati faktičko stanje, kakvo je još od 1998. godine, kad su entitetske institucije preseljene iz Pala u Banjaluku. Zahvaljujući nečijoj gluposti, sve ove godine u Ustavu je stajalo da je glavni grad Sarajevo. Ne Srpsko, ne Istočno, nego Sarajevo! Sve ove godine nije postojala *politička volja* da bi se ta jedna riječ zamijenila, baš kao što smo sve ove godine čekali da se iz Ustava izbriše smrtna kazna. Kamo sreće da su nam ove, čisto tehničke stvari jedini problem, ali, opet, ovo pitanje je banalno kolika je i politička tvrdoglavost, zbog koje je sve ove godine u Ustavu stajalo da je glavni grad jednog entiteta u stvarnosti glavni grad drugog entiteta!

112. OSLOBOĐENJE, 7. 12. 2007.

Od Dejtona do Brisela

Nakon parafiranja SSP-a, niko više ne diže tenzije

Autor(i): ENSAR ZGODIĆ

Zapravo, dodao je naš sugovornik, vrijeme potpisivanja SSP-a, stjecanja statusa kandidata i prijema u članstvo, razlikuje se od zemlje do zemlje. On je istakao primjer Slovačke, iz koje dolazi i visoki predstavnik Miroslav Lajčak, koja je među zadnjima potpisala SSP, a onda samo nekoliko godina kasnije postala članicom. *Politička volja* EU „Sve ovisi od *političke volje* zemalja EU, a pogotovo raspoloženja javnosti. Ja čak mislim da bi EU i Srbiji dodijelila status kandidata samo ako bi ona pristala na neovisnost Kosova. Ako se stvari ubrzaju sa Srbijom i Crnom Gorom, nema razloga da se ne ubrzaju i sa BiH. Inače, u EU su nas uvijek vezali sa Srbijom. Pregovori su pokretani u gotovo istom razdoblju, sve zbog stabilnosti“, kazao je Hadžikadunić, te dodao da po podnošenju aplikacije treba proći oko godinu dana za odgovor na pitanja EU.

113. OSLOBOĐENJE, 5. 11. 2007.

Narodna skupština RS-a ponovo o Lajčakovim odlukama
Izlazak iz krize ovisi od dogovora eksperata

Autor(i): G. KATANA

Član Izvršnog odbora Partije demokratskog progresa Igor Crnadak smatra da se nazire izlaz iz krize nastale nakon posljednjih odluka visokog predstavnika u BiH, te da je očigledno da su stvoreni preduvjeti za rješenje te situacije sastankom pravnih timova RS-a i OHR-a. „Sada nam treba samo *politička volja*“, kazao Crnadak u nedjelju u Banjoj Luci, te dodao da PDP nije za blokadu rada institucija, krizu u BiH, niti je svojim stavovima imao namjeru da ugrožava autoritet i poziciju OHR-a u BiH. Prema njegovim riječima odluke visokog predstavnika otvarale su jedan broj mogućih, malo vjerovatnih, ali mogućih situacija da jedan narod ili entitet bude odsječen od procesa odlučivanja u BiH, što je bio razlog da se Lajčakove mjere ne prihvate u RS-u, bez pojašnjenja.

114. DNEVNI AVAZ, 21. 10. 2007.

Džudit Bet na predavanju u Sarajevu

U BiH nema *političke volje* da krajnji cilj bude ulazak u EU

Autor(i): A. GR.

Viša naučna saradnica za pitanja politike Evropske unije prema zapadnom Balkanu pri Institutu za sigurnosne studije EU u Parizu Džudit Bet (Judith Batt) jučer je u Sarajevu kazala da u BiH nema *političke volje* i namjere da krajnji cilj bude članstvo u Evropskoj uniji. U toku višesatnog predavanja o evropskoj perspektivi BiH, koje je organizirao Pres-ured specijalnog predstavnika EU (EUSR), u saradnji sa Asociacijom Alumni centra za interdisciplinarnе postdiplomske studije, Bet je prisutnima iznijela svoja zapažanja o trenutnom položaju BiH u svijetu i razlozima zašto je ona uprkos svim naporima još na mrtvoj tački. Glavni razlog vidi

u nepostojanju *političke volje* i namjera čiji bi krajnji cilj bio integracija sa EU. „Uloga visokog predstavnika je da stvori preduvjete, ali on ne može stvoriti formacije koje bi dovele do *političke volje*. Bh. lideri u svojim javnim obraćanjima ostavljaju dojam da oni uistinu žele napredak za ovu zemlju, ali im u praksi nedostaje ta *politička volja*. Ne žele ispuniti uvjete za prijem u EU, nego te iste uvjete redefinišu u svoju korist“, kazala je Bet na jučerašnjem predavanju.

115. OSLOBOĐENJE, 2. 8. 2007.

Tihić i Lajčak zadovoljni formiranjem Vlade HNK

Autor(i): J. FETAHOVIĆ

Također, i visoki predstavnik Miroslav Lajčak pozdravio je formiranje Vlade HNK i apelovao na nju da izgradi sopstveni kredibilitet tako što će nadoknaditi izgubljeno vrijeme: „Nepostojanje vlade jasno je unazadilo HNK. Nova vlada mora se fokusirati na potrebe građana kako bi postigla konkretne rezultate.“ On će u narednim danima ukinuti suspenziju isplate sredstava iz budžeta političkim strankama na državnom i federalnom nivou. „Formiranje vlade u HNK ne samo da je dobro samo po sebi nego je i primjer da kada postoji *politička volja* pošten kompromis može biti postignut. Takvo preuzimanje odgovornosti upravo je ono što ovoj zemlji treba danas i u budućnosti, na njenom putu ka EU“, saopćeno je iz Lajčakovog ureda.

116. NEZAVISNE NOVINE, 19. 6. 2007.

Miroslav Lajčak, novoimenovani visoki predstavnik međunarodne zajednice u BiH

Bonska ovlaštenja u slučaju kršenja Dejtona i Ustava BiH

Autor(i): MIRJANA KUSMUK

Lajčak je u svom prvom intervjuu nakon što ga je Savjet ministara EU juče imenovao na dužnost visokog predstavnika u BiH kazao da je za reformu Ustava BiH ključna stvar *politička volja* i dogovor političkih lidera. „To je vaša zemlja, vaš ustav, tu ne može ništa da se nameće. Teško da mogu da zamislim uspjeh projekta koji je guran snagama spolja. Meni je bitno da nađemo zajednički konsenzus oko ključnih pitanja“, dodao je. Lajčak je podvukao da je neophodno da BiH za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju ispuni sva tri preostala uslova, a to su saradnja s Hagom, reforma policije i reforma sistema javnog emitovanja. „Svi uslovi su od iste važnosti“, kazao je.

117. NEZAVISNE NOVINE, 28. 3. 2007.

Visoki predstavnik danas u Mostaru

Politički lideri moraju promijeniti stanje

Autor(i): T. Š.

Kristijan Švarc-Šiling, visoki predstavnik u BiH, danas će posjetiti Mostar, gdje će sa Ljubom Bešlićem, gradonačelnikom Mostara, Muratom Ćorićem, predsjednikom Gradskog vijeća, te predstavnicima stranačkih klubova razgovarati o napretku u procesu ujedinjenja grada Mostara. „Tom prilikom visoki predstavnik će ukazati na to da su politički lideri Mostara ti koji moraju promijeniti stanje u tom gradu“, navodi se u saopštenju iz OHR-a. „Mostaru je potrebno jačanje klime odgovornosti. *Politička volja* za preuzimanje odgovornosti, postizanje kompromisa i uključivanje u konstruktivan dijalog su ključni za napredak u Mostaru“, dodaje se u saopštenju.

118. OSLOBOĐENJE, 16. 2. 2007.

Uoči sastanka političkih lidera o reformi policije

Potrebna je „samo“ dobra *politička volja*!?

Autor(i): A. T.

Uvjeren sam kako bi Evropskoj uniji bio dovoljan samo i izraz postojanja *političke volje* i konsenzusa za otpočinjanje sistema reforme policije, te da bi se odmah mogao potpisati i Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, odnosno ne bi bilo daljnjih prepreka za taj čin, kazao je u četvrtak predsjedavajući Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH Beriz Belkić, komentirajući sastanak lidera vodećih političkih partija koje je sazvaio za petak predsjedavajući Vijeća ministara Nikola Špirić, posvećen reformi policije. Reforma policije je dugotrajan proces, naglasio je Belkić, za koji je potreban period od najmanje dvije do tri godine, te da tome procesu treba da prethodi donošenje veoma važnih akata kao što su zakon o policiji, te podzakonska rješenja koja će osigurati njegovo provođenje na terenu. „Mislim kako EU od nas u BiH, odnosno lidera političkih stranaka, očekuje da imaju i iskažu *političku volju* da su spremni slijediti opredjeljenja proistekla iz osnova dogovorene strukture. Direkcija za reformu policije je uradila svoj posao i sačinila izvještaj o kojem se sada treba zauzeti stav na sastanku lidera političkih stranaka“, kazao je Belkić.

119. DNEVNI AVAZ, 7. 11. 2006.

Istraživanje Transparency Internationala

Političke partije u BiH i dalje najkorumpiraniji segment

Autor(i): AUTOR NIJE NAVEDEN

Reforme u proteklom periodu očito su počele davati institucionalne rezultate, ali se nisu pretvorile u konkretne efekte, što je razlog da BiH ove godine, među 163 države, dijeli 93. do 99. poziciju na Globalnom

indeksu percepcije korupcije. To je jučer u Banjoj Luci ocijenio predsjedavajući Odbora direktora Transparency Internationala (TI) BiH Boris Divjak saopćavajući rezultate najreprezentativnijeg svjetskog istraživanja o korupciji. „BiH nije zabilježila napredak, te je ostala na istom mjestu kao i lani i dijeli 93. do 99. poziciju s Argentinom, Ermenijom, Eritrejom, Sirijom i Tanzanijom“, kazao je Divjak. Istaknuo je da je ključni uzrok za tako razočaravajuće rezultate to što ne postoji *politička volja* bh. vlasti za borbu protiv korupcije. „Najveća prepreka za borbu protiv korupcije jeste korupcija u samom vrhu vlasti, te neprimjeren utjecaj moćnih oligarhija i kriminalnih grupa na vlasti“, kazao je Divjak.

120. OSLOBOĐENJE, 26. 10. 2006.

Kako popuniti Klub Srba u federalnom Domu naroda

Prvo usvojiti amandmane o konstitutivnosti

Autor(i): S. ŠEHERĆEHAJIĆ

Inicijativa CIK-a za izmjenu dijela Ustava FBiH kojom bi bilo omogućeno popunjavanje Kluba Srba u federalnom Domu naroda ne može biti realizirana sve dok Predstavnički dom Parlamenta FBiH ne usvoji amandmane visokog predstavnika u BiH o konstitutivnosti naroda. Prethodni saziv za četiri godine to nije učinio. Razlog je, kažu, nedostatak *političke volje*. Podsjetimo da je federalni parlament nakon izbora 2002. konstituiran u skladu s odlukom visokog predstavnika o izmjenama Ustava FBiH. Amandmanima, koji su sastavni dio odluke, napravljena je preraspodjela delegatskih mjesta u Domu naroda kako bi bila provedena Odluka Ustavnog suda o konstitutivnosti Bošnjaka, Hrvata i Srba. Formirana su tri kluba od kojih su dva (bošnjački i hrvatski) brojala po 17, a Klub Srba devet delegata, jer ih je toliko izabrano u kantonalne skupštine odakle se po Ustavu vrši delegiranje. „Predstavnički dom je tada usvojio odluku o izmjenama Ustava FBiH, ali ne i amandmane. Stoga bi prvi korak bio da se usvoje amandmani visokog predstavnika, a onda se može ići

dalje“, kaže predsjednik Ustavne komisije Predstavničkog doma FBiH Slaviša Šućur i dodaje da tokom cijelog prošlog mandata nije postojala „*politička volja* za usvajanje tih amandmana“.

121. DNEVNI AVAZ, 7. 10. 2006.

Gorka poruka bh. Hrvatima

Autor(i): HUSEIN ORAHOVAC

Kardinal Vinko Puljić tvrdi da je izborom Komšića Hrvatima učinjena nepravda. Jeste, zasigurno, ali samo u onom dijelu u kojem je Hrvatima *de facto* onemogućeno da biraju svoga predstavnika u državni politički vrh. Ne i u onom dijelu u kojem se govori da Komšić neće znati ili neće htjeti brinuti o interesima Hrvata. Tragičnije od svega jeste to što su u BiH zakonska rješenja takva da se može posve ignorirati *politička volja* cijelog jednog naroda. U takvoj situaciji, nezadovoljstvo naroda raste, stvara se prostor za političku manipulaciju, sigurnost biva poljuljana, radikalne snage dobivaju krila... Stoga, pomalo očito postaje da se izborom Komšića Hrvate htjelo dovesti u poziciju da spas traže u zahtjevima za formiranje trećeg entiteta. A to je priča koja samo dodatno politički komplicira stvar u BiH i sigurnost u zemlji.

122. NEZAVISNE NOVINE, 24. 9. 2006.

Treća sjednica Skupštine Udruženja nestalih lica iz Krajine

Nema *političke volje* za rješavanje sudbine nestalih

Autor(i): AGENCIJE

Predstavnici udruženja porodica nestalih Srba sa područja bivše Jugoslavije istakli su *juče* u Beogradu da još ne postoji *politička volja* država u regionu za rješavanje sudbine nestalih, te da politika ne dozvoljava da se otvore poznate grobnice. Učestvujući kao gosti na trećoj

sjednici Skupštine Udruženja nestalih lica iz Krajine, oni su poručili da ova udruženja treba da izvrše pritisak na sve domaće i međunarodne institucije koje se bave pitanjem nestalih da se ovo pitanje konačno riješi.

123. OSLOBOĐENJE, 20. 9. 2006.

Polemike

Ništa nije jedinstveno

Autor(i): SALIH TATIC

Ni jedinstveno ekonomsko tržište ne može se ostvariti bez jedinstvenog političkog tržišta, a toga neće biti bez ispravljanja sistemskih grešaka u našem političkom sistemu, odnosno bez izmjena naturenog nakaradnog političkog ustrojstva naše države. Promjene u tom smislu mogli bi ostvariti i sami naši politički lideri, ali je za to potrebna *politička volja*, koja njima nedostaje. Čak se ni u doglednoj budućnosti ne naziru ni minimalni izgledi da bi entitetske političke vrhuške mogle u tom smislu postići nekakav dogovor. Bar ne dotle dok to ne bude u interesu moćne, ali licemjerne međunarodne zajednice.

124. REPORTER, 23. 8. 2006.

Konstantin Šuvalov, ambasador Ruske Federacije u BiH

Naš stav prema BiH je poštovanje postojećeg ustavnog uređenja

Autor(i): S. GOVEDARICA

Posljednjih mjeseci situacija se bitno mijenja, u smjeru poboljšanja. Naravno, naše investicije ići će tamo gdje će za to imati povoljnu klimu i gdje će postojati *politička volja* za razvoj saradnje sa Rusijom. Bez obzira na to što poslovna klima nije najbolja, čini se da se ni pojedini investitori iz Rusije, poput onog koji je ušao u rudnik „Sase“, nisu pokazali u najboljem svjetlu. Ja se ne slažem sa vama da se u ovom slučaju

investitor nije pokazao u najboljem svjetlu, jer je upravo u tom slučaju bilo nepravednih sudskih odluka i njihovog poništavanja. Bilo je diskriminacije od tamošnjih carinskih organa i isto tako bilo je nezakonitih poteza nekih banaka.

125. NEZAVISNE NOVINE, 27. 6. 2006.

Više od milion KM ove sedmice trebalo bi da bude prebačeno na račun sedam kulturnih ustanova BiH

Institucije nisu dobile pismenu odluku

Autor(i): M. LINGO

Direktor Zemaljskog muzeja Aiša Softić pak kaže da direktori sedam kulturnih institucija još nisu dobili odluku o isplati prvog dijela sredstava. „Dobili smo samo telefonska uvjeravanja. Nadamo se da će novac na naše račune biti ubrzo prebačen, jer smo svi u teškoj situaciji“, kaže Softićeva. Na pitanje da li su direktori ovih institucija razmišljali o tužbi protiv Vijeća ministara BiH zbog neispunjavanja obaveza, Softićeva je odgovorila da jesu. „Kada ste u bezizlaznoj situaciji i kada ne postoji *politička volja* da se vaš problem riješi, razmišljate o svemu, pa i o tužbi. I to je jedna od naših solucija. Međutim, moram istaći da je Ministarstvo civilnih poslova učinilo sve da nam pomogne“, rekla je Softićeva.

126. DANI, 7. 7. 2006.

Bošnjaci samoodređuju interese Hrvata

Autor(i): STJEPAN JURKIĆ

Također, moram podsjetiti poštovanog dr. Mujkića da o neupotrebljivosti modela uređenja BiH odlučuju političke volje sva tri autonomno samoodređena konstitutivna naroda u BiH, a ne *politička volja* jednog naroda i dr. Mujkića. Na kraju ću još usrdno podsjetiti dr. Mujkića da

su upravo Bošnjaci ti koji su u ZAVNOBiH-skoj i suverenoj BiH prvi promovirali i autonomno primijenili pravo na samoodređenje bh. naroda. I dobrano ga (is)koristili. Tako su se 70-ih godina prošlog stoljeća etnonacionalno samoodredili kao Muslimani, zatim su se 1993./1994. etnonacionalno samoodredili da nisu Muslimani nego Bošnjaci, kao i autonomno samoodredili ustanovljenje svoga nacionalnog bosanskog (bošnjačkog) jezika.

127. NEZAVISNE NOVINE, 20. 6. 2006.

Beograd

BiH mora da riješi pitanje Ustava i granica

Autor(i): AGENCIJE

U zemljama „dejtonskog trougla“ neće biti ekonomskog i drugog napretka dok ne budu riješena državna, ustavna i granična pitanja, a posebno ustavna pozicija BiH i granice i Ustav Srbije, rečeno je juče nakon trodnevnog seminara „Pomirenje u dejtonskom trouglu“. Vehid Šehić, iz Foruma građana Tuzle, rekao je da je BiH trenutno ranjiva na bilo kakve promjene u regionu i da je BiH još predmet trgovine, te da se koristi kao vrsta ucjene za rješavanje drugih problema. Podsjećajući na pokušaje promjene Ustava BiH, Šehić je ocijenio da ne postoji *politička volja* za to i da političari nisu spremni da rješavaju životne probleme, koje zasjenjuju nacionalnim pitanjem. Navodeći da se u BiH još ne može postići politička stabilnost zbog čestih izbora, Šehić je kritikovao međunarodnu zajednicu što ne čini ništa da se poštuje princip nepovredivosti granica u regionu.

128. DNEVNI AVAZ, 18. 6. 2006.

Igor Davidović, glavni pregovarač BiH

Ne razgovaramo po principu 'uzmi ili ostavi'

Autor(i): TARIK LAZOVIĆ

Mi pregovaramo sa EU, ne sa pojedinim zemljama članicama. Ali, tokom razgovora o pojedinim stavkama lako je uočiti čiji se interesi nalaze iza određenih zahtjeva. U toj poziciji pokušavam BiH predstaviti kao ozbiljnu zemlju, buduću članicu, te zaštititi naš interes. Upravo u tome pokazujemo da se pregovori ne vode po sistemu „uzmi ili ostavi“, nego da se zaista pregovara. Neki smatraju da su nas pitanja o tome kada će SAA biti potpisan odvela od suštine onoga što će nas dočekati kada on jednom bude na snazi? Pregovarački tim to nije odvelo od suštine ugovora. Sasvim je razumljiva i opravdana *politička volja* da on bude potpisan što prije, jer je to tek prvi pravi korak u pridruživanju EU. Iza toga slijedi veliki posao na putu ka kandidaturi za članstvo i podnošenju aplikacije. Imamo pune ruke posla i na izgradnji sistema za primjenu sporazuma koji bi nas trebao dovesti do pozicije da podnesemo aplikaciju za kandidaturu.

129. NEZAVISNE NOVINE, 1. 6. 2006.

Nezavisni stav

Posredno neposredna demokratija

Autor(i): MIROSLAV MIKEŠ

U pojedinim državama izabrani predstavnici naroda biraju i predstavnike sudske vlasti, koji bi po teoriji trebalo da budu nezavisni. Kada živite u poluprotektoratu, a pitanje je i koja je polovina izraženija, svakako da *politička volja* onog ko zaista donosi suštinske odluke određuje i primjenjuje pravila. Te regule se mogu potpuno različito tumačiti zavisno od političkog i ekonomskog interesa onoga ko ima moć. Neposredna

i posredna demokratija tada počinju gubiti smisao, a još ako izgubite pravo na izražavanje svog mišljenja postaje jasno koja polovina polu-protektorata je životnija. Kosovo je još dio Srbije, nesporna vjerska, kulturna kolijevka srpskog naroda. Kosovo nikada nije bilo država, a stav je nekih medijatora da će u slučaju potrebe biti dozvoljen referendum na Kosovu, kako bi se demokratski čula volja većine. Zašto onda ne, izražavanje volje o tom pitanju na području cjelokupne Srbije, uključujući i Sandžak i Vojvodinu? Republika Srpska je dio Bosne i Hercegovine, a izjašnjavanje o statusu može biti samo na nivou cijele države, ne u jednom dijelu. Malo zbunjujuće. Kosovo je dio države Srbije, a RS dio države Bosne i Hercegovine, a potpuno suprotan pristup.

130. OSLOBOĐENJE, 16. 5. 2006.

Tragom inicijative o usvajanju ustavnih promjena do kraja maja
Promjena Ustava prije izbora moguća, ali teško ostvariva

Autor(i): ALDA OMERAGIĆ

„Malo je vjerovatno, ali bi uz veliku *političku volju* bilo moguće“, ocijenio je predsjedavajući Ustavnopravne komisije Predstavničkog doma BiH Mirsad Ćeman (SDA) inicijativu predsjednika SDA Sulejmana Tihića da Parlament do kraja mjeseca usvoji amandmane na Ustav BiH. Nakon povratka iz SAD-a Tihić je kazao da je moguće da do kraja maja budu usvojeni amandmani, a izbori održani u skladu sa ustavnim promjenama. Ćeman pojašnjava da nema zapreka da neko opet uputi amandmane na Ustav u parlamentarnu proceduru, te da bi bilo najbolje da to učini opet Predsjedništvo. Pojašnjava da bi trebalo mjesec i po do dva za propisanu proceduru, ali da bi ona mogla biti i kraća jer su se o amandmanima već izjasnile nadležne komisije i provedena je javna rasprava. „Moguće je da bi na to bilo prigovora“, ocjenjuje Ćeman i dodaje da je zato i potrebna ogromna *politička volja*. On vjeruje da zapreka nije ni Izborni zakon, te već raspisani izbori. „Ustav je prvi zakon u zemlji i ako

njega mijenjamo nastaje nova pravna situacija. Može biti prigovora što se to radi kad su izbori raspisani, ali nije prošlo puno vremena od tada, a i već smo imali promjena u hodu, kada su izbore organizirali OSCE i PIK", kaže Ćeman. Utemeljenje za novu raspravu o amandmanima na Ustav, Ćeman nalazi u činjenici da je Venecijanska komisija već kazala da je način izbora članova Predsjedništva protivan ljudskim pravima, te da ga treba mijenjati. Hoće li amandmani na Ustav BiH biti upućeni ponovno u proceduru, jučer nije mogao niko potvrditi.

131. DNEVNI AVAZ, 16. 5. 2006.

Nakon najave o vraćanju ustavnih amandmana u Parlament SBiH, Žilić i Avdić opet bi bili protiv istog paketa

Autor(i): H. ORAHOVAC

Predsjednik SDA Sulejman Tihić ustvrdio je po povratku iz SAD-a kako je realno da se ustavne promjene koje nisu dobile potrebnu podršku zastupnika državnog Zastupničkog doma do kraja ovoga mjeseca ponovo nađu u parlamentarnoj proceduri. Pod uvjetom, kazao je on, da za to postoji *politička volja* svih aktera ovog postupka. Prema utvrđenoj proceduri usvajanja izmjena Ustava BiH, predlagač može, faktički, nebrojeno puta vraćati u proceduru svoj prijedlog, neovisno od toga je li oboren u jednom ili u šest navrata. To znači da, u ovom slučaju, Predsjedništvo BiH može ponovo isti paket ustavnih promjena uputiti u parlamentarnu proceduru. Učini li to državni vrh, onda se postupak ponavlja kao i u prethodnom slučaju: Ustavnopravna komisija Zastupničkog doma utvrđuje ustavni osnov, organizira javnu raspravu, o svemu izvještava zastupnike i, na kraju, o predloženim izmjenama se glasa. Jedina razlika u proceduri jeste u tome što se u drugom pokušaju mogu skratiti rokovi. Tihić još iznosi stajalište da bi neki od zastupnika koji su se nedavno usprotivili ustavnim promjenama u drugom pokušaju promijenili mišljenje. A javnost je zastupnike Mehmeda Žilića i Seada Avdića etiketirala

kao dvojac koji je presudio ustavnim promjenama. „Kad god da dođu u Parlament BiH, do kraja ovog mjeseca ili za pet godina, ja mišljenje o onim izmjenama koje su jednom oborene neću promijeniti. Bio bih još hiljadu puta protiv takvih izmjena“, izjavio je Žilic za „Dnevni avaz“. Identičnog stajališta je i Avdić: „Suludo je u parlamentarnu proceduru vraćati isti paket ustavnih promjena. Ne znam kome to treba i u koje svrhe u javnost plasira takve, usuđujem se kazati, nebulozne prijedloge. Naravno, opet bih bio protiv takvih izmjena. Ali, nisam protiv toga da se pokuša naći model koji bi bio prihvatljiv svima.“

132. DANI, 7. 4. 2006.

Anketa Dana: Za i protiv izmjena Dejtonskog ustava BiH

Autor(i): AUTOR NIJE NAVEDEN

Emir Habul, novinar: Silajdžić u svojoj argumentaciji nije ponudio ništa novo, a proširio je i strah od disolucije, što je u međunarodnom kontekstu nerealna opcija. Glavna je zamjerka što Silajdžić nije iznio valjanu argumentaciju šta je alternativa neusvajanju ustavnih promjena. Lagumdžijina je argumentacija bila čvršća, i to iz dva razloga: u smislu da ustavne promjene nisu idealne, ali se njima jača kapacitet države; i drugo, za ovaj nivo promjena postoji *politička volja*. Lično bih podržao promjene. Naravno, postoji hiljadu boljih pravno-tehničkih rješenja, ali ustav nije laboratorija, već društveni dogovor koji dobrovoljno prihvataju i provode određene političke snage. To jeste nedovoljno, ali prvi put od '90. naovamo imamo kakav-takav bh. konsenzus. Ako ćemo pošteno, Dayton je već dobrobrano mijenjan na osnovu Bonskih ovlasti, i to u pravcu jačanja države. I ovim promjenama jača se kapacitet države, i to je ono najvažnije.

133. OSLOBOĐENJE, 31. 3. 2006.

Adnan Terzić razgovarao sa Olijem Renom

Ritam pregovora zavisi od reformi u policiji i Javnog RTV sistema

Autor(i): AUTOR NIJE NAVEDEN

Oli Ren, evropski povjerenik za proširenje, izjavio je u četvrtak da će o eventualnom prekidu pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju SCG s EU odlučiti nakon susreta u petak s glavnom tužiteljicom Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju Karlom del Ponte. Del Ponte će se sastati s Renom u petak popodne nakon povratka iz Beograda radi buduće etape pregovora o Sporazumu za stabilizaciju i pridruživanje SCG i EU, koji je trebalo da bude na programu 5. aprila u Beogradu, javio je AFP, prenosi Fena. Dvadesetpetorica traže dodatne napore od srbijanskih vlasti da uhapsu bivšega vojnog šefa bosanskih Srba Ratka Mladića, kako bi se mogli nastaviti pregovori o SSP, prvom koraku ka EU. „Imamo pouzdane podatke prema kojima bi Srbija mogla uhapsiti Ratka Mladića da ima političke volje i da se ta *politička volja* vidi u konkretnoj akciji“, rekao je Ren, tražeći tu akciju od cijele administracije, uključujući i tajne službe.

134. DNEVNI AVAZ, 31. 3. 2006.

Safet Halilović, predsjednik Predsjedništva SBIH

Dodik demonstrira Terziću ko je stvarni gazda u kući

Autor(i): EDINA SARAĆ

Safet Halilović, predsjednik Predsjedništva Stranke za BiH, kako kaže, još jednom odlučio je upozoriti na pogubnost usvajanja sporazuma lidera sedam političkih stranaka o ustavnim promjenama. Dopisi premijera RS Milorada Dodika upućeni Vijeću ministara pokazuju ko ima stvarnu moć i namjeru da gazduje. Činjenica da se on poziva na formalno-pravne argumente pri dokazivanju svoje faktičke vlasti pokazuje da u nametanju

svoje političke volje, i u RS i u BiH, ima više nego solidnu pravnu osnovu, te da nema potrebu služiti se nasiljem kao što je to Karadžić činio u odnosu na Ustav R BiH, ističe Halilović za „Dnevni avaz“. Po Vama, prihvatanje sporazuma u Parlamentu BiH znači dodatno učvršćivanje Dodika, odnosno onih koji će biti nakon njega na poziciji premijera RS? „Da. Potpisnici sporazuma, kojim bi se u slučaju njegovog prihvatanja u Parlamentu BiH definitivno ratificirale dejtonske osnove kojima je priznat izvorni suverenitet RS u odnosu na BiH pokazali su da su spremni tu pravnu osnovu i dodatno učvrstiti. Da nije tako, odlučni pošiljalac dopisa, Dodik, sigurno se ne bi dobrovoljno našao među njima.“ Koji su to dopisi i šta u njima piše? „Dodik je uputio dopis ministrima, zamjenicima i pomoćnicima u Vijeću ministara BiH, te direktorima i zamjenicima agencija BiH koji su izabrani iz RS, a u kojem kaže da će im svakog ponedjeljka u terminu od 8 do 12 sati biti omogućene konsultacije u kabinetu predsjednika Vlade vezano za koordinaciju aktivnosti od ‘zajedničkog interesa’!“ „Zajedničkog interesa“ za RS ili državu BiH? „Za RS! Dodik diskretno podsjeća sve one koji su delegirani iz RS da su u državne institucije poslani da bi zastupali ‘zajednički interes’ koji se definira u kabinetu predsjednika Vlade RS, a ne u kabinetu predsjedavajućeg Vijeća ministara.“ Jesu li Vas iznenadila njegova pisma? „Ovakav dopis ne bi trebao predstavljati iznenađenje za bilo koga ko poznaje situaciju na relaciji RS država BiH. Ali, upućen je u trenutku kada potpisnici sporazuma, uključujući i Dodika, nastoje ubijediti javnost da će ove ustavne promjene donijeti suštinsku evoluciju upravo na relaciji između države i entiteta, i da će ubuduće centar odlučivanja biti premješten s entiteta na državu, da će izvorni suverenitet pripadati državi i da će o bitnim državnim pitanjima odlučivati predsjednik Vijeća ministara, a ne premijeri entiteta.“ Na početku razgovora rekli ste dopisi. Kome je drugi upućen? „Dok se građani BiH ubjeđuju da su odbrana i sigurnost u rukama države, Dodik šalje Vijeću ministara i Direkciji za reformu policije još jedan simptomatičan dopis. U njemu stoji da Martensov plan ‘ne treba biti osnov za implementaciju sporazuma, već da se metodom

konsenzusa dogovaraju najbolja rješenja'. Dakle, bez obzira na navodno slaganje sa principima koje je utvrdila Evropska komisija, Dodik insistira da odlučivanje na nivou Direkcije može biti vršeno jedino na principu međuentitetskog konsenzusa, te da Direkcija za svoj rad nije odgovorna Vijeću ministara, nego entitetskim vladama. Dakle, on kao entitetski premijer još jednom pokazuje ko ima stvarnu moć. On opominje Terzića da Direkcija treba odgovarati sporazumnim stranama, a ne Vijeću ministara i ministru sigurnosti. Bez obzira na to da li je Dodik formalno u pravu, dopis jasno pokazuje da on, za razliku od Terzića, ima polugu kojom može provesti svoju političku volju. Za razliku od Terzića, koji donosi odluke koje Dodika ne obavezuju da im se pokori, Dodik može Terzića prisiliti da uvaži njegovu interpretaciju sporazuma, te da pristane na odlučivanje konsenzusom i unutar Direkcije i unutar svih drugih izvršnih organa države." Dakle, Terzić nema poluge vlasti u svojim rukama kao državni premijer, a Dodik kao entitetski sve može blokirati? „Vlada RS može blokirati djelovanje državnih institucija, u ovom slučaju Direkcije, dok državno Vijeće ministara nema nikakvu osnovu kojom bi moglo spriječiti ovakvo ponašanje. Kada Dodik poziva zvaničnike iz RS da se dogovore o 'zajedničkom interesu', on na najdirektniji način pokazuje ko je stvarni gazda u kući, ne samo u odnosu na činjenicu da oni dolaze iz RS nego i u odnosu na činjenicu da Terzić, kao predsjedavajući, nema stvarnu polugu kojom bi mogao nametnuti svoju *političku volju*, kakva god da je ona, ministrima i zamjenicima ministara koji dolaze iz RS, baš kao što ni sadašnji i budući Parlament BiH nema polugu kojom bi nametnuo svoju političku i zakonodavnu volju poslanicima koji u taj parlament dolaze iz RS." Zahvaljujući odredbi u sporazumu o ustavnim promjenama koja se odnosi na entitetsko glasanje, ne postoji stvarna poluga kojom bi Parlament BiH mogao nametnuti svoju većinsku volju poslanicima iz RS. Ukoliko bi oni glasali u skladu s *političkom voljom* što bi Vlada i parlament RS definirali kao njihov „zajednički interes“, a Dodikov dopis pokazuje da on ima volju preuzeti definiranje tog entitetskog, „zajedničkog interesa“, uzalud bi bila *politička volja* koju bi većina

u državnom parlamentu definirala kao „državni interes“. Zahvaljujući toj ustavnoj odredbi, „zajednički interes“ koji bi definirali entitetski organi RS uvijek bi mogao blokirati donošenje odluka od državnog interesa u Parlamentu BiH. Upravo ovakvo je značenje pojma „izvorni suverenitet“, koji RS ima u odnosu na BiH.

135. DANI, 31. 3. 2006.

Koji je prst pokazao Haris

Autor(i): AUTOR NIJE NAVEDEN

Jednostavno rečeno, ne postoji ni *politička volja* niti parlamentarna svjesnost da problem više hiljada građana Federacije riješi u skladu sa evropskim standardima i pravnom naukom. Do sada se jedna skupina, bivših vlasnika, vezala isključivo za Stranku demokratske akcije, a ona druga, nosilaca stanarskog prava, za Socijaldemokratsku partiju, kao prirodne/ideološke saveznike u rješavanju osnovnog problema: gdje će sutra živjeti. Problem je ispolitiziran još tokom predratne predizborne kampanje. Nije se mnogo izmijenilo ni do dana današnjeg, odnosno do već zahuktale kampanje za opće/opšte izbore 2006. U Republici Srpskoj je ovaj bolni zahvat u društvo zakonom već riješen. Federalni parlamentarci raznih vokacija – izgleda po najvišim stranačkim direktivama – godinama ne mogu naći konačno rješenje. Kakvo god bilo, značilo bi prekid neizvjesnosti. I nekoliko hiljada glasova manje zaradenih ispraznim obećanjima.

136. OSLOBOĐENJE, 17. 3. 2006.

U žiži

BiH po Dodiku

Autor(i): ZIJA DIZDAREVIĆ

Dodik tvrdi da tužba dijeli BiH mentalno i politički. Prethodno, na upit o svom zahtjevu da se u Ustav BiH unese pravo naroda na samoopredjeljenje, Dodik je izjavio da je slična situacija na Kosovu i u BiH. U međuvremenu je ponovio da je RS trajna politička i teritorijalna kategorija i da će njegova "Vlada zaustaviti svaku politiku koja ide na dodatno devastiranje Srpske". Pritom navodi: „RS neće biti prazna ljuštura. Njen budžet je milijarda i 98 miliona maraka, a zajedničkih organa BiH 660 miliona maraka. Zar ovakav odnos budžeta ne govori sve.“ Kako kaže, njegova *politička volja* je da RS bude sretniji, bolji i jači dio BiH. Slaba i upitna BiH i jaka i neupitna RS je potvrđena Dodikova politička strategija. S kim i kako doći do politike koja će tu strategiju anulirati, pitanje je koje čeka odgovor.

137. NEZAVISNE NOVINE, 13. 3. 2006.

Majkl Hemfriz, šef Delegacije Evropske komisije u Bosni i Hercegovini BiH ima obavezu da promijeni ustav

Autor(i): M. ČUBRO

NN: Kada očekujete nastavak pregovora o ustavnim promjenama u BiH?
HEMFRIZ: Ovih dana se nastavljaju razgovori šefova političkih stranaka o ustavnim promjenama. Do sada je postignut značajan napredak što se tiče većine otvorenih pitanja, a novo mišljenje Venecijanske komisije omogućava dalji napredak, kada će se pregovarati o uspostavi predsjednika ili predsjedništva države. Svi očekujemo da se uskoro postigne dogovor jer je potrebno sukladno izmijeniti Izborni zakon BiH kako se kod sljedećih izbora ne bi kršila osnovna ljudska prava građana ove zemlje.

Poštivanje međunarodnih obaveza, kao što je Evropska konvencija o ljudskim pravima, je, također, dio pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju i ključno je napomenuti da za razliku od prošlih izbora ovaj put Bosna i Hercegovina ima i pravnu obavezu izmijeniti Ustav i Izborni zakon kako bi oni bili u skladu s Evropskom konvencijom o ljudskim pravima. Kao članica Vijeća Evrope koja je ratificirala i relevantne sporazume o ljudskim pravima, ova zemlja to mora i poštovati. U suprotnom, vrlo lako bi se moglo desiti da je neko od njenih građana tuži Sudu za ljudska prava u Strazburu. U situaciji kada se ova vrlo krupna pitanja mogu ispraviti, važno je da se nađe *politička volja* za kompromis za dobrobit svih.

138. DNEVNI AVAZ, 15. 1. 2006.

Pero Bukejlović, premijer RS-a, za „Dnevni avaz“

Ne kupujem glasove skupštinskih poslanika

Autor(i): N. DIKLIC

Pero Bukejlović, predsjednik Vlade RS-a, potvrdio je „Dnevnom avazu“ da radi na stvaranju nove, stabilne većine, u Narodnoj skupštini RS-a kako bi dobio podršku za usvajanje budžeta ovog entiteta za 2006. godinu te osigurao ostanak izvršne vlasti i nakon sjednice na kojoj će se glasati o nepovjerenju Vladi. Osim za podršku budžetu, Bukejlović kaže da s predstavnicima stranaka pregovara i o podršci 42 poslanika za ostanak Vlade RS-a. Ti glasovi neophodni su mu da osigura podršku svom kabinetu i poslije sjednice NSRS na kojoj će se na zahtjev SNSD-a i PDP-a glasati o nepovjerenju Vladi. Ne precizirajući s kojim strankama pregovara, premijer RS-a za naš list je kazao da će, kada procijeni da postoji *politička volja* u Skupštini ovog entiteta, poslanicima ponovo na glasanje dostaviti prijedlog budžeta koji je iz parlamentarne procedure povučen dva puta. „Na posljednjoj sjednici NSRS nije bilo većih primjedbi na budžet, a vjerujem da smo amandmane na njega usaglasili

sa stavovima većeg broja poslanika. Čim dobijem potvrde da postoji *politička volja* za njegovo usvajanje, tražit ću sjednicu Skupštine RS-a", ističe Bukejlović.

139. DNEVNI AVAZ, 9. 1. 2006.

Sead Avdić, lider Bh. slobodnih demokrata

Pogrešan je koncept pregovora o promjenama Ustava BiH

Autor(i): S. N.

Za Bh. slobodne demokrate neprihvatljiv je koncept promjene Ustava BiH kojim će se sve odluke i ubuduće donositi uz saglasnost oba entiteta i Distrikta Brčko. Predsjednik te stranke Sead Avdić ističe da je pregovorima lidera osam političkih stranaka „BiH, kao suverena, međunarodno priznata država, svedena tek na prosti zbir dva entiteta i Distrikta Brčko“. „Takvo što je neodrživo i štetno po izvorne nadležnosti BiH. Time se instalira poguban princip da je svaka odluka na nivou države uvjetovana *političkom voljom* jednog ili drugog entiteta i Brčko Distrikta“, ističe Avdić u izjavi za „Dnevni avaz“. Dejtonski mirovni sporazum ostvario je temeljni cilj donijevši mir u BiH, kaže on, ali je Ustav „istrošio svoj vitalitet i dostigao granice upotrebne vrijednosti koje traže njegovu temeljnu promjenu kako bi se uspješno proveo proces evropskih integracija“. „Mislimo da je pristup tihe evolucije u promjenama Ustava BiH, afirmiran nedavno u Briselu, prije svega, izraz realpolitike i odsustva minimalnog političkog konsenzusa, tek kompromis i želja da se postigne bilo kakav uspjeh po svaku cijenu. U svijesti običnih ljudi takav se pristup doživljava kao ustupak onim snagama koje bi da cementiraju i okuju Dejtonski ustav“, kaže Avdić. U tom smislu proces „briselizacije“ BiH zahtijeva novi obrazac za Ustav BiH, tranziciju ovlasti i odgovornosti s OHR-a na bh. institucije i promjenu političke filozofije koja se zasniva na nacionalnom kao isključivom političkom principu.

MAPIRANJE POJAVLJIVANJA SINTAGME POLITIČKA VOLJA U DOKUMENTIMA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA

United Nations General Assembly

Document Symbol: A/HRC/26/NGO/48

Title: WRITTEN STATEMENT SUBMITTED BY THE ASIAN LEGAL
RESOURCE CENTRE

The claim that the country has a constitution often termed a 'living document', but lacks the *political will* to ensure that the 'life' guaranteed under the constitution is upheld in all circumstances, has a ring of truth to it. What is required is national commitment to guarantee the rule of law and fair trial, under all circumstances.

DocumentSymbol: A/68/761

Title: BUDGET FOR THE UNITED NATIONS MISSION IN LIBERIA FOR
THE PERIOD FROM 1 JULY 2014 TO 30 JUNE 2015 : REPORT OF THE
SECRETARY-GENERAL

Continued progress in handing over security responsibilities to national authorities, through implementation of the transition road map, including adequate national security oversight and capacity to effectively protect civilians in areas without an UNMIL military presence; relative stability along the Liberian border with the Mano River Union countries, including an improved security situation in the border area with Côte d'Ivoire and political stability in Sierra Leone and Guinea; the *political will* to develop and implement bilateral, quadripartite and regional

security and stabilization strategies; the *political will* to reform the security sector, including the passage of adequate legislation and regulations; adequate budgetary allocations for the Liberia National Police, the National Police Training Academy and the Bureau of Immigration and Naturalization; continued donor support for the Liberia National Police and the Bureau of Immigration and Naturalization; and no major security incidents or destabilization resulting from the senatorial elections

DocumentSymbol: A/68/PV.74

Title: GENERAL ASSEMBLY OFFICIAL RECORDS, 68TH SESSION : 74TH PLENARY MEETING, MONDAY, 10 FEBRUARY 2014, NEW YORK

In 2011, we the Member States all agreed that NCDs [non-communicable diseases] were one of the major challenges to development in the twenty-first century. They are also avoidable. The 2011 Political Declaration recognizes that the knowledge and expertise necessary to prevent deaths and disability from NCDs exists and that there is *political will* to prevent those diseases by using a range of solutions identified in the Declaration.

DocumentSymbol: A/HRC/25/NGO/5

Title: JWS BY CARITAS INTERNATIONALIS & OTHERS

The full realization of the rights to health, food, education, shelter, work, safe drinking water and sanitation, and other economic, social and cultural rights, will occur when the principle of equitable contribution and access to and sharing of the benefits of development lead the political choices of States and non-States actors. In this regard, setting the goals, targets and indicators for the Post-2015 Development

agenda will be a great opportunity that shouldn't be missed, to progress towards social justice and solidarity as well as a cut off mark to unveil *political will*.

DocumentSymbol: A/68/790

Title: SUMMARY REPORT OF THE 2013 PARLIAMENTARY HEARING

Another reason for establishing a stand-alone goal is to mobilize *political will*, which will in turn mobilize resources, thus helping to reverse the trend of chronic underfunding of gender-related policies. This is no simple matter in the current post-crisis time of global austerity, which has disproportionately impacted women. In many countries, in times of financial austerity, cuts are made first in the public sector, where women are largely employed.

In general, there was a level of frustration among participants — men as well as women — about the gap between the high-flown language on women's rights issues and on-the-ground implementation, and between the enthusiastic consensus in meetings such as the present one and the obstacles encountered in the wider world. This is where parliamentarians have a critical role to play, which is to enact legislation and monitor its implementation. On the face of it, this seems a fairly simple way of translating obligations into practice, but of course *political will* needs to be present, and it is in this area, unfortunately, that progress seems to be encountering obstacles.

DocumentSymbol: A/68/PV.76

Title: GENERAL ASSEMBLY OFFICIAL RECORDS, 68TH SESSION :
76TH PLENARY MEETING, FRIDAY, 21 MARCH 2014, NEW YORK

In taking stock today, some people may argue, perhaps justifiably, that we still have a long way to go in combating that scourge; but we would all agree that, without strong and sustained leadership, all the best blueprints, legal instruments and institutions will remain blunt tools. It should be recalled that the aim of this commemoration is, inter alia, to mobilize *political will* at the national, regional and international levels and to reaffirm our political commitment to the full and effective implementation of the Durban Declaration and Programme of Action and the outcome document of the Durban Review Conference, as well as their follow-up processes at all those levels.

...

I have the honour to speak on behalf of the Group of Eastern European States. We welcome this year's theme of the International Day for the Elimination of Racial Discrimination, namely, "The role of leaders in combatting racism and racial discrimination", as we believe that leaders can and must play a key role in mobilizing the *political will* to combat racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance. Leaders have the authority and capacity to promote greater respect and trust among the various groups within society. With their vision and insight, they can help to tackle hatred and extremism by building unity in the face of such threats.

DocumentSymbol: A/68/731

Title: OVERVIEW OF THE FINANCING OF THE UNITED NATIONS PEACEKEEPING OPERATIONS : BUDGET PERFORMANCE FOR THE PERIOD FROM 1 JULY 2012 TO 30 JUNE 2013 AND BUDGET FOR THE PERIOD FROM 1 JULY 2014 TO 30 JUNE 2015 : REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL

United Nations peacekeepers operate in increasingly complex and volatile environments. Key challenges include dealing with hardened and more sophisticated “spoilers”, preventing attacks against civilians and peacekeeping troops, mounting operations in remote areas with only limited infrastructure and addressing threats such as organized crime. To fulfil mandated tasks, missions will continue to rely on critical force enablers and multipliers, such as field hospitals, engineers and helicopters. In a similar vein, it will be crucial to adapt to new technologies, unmanned aerial systems being the most prominent example. Innovative and rapid measures will also be needed to respond to transnational crime and natural disasters. In all of these endeavours, the Organization will strive for improved performance and cost-effectiveness and engage with Member States and other partners to generate the *political will* necessary for moving forward.

DocumentSymbol: A/65/294

Title: IMPLEMENTATION OF UNITED NATIONS ENVIRONMENTAL CONVENTIONS : NOTE / BY THE SECRETARY-GENERAL

At the Conference, the Copenhagen Accord was developed by a group of Heads of State and Government, and other heads of delegation and the Conference of the Parties took note of it. The Copenhagen Accord emphasized the *political will* to urgently combat climate change in accordance with the principle of common but differentiated

responsibilities and respective capabilities. As at 29 July 2010, a total of 137 parties had expressed their intention to be associated with or agree to the Accord.

Document Symbol: A/67/929

Title: REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL ON THE RESPONSIBILITY TO PROTECT: STATE RESPONSIBILITY AND PREVENTION

Challenges

65. While there is a broad range of policy options available to strengthen national atrocity prevention capacity, there are still challenges for Member States to fulfil the commitment made at the 2005 World Summit.

66. First and foremost, *political will* and leadership are required to translate that commitment into practice. It is sometimes difficult to demonstrate the added value of prevention, particularly early preventive action, which may not have immediate, visible outcomes. While such action is most likely to save lives and is less costly and contentious than action taken at a later stage, it can be challenging to secure the political support and resources required to undertake it.

DocumentSymbol: A/C.3/64/L.54/REV.1

Title: GLOBAL EFFORTS FOR THE TOTAL ELIMINATION OF RACISM, RACIAL DISCRIMINATION, XENOPHOBIA AND RELATED INTOLERANCE AND THE COMPREHENSIVE IMPLEMENTATION OF AND FOLLOW-UP TO THE DURBAN DECLARATION AND PROGRAMME OF ACTION : REVISED DRAFT RESOLUTION / RUSSIAN FEDERATION AND SUDAN [ON BEHALF OF THE GROUP OF 77 AND CHINA]

Underlining the primacy of *political will*, international cooperation and adequate funding at the national, regional and international levels needed to address all forms and manifestations of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance,

Acknowledges the centrality of resource mobilization, effective global partnership and international cooperation in the context of paragraphs 157 and 158 of the Durban Programme of Action for the successful realization of commitments undertaken at the World Conference, and to this end emphasizes the importance of the mandate of the group of independent eminent experts on the implementation of

the Durban Declaration and Programme of Action, especially in mobilizing the necessary *political will* for the successful implementation of the Declaration and Programme of Action;

DocumentSymbol: A/AC.183/PV.337

Title: COMMITTEE ON THE EXERCISE OF THE INALIENABLE RIGHTS OF THE PALESTINIAN PEOPLE : 337TH MEETING, TUESDAY, 29 NOVEMBER 2011, NEW YORK

“Israel’s pursuit of its settlement policies and its insistence on a new condition that requires the Palestinian side to recognize Israel as a Jewish State reflect the complete lack of *political will* on the part of the Israeli Government to enter into serious negotiations that deal with all the various aspects of the situation on the basis of international legitimacy and the provisions of international law within a specified time frame and without partial or gradual solutions.

United Nations Security Council

DocumentSymbol: S/2006/390

Title: TWENTY-FIRST REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL ON THE UNITED NATIONS ORGANIZATION MISSION IN THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF THE CONGO

While the authorities cooperated with the International Criminal Court in arresting Thomas Lubanga, a former Ituri militia leader, and transferring him from Congolese custody to the Court’s headquarters in The Hague, several dangerous Ituri militia leaders have been released from Government custody questionably, at least one of whom is reported to have rejoined a militia group in Ituri. Two prominent militiamen also escaped from prison in Kisangani. Although other Ituri leaders remain in jail, good-faith efforts of military judicial authorities to investigate alleged crimes remain blocked by a serious lack of *political will* and human and material resources. Important investigations, such as that of the Kilwa massacre, are stalled.

...

FARDC has engaged in widespread, serious violations of human rights. This is partly due to the fact that the integration of the national army has been somewhat ineffective, particularly given the lack of *political will*, the mismanagement and diversion of funds earmarked for salary payments, and inadequate training and logistical support.

DocumentSymbol: S/PV.4222

Title: SECURITY COUNCIL, 55TH YEAR : 4222ND MEETING,
TUESDAY, 14 NOVEMBER 2000, NEW YORK

When we look at what has been achieved in Bosnia and Herzegovina five years after the implementation of the Dayton Peace Accord with the assistance of the international community, we all agree that there is peace and progress in that country, however limited it may be. Indeed, our assessment is that overall progress has been very slow and that *political will* has been lacking in the leadership in Bosnia and Herzegovina. However, the ground has been shifting, albeit slowly, in favour of those who wish to see a multi-ethnic, democratic Bosnia and Herzegovina.

DocumentSymbol: S/PV.5894

Title: SECURITY COUNCIL, 63RD YEAR : 5894TH MEETING,
MONDAY, 19 MAY 2008, NEW YORK

Thirdly, we believe that improvements to the Dayton Constitution are needed to enable Bosnia and Herzegovina to meet the requirements for Euro-Atlantic integration. We are prepared to support the Bosnians in such an effort if they demonstrate the *political will* to pursue that approach. Those reforms can be achieved only with support among all three constituent peoples.

Fourthly, we would echo the comments of others underscoring the importance of cooperation with the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia.

DocumentSymbol: S/PV.6771

Title: SECURITY COUNCIL, 67TH YEAR : 6771st MEETING, TUESDAY, 15 MAY 2012, NEW YORK

In conclusion, my delegation wishes to encourage all parties in Bosnia and Herzegovina to recommit themselves to the full implementation of their obligations under the peace accords and agreements.

Political will is essential in moving forward the process of long-term peace, stability and reconciliation. South Africa remains dedicated to its task as a member of the Security Council to support Bosnia and Herzegovina in those efforts.

...

The European Union has the proven *political will* and the instruments necessary to support Bosnia and Herzegovina in that task. The EU approach is based on a clear and simple concept — in order to benefit from what the EU has to offer, Bosnia and Herzegovina needs to assume ownership of a comprehensive reform process that will, step-by-step, lead the country towards accession. Based on that approach, the EU Special Representative in Sarajevo has worked tirelessly to facilitate the positive developments of the past months.

...

The meeting of six political parties in Banja Luka on 9 March yielded tangible political results regarding

the distribution of defence and State property. Croatia reads the successful agreement on the principles to be used in resolving the property distribution issue as a demonstration of *political will* and commitment to the processes of Euro-Atlantic integration. We welcome this

breakthrough as an encouraging message to the North-Atlantic Alliance in view of the forthcoming Chicago summit.

DocumentSymbol:S/1999/1260

REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL ON THE UNITED NATIONS
MISSION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Comprehensive and intrusive inspections and audits of police facilities have continued to reveal grave deficiencies in supposedly unified police structures in ethnically mixed cantons of the Federation. During September and October, UNMIBH conducted comprehensive inspections of the six police stations in Mostar. In addition, in connection with a weapons inspection by the multinational stabilization force (SFOR) on 14 October, UNMIBH also obtained various financial and personnel documents on the Bosnian Croat police. These inspections and documents further confirmed the existence of parallel budgets and parallel personnel systems, undeclared police personnel, separate crime databases and shortcomings in the chain of command that constitute major impediments to professional and democratic policing. Regrettably, the *political will* of the Federation partners, particularly local Bosnian Croat authorities, to address such core issues is weak. Constant international presence and increased pressure are required to expose illicit police structures and to secure their removal.

Council of Europe Committee of Ministers (CM COE)

CM/Inf/DH(2011)6; DH-DD(2010)108E; DH-DD(2010)307E

The Deputies,

noted with concern that, although there is a strong *political will* and commitments of all political parties participating in the Parliament of Bosnia and Herzegovina for implementation of the judgment, no political consensus has still been reached on the content of the constitutional and legislative amendments necessary to execute the present judgment despite the Committee's repeated calls since its 1078th meeting (March 2010).

GR-EDS(99)141

1. BOSNIA AND HERZEGOVINA: Exchange of views with Ambassador Robert Barry, Head of the OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina

After being welcomed by the Chairman, Ambassador Barry, in his introductory statement, mentioned in particular:

- despite the tendency to be distracted by the Kosovo talks at Rambouillet, the international community should not forget its massive and continuing investment of human and financial resources in Bosnia and Herzegovina, where there were some grounds for optimism, even if *political will* still seemed to be lacking to ensure proper return of refugees and establishment of political parties based on multi-ethnicity;

CM/Inf(2000)7

The Council of Europe, founded only four years after the last world conflict, symbolises the speed at which old enmities and the scars of war can be overcome, given the *political will*.

CM/Inf(2003)48

Participants reviewed the situation in the three South Caucasian Republics following the elections held in Armenia, Azerbaijan and Georgia during 2003. Despite considerable pre-electoral assistance from the Council of Europe and OSCE providing an adequate framework for holding democratic elections, the election process in all three countries did not meet international standards due to an apparent lack of *political will* to guarantee impartial implementation and transparency.

CM(98)PV2

We feel therefore that the final result satisfies the hopes of this organisation and the citizens of our 40-strong Europe. We hope very keenly that this spirit of wisdom will continue to guide us. This will require from us a genuine commitment and *political will* to strengthen democratic stability throughout Europe.

